BIBLIOTHECA
SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM
TEVBNERIANA

THEOSOPHORVM GRAECORVM FRAGMENTA

ITERVM RECENSVIT

HARTMVT ERBSE

STVTGARDIAE ET LIPSIAE
IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI MCMXCV

Gedruckt mit Unterstützung der Förderungs-
und Beihilfefonds Wissenschaft der VG WORT GmbH,
Goethestraße 49, 80336 München

Die Deutsche Bibliothek — CIP-Einheitsaufnahme

Theosophorum Graecorum fragmenta /
iterum rec. Hartmut Erbse. —
Stutgardiae ; Lipsiae : Teubner, 1995
(Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana)
Einheitssacht.: Oracula Sibyllina
ISBN 3-519-01854-3
NE: Erbse, Hartmut [Hrsg.]; EST

Printed in Germany
Satz: INTERDRUCK Leipzig GmbH
Druck und Buchbinderei: Druckhaus „Thomas Müntzer“ GmbH, Bad Langensalza

PIAE MEMORIAE
BRVNONIS SNELL
PRAECEPTORIS VENERABILIS

ARGVMENTVM

PRAEFATIO

THEOSOPHORVM GRAECORVM FRAGMENTA

INDICES

PRAEFATIO

I. DE THEOSOPHIA TVBINGENSI

1. De codice Tubingensi (Mb 27 = T) *eiusque exemplo*

Theosophia Tubingensis quae vocatur solo codice Tub. Mb 27 nobis tradita est. Cuius manuscripti exemplum, codicem dico Argentoratensem, qui scripta Iustini, Theophili aliorum continebat, mense Augusto anni D. 1870, cum copiae Germanorum urbem Argentoratum oppugnarent, in Bibliotheca publica, quippe quae pila pulvere nitrato completa icta esset, incendio deletus est[1].

Hic codex Argentoratensis olim bibliothecae erat Ioannis Reuchlin, professoris Tubingensis († 1522), qui libros suos pretiosos manuscriptos et impressos urbi Pforzheim, ubi natus erat, legavit, ita ut tota bibliotheca post mortem viri illustrissimi illuc transportata in ecclesia episcopatus Pforzhemii publico usui destinata, quod Reuchlin voluit, deposita sit. Sed paulo post (h. e. a. D. 1565), quod illa ecclesia aulae Marchionis Badensis erat, omnes libri in op-

1 Libri Theophili, qui Ad Autolycum inscribitur, codex Argentoratensis testis unicus erat. – Ceterum in describenda huius codicis historia commentario orationis usus sum, quam G. Zuntz, vir doctissimus harumque rerum peritissimus, aliquot annis ante in universitate Tubingensi de Theos. capite 13 habuit. Exemplum illius commentarii auctor ante mortem amicissime mihi permisit.

pidum Durlach (prope urbem Karlsruhe) in novam curiam rei publicae Badensis pervecti saeculo sequente plerique perierunt. At codex Argentoratensis nescio qua de causa iam ante bellum tricenarium monasterio Alsatico nomine Mauersmuenster dono datus postea, dum tota Gallia seditione perturbatur, in Bibliothecam publicam urbis Argentorati delatus est, ubi (quod supra commemoravimus) a. D. 1870 bello periit.

Anno D. 1580 Martinus Crusius (Kraus), professor linguae Graecae in universitate Tubingensi, cui scripta Iustini cordi erant, Bernhardum Hausium (Haus) M. A., discipulum suum, in oppidum Durlach misit, ut nonnullas partes textus illius auctoris in suum usum describeret. Hausius, philologus diligentissimus, non modo hoc mandatum bene perfecit, sed etiam illum brevem tractatum, cui titulus falsus inscriptus erat Χρησμοὶ τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν, postquam in codice eum deprehendit, accurate descripsit, nonnullos locos corruptos vel laesos brevibus notis illustravit, interdum correxit. Volebat magistrum dilectum hac opera, quam in textu novo et ignoto consumebat, gaudio afficere. Neque tamen scimus, num Crusius talem laborem superfluum tanto studio acceperit, quanto eum flagraturum esse Hausius videtur exspectasse. Crusius quidem, quae Hausius descripserat, comprehendi iussit uno volumine, quod post ipsius mortem Bibliothecae universitatis traditum est.

Hic tractatus noster diu latebat, dum K. I. Neumann, Halensis, postquam eum repperit, Carolum Buresch, in universitate Lipsiensi privatim docentem, movit, ut textum edendo tandem ab oblivione vindicaret. Quod a. D. 1889 optime factum est in appendice libri, qui inscribitur „Klaros; Untersuchungen zum Orakelwesen des späteren Altertums“ (Lipsiae), 89–126.

Textus, quem in codice Tubingensi habemus, breviarium est. Epitomator iam in linea prima dicit titulum exempli fuisse Θεοσοφία, quo cogitur verba in manuscripto praeposita (scil. Χρησμοὶ τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν) stulte ab aliquo subdita esse, fort. ab ipso epitomatore[2]. – De argumento operis genuini epitomator haec refert: Auctor Theosophiae iam in prooemio dixit primos septem libros de vera fide se composuisse, deinde (scil. in libris 8–11) vaticinia Graecorum deorum sapientiumque de Christo inter homines mox apparituro se collegisse. Quae ita videntur disposita fuisse: In libro octavo oracula deorum paganorum exstabant (ϑ § 12–54), in nono dicta philosophorum, qui ante Christum natum vixerunt, necnon Neoplatonicorum (ϑ § 55–74). Quibus rebus absolutis auctor Sibyllas, anus fatidicas, in scaenam produxit (cf. ϑ § 75–83). Denique in decimo libro olim secutae sunt χρήσεις Ὑστάσπου τινὸς βασιλέως Περσῶν ἢ Χαλδαίων (cf. § 2). In fine totius operis chronica brevissima posuisse dicitur (cf. § 2) a primo homine (scil. Adam) usque ad tempora Zenonis imperatoris (h. e. a. D. 474–491) prominentia annuntiavitque (ib.) totum mundum brevi esse interiturum. Verba autem post ϑ § 83 laudata non oraculorum Hystaspis videntur fuisse; immo et ea e libro decimo esse deprompta possunt. Ceterum epitomator in prooemio tacet de nonnullis dictis Heracliti philosophi similibusque anecdotis (§ 67–74), quae finem memorabilem habent; demonstratur enim deos paganos a sapientibus Graecis et tyrannis ludibrio ita exagitatos esse, ut se ipsi defendere nequirent. Hae quoque partes li-

2 Nomen θεοσοφία apud scriptores Neoplatonicos et Christianos usitatum idem significat, quod Aristotelis θεολογία. Fortasse recte suspicaberis e verbis φιλοσοφία et θεολογία ortum esse in unum confusis.

belli ei exitui respondent, quem auctor Theosophiae sibi proposuit[3].

A. D. 1906 K. Mras partem textus genuini publici iuris fecit[4] paragraphis ϑ 75–83 respondentem, quam Romae in codice Ottob. Graeco 378 (s. XVI) invenerat, scil. Theosophiam Sibyllarum, quae vocari potest. Quem textum novum exemplum illius libri in angustum coacti (h. e. ϑ) fuisse e ϑ § 82 apparet. Hoc enim loco epitomator contendit auctorem Theosophiae aenigma resolvere nescivisse, quo significatio quaedam Christi per numeros in oraculo quodam prolatos reperienda erat: οὗτος ὁ τὴν Θεοσοφίαν Σιβύλλης γεγραφὼς ἔοικε μὴ εἰδέναι τὴν λύσιν. Et suo Marte ille coniecit vaticinantem voluisse μονογενὴς vel Ἐμμανουήλ, quorum neutrum quadrat (de vera solutione cf. Mras l. c. [n. 4] 60 sq.). Cognita autem ratione, quae inter nostros duos textus intercedit, definiri fere potest, quot partes exempli excerptor omiserit: Sibyllarum sola nomina enumeravit, narratiuncula de Cumaea in angustius contracta ipsorum oraculorum Sibyllis attributorum duo tantummodo aenigmata conservavit ordinemque rerum nonnullis locis mutavit (cuius rei causa consilium decurtandi fuisse potest). Ergo concludere licet ipsam Theosophiam satis magnum librum fuisse.

Equidem a. D. 1941 ambos textus, quos supra commemoravi (scil. T et λ), in dissertatione (p. 167–201) post

3 Vide infra p. XXI sq. Paulo aliter M. P. Nilsson, Geschichte der griechischen Religion II[2], Monaci 1961, 485: „Der uns vorliegende Auszug ist ziemlich buntscheckig; Orakel des Apollon u. a., der Sibyllen, ein orphisches Stück, Aussprüche der Philosophen, sogar Anekdoten von dem Gottesverächter Diogenes usw.“ Neque tamen hoc satis habebimus.

4 K. M., Eine neuentdeckte Sibyllentheosophie, W. Stud. 28, 43–83.

Buresch et Mras iterum edidi, quamquam iam tum sciebam Theosophiam Sibyllarum, quae vocatur, etiam in codice vetustiore, quam est Ottob. Graec. 378 (λ), traditum esse, scil. in codice Mutinensi Graeco 126 (s. X–XI), fol. 288ᵛ–294ᵛ, qui a nobis nominatur D′[5]. Neque tamen eo tempore, quo bellum iam exarsisset, hunc codicem assequi poteram. Nunc autem imagines lucis ope factas in manibus habeo optimas, unde elucet Ottobonensis exemplum esse Mutinensem, quippe qui mendis separativis prorsus careat, sed locis nonnullis lectiones praebeat meliores. Qua de causa textus totius Theosophiae denuo edendus est, ut sileam de iis locis, quos hodie rectius me diiudicare posse existimo. Accedit, quod omnia exempla dissertationis a. D. 1943 cum domo bibliopolae Hamburgi incendio deleta sunt.

Ceterum ut Mutinensem (D′) ita etiam Tubingensem (T fol. 67ʳ–87ʳ), qui claris Hausii litteris exaratus est, imaginibus usus lucis ope factis contuli, quas A. Seck, v. d. et manuscriptorum Tubingensium curator, benigne mihi permisit. Ottobonensem non vidi, sed exemplum usurpavi, quod K. Mras l. c. (vide supra n. 4) diligentissime fecit[6].

De ipso Theosophiae auctore nil fere scimus. Credideris theologum eum fuisse, artis grammaticae scriptorum-

5 Cf. Clem. Alex. I (Protrepticus et Paedagogus) ed. O. Staehlin, Lipsiae 1936, XXVI l. 8 sq., W. Schmid – O. Staehlin, Geschichte der griechischen Literatur II 1, Monaci 1959, 512 n. 1. Folia 293ʳ–294ᵛ ab alia manu (an saeculi XIV?) scripta esse putanda sunt ac folia antecedentia, vide infra ad p. 82, l. 331.

6 Cod. T descriptus est a Neumann 284–287, cod. Argentoratensis in libro, qui inscribitur Patrum Apostolorum opera, Fasc. I 2, Lipsiae 1878, 143. – Novus catalogus codicum Graecorum Tubingensium publici iuris mox fieri dicitur.

que antiquitatis veterum peritum. Vixisse videtur Alexandriae; compluriens enim verba Septuagintae secundum recensionem Alexandrinam in testimonium vocavit (vide Buresch l. c. 91 et exempla, quae diss. p, 3 n. 7 dedi). Aliter iudicavit Brinkmann, qui audacter suspicatus est Aristocritum quendam, in anathemate saeculi noni inter auctores librorum Manichaeos celebrantium nominatum, Theosophiam nostram scripsisse. Neque tamen hoc argumentis l. c. a viro doctissimo allatis satis probatum esse mihi videatur (vide et diss. p. 1 n. 1)[7] – Tempus vero vitae auctoris certo definiri potest. Scripsit imperatore Zenone regnante (h. e. inter annos D. 474 et 491); sibi persuasit totum mundum a. D. 501 (vel 507/8) interiturum esse (cf. Buresch l. c. 90; diss. p. 3). Quid oracula colligendo et ingeniose disponendo voluerit, paulo inferius disseremus.

2. *De Theosophiae oraculis a Gustavo Wolff editis*

Iam priusquam Hausius totum Theosophiae excerptum (ϑ) in codice Argentoratensi invenisset, nonnulla tractatus nostri oracula e corpore parvo hausta innotuerunt, quod ex excerpto ϑ fluxisse verisimile est. Has partes complectitur: §§ 13.15.16.18.19.21–29.40.43. Quo corpore primus usus est Augustus Steuchus (Steuco,

7 A. B., Die Theosophie des Aristokritos, Mus. Rhen. 51, 1896, 273–280. Quae enim B. p. 276 e tabellis saeculi noni de Theosophia Aristocriti cuiusdam imprimi iussit, mea quidem sententia in argumentum nostri tractatus non quadrant: τὴν Ἀριστοκρίτου βίβλον, ἣν ἐπέγραψε Θεοσοφίαν, ἐν ᾗ πειρᾶται δεικνύναι τὸν Ἰουδαϊσμὸν καὶ τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τὸν Μανιχαϊσμὸν ἓν εἶναι καὶ τὸ αὐτὸ δόγμα, καὶ ἵνα πιθανὰ δόξῃ λέγειν, καὶ καθάπτεται καὶ τοῦ Μάνεντος ὡς πονηροῦ. Certe de Manichaeismo noster tacet et veram fidem semper custodit. Vide et de Fritz 2252, 64.

1496–1548), bibliothecarius doctissimus in urbe Vaticana, in opere prospere publicato, cui titulus est 'De perenni philosophia'. Auctor satis litteratus hoc in volumine probare conatus est religionem Graecorum Romanorumque a fide Christiana haud multum afuisse. Qui liber primum a. D. 1540 Lugduni publici iuris factus est[8]. Steuchus laudavit Theosophiae partes hasce: § 13 = St. III 15; § 15 + 21 = St. III 16; § 16 = St. II 19 + III 17; § 18 = St. III 17; § 19 = St. III 17; § 25 v. 5–6 = St. III 17; § 27 + 29 = St. III 14; § 43 = St. III 16. Oracula legebat in codice quodam (in stemmate = w), e quo etiam A″ (s. XVI) fluxit. Neque tamen certo definiri potest, quem locum textus Steuchi in genealogia codicum obtinuerit; nam opus impressum multis erratis typographicis deformatum est, ut difficile sit coniectura assequi, quid in exemplo auctoris fuerit.

Totum thesaurum illorum oraculorum, quae e ϑ excerpta sunt, denique a. D. 1856 edidit G. Wolff in libro de oraculis Porphyrii (l. c. 144 sq. et 229–240), imprimis e codicibus B et L. Sed testes plures usurpandi sunt: oracula Wolffii leguntur in codicibus hisce:

L = cod. Laur. plut. 32,16 (s. XIII), fol. 379^{v}–380^{v};
B = cod. Neap. Borb. II F 9 (s. XIV), fol. 60–68;
V″ = cod. Vat. Palat. Graec. 141 (s. XIV/XV), fol. 285^{r}–286^{r};
M = cod. Marc. cl. XI, cod. 1 (s. XIV), fol. 101^{v}–103^{r};
C″ = cod. Cremon. (bibl. Governativa) 160 (s. XV), fol. 84^{v}–85;
F″ = cod. Laur. plut. 55,7 (s. XV), fol. 318^{r}–318^{v};
P″ = cod. Par. Graec. 1409 (s. XV), fol. 140^{v}–141^{r};
A″ = cod. Ambros. 569 (N 234 sup.), s. XVI, fol. 10;
St. = Aug. Steuchus, De perenni philosophia libri X.

8 Equidem Steuchi operis exemplo usus sum, quod a. D. 1577 Parisiis ap. Michael Sonnium impressum est.

Ratio, quae inter hos codices intercedit, hoc modo describitur[9]:

1.) B et V″ hauserunt ex exemplo x, cf. e. g. § 22 (πανδορκέος pro πανδερκέος) et § 25 (κῦδος ὀπάζει pro καὶ δῶρον ὀπάζει);
2.) x et L pendent ex y, cf. e.g. § 29 (θεοῦ τόκον pro θεοῦ τέκνον);
3.) C″ et F″ hauserunt e z cf. e. g. § 13 (λοιμός pro φλογμός) et § 29 (γυνή pro τύνη);
4.) z (= C″F″) et M faciunt **u**, cf. § 16, ubi v. πέριξ ante βοτρυδόν omissa est;
5.) **u** (= C″F″M) et y (= BV″L) ex ipso corpore (v) derivata sunt, cf. § 20 (post vocem πρόνοιαν desunt verba καὶ – εὐσεβεῖν, habet T) et § 21 (αὐτὸς ἐρωτηθείς pro ἐρωτηθεὶς ὁ ἀπόλλων);
6.) Menda propria codicis **P″** apud Steuchum inveniuntur, cf. e. g. § 13, v. 1: κήτους St., κήτεος P″ pro κύτεος cett.;
7.) In § 27–29 St. et A″ ex eodem exemplo pendent, cf. e.g. § 27: ἐν τῷ δεκάτῳ βιβλίῳ pro recto ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ, vide Wolff l. c. 144,1.

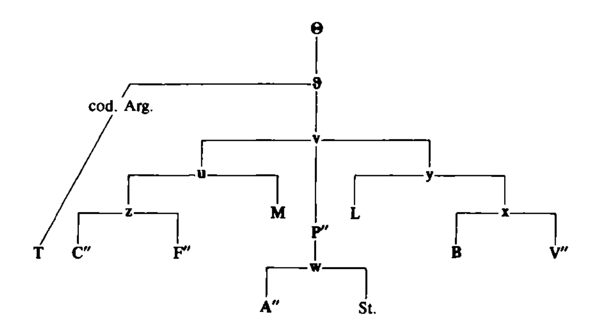
Cum desint menda separativa in P″, hyparchetypum, quod littera **w** designavimus, ex illo codice derivari potest. Quod si convenit, concludere licet Steuchum unum tantummodo exemplum illius oraculorum corporis ante oculos habuisse. In omnibus autem manuscriptis tot errores separativi leguntur, ut effici cogique nequeat ex uno teste complures aut etiam ceteros repeti vel alium ex alio.

Stemma oraculorum Wolffii (vide paginam XVII).

3. *De Theosophiae fontibus et fine*

Sub textu singulorum capitum omnes fontes inter testimonia enumeravi, quos definire scirem. Ceterum tales

9 Hic et infra omnium affinitatum singula exempla protuli. Menda singularia (propria) manuscriptorum singulorum sprevi. Habes tabulas plenas passim in dissertatione (de oraculis Wolffii ibid. 3–12).

partes tractatus in dissertatione (p. 13–28) pluribus verbis descripsi. Qua de causa vix oportet singula hic iterum persequi.

Sed quamvis breviter notandae sunt §§ 75–83 (ϑ), quibus in D′ (λ) textus genuinus Theosophiae respondet (h. e. Theosophiae Sibyllarum). Fontibus gravissimis auctor hic usus est Lactantio (scil. Divis Institutionibus) et Oraculis Sibyllinis. In his scriptis usurpandis semper fere critices erat studiosus, verba Lactantii supplens notis cognitione dignis, quarum originem hodie non iam novimus. In vaticiniis Sibyllarum reddendis auctor praeter Lactantium corpus quoddam Oraculorum Sibyllinorum evolvebat, quod a ΦΨΩ, recensionibus nobis traditis, interdum discedebat. Lectiones igitur aliunde ignotas hic illic praebet. Ceterum oracula in Theosophia laudata saepius cum familiis ΦΨ faciunt quam cum Ω. De reliquo notandum est oracula, quae Theosophiae textus genuini et excerpti communia sunt, ab huius auctore secundum familias Oraculorum Sibyllinorum hodie quoque servatas mutata vel correcta esse.

Nonnulla addenda sunt de prologo eiusdem Theosophiae Sibyllarum (scil. p. 57,11–66,100). Quo tres partes continentur: 1.) Index illarum feminarum vaticinantium 57,11–61,40). – 2. Narratiuncula de Cumaea librisque Sibyllinis Romanorum (p. 61,11–63,70). – 3.) Notae de Sibyllarum divina mentis incitatione (p. 63,71–66,100). Quae tres partes non modo in D′ (λ) et (decurtatae) in ϑ conservatae sunt, sed totae fere transierunt etiam in Oraculorum Sibyllinorum classis Φ prooemium, in articulum Suidae lexici (Su. et Su.′) librumque Ioannis Lydi, qui inscribitur De mensibus (codd. XS, O″)[10].

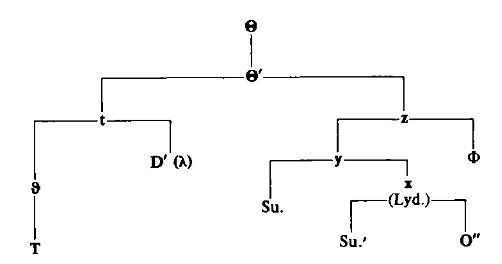
Affinitates horum testium describere difficile non est:

1.) O″ et Su.′ pendent ex **x** (h. e. ex Io. Lydo), cf. e.g. ὅτι δὲ οἱ στίχοι αὐτῆς ἀτελεῖς εὑρίσκονται καὶ ἄμετροι pro ἀλλὰ καὶ ὡς πάντων τῶν στίχων μὴ σῳζόντων τὴν ἀκρίβειαν τοῦ μέτρου D′, Φ (infra p. 65,87);
2.) **x** (Lyd.) et Su. faciunt **y**, cf. e. g. p. 59,20: desunt verba ἧς μνήμην ἐποιήσατο Εὐριπίδης ἐν τῷ προλόγῳ τῆς Λαμίας aliaeque breves periodi;
3.) **y** (= Lyd., Su.) et Φ pendent e recensione **z**, cf. e. g. p. 60,29

10 Vide test. ad Theosophiae locos laudatos collecta et diss. p. 30 sq. – Sch. Plat. Phaedr. 244 b (p. 79 Greene) modo cum Φ consentit, modo cum Lydo. – Catalogus ieiunus, decurtatus corruptusque undecim Sibyllarum in Chron. Pasch. 288 A/B legitur. Enumerantur hae mulieres: Ἑβραία, Περσίς, Δελφίς, Ἰταλική (scripsi, ἀδαή Chron. ed., ἰταλή Maass) ἢ Κιμμερία, Σαμία, Ῥοδία, Κυμαία, Λιβυκή (Maass, λιβοίη Chron. ed.), Τρωάς, Φρυγία, Τιβουρτία. Quam seriem in nostra genealogia deponere nescimus, cf. Mass 48: „Exclusis igitur Varrone, Fenestella, Lactantio ad Anonymum vel anecdoti scriptorem relegamur, nisi deperdito quodam libro usum illum esse existimabis.“ Etiam prooemium oraculorum Sibyllarum Chronici auctor usurpasse potest. Audacius Mras (82), quem sequitur de Fritz (2252, 61), contendit ipsam Theosophiam illum ante oculos habuisse.

φυτώ pro Φοιτώ D'T, et p. 61,39 τιγουρτία vel τιγούρτη pro Τιβουρτία.
4.) Exemplum redactionis D' et T (= t) et z (= Φ, Su., Lyd.) pendet e Θ (accuratius Θ'), cf. e. g. p. 62,47 προόδῳ D'Φ (om. cett.) pro προσόδῳ (Alexandre), et p. 63,69 ἐπιγράφοντα D'T ἐπιγράφονται Φ pro ἐπιγραφέντα (Buresch).

Unde efficitur genealogia haecce:

Nunc non immerito quaeritur, quidnam auctor Theosophiae voluerit. Fortasse respondebis paganos eum conatum esse ad fidem Christianam convertere. Cui interpretationi paene volgari – si quidem haec designatio in nostrum textum a viris doctis philologiae theologiaeque plane neglectum[11] quadrat – ipse olim patrocinatus sum (cf. diss. p. 3). Tamen tuo iure hoc reprehendes:
1.) Ca. annum p. Chr. n. 500 pauci erant, qui deos paga-

11 Vide articulum lexici, cui titulus est ‚Der kleine Pauly' V p. 732. Auctores operis, quod inscribitur ‚Lexikon der Alten Welt', quin tacent etiam. Fusius et melius de Fritz 2249,42 sqq. Interpretatio volgaris etiam apud Schneider 187.

nos venerarentur, non illiterati, sed philosophi vel rhetores, forsan et sacerdotes. Quos viros verbis oraculorum plerumque insiticiorum ad unius verique Dei cultum converti potuisse ab omni fere verisimilitudine abhorret. Plebs autem urbana necnon agricolae vel in extremis partibus imperii Romani habitantes iam pridem defecerant a cultu idolorum et ad Christianam religionem transierant.

2.) Theosophia quamquam saepissime de vero Deo Christianorum agit eiusque splendorem et gloriam laudat, tamen ceteris capitibus principalibus caret, quibus apostoli eorumque successores in orationibus ad paganos convertendos compositis via ac ratione utebantur; neque enim auctor noster quicquam dicit de victoria, quam Christus iterum iterumque de daemonibus pariebat, neque de eo, quod qui baptizati erant veniam peccatorum se adepturos esse sperare poterant felicitatemque aeternam post mortem in caelo exspectandam; nam pios et sanctos de ira Dei omnes securos fore sacerdotes Christi pollicebantur[12].

Quae si recte observata sunt, sequitur ut credamus auctorem Theosophiam non composuisse, ut fidem Christianam commendaret. Tamen quaestionem nostram solvere conemur; speramus enim ex exemplis, quibus auctor usus est, et e fontium dispositione colligi posse, quem finem ille sibi proposuerit. Oracula, quae commemoravit vel ipsis verbis expressit, non modo e scriptis Patrum clarissimorum hausit (Iustinum dico, Clementem, Eusebium, Didymum, Cyrillum [?]), sed ex ipsis etiam thesauris paganorum, quorum verba suo

12 Cf. A. de Harnack, Die Mission und Ausbreitung des Christentums, Lipsiae 1924, 114 sqq.

Marte ad verum Deum rettulit (quod iam antiquiores rerum ecclesiasticarum scriptores fecerant). Cuius rei optimum exemplum est cap. 13, quod G. Zuntz in lectione Tubingensi (nondum impressa) diligentissime tractavit. Quo in capite Apollo Clarius interroganti Theophilo cuidam (σὺ εἶ θεὸς ἢ ἄλλος) respondens mentionem facit dei praepotentis qui inde ab aetate Hellenistica in Aegypto divinis honoribus adeo adorabatur, ut ceteros deos de hominum memoria demoveret. Nomen ei erat Αἰών[13]. Illos versus Apollinis Theosophiae auctor ea de causa usurpavit, quod facile in Deum Christianorum poterant delegari. Invenit eos in corpore oraculorum ab Apolline Clario (vel etiam Didymaeo) editorum, quod in fine secundi p. Chr. n. saeculi ortum esse videatur. Haud raro hunc thesaurum in testimonium vocavit, vide §§ 15.16. 18.19.21–24.26.33–39.41–44.52–54[14]. Eadem ratione ea oracula tractavit, quae apud Porphyrium (§§ 27–30) et Syrianum (§ 50) legebat quaeque apud Aegyptos edita esse dicebantur (§§ 45–48) vel Mercurio (scil. Trismegisto) attribuebantur (§§ 31–32).

Etiam ordine, quo auctor Theosophiae vaticinia dictaque disposuit, de fine totius operis non mediocriter docemur. Verisimile est librum octavum oracula deorum paganorum complectum esse (scil. ϑ §§ 13–54), nonum dicta philosophorum Graecorum et veterum et Neoplato-

13 Vide § 13,1–2: ἔσθ' ὑπὲρ οὐρανίου κύτεος καθύπερθε λελογχώς, / φλογμὸς ἀπειρέσιος κινούμενος ἄπλετος αἰών, quod novissimum verbum si ab auctore non Theosophiae, at certe exempli pagani pro nomine proprio (scil. Αἰών) acceptum est. De deo nomine Αἰών vide Zuntz I et II passim.

14 Oraculum Delphicum, ut satis notum est, iam primo p. Chr. n. saeculo paene conticuerat.

nicorum (§§ 55–74)[15]. Vaticinia autem Sibyllarum, venerabilium mulierum paganarum, ita disposita sunt, ut de tota historia totius mundi certiores fiamus, h. e. ab origine eius atque ab hominum memoria usque ad reditum Christi de mortuis et vivis iudicaturi (cf. Mras l. c. 74 sq.). Narratiunculas denique (cf. §§ 67–74 et supra p. IX) auctor omnes fere eo consilio collegit et tradidit, ut deos demonstraret ab ipsis Graecis contemptos sine ulla potentia fuisse neque sacrilegia punire potuisse.

Quo noster spectaverit, cum haec testimonia eligeret diligenterque componeret, elucet e sententiis, quas in capite 7 legimus: ὅτι οὐ δεῖ ἀποβάλλειν τὰς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν Ἑλλήνων περὶ τοῦ θεοῦ μαρτυρίας· ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἔστι τὸν θεὸν τοῖς ἀνθρώποις φαινόμενον διαλέγεσθαι, τὰς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἐννοίας ἀνακινῶν ἐκείνας διδασκάλους τῷ πολλῷ ὄχλῳ παρέχεται. ὥστε ὅστις ἀθετεῖ τὰς τοιαύτας μαρτυρίας, ἀθετεῖ καὶ τὸν θεὸν τὸν ἐπὶ ταύτας κινήσαντα.

Quibus verbis admirabilibus auctor firmissime contendit fore ut fides Christiana dissolveretur, si paganorum testimonia neglegerentur, quippe quae potentiam benignitatemque veri Dei affirmarent. Quae cogitationes summi momenti sunt; nam veri est simillimum ad conservandas litteras Graecas Romanasque plurimum eas contulisse, non quo tractatus noster ad pueros iuvenesque educandos tam vehementer pertineret. Sed finis libelli, qui in § 7 planus fit, quasi signum appellari potest illorum consiliorum, quibus principes ecclesiae totius imperii Romani ad colendas litteras antiquitatis promoti sunt. Quae consilia imprimis ad usum communem spectavisse videantur; et

15 Quo ordine excerpta in libro decimo et undecimo distributa fuerint, iam supra (p. IX) conati sumus coniectura assequi.

cognitionibus doctrinaque, quas veteres pepererunt, accumulaverunt, litteris mandaverunt, nemo tum carere potuit, minime magistri scholarum vel pastores ipsius ecclesiae. Quas res satis notas hoc loco non disseremus. Sed monemus, ne quis obliviscatur iam quinto post Chr. n. saeculo viros paene furibundos fuisse, qui omnes litteras paganas plane repudiandas esse censerent et ita praedicarent, praecipue inter monachos ecclesiae orientalis et episcopos ex eorum grege selectos (vide e. g. librum notissimum Theodoreti, qui inscribitur ‚Graecarum affectionum curatio'). At bene accidit, quod illorum sententiae non diu valebant; in Oriente enim et Occidente episcopi et abbates litteras veterum colendas et in scholis legendas esse censuerunt. Quibus consiliis perfecerunt, ut magna pars librorum a paganis quasi hereditate acceptorum aut conservaretur aut describeretur itaque posteritati (medio aevo dico necnon nostrae aetati) traderetur. Quodsi haec omnia consideramus, forsan haud iniuria concludemus Theosophiae auctorem primum fere pios suos lectores esse cohortatum, ut litteris Graecis Latinisque incumberent, quippe quibus vox veri Dei haud raro audiri posset.

Ceterum conatus consilia Dei in oraculis vaticiniisque paganorum reperiendi neque novus est neque exemplo caret; eadem enim ratio interpretandi est, qua patres Christiani et principes conventuum inde a primo post Chr. n. saeculo scripturas sacras (h. e. Vetus Testamentum) coniecturis explanabant; credebant enim in omnibus illis libris iam inde a Genesi adventum Christi praenuntiari, ita quidem, ut totum corpus Veteris Testamenti paene pro praefatione Evangeliorum haberetur[16]. Apparet

16 Vide de Reventlow 49 sqq.

igitur etiam auctorem Theosophiae hunc modum interpretandi in scriptores paganos, imprimis in oracula deorum et dicta sapientium, transtulisse. Quod haud nimis difficile erat; nam ipsi Graeci ab aetate Platonis, quamquam plebs multos deos venerabatur, saepe de uno vel summo deo loquebantur, ceteris plane neglectis. Neque igitur quod auctor Theosophiae aggressus est, sine successu poterat manere.

II. DE ORACVLORVM DICTORVMQVE THESAVRIS MINORIBVS (ω, χ, π, μ, τ, Δ)

1. De corporibus ω *et* χ

In altera huius editionis parte nonnulla corpuscula talium eloquiorum tractavi, qualia a paganis deis vel sapientibus edita esse dicebantur. Quae corpora Theosophia Tubingensi posteriora sunt; nam ex hac nonnulla capita receperunt. Neque tamen – quod illius auctor fecit – lectorem vocant ad litteras antiquas conservandas, sed simpliciter ponunt illos deos virosque divinatione quadam ita praeditos fuisse, ut adventum Christi ante scirent. Censent ergo thesaurorum auctores id iam dudum constare, quod ei, qui Theososophiam genuinam conscripsit, comprobandum erat, neque declarare conantur verum Deum paganos movisse, ut futura praedicerent, sed verbis prophetarum haudquaquam volgarium ipsum Deum celebrant. Quod consilium, quia paene in omnibus dictis idem est, nomina eorum, qui locuti esse dicuntur, facile commutari poterant, interdum etiam in singulis codicibus uniuscuiusque thesauri mutata sunt.

Vaticinia, quae primum in unum collecta sunt, littera

ω significavi. Cuius corporis locum optime obtinet vetus codex Vaticanus Graecus 2200 (s. VIII/IX), fol. 444–454 (siglum Σ).[17].

Corpus aliquanto post compositum, quod inscribitur Χρησμοὶ καὶ θεολογίαι Ἑλλήνων φιλοσόφων (signum χ) a Ricardo Bentley in epistula clarissima ad Millium missa e codice B′ publici iuris factum est[18]. Cuius de manuscriptis colligendis postea A. de Premerstein[19] prae omnibus bene meritus est. Illi χρησμοί in his manuscriptis inveniuntur:

Z = cod. Sinait. 383 (s. X/XI), scripsit Io. Damascenus, fol. 160^{a}–161^{a};
B′ = cod. Oxon. Barocc. Graec. 50 (s. forsan XI), fol. 375–376:
P = cod. Par. Graec. 690 (s. XII), fol. 148^{a}–148^{b};
Q′ = cod. Par. Graec. 1168 (s. XIII), fol. 80^{a}–83^{a}[20];
S = cod. Sinait. 327 (s. XV), fol. 234^{b}–236^{a};
L′ = cod. Lips. Univ. 70 (s. XVI), fol. 27^{a}–28^{b};
A = cod. Angel. 43 (s. XIV), fol. 189^{v}, complectens or. 10–12 = χ 4–6;
E = cod. Athous 6294 (787), s. XIX, fol. 126^{a}–126^{b}: habet χ 6 et χ 7. Ceterum in stemma inseri nequit, cf. diss. p. 54.

17 Cf. Pitra 305 sq., eund. II 340; Scott-Ferguson IV 225 sq.; de Premerstein F. 649, eund. II 340; Bratke 49. 97. 136. 148 sq.; 152, vide et diss. p. 103 – Codicem ipse contuli, menda propria et verba omissa in apparatu critico commemoravi omnia.

18 R. B., Epistula ad M., in: Malalas, ed. Dindorf, Bonnae 1831 (= P. G. 97), col. 722–725, nunc denuo impressa in R. B., The Works II 1971, 249–255.

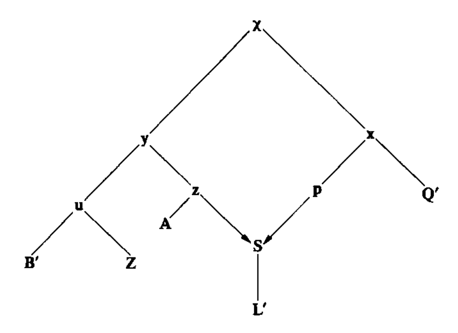
19 Scil. in utraque dissertatione (scil. F. et II). At v. d. errore lapsus censebat codicem Vind. med. Graec. 27 (s. XVI), fol. 90^{v}, qui testis est familiae τ (cf. diss. p. 87), dicta corporis χ continere. Vide et diss. p. 54.

20 Titulos et axordia versuum ed. J. Freudenthal, Mus. Rhen. 35,1880, 418.

Ratio, quae inter hos codices intercedit, ita fere describitur:

1.) P et Q′ faciunt x, cf. e.g. or. 10: πυριφόρον τόξον pro ὥσπερ τόξον πυριφόρον,
2.) B′ et Z hauserunt ex hyparchetypo **u**, cf. e.g. or. 13: βροτόσωμος pro βροτὸς ὅμως,
3.) L′ descriptus est e codice S, cf. e.g. positiones oraculorum 5,8,10, quae in utroque post or. 15 translata sunt;
4.) S est codex mixtus, quippe qui varias lectiones modo ex hyparchetypo z, modo e codice P receperit, cf. e.g.
    a.) or. 5: πλὴν τοῦ νοεῖν ἀκούειν S, **u** (= y) pro πλὴν τῷ νοΐ ἀκούσατε,
    b.) ἀλληλέφραστον PS pro ἀλληλεύφραντον cett.;
5.) x et y pendent ex ipso archetypo χ, cf. e.g. or. 13: ὃς ἐκ ταφῆς εἰς πολλῶν ὄλβον xy pro ὃς ἐκ ταφῆς εἰς πόλον ὦρτο, h. e. lectio vetustior, vide ω_3 in fine.

Errores separativos singulorum codicum neque hic neque in tabulis sequentibus enumeravi; de χ vide diss. p. 53–61. Quae supra dicta sunt de manuscriptis classis χ, hoc stemmate illustrentur:

2. *De corpore π*

Vaticinia in unum collecta, quae littera π significavi, inscribuntur Προφητεῖαι τῶν ἑπτὰ σοφῶν. Prope absunt corpora minora μ, τ, Δ, de quibus infra agemus (vide p. XXX, XXXIV, XXXVII).

Illi septem sapientes, qui in π in lectoris conspectum producuntur, mirum collegium faciunt, ubi etiam dei suas partes agunt. Corpus genuinum, quod nobis π audit, in duas partes divisum est, quas **t** et **z** nominavimus. In t (h. e. in textu vetustiore) illi septem primo loco ex Apolline coniunctim quaerunt, cuius templum Atheniensium futurum sit. Tum (scil. post responsum dei) sequuntur eloquia Biantis, Solonis, Chilonis, Thucydidis, Menandri, Platonis. Ille autem, qui alteram recensionem (**z**) confecit, cognovit in t sex tantummodo sapientes esse commemoratos. Quod ut corrigeret, cognomen Apollinis (scil. Τιτάν) primae textus parti subtractum pro nomine sapientis habuit et initio totius corporis septem viros enumeravit, primo loco Τιτάν, deinde illos sex, quos supra commemoravimus. Eloquia autem eodem ordine proferuntur, quo in **t** leguntur, et Apollo eodem cognomine, quod in illo textu vetustiore gerebat (scil. Τιτάν), hic quoque gaudet. Quae quamquam inter se pugnant, postea demum (scil. ab auctore codicis O) corriguntur (vide diss. p. 67).

Oracula corporis π in his manuscriptis leguntur:

P = cod. Par. Graec. 690 (s. XII), fol. 248^{v}–249^{r};
F = cod. Athen. Graec. 1070 (s. XIII), fol. 186^{r}–186^{v};
C = cod. Sinait. 1189 (s. XVI), fol. 6^{b}–7^{b};
I = cod. Vat. Graec. 62 (olim 81), s. XV, fol. 121^{r}–122^{r};
L″ = cod. Laur. plut. 58,30 (s. XIV), fol. 152;
U = cod. Vat. Urb. Graec. 76 (s. XV/XVI), fol. 108^{b};
O = cod. Patm. 263 (s. X, sed nostra oracula a manu s. XIV scripta sunt), fol. 270–271;

G = cod. Par. suppl. Graec. 689 (s. XIV), fol. 112^b–113^a;
V = cod. Vind. theol. Graec. 153 (s. XIII), fol. 298^r–298^v;
M′ = cod. Par. Graec. 2665 (s. XIV/XV), fol. 172^a–172^b;
N′ = cod. Par. Graec. 2551 (s. XV/XVI), fol. 1;
μ et ν, de quibus vide paginas sequentes.

De affinitate codicum, quibus eloquia classis π continentur[21]. Incipiamus a tractatu ν (a libello Athanasio falso adscripto, quod inscribitur Περὶ τοῦ ναοῦ, P. G. 28, 1428 sq.). Quod traditum est in Vat. Graeco 1198 (s. XVI)[22], unde cod. Athen. BN 431 (s. XVIII), fol. 79^r sq. descriptus est, et in K″ = Bodl. Roe. 5 (olim 251) s. XVII, fol. 149^r–157^v, cf. diss. p. 65 et 155–161, ubi statui codice K″, quippe qui e corpore χ interpolatus sit, textum in P.G. impressum emendari non posse nisi nonnullis locis (vide diss. p. 156). Quam rem in textu χ restituendo neglegere licet. – Ipse tractatus ν e duabus partibus congluti-

21 Scriba codicis Matritensis Graec. 115 (nunc 93), fol. 127 sq. varia et diversa dicta in unum collegit; respondent nr. 1 et 4–9 oraculis corporis π, cuius ordo mutatus est (π_1 et π_4 paulo mutata sunt): nr. 1 ~ π_1; nr. 3 = y′ (π_8), v. 1–9; nr. 4 = π_2; nr. 5 = π_3; nr. 6 = π_4 (amplificatum); nr. 7 = π_5; nr. 8 = π_6; nr. 9 = π_7. Orac. nr. 2 ~ ω_{13}.
Conferas quaeso quae Iriarte in Catalogo suo (I p. 459) fusius rettulit (ieiunius G. de Andrès, Catalogo de los Codices Griegos de la Biblioteca National, Madriti 1987, p. 170). Codex, quem ipse contuli imagine usus lucis ope facta, habet compluria menda singularia, quorum haec enumerabo: or. 3 φωτὸς pro φλογὸς, in fine τάρταρος καὶ βύθιοι δαίμονες αὐτ. τρισ. – or. 4 ἀκαμάτω(ν) θεότητος ἀνιάτων π. (ut vid.) et inferius ἀπίστων λαῶν pro λαοῦ et κρεμασθήσεται pro κρεμασθείς. – or. 5 ὁ αὐτὸς. οὐσίωται λόγος. – or. 6 (in fine) μανθάνειν τὸν θεόν.
Cum errores coniunctivi desint, hanc recensionem stemmati familiae π inserere non ausus sum. Ceterum in cod. Matritensi sequuntut (fol. 127^{r-v}) varia eloquia, quae a corporibus in hoc libello editis aliena sunt.
22 Codicem non vidi.

natus est, e Quaestionibus ad Antiochum ducem, quae et ipsae sub nomine Athanasii traduntur (P.G. 28, col. 481 sq.), et e corpore **π**. Accedit, quod Act. Apost. 17,23 laudantur et oraculum Hermae ex $\boldsymbol{\omega}_1$ vel Malala depromptum.

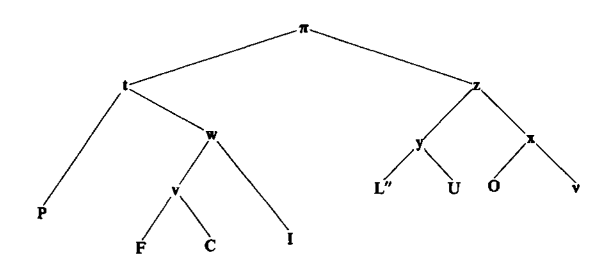
Ut rationem cognoscamus, qua codices antiquiores classis **π** inter se coniuncti sunt, libros manuscriptos V M′N′G necnon corpus **μ** interim neglegemus.

1.) O et **v** pendent ex hyparchetypo **x**, cf. e.g. or. 1–2: Τιτάν (τιτων ν) vir sapiens factus est divinationis peritus, qui in O oraculum primum eloquitur, in **v** secundum; sed in utraque redactione cognomen dei pone vocativum προφῆτα deest in oraculo primo;
2.) L″ et U hauserunt ex **y**, cf. e.g. or. 3: αὐτοπάτρις ὄλβιος pro αὐτοπάτωρ τρισόλβιος cett.;
3.) **x** (= O et v) et **y** (= L″ et U) pendent e communi exemplo **z**, cf. e.g. prooemium, ubi index nominum sapientium virorum additus est (sim. G et **μ**); vide et diss. p. 69;
4.) F et C faciunt **v**, cf. e.g. or. 1: μηρία pro μαρία,
5.) **v** (= F et C) et I pendent ex **w**, cf. e.g. or. 1: ὤρωρε IF, ὠρο C pro ὄρωρε (**π**),
6.) **w** (= FCI) et P hauserunt ex **t**, cf. e.g. or. 3: μεγάλως (ante βεβηκώς) pro μεγάλων,
7.) **t** et **z** faciunt **π**, quod probatur forma singulari huius classis eloquiorum, qua ab oraculis tempore priori in unum collectis prorsus differunt.

Efficitur haec genealogia (vide paginam XXX).

Porro quinque redactiones classis **π** amplificationibus collationibusque satis audacter factis genitae exstant, scil. **μ**, **v**, M′N′G; quorum de familia **v** iam supra (p. XXVIII) egimus. Harum autem redactionum minorum verba mutata saepe definiri et ex exemplis vetustioribus derivari possunt, cum raro discernatur, quacum parte genealogiae corporis **π** illae redactiones coniungendae sint. Classis **μ** maioris momenti est; archetypus enim stirpem habet pro-

priam praetereaque exemplum est partis primae dictorum classis D.

3. *De corpore μ*

Primo loco conemur stemma classis μ constituere. Quae his manuscriptis continetur:

H = Monac. Graec. 507 (s. XIV/XV), fol. 3^r–3^v;
K = Monac. Graec. 524 (s. XIV), fol. 3^r–4^r;
T′ = Par. Graec. 2600 (s. XV), fol. 181^v–183^r;
W = Par. Graec. 2594 (s. XV), fol. 231^r–232^r;
Y = Oxon. Barocc. 48 (s. XV), fol. 26^r–27^r;
S″ = Oxon. Barocc. 10 (s. XIV), fol. 200^r–203^v;
R = cod. Athen. Graec. s. XVIII[23];
D = Dionysii Phurnaei liber in usum pictorum factus, or. 1–7[24];

23 Oracula nostra ed. V. Grécu, Inchinare lui N. Jorga prilejul implinirii vârstei de 60 de ani (= Festschrift zum 60. Geburtstag von N. Jorga), in urbe Cluj 1931, 194 sqq.; vide de Premerstein II 251 sq. cum nota 2.

24 Denys de Fourna, Manuel d'iconographie chrétienne, ed. A. Papadopoulos-Kerameus, Petropoli 1909, 82 sqq. Titulus: οἱ σοφοὶ τῶν Ἑλλήνων, ὅσοι εἶπον περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ. Oraculorum sunt partes duae, vide infra ad classem τ, praeterea Bees 117 sq.; de Premerstein F. 661; eund. II 251 sq.; Grécu l. c. (vide n. 23) 23 saepius.

Γ = codices ABCG oraculorum Rumanorum a V. Grécu in linguam Germanicam versorum[25];

Λ = codices DE oraculorum Rumanorum, h. e. liber Dionysii Phurnaei in linguam Rumanam versus[26].

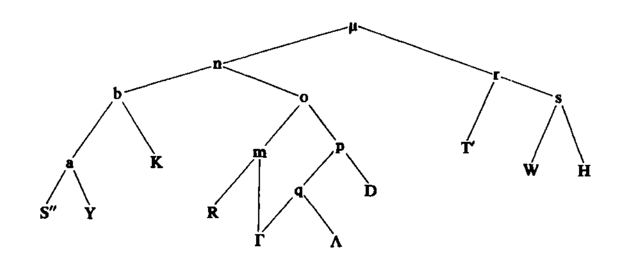
Qui codices hac ratione inter se cohaerent:

1.) H et W pendent ex s, cf. e. g. or. 4: ἐξ ἑαυτοῦ pro ἐξ αὐτοῦ, cett.;
2.) T′ et s (= HW) descripti sunt e r, cf. e. g. or. 1: μαριῆ pro μαρίας,
3.) R et D pendent ex o, cf. e. g. or. 1: καταγγέλλω pro ἐφετμεύω,
4.) Y et S″ hauserunt ex a, cf. e. g. prooemium: κεκενόκασιν pro κεκινήκασιν,
5.) K et a (= YS″) faciunt b, cf. e. g. or. 1: ἐμφετεύω Y, ἐμφητεύω K, ἐμφετέβω S″ pro ἐφετμεύω,
6.) o (= RD) et b (= KYS″) pendent ex hyparchetypo n, cf. e. g. or. 5: ὁ αὐτὸς λόγος pro ὁ αὐτοῦ λόγος,
7.) n et r faciunt archetypum μ, quod e singulari ordine et e propria verborum dispositione concluditur.

Eloquia sapientium in linguam Rumanam versa (tradita in familiis Γ et Λ) ex exemplo Graeco (q) fluxerunt, quod nonnullis locis textum meliorem praebebat quam D (h. e. quam liber in usum pictorum scriptus) habet. De singulis lectionibus vide diss. p. 78 sq. Hoc stemma efficitur:

25 V. Grécu, Darstellungen altheidnischer Denker und Schriftsteller in der Kirchenmalerei des Morgenlandes, Acad. Roumaine, Bull. de la section historique XI, 1924 I, p. 1–69. Vide diss. p. 150.

26 Usus sum textu a V. Grécu in linguam Germanicam transverso, cf. Grécu l. c. (vide n. 25) 35.44.50.

Nunc demum per tabulam explicari potest, qua ratione dicta et nomina locutorum classis μ in stirpes genealogiae vel in singula manuscripta distributa sint (vide p. XXXIII).

4. De ratione, quae inter familiam μ et codices VM' N' G intercedit

Testes VM'N'G, quas recensiones classis vetustioris μ usurpaverint, haud facile est accurate breviterque exponere. Itaque astrictis notis contentus lectorem delego ad indicem variarum lectionum plenum, quas diss. p. 80–87 collegi.

a.) μ et V, communibus mendis coniuncti, easdem sententias vel lectiones e recensionibus antiquioribus depromptas continent: Scriba exempli eorum thesauros ω, χ, π, Malalam, Passionemque Catharinae ut testes liberaliter adhibebat, praeterea ipsa classis μ (ut V) e codice Σ

Exordium oraculi	Nomen prophetae et numerus in				
	P, F, C, I, ⟨O⟩, L″, U, G, M′	ν	N′	μ	V
προφήτευσον	1: 7 Sapientes, Apoll.	1: 7 Sapientes, Apoll.	1: 6 Sapientes, Apoll.	1: 6 Sapientes, Apoll.	8: Apoll.
οὐκ ἐφικτόν	2: Bias	9: Hermes	2: Bias	3: Thucyd.	3: Chilo
οὗτός ἐστιν	3: Solo	3: Bias	3: Chilo	7: Chilo	6: Plato
ὀψέ ποτε	4: Chilo	4: Solo	4: Solo	2: Solo	1: Solo
ἀκάματος	5: Thucydides	5: Chilo	5: Thucyd.	5: Aristoteles	3: Plutarchus
θεὸν σέβου	6: Menander	6: Thucyd.	6: Menander	–	–
ὁ παλαιὸς νέος	7: Plato	7: Menander	7: Plato	6: Plato	5: Thucyd.
ἐπειδὴ ὁ θεός		8: Plato			
ἥξει ἡ νεᾶνις		2: Titon (sic)			4: Aristoteles
τὸν τῶν ὅλων καθύπερθεν οὐρανόν				4: Plutarchus	7: Apollo (?)

Nomina prophetarum et oracula quo ordine in codices classis μ affinesque manuscriptos distributa sint

hausit et V e Cedreno (cf. diss. p. 83). Ea autem recensio classis π, quam auctor archetypi μ et scriba V in manibus habebant, codici G affinis erat neque procul distabat ab hyparchetypo z (vide diss. p. 84). Etiam scriba codicis G redactiones vetustiores auxilio vocavit, classis ω dico codicem Σ et historiam Malalae.

b.) M′N′ denique, et ei communibus erroribus coniuncti, a familia t classis π prope absunt, et uterque easdem periodos ab anterioribus oraculorum thesauris mutuatus est. Ambo hauserunt e classi μ et ex historia Malalae, M′ solus usurpavit μ et ω, N′ solus classem μ et historiam Malalae.

5. *De textu corporis τ restituendo*

Ex huius corporis forma genuina nihil conservatum est nisi pauca excerpta. Quae inveniuntur in codicibus hisce:

C′ = cod. Athen. Graec. 373 (s. XV), fol. 145^{r}–147^{v}[27];
P′ = cod. Par. Graec. 400 (s. XIV), fol. 33^{v}–34^{r}[28];
E = cod. Athous 6294 (787), s. XIX, fol. 126^{a}–126^{b}[29];
I′ = cod. Vind. med. Graec. 27 (s. XVI), fol. 92^{v}[30];
K′ = cod. Athous 2144 (131), s. XVI, n. 25[31];
D = liber Dionysii Phurnaei (vide supra p. XXX), or. 1,2,4,5a.b, haec sunt dicta, quae oracula supra commemorata sequuntur;
Γ = vide supra p. XXXI. Oracula e classi μ deprompta

27 Ed. Delatte, An. 330 sq. Titulus: σοφῶν ἑλλήνων ἀνδρῶν προφητεῖαι εἰς τὴν σάρκωσιν.

28 Titulus: ἁρμώδια ῥησίδια ἑλλήνων εἰς τὴν τοῦ ἰεσθαὶ αγγ' (ἰεσσαὶ ἀγγέλλεσθαι ῥίζαν coni. de Premerstein).

29 Titulus: προφητίαι ἑλλήνων περὶ χριστοῦ.

30 Titulus: τῶν σοφωτάτων ἑλλήνων πρόρρησις.

31 Titulus προφητίαι τῶν σοφῶν ἑλλήνων περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας.

praecedunt decem partes, quarum nr. 1.4 (a.b.c.d), 7–10 classis **τ** sunt;

Λ = vide supra p. XXXI. Primam oraculorum partem, de qua supra egimus, sequuntur eadem eloquia, quae D in secunda parte habet;

Cet. = Dicta in ecclesia monasterii vici Cetățuia inscripta, vide Grécu l. c. (supra n. 24) 22–25 (cf. diss. p. 88).

Quomodo dicta in singulis testibus distributa sint, etiam hic tabula illustravimus:

	C′	P′	I′+K′	E	D	Λ	Γ	Cet.
Θούλης	1			6	2	2	1	
Δῶν	2			5b				
Ἀπόλλων	3	(1)						
Σίβυλλα a)		8	4					
b)	4			*4	4	4a	4a	1
Πλάτων	5	3	5		*5a	*4c	*4c	7
Πλ⟨ούταρχος⟩	6	7	2	5a	*5b	*4d	*4d	6
Σόλων (= χ 5)	7		·				6	8
Ἰώσηπος	8		3	3			7	5
Ὀζίας	9						8	
Ἀριστοτέλης	10	6	1	1				4
Σοφοκλῆς	11	4	7	2	1	1	9	2
Θουκυδίδης	12	5	6				10	3

*Nomen prophetae mutatum est

Codices, quos enumeravimus, hac ratione inter se coniuncti sunt:

1.) Λ et Γ idem exemplum descripserunt, cf. e. g. or. 11: *gerecht der Natur nach* pro ἁπλοῦς τῇ φύσει,

2.) **l** (= ΓΛ) et D pendent ex hyparchetypo **k**, cf. dictorum delectum, qui idem est in ΓΛ et D, in Γ autem eloquiis quattuor amplificatus (or. 6–8, 10) et tribus dictis, quae non in **τ** leguntur. Hic quoque (ut in stemmate classis μ) apparet

exemplum Graecum familiarum Γ et Λ illius libri pictoribus conscripti recensionem complecti, quae melior est quam D;

3.) Cet. et **k** (= ΓΛ, D) hauserunt ex **i**, cf. e. g. or. 11:
ἔτευξεν ἅμα καὶ χθόνα k, ⎫ pro ἔτευξε καὶ γαῖαν
ΕΤ.ΞΕΝ / ΜΡ ΚΑΙ ΧΘΟΝΑ Cet. ⎭ μακράν τ[32]

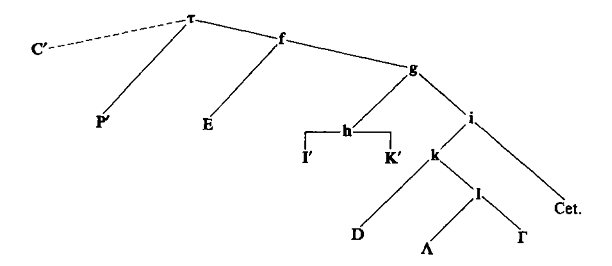
4.) I′ et K′ hauserunt ex **h**, cf. e. g. or. 4: γῆς ἄναξ πόλου pro ἄναξ γῆς πόλου P′;

5.) **h** (I′K′) et **i** (ΓΛ, D, Cet.) ut gemelli ex hyparchetypo **g** geniti sunt, cf. e. g. or. 6: εἷς θεὸς λόγος pro εἷς θεοῦ λόγος,

6.) E et **g** (= I′K′, ΓΛ, D, Cet.) faciunt f, cf. e. g. or. 3, quod in f omissum est;

7.) P′C′ f pendent ex archetypo **τ**, cf. e. g. or. 12: δόξα μὲν τῷ νοΐ pro δόξα ἐν τῷ νοΐ (conieci).

Quibus ex argumentis hoc stemma efficitur[33]:

Fontes complurium eloquiorum classis **τ** facile definiuntur. Auctor has familias usurpavit: **π** (in τ_1, τ_{10}), **χ** (in τ_2, τ_7), **π** aut **χ** (in τ_{4a}, τ_6), praeterea Passionem Catha-

32 De oraculis **τ** 7–10, quae in D desunt, vide diss. p. 90 sq.

33 Ea dicta, quae ex alienis fontibus, plerumque ex oraculorum thesauris minoribus, in nonnullos manuscriptos familiae **τ** inserta sunt, in dissertationis paginam 93 collegi.

rinae (κ: τ_{11}), Oracula Sibyllina (in τ_{4b}). E fontibus ignotis fluxerunt $\tau_{5.6.8.9}$.

Totum ergo corpusculum opus vilius est. Tamen auctoritate quadam florebat, quippe cuius eloquia auctor illius libri in usum pictorum compositi receperit. Atque e recensionibus μ et τ ipsi pictores hauserunt, qui ecclesias Rumaeniae Bulgariaeque imaginibus et dictis ornaverunt[34].

6. *De tractatu, quem littera Δ significavimus*

Hic tractatus, qui inscribitur Διήγησίς τινος φιλοσόφου περὶ τῶν ἑπτὰ Ἑλλήνων τῶν φιλοσόφων διὰ τὴν ἄνω πρόνοιαν primum editus est a. D. 1927 ab A. Delatte (An. 331 sq.) e codice Atheniensi A′ [35]. Accedunt tres codices, qui partim quidem lectiones meliores praebent. Quattuor ergo in nostra potestate sunt:

A′ = cod. Athen. 702 (s. XVI) fol. 252^{v}–254^{v};
B″ = cod. Athous Vatop. 754 (s. XVII), fol. 182^{r}–184^{r};
L‴ = cod. Athous Laura 758 (s. XVII), fol. 60^{v}–62^{r};
R′ = cod. Athous Laura Z 64 (a. D. 1602)[36].

Tractatus in R′ inscriptus est: τί περὶ Θεοῦ εἶπον Ἕλληνες σοφοί. Tum sequuntur illae inscriptiones, quas de Premerstein (II 365 sq.) ex imaginibus edidit, quae in trapeza (h. e. in mensa altaris) Laurae monasterii exstant et

34 Compluria testimonia auctore Grécu in diss. p. 95 enumerata sunt. Accedunt nunc libri viri doctissimi et harum rerum peritissimi, sc. Dujčev (I et II), ubi tamen imagines non delineantur nisi prophetarum, qui verba Sanctarum scripturarum canunt.

35 Vide eund. Mus. Belg. 12, 1927, 101 sq.

36 Usus sum exemplo, quod qui a. D. 1939 bibliothecae monasterii, quod Pantaleon Laureotis nuncupatur, praeerat, meum in usum benigne descripsit.

in muro septentrionali pronai ecclesiae leguntur in vico Arbanassi prope oppidum Bulgariae sito, quod Tirnovo nominatur. Primum igitur in R′ habemus exemplum illarum inscriptionum lingua Graeca scriptum. Codex R′ illis simillimus est. Quod ad ordinem dictorum attinet, $L_{1.2}$ (resp. $A_{2.1}$) cum $LA_{5.6}$ in R′ commutata sunt ($R'_{5.6}$...$R'_{1.2}$), cf. tabulam sequentem.

Rationem, quae inter codices intercedit, hic paucis explicemus:

1.) Imagines Laurae et Arbanassianae ex eadem redactione pendent, cf. e.g. or. Δ_3: γάμου L, μόνος γάμου A pro γόνος γόνου cett.;
2.) R′ et LA hauserunt ex archetypo **e**, cf. e.g. praeter menda, quibus singula verba deformata sunt, divisum or. 12 et nomina propria inaudita, quae e tabula infra p. XXXIX impressa cognoscuntur;
3.) A′ et B″ pendent e **d**, cf. e.g. prooemium: βλεομίδης A′, βλεομήδης B″ pro Κλεομήδης (vide or. 4);
4.) L‴ et **d** (= A′B″) hauserunt ex hyparchetypo **c**, cf. e.g. or. 2: μήτραν pro μήτρας R′ (LA: μήτρα L, μίτρα A);
5.) **c** (A′B″L‴) et **e** (LA + R′) faciunt Δ, cf. or. 1: καὶ (τὴν πολυσχεδῆ) pro ἐπί in redactionibus vetustioribus.

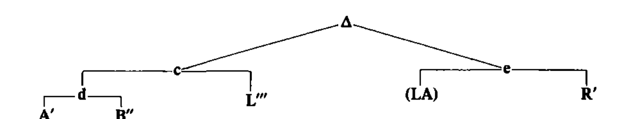
Recensio **e** aliquanto a textu genuino corporis Δ distat; praebet enim duodecim pro septem eloquia, quorum quinque nova redactor ipse confecit ex oraculis classis Δ dissectis. Neque igitur de simili corpore dictorum vetustiore agitur.

Efficitur hoc stemma (vide paginam XL).

In Δ leguntur dicta vel partes oraculorum, quae etiam in corporibus vetustioribus inveniuntur. Quae omnia auctor libere tractavit, quamquam non omnes thesauros, quos hodie habemus, videtur novisse. Saepe difficile est, certo circumscribere, unde singulas verborum coniunctiones prompserit. Equidem timeo, ne pauciores fontes ap-

Δ	R′	Amplitudo in R′		LA
1	12 πλούταρχος	ὀψέ ποτε	– ἐλάσειε γῆν	12
2	5 φίλις	γόνος ἐκ γόνου	– τέλειος ⟨θεός⟩	L:1, A:2
3	1 πιθαγώρας	ὁ θεός ἐστι	– ἐκ τοῦ πατρός	5
4	6 κλεομήδης	ὁ τὸν οὐρανόν	– παρθένου	L:2, A:1
5	11 πλάτων	θεὸς ἦν	– οὔτε παυσάμενον (sic)	11
	4 διαλία	ὁ χριστός	– εἰς αὐτόν	4
6	8 ἀριστοτέλης	φῶς τῆς ἁγίας	– τὴν κτίσιν	8
	2 σωκράτης	καὶ τὸ ὄνομα	– οἰκουμένην	6
	9 γαληνός	καὶ πάλιν	– ἔργα αὐτοῦ	9
7	7 ὅμηρος	ἥξει πρός	– σφάλματος	7
	3 σόλων	καὶ λαμβάνει	– ἀγαλλίασιν	3
	10 σιβύλλα	καὶ σταυρωθήσονται	– ἀκούοντες αὐτοῦ	10

Ordo oraculorum in manuscriptis corporis Δ obvius

pellaverim, quam inveniri possint. At harum rerum me peritiores tales lacunas sine ullo negotio explebunt.

Quamquam corpora τ et Δ, quod exempla erant inscriptionum in ecclesiis pictarum, alicuius momenti sunt, tamen ad textum thesaurorum vetustiorum constituendum nihil fere conferunt.

7. *De fontibus quaestiones selectae*

Eloquiorum, quae corporibus χ, π, μ, τ, Δ continentur, exempla multosque locos similes inter testimonia sub ipso textu enumeravi itaque disposui, ut lector cito cognoscat, qua ratione inter se coniuncta sint: hac via haud raro apparet, quibus e fontibus totum dictum vel singulae sententiae manaverint. Quae cum ita sint, non necessarium esse censui, hac in praefatione de fontibus eloquiorum, quae in corpora supra commemorata collecta sunt, multa dicere. Praestat in duabus quaestionibus versari.

1.) De eloquiis vetustioribus, quae in codice Σ desunt vel decurtata inveniuntur ($\omega_{1.\,14-17}$). Equidem haec omnia secundum ordinem, quem ω in his rebus obtinere solet (ω est fons Malalae eiusque stirpis), e familiis minoribus

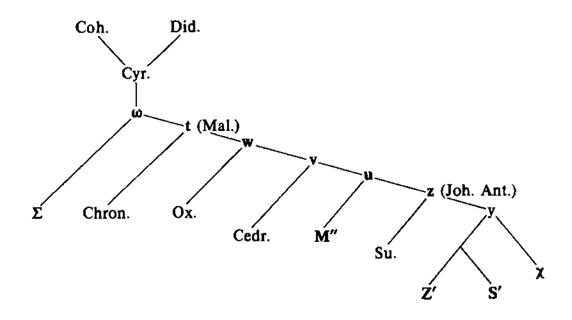
in archetypo huius thesauri supplevi vel omnino inserui.

a.) ω_1 (oraculum ab Herma Trismegisto editum) e sex partibus (*a–f*) compositum est. Quae apud Cyrillum, e cuius libro inscripto ‘Contra Iulianum’ auctor corporis ω hauriebat, hoc ordine leguntur: *fed*(*bc*)*a*; Malalas praebet seriem *a*(*bc*), *ef*, π habet (*bc*)*e*, Σ autem se continet in partibus (*bc*), *d*, et oraculum e Cyrillo (556 B/C) depromptum, quod apud hunc partis *a* est, infra demum (scil. decimo loco = ω_8) profert. Quibus e rebus, omne cautionis genus adhibentes, concludamus: Textus genuinus classis ω omnes sex oraculi partes complectebatur; quas auctor ordine converso e Cyrillo recepit, oraculum, quod apud hunc post partem *a* exstat, loco inferiore ponens; vidit enim oraculi verba prima (τούτου τοῦ πνεύματος οὗ πολλάκις προεῖπον) initio totius corporis haud bene quadrare. Nunc autem transpositione perfecta bonus transitus evasit a prooemio, quod littera *a* significavimus ad partem (*bc*). Hoc dicit: ‘Deus si hunc Spiritum sanctum patefacere nollet, non tam studiose interrogaretis; vulgo enim ἀμύητοι de talibus rebus doceri nequeunt.’ Quibus cogitationibus apparet tum tandem continuationem orationis effici, cum verba codicis Σ e Cyrillo supplentur.

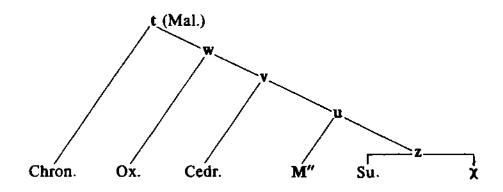
Conferas hoc stemma (vide paginam XLII).

b) Convenit hoc secundo loco illud oraculum commemorare, quod regi Thuli editum esse dicitur ($\omega_{16} \sim \chi_{15}$); nam testes eius paene eidem sunt atque oraculi Hermae eademque affinitate coniuncti. Accedit testimonium codicis Y′ (= Par. Graec. 1336, ed. Cramer, An. Par. 2,237,16). qui modo cum Cedreno facit, modo cum Malala (Ox., cf. diss. p. 115). Ceterum oraculum in π non legitur.

a) Memoria oraculi ω_1 adumbrata

b) Memoria oraculi ω_{16} breviter exposita

t–u = Recensiones Malalae; z = Johannis Antiocheni

E testibus oraculi textus familiae t (= Malalae) restitui potest, et si genealogiam obtinuerimus, nostro iure suspicemur oraculum Thuli editum pari modo archetypo ω attribui posse atque oraculum Hermae. Auctor huius archetypi versus etiam oraculi, quod Thuli fusum est, in orationem pedestrem mutasse videatur.

Nota de locis, quos codices M″ et S′ in stemmate obtinent. E genealogiis apparet redactiones Su. et χ et codicem S′ originem ab Io. Antiocheno repetere, qui ipse e Malala pendet. S′ habet, quod Patzig[37] probavit, textum Antiocheni. At difficilius est de codice M″ iudicare. Nihilominus etiam haec quaestio solvi potest; idem enim Patzig[38] cognovit auctorem codicis M″ inde a fr. 6,14 (F. H. G. IV p. 544 Mueller) ad Antiochenum transire, antea autem redactionem Malalae describere. Quam rationem Patzig usque ad fr. 6,9 (p. 543 Mueller) etiam argumentis scivit fulcire (fr. 6,9 = oraculum Thuli datum); at haec argumentatio amplificari potest, si oraculum ab Herma Trismegisto editum in testimonium vocatur; nam etiam hoc (= fr. 6,11, p. 543 Mueller) in codice M″ cum recensionibus Malalae congruit, mutatur autem in z (Su. et S′Z′, χ) h. e. ab Antiocheno.

c.) ω_{14} (χ_5: dictum Solonis) praeter redactiones depravatas π_3 et μ_7 e solis testibus Ox., Cedr. conficiendum est. Dolemus, quod Su. deest, quem in oraculis supra dictis ex Antiocheno pendere vidimus. Tamen res liquida est; ex eo enim, quod in genealogiis oraculorum ω_1 et ω_{16} inter Malalae recensiones (Chron., Ox., Cedr., M″) et corpus χ

37 E. P., Die Abhängigkeit des Johannes Antiochenus von Johannes Malalas, in: Byz. Zt. 10, 1901, 40–53.

38 E. P., Johannes Antiochenus und Johannes Malalas, in: Abhandl. z. Jahresbericht der Thomasschule zu Leipzig, Lipsiae 1892, 3.

Antiochenus positus est, concludere licet eandem rationem et in dicto Solonis valere. Etiam hoc igitur thesauro ω attribuendum est.

d.) Dubium est, num eloquium Platonis (ω_{15}) fragmentis corporis ω recte inseruerimus. Exemplum huius dicti optimum legitur in classe π (no. 7), cum auctor classis χ eloquio diviso partes inter se commutaverit (χ_8 et χ_6). Quia autem auctor classis π praeter χ et Malalam etiam corpus ω usurpavit (cuius interdum meliores quoque lectiones novit), veri haud prorsus dissimile est verba Platonis personati in corpore ω fuisse.

e.) Etiam illud a multis laudatum Sophoclis fragmentum (T. G. F. ad. 618 Sn, = Soph. fr. 1025 N.[2]) in Σ non exstat. Tamen duabus de causis credideris verba poetae tragici ab auctore thesauri ω (no. 17) esse prolata:

α.) In stemmate constituendo testimonia ita disponenda sunt, ut Ox. et Y′ hyparchetypum commune faciant, quod cum κ e z pendet. Hoc autem ex eodem fonte hausit, quo auctor codicis M″ usus est. Putaverim hunc fontem corpus ω fuisse. Accedit, quod omnes testes ante commemorati versus poetae in pedestrem orationem mutatos proferunt. Hoc primum in ω factum esse iam vidimus (cf. diss. p. 143).

β.) Recensio fragmenti ipsis testibus supra dictis vetustior legitur, ut taceam de auctoribus antiquioribus, apud Cyrillum (C. Iulianum 1 [P. G. 76] 549 D). Quo auctore qui corpus ω composuit, uti solebat.

2.) Secundo loco de Apollinis oraculo agamus, cuius initium est μή μ᾽ ὄφελες πύματόν τε καὶ ὕστατον ἐξερέεσθαι. Hoc oraculum signum y′ vel π_8 prae se ferre voluimus, corpori π attributum; nam totus textus, quem illic impressimus, codicibus P et F traditus est, qui ambo ex hyparchetypo t classis π derivati sunt (vide supra

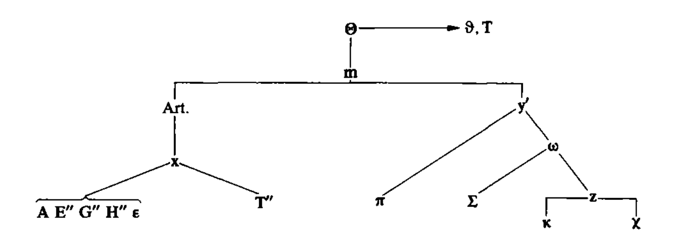
p. XXVII). Neque tamen totius fragmenti genealogia simplex est:

1.) Octo primi versus (usque ad verba οἴχετ', ἐπεί ⟨γε⟩ βροτός με βιάζεται) e Theosophia (§ 16) deprompti sunt (hic novem versus leguntur, quorum septimum [scil. αὐτίκ', ἐρημαῖος δὲ λελείψεται οὐδὸς ἀφήτωρ] auctor posterior omisit).
2.) Eidem versus paulo mutati et amplificati versu nono haud obscuro (καὶ ὁ παθὼν θεός ἐστι καὶ οὐ θεότης πάθεν αὐτή) inveniuntur in Art. (p. 164 Bidez), Sym. Metaphr. (P. G. 115, 1193 B), in codicibus AE''G''H''T'' coniunctique cum oraculo εἴπατε τῷ βασιλεῖ (A. P. III 6,122) in familia sex manuscriptorum (E'G'Q''O'F'T'), quam littera **ε** significavi (diss. p. 153). Qui codices omnes, forsan et Symeon, e textu Art. derivantur. Art. autem, si cum textu Theosophiae comparatur, haud multum abesse ab archetypo **π** invenitur (cf. e. g. v. 4: τείρεα φῶς Art., **π** pro οὔρεα γῆς **ϑ** (T).
3.) Pars altera nostri oraculi in PF litteris custoditi exstat, interdum coniuncta cum particulis vel verbis partis primae, in Σ_{15}, χ_{13}, κ_3, T''. Etiam haec testimonia variis lectionibus inter se collatis classis **π** propria esse elucet:
a.) **χ** et **κ** pendent ex hyparchetypo **z**, cf. e. g. id quod verba ἀνδρομέη σάρξ (v. 11) – ἑκὰς ἀλλήλων (v. 13) omissa sunt;
b.) **z** (**χ** + **κ**) et Σ faciunt **ω**, cf. e. g. vers. 8: εἷς με βιάζεται οὐράνιος φώς pro ἐπεί με βροτὸς με βιάζεται οὐράνιος (sic) PF;
c.) **ω** et **π** hauserunt ex eodem archetypo (scil. **y'**), cf. versus in parte amplificata additos plus minusve accurate expressos;
d.) **y'** et Art. ex oraculi forma primum aucta[39] (**m**) pendent, quae ex ipso textu genuino Theosophiae derivanda est. Cave credas Art. exemplum vel partium recensionis **y'** fuisse; nam haec passio ca. a. D. 800 demum composita est[40].

39 Amplificata scil. versu καὶ ὁ παθὼν θεός ἐστι, καὶ οὐ θεότης πάθεν αὐτή (vide supra sub 2).

40 Cod. T'' oraculum, quod ex Art. recepit, ope textus **π** dilatavit.

Hoc stemma nunc efficitur:

Ergo suspicari licet textum vetustissimum oraculi amplificati (scil. y'), quandoquidem in manuscriptis PF traditus est, etiam in archetypo π olim fuisse (π_8). Fortasse respondebis hyparchetypum t (supra p. XXIX et diss. p. 71) oraculum auctum in exemplo quodam vetustiore indagasse et descripsisse. At etiam si tale quid accidisset, oraculum y' in appendice corporis π edendum erat.

Ceterum v. 9 iam bis laudatus (καὶ ὁ παθὼν θεός ἐστι καὶ οὐ θεότης πάθεν αὐτή) in iudicanda historia ecclesiastica summi momenti est, vide testimonia, quae diss. p. 133 sq. collegi, imprimis de Harnack, D. G. II 404. Neque verba neglegenda sunt, quibus nuntiatur oraculum nostrum (scil. amplificatum) a. D. 512 esse effossum in lapide vetere inscriptum. Versus ergo paulo post videntur compositi esse.

In universum tenendum est: Decem oracula codicis Σ repetuntur in χ et (praeter dicta Menandri) omnia eloquia corporis π repetuntur in Σ et in χ. Unde efficitur hos tres eloquiorum thesauros, qui ceteris maioris mo-

menti sunt, affinitate inter se coniunctos esse. Illis eloquiis autem, quae supra perscrutati sumus, imprimis oraculo Hermae (scil. ω_1), ratio illius affinitatis cognita est. Hoc ea de causa contigit, quod quae Patzig et de Premerstein observaverunt, magno emolumento nobis erant. Quamquam quod Patzig opinabatur auctorem classis χ dicta omnia sua e solo Ioanne Antiocheno mutuatum in unum collegisse, v. d. in errorem lapsus est. Ita enim res se habet: Auctor classis χ exemplo illius veteris thesauri ω usus est, quod corrigendi vel supplendi causa haud raro cum textu Ioannis Antiocheni conferebat.

Unde oracula dictaque, quae in hac praefatione silentio praeterimus, provenerint quaque ratione tradita sint, ex illis locis apparet, quos sub textu enumeravimus. Agitur de eloquiis hisce:

1.) ω_9 = Σ_{11}: Oraculum Apollinis (diss. p. 117–121);
2.) ω_{11} = Σ_{13}: Dictum Solonis ὀψέ ποτέ τις (diss. p. 121–123);
3.) ω_5 = Σ_7: Dictum Aristotelis (diss. 123 sq.);
4.) π_6: Eloquium Menandri (diss. p. 126–128);
5.) $\omega_7(\Sigma_9)$ = χ_9: Dictum Antimachi sacerdotis (diss. p. 134 sq.);
6.) ω_2 et ω_4: Hermes et Plato (diss. 136–138);
7.) ω_6 = Σ_8; Dictum Plutarchi (diss. p. 138 sq.);
8.) ω_3 = Σ_5: Quae Porphyrius de sententia Platonis docuerit (diss. 129 sq.).

Omnibus his testimoniis textus genuinus restitui poterat, cuius fontes maximam partem definiti sunt. In numero fontium corporis ω, qui maioris momenti erant, opera Cyrilli habenda sunt. Itaque verisimile est eloquia illius corporis iis emolumento fuisse (vel esse potuisse), qui veram fidem praedicabant, h. e. illis verae legis Christianae studiosis, quibus Iustinus vel potius Iustinianus imperatores in re publica gerenda solebant confidere. Quae cogitationes conferunt ad illud tempus angustius coercendum, quo corpus ω compositum est. Audivimus

oraculum Apollinis y′ (vel eius exemplum) non ante a. D. 512 scriptum esse, vide y′ (= π_8) in fine: εἰκαστὸν πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας Ἀναστασίου[41]. Motus autem concursusque theologorum, qui decreta concilii Chalcedonensis fovebant, a. D. 519 orti sunt[42]. Ergo colligas corpus nostrum uno vel compluribus deceniis post illum annum esse compositum.

Sed tandem finem faciamus huius capitis praefationis satis molesti! Quod commode ut fiat, grato animo verborum recordamur Augustini (C. D. 17,19 in fine): „Ignoscant autem qui haec legunt et cuncta illa noverunt, et de his, quae fortasse firmiora me praetermisisse vel intellegunt vel existimant, non querantur.“

III. DE HVIVS EDITIONIS RATIONE

In Theosophiae textu constituendo eius rei rationem semper ducebam, quod verba genuina magnae partis libelli (h. e. Theosophiae Sibyllarum quam vocare consuevimus) nobis asservata sunt. Studebam igitur oracula quidem laudata et dicta citata in talem formam redigere, qualem ipse auctor Theosophiae (h. e. Θ) lectori suo superstitem reliquisse putandus est. Quoad potui, menda excerptoris sustuli. Nempe in exordiis et postscriptis singulorum capitum iis verbis oportuit nos contentos esse quae ille elegit.

Textum corporum minorum (scil. ω, χ, π, μ, τ, Δ), quae in parte secunda huius libelli edidi, ita restitui, ut auctoritati manuscriptorum respondeat; quod ni fecissem, ratio lateret, quae inter singulas particulas uniuscuiusque corporis et eloquia superioris aetatis intercedit.

41 Anastasius regnavit annis 491–518. Adde diss. p. 146.

42 Vide de Harnack, D. G. II 414.

Ergo coniecturas non recepi, nisi in textum thesauri vetustissimi, quem littera ω significavi.

Ut lectoris otio animique tranquillitati consulerem, in Testimoniis ad unumquodque caput illustrandum primo loco eos testes enumeravi, qui e textu oraculorum vel dictorum derivati sunt. Etiam libros manuscriptos, quamvis iam in praefatione commemoratos, quorum variae lectiones in apparatu critico leguntur, iterum recensui, ratione breviter descripta, quae ex illis inter se comparatis efficitur. Praeterea paginas dissertationis meae indicavi, in quibus omnia argumenta inveniuntur. – Postero loco sequitur series fontium, cuius in capite ipsum exemplum oraculi vel uniuscuiusque eloquii profertur, verbis auctoris vetustioris, ubi utile videbatur, exscriptis.

In Apparatu critico variae lectiones non dinumerantur, nisi in iudicandis auctoris verbis alicuius momenti sunt. Indices plenos mendorum propriorum necnon eorum errorum, qui minorum testium communes sunt, in dissertatione dedi, cuius ad tabulas lectorem in perpetuum delego.

Restat, ut omnibus gratias agam plurimas, qui in hoc libello perficiendo benigne me adiuverunt, imprimis W. Schetter collegae Bonnensi, qui saepenumero, cum haec fragmenta denuo instaurarem, mihi aderat et e thesauro eruditionis suae non modo philologicae, sed etiam theologicae pretiosissimas mecum observationes communicavit. Equidem semper dolebo, quod vir singularis praematura morte nobis abreptus est, – H.-L. Barth, v. d. operumque Patrum peritissimus, qui etiam in Scriptis sacris summo studio se collocavit, praefationis exemplum perlegit feliciterque correxit. – In plagulis denique corrigendis Barbara Schetter summa diligentia subsidium mihi tulit.

Scribebam Bonnae mense Iunio A. D. 1994 H. E.

COMMENTATIONES CONQVISITAE ET ABBREVIATIONES RARIORES

Altaner-Stuiber = A. B. et A. S., Patrologie: Leben, Lehre und Schriften der Kirchenväter, [8]Friburgi 1978

A. P. III = Anthologia Palatina III, ed. E. Cougny, Parisiis 1890

Art. = Passio Artemii, ed. J. Bidez (= G. C. S. 21), Lipsiae 1913, 151–176

Batiffol = P. B., Oracula, in: Bulletin de la société nationale des antiquaires de France 1915, 149–151

Baus = K. B., Von der Urgemeinde bis zur frühchristlichen Großkirche; id., Die Reichskirche nach Konstantin dem Großen, in: Handbuch der Kirchengeschichte, her. von H. Jedin I–II 1, Friburgi 1985

Bees = N. A. B., Darstellungen altheidnischer Denker und Autoren in der Kirchenmalerei der Griechen, in: Byz. Neugr. Jbb. 4, 1923, 107–128 (p. 117 de Dionysio Phournaeo)

Bentley = R. B., Epistula ad Millium, in: R. B., The Works II (= Anglistica et Americana 121), Hildeshemii 1971, 249–255

Blass-Debrunner-Rehkopf = F. B./A. D., Grammatik des neutestamentlichen Griechisch, bearbeitet von F. R., Gottingae 1975

Bratke, R. G. = E. B., Das sogenannte Religionsgespräch am Hofe der Sassaniden (Texte und Untersuchungen 4,3), Lipsiae 1899

Buresch = K. B., Klaros, Untersuchungen zum Orakelwesen des späteren Altertums, Lipsiae 1889

de Christ-Schmid = W. de C., Geschichte der griechischen Literatur, 6. Aufl. umgearbeitet von W. Schmid und O. Staehlin, II 1–2, Monaci 1920–1924 (Handbuch der Altertumswissenschaft)

Delatte, An. = A. D., Anecdota Atheniensia, Parisiis 1927
Delatte, M. B. = A. D. in: Musée Belge 27, 1923
Dion, Phourn. = Denys de Fourna, Manuel d'iconographie chrétienne, ed. A. Papadopulos-Kerameus, Petropoli 1909
diss. = Fragmente griechischer Theosophen, hrsg. von H. Erbse (= Hamburger Arbeiten zur Altertumswissenschaft, hrsg. von U. Knoche, H. Rudolph, B. Snell, Bd. 4), Hamburgi 1941
Dujčev I = I. D., Heidnische Philosophen und Schriftsteller in der bulgarischen Wandmalerei, Vorträge Rhein. Akad. der Wissenschaften G. 214, in urbe Opladen 1976
Dujčev II = I. D., Antike heidnische Dichter und Denker in der alten bulgarischen Malerei, Sardicae 1978

Elter = A. E., De gnomologiorum Graecorum historia atque origine I–IX (Index scholarum Universitatis Bonnensis), Bonnae 1893–96; accedunt: Corollarium Eusebianum (ibid. 1894/95) et Commentationis ramenta (ibid. 1897)

de Fritz = K. de F., R. E. 5 A 2, 1934, 2248,43–2253,36 s. v. Theosophia

Gnom. Bas. = Gnomica Basiliensia, ed. J. F. Kindstrand, Uppsalae 1991
Gnom. Vat., = Gnomologium Vaticanum ed. L. Sternbach (1888–89), [2]Berol. 1963
Grécu I = V. G., Darstellungen heidnischer Denker und Schriftsteller in der Kirchenmalerei des Morgenlandes, in: Acad. Roumaine, Bull. de la section historique X, 1924 I, 1–68
Grécu II = V. G., in: Inchinare lui N. Jorga cu prilejul implinirii vârstei de 60 de ani (= Festschrift zum 60. Geburtstag von N. Jorga), in oppido Cluj 1931, 194 sqq.

de Harnack, D. G. = A. de H., Lehrbuch der Dogmengeschichte I–III, [5]Tubingae 1909
Kroll = W. K., De oraculis Chaldaicis, Vratislavae 1894

Maass = E. M., De Sibyllarum indicibus, Gryphiswaldiae 1879
Majercik = R. M., The Chaldean Oracles (= Studies in Greek and Roman Religion 5), Lugduni Batav. 1989

Meyer, Urgeschichte = E. M., Ursprung und Anfänge des Christentums I–II, Berol. 1923

Neumann = K. I. N., Über eine den Brief an Diognet enthaltende Tübinger Handschrift Pseudo-Justins, in: Zeitschr. f. Kirchengeschichte 4, 1881, 284–287

Or. Chald. vide Kroll, Majercik, des Places
Or. Sib. = Oracula Sibyllina ed. I. Geffcken, Lipsiae 1902

Papadopulos-Kerameus vide Dion. Phourn.
Parke-McGing = H. W. P. et C. McG., Sibyls and Sibyline Prophecy in Classical Antiquity, Londini 1988
Pitra = B. P., Analecta Sacra Classica specilegio Solesmensi parata V 2, Romae 1888
des Places = Oracles Chaldaiques ed. E. d. P., Parisiis 1971
Porph. Or. = Porphyrii De philosophia ex oraculis haurienda, ed. G. Wolff, Berol. 1856
de Premerstein F. = A de P., Griechische und heidnische Weise als Verkünder christlicher Lehre, in: Festschrift der Nationalbibliothek Wien, Vindobonae 1926, 647–666
de Premerstein II = A. de P., Neues zu den apokryphen Heilsprophezeiungen heidnischer Philosophen in Literatur und Kirchenkunst, in: Byz. Neugriech. Jbb. 9, 1932, 338–374

de Reventlow = H. Graf R., Epochen der Bibelauslegung, Monaci 1990
Rzach = A. R., R. E. 2 A 2, 1923, 2073,44–2103,55 s. v. Sibyllen
Rzach, Sib. Or. = A, R., R. E. 2 A 2, 1923, 2103,56–2183,39 s. v. Sibyllinische Orakel

Schmid-Staehlin vide de Christ-Schmid
Schneider = C. S., Geistesgeschichte der christlichen Antike, Monaci 1970
Schuerer = E. S., Geschichte des jüdischen Volkes I–III, Lipsiae 1907–1920
Scott-Ferguson = W. S., Hermetica, The Ancient Greek and Latin Writings ascribed to Hermes Trismeguistos IV: Testimonia with Introduction, Addenda and Indices by A. S. F., Oxonii 1936

Snell = Leben und Meinungen der Sieben Weisen, griech. und latein. Quellen, erläutert und übertragen von B. S., [4]Monaci 1971
St. = Augustus Steuchus, De perenni philosophia, Lugduni 1540 (Parisiis 1577)

Viteau = J. V., Passions des Saints Écaterine et Pierre d'Alexandrie, Parisiis 1897

Wendland = P. W., Censura scriptorum Elteri supra laudatorum, in: Byz. Zt. 8, 1898, 445–449
Wolff vide Porph. Or.

Zeegers = N. Z.-van der Vorst, Les citations des poètes grecs chez les apologistes du IIe siècle, in urbe Louvain 1972
Zuntz I = G. Z., Aion: Gott des Römerreichs, in: Sitz. Ber. Heidelberger Akad. d. Wissensch., philol.-hist. Kl. 1989, 2, Heidelbergae 1989
Zuntz II = G. Z., AIΩN im Römerreich, ibid. 1991, 3, Heidelbergae 1991

THEOSOPHORVM GRAECORVM FRAGMENTA

CONSPECTVS SIGLORVM

sigl.	biblioth. sign.	saec.	praef. pag.
A	cod. Angel. 43	XIV	XXV. XLV
B	cod. Neap. Borb. II F 9	XIV	XV
C	cod. Sinait. 1189	XVI	XXVII
D	Dionys. Phurn.	XVIII	XXX. XXXIV
E	cod. Athous 6294	XIX	XXV. XXXIV
F	cod. Athen. gr. 1070	XIII	XXVII
G	cod. Par. suppl. gr. 689	XIV	XXVIII. XXXII
H	cod. Mon. gr. 507	XIV/V	XXX
I	cod. Vat. gr. 62	XV	XXVII
K	cod. Mon. gr. 524	XIV	XXX
L	cod. Laur. pl. 32, 16	XIII	XV
M	cod. Marc. cl. XI c. 1	XIV	XV
N	cod. Pal. gr. 364	XIV/V	diss. p. 151
O	cod. Patm. 263	X(XIV)	XXVII
P	cod. Par. gr. 690	XII	XXV. XXVII
Q	cod. Par. gr. 2299	XV	diss. p. 151
R	cod. Athen. (Grécu)	XVIII	XXX
S	cod. Sinait. 327	XV	XXV
T	cod. Tubing. M b 27	XVI	IX
U	cod. Vat. Urb. gr. 76	XV/VI	XXVII
V	cod. Vind. theol. gr. 153	XIII	XXVIII
W	cod. Par. gr. 2594	XV	XXX
Y	cod. Oxon. Barocc. 48	XV	XXX

sigl.	biblioth. sign.	saec.	praef. pag.
Z	cod. Sinait. 383	X/XI	XXV
A′	cod. Athen. gr. 701	XVI	XXXVII
B′	cod. Oxon. Barocc. 50	XI	XXV
C′	cod. Athen. gr. 373	XV	XXXIV
D′	cod. Mutin. gr. 126	X et XIV	XIII
E′	cod. Vat. gr. 207	XIV	XLV
F′	cod. Bonon. 3559	XIII	diss. p. 153
G′	cod. Par. gr. 2408	XIII	diss. p. 153
H′	cod. Athen. gr. 355	XV	diss. p. 151
I′	cod. Vind. m. gr. 27	XVI	XXXIV
K′	cod. Athous 2144	XVI	XXXV
L′	cod. Lips. Univ. 70	XVI	XXV
M′	cod. Par. gr. 2665	XIV/V	XXVIII. XXXII
N′	cod. Par. gr. 2551	XV/VI	XXVIII. XXXII
O′	cod. Ottob. gr. 411	XIV/V	XLV
P′	cod. Par. gr. 400	XIV	XXXIV
Q′	cod. Par. gr. 1168	XIII	XXV
R′	cod. Ath. Laura Z 64	XVII	XXXVII
S′	cod. Par. (reg.) gr. 1763	XVII	XLIII
T′	cod. Par. gr. 2600	XV	XXX. XLV
V′	cod. Vind. ph. gr. 110,I	XVI	diss. p. 123
Y′	cod. Par. gr. 1336	XI	XLI
Z′	cod. Par. gr. 3026	XVI	diss. p. 105
A″	cod. Ambr. 569 (N 234)	XVI	XV
B″	cod. Ath. Vatop. 754	XVII	XXXVII
C″	cod. Cremon. 160	XV	XV
D″	cod. Athous 4627	XIV	diss. p. 111
E″	cod. Par. gr. 2875	XIII	XLV
F″	cod. Laur. plut. 55, 7	XV	XV
G″	cod. Bodl. gr. 76	XV	XLV
H″	cod. Oxon. Barocc. 68	XV	XLV
K″	cod. Oxon. Roe. 5	XVII	XXVIII
L″	cod. Laur. plut. 58, 30	XIV	XXVII
M″	cod. Par. gr. 1630	XIV	XLIII
O″	cod. Par. gr. 854	XIII	XVIII. XLV

sigl.	biblioth. sign.	saec.	praef. pag.
P″	cod. Par. gr. 1409	XV	XV
Q″	cod. Par. gr. 396	XIII	diss. p. 147. 153
R″	cod. Par. reg. 1166	XI	diss. p. 127
S″	cod. Oxon. Barocc. 10	XIV/V	XXX
T″	cod. Par. gr. 1546	XII	XLV
V″	cod. Vat. Pal. gr. 141	XIV/V	XV
L‴	cod. Ath. Laura 758	XVII	XXXVII

sigl.	argumentum	praef. pag.
Γ	Codices Rumaenii, qui oracula e lingua Graeca versa continent (cf. infra Λ)	XXXI. XXXIV
Δ	Διήγησις τινὸς φιλοσόφου περὶ τῶν ἑπτὰ Ἑλλήνων τῶν φιλοσόφων διὰ τὴν ἄνω πρόνοιαν	XXXVII
ε	Archetypon codicum E′F′G″O′Q′T′ (diss. p. 153)	XLV
Θ	Exemplum Theosophiae Tubingensis	IX
ϑ	Theosophia Tubingensis (excerpta e Θ)	IX
κ	Archetypon codicum AG′M et editionis Viteau (diss. p. 147) = Passio S. Catharinae	XXXVII
Λ	Codices Rumaenii, qui oracula e lingua Graeca versa continent (vide supra Γ)	XXXI. XXXV
λ	Cod. Ottobonensis Graec. 378 (s. XVI), fol. 18ʳ–25ᵛ (descriptus e D′)	XII
μ	Προφητεῖαι ἑπτὰ Ἑλλήνων σοφῶν κτλ.	XXX
ν	Ps. Athanasius Περὶ τοῦ ναοῦ (diss. p. 65)	XXVIII
π	Προφητεῖαι τῶν ἑπτὰ σοφῶν	XXVII

sigl.	argumentum	praef. pag.
Σ	Cod. Vat. Graec. 2200 (s. VIII/IX). fol. 444–454 (Συμφωνία)	XXV
τ	Corpusculum duodecim oracula vel dicta complectens	XXXIV
Φ, Ψ, Ω	Redactiones Oraculorum Sibyllinorum	XVII
χ	Χρησμοὶ καὶ θεολογίαι Ἑλλήνων φιλοσόφων	XXV
ω	Archetypon thesaurorum minorum	XXIV

Breviarium philologorum, quorum nominibus in apparatu usus sum

Al.	=	Alexandre	Mull.	=	Mullach
Btl.	=	Bentley	Neum.	=	Neumann
Br.	=	Brandt	Picc.	=	Piccolos
Bur.	=	Buresch	Prem.	=	de Premerstein
Cast.	=	Castalio (Châteillon)	Rz.	=	Rzach
Del.	=	Delatte	Sn.	=	Snell
Ge.	=	Geffcken	Stadtm.	=	Stadtmueller
Ke.	=	Kern	Weinr.	=	Weinreich
Mdl.	=	Mendelssohn	Wil.	=	de Wilamowitz-M.
Mr.	=	Mras			

Wo. = Wolff

TEXTVS THEOSOPHIAE TVBINGENSIS

{*Χρησμοὶ τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν*}

§ **1.** Ὁ τὸ βιβλίον συγγεγραφώς, ὅπερ ἐπιγέγραπται ΘΕΟΣΟΦΙΑ, διαλαμβάνει κατ' αὐτὸ τὸ προοίμιον, ὅτι συνέγραψε μὲν πρότερον ἑπτὰ βιβλία περὶ τῆς ὀρθῆς
5 πίστεως· ἄρτι δὲ τὸ ὄγδοον καὶ τὰ ἐφεξῆς συγγράφει, δεικνὺς τούς τε χρησμοὺς τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν καὶ τὰς λεγομένας θεολογίας τῶν παρ' Ἕλλησι καὶ Αἰγυπτίοις σοφῶν, ἔτι δὲ καὶ τῶν Σιβυλλῶν ἐκείνων ⟨τοὺς χρησμοὺς⟩ τῷ σκοπῷ τῆς θείας γραφῆς συνᾴδοντας
10 καὶ ποτὲ μὲν τὸ πάντων αἴτιον καὶ πρωτοστατοῦν, ποτὲ δὲ τὴν ἐν μιᾷ θεότητι παναγίαν τριάδα δηλοῦντας.

§ 2. Ἐν μὲν οὖν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ, ὅπερ ἐστὶ πρὸς ⟨ὀρθὴν πίστιν⟩ προάγον τὸ ὄγδοον, καὶ τοῖς ἐφεξῆς
15 δυσὶ χρησμῶν τοιούτων μέμνηται καὶ θεολογιῶν. ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ ἢ ἑνδεκάτῳ παράγει χρήσεις Ὑστάσπου τινὸς βασιλέως Περσῶν ἢ Χαλδαίων, εὐλαβεστάτου,

§ **2** cf. Mras 77

§ **1–12** cod. **T**

1 Titulum spurium condemnavit Mr. (Mras 78), fort. erat ΘΕΟΣΟΦΙΑ (cf. § 5) **8 sq.** τοὺς χρησμοὺς ins. Bur. **13 sq.** πρὸς [1,5 cm] προάγοντα (ὄγδοον) **T** em. et suppl. Bur., fort. olim erat πρὸς τὰ περὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως προσάγον τὸ **16** ἑνδεκάτῳ Bur., ἐνδεκάτῳ **T**

φησί, γεγονότος καὶ διὰ τοῦτο θείων μυστηρίων ἀπο-
κάλυψιν δεξαμένου περὶ τῆς τοῦ σωτῆρος ἐνανθρωπή-
σεως· ἐπὶ τέλει δὲ τοῦ τεύχους χρονικὸν συντομώτατον 20
τέθεικεν ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τῶν Ζήνωνος χρόνων, ἐν ᾧ
καὶ διισχυρίζεται μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἑξακισχι-
λιαστοῦ ἔτους γενήσεσθαι τὴν συντέλειαν.

§ 3. Ἐπεὶ γὰρ γέγραπται, φησί, ὅτι χίλια ἔτη παρὰ
⟨τῷ⟩ κυρίῳ ὡς ἡμέρα μία, ἐν ἓξ δὲ ἡμέραις ὁ θεὸς τὸν 25
κόσμον ποιήσας τῇ ἑβδόμῃ κατέπαυσε, πάντως ⟨χρὴ⟩
μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν ἑξακισχιλίων ἐτῶν, ἅπερ
ἀντὶ ἓξ ἡμερῶν λογίζεται, τὰ πάντα καταπαῦσαι. διὸ
καὶ ὁ Χριστὸς ἐν τῷ πεντακισχιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ
ἔτει ἐνανθρωπήσας, εἴτ' οὖν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἡμέρας, 30
ἔλεγεν ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστίν.

§ 4. Μέμμνηται δὲ καθεξῆς καὶ βιβλίων τινῶν παρ-
εγγράπτων ἤτοι διαθήκης τινὸς τοῦ κυρίου καὶ διατά-

§ **3** γέγραπται (**24**) – μία (**25**) cf. Ps. 89,4 ἐν ἓξ (**25**) – κατέπαυσε (**26**) cf. Genes. 2,2 ἐσχάτη ὥρα (**31**) I. Ioann. 2,18 confert Buresch (p. 130) § **4** παρεγγράπτων (**32 sq.**) Excerptor iudicium suum significare putatur, cf. Buresch 89 sq.; neque tamen hoc pro certo affirmari potest διαθήκης τινὸς τοῦ κυρίου (**33**) exemplum Graecum dicere vid. illius libri, qui in linguam Syriacam versus nobis asservatus est; ed. Ignatius Ephraim II. Rahmani, Testamentum domini nostri Iesu Christi, Moguntiae 1899 (textus Syriacus et versio Latina); cf. F. X. Funk. Das Testament unseres Herrn und die verwandten Schriften (= Forschungen z. christl. Literatur u. Dogmengeschichte II 1–2), Mogunt. 1901, 4 et 18; Schmid-Staehlin II 1241 (§ 925); Altaner-Stuiber 257 (§ 64,4) διατάξεων (**33 sq.**) – ἀποστόλων (**34**) cf. F. X. Funk, Didascalia et Constitutiones apo-

25 τῷ addidi **26** χρὴ ins. Bur. **30** εἴτ' οὖν T, ἤγουν Zuntz (at cf. § 14 al.) **33 sq.** διατάξεως **T** corr. Neum., fort. olim erat διαταγῶν

ξεων τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ γεννήσεως καὶ ἀναλή-
35 ψεως τῆς ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου.

§ 5. ΘΕΟΣΟΦΙΑ δὲ τὸ βιβλίον ἐπέγραψεν, ἢ ὅτι παρὰ θεοῦ σοφισθεὶς ἠδυνήθη τὴν πραγματείαν ἐκθεῖναι ταύτην, ἢ ὅτι αὐτὰ τὰ γεγραμμένα περὶ τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας διδάσκει, ἢ μᾶλλον διὰ τὸ ὑπὸ τοῦ θεοῦ
40 καὶ τοὺς Ἕλληνας σοφισθῆναι, ὡς αὐτὸς ἐν προοιμίῳ λέγει·

§ 6. Ἐν ἐμαυτῷ γάρ, φησί, γενόμενος πολλάκις τῆς θεοσοφίας τὸ ἄφθονον ἐνενόησα, ὅτι ὡς ἐκ πηγῆς

stolorum I, Ad Fontes Paderae 1905,3–595 (titulus: Διαταγαὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων), vide ibid. II 16, praeterea Th. Schermann, Die allgemeine Kirchenordnung, frühchristliche Liturgien und kirchliche Überlieferung (= Studien z. Geschichte und Kultur des Altertums, 3. Erg.-Band), Ad Fontes Paderae 1914, I p. 12 sqq. (titulus: Αἱ διαταγαὶ διὰ Κλήμεντος καὶ κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστόλων); Schmidt-Staehlin II 1239 (§ 923); Altaner-Stuiber 255 (§ 64,2)

γεννήσεως ... τῆς ἀ. δεσποίνης ἡμῶν (**34 sq.**) cf. librum qui inscribitur Γένεσις Μαρίας. Ἀποκάλυψις Ἰακώβ, ed. Ed. de Strycker, La forme la plus ancienne du évangile de Jacques, Bruxellis 1961, 64–191; vide idem evangelium ap. C. de Tischendorf, Evangelia apocrypha, iterum ed. F. Wilbrandt, Lipsiae 1876, 1–50 (cf. Strycker l.c. 26 sq.); Ps.-Matthaei evangelium ap. de Tischendorf-Wilbrandt l.c. p. 51–112; De nativitate Mariae ibid. 113–121; Altaner-Stuiber 125 (§ 37,5) et 139 (§ 39,8) ἀναλήψεως (**34 sq.**) sq. fort. libellum (h.e. vitae Mariae descriptionem) dicit Jacobo apostolo assignatum, cf. C. de Tischendorf, Apocalypses apocryphae, Lipsiae 1866, 113–136; Ioann. Thessalon. ap. M. Bonnet, Bemerkungen über die ältesten Schriften von der Himmelfahrt Mariae, in: Zeitschr. f. Wissenschaftl. Theologie 23, 1880, 234–247, impr. 238 et 243; Altaner-Stuiber 139 sq.

40 ἐν T, cave scribas ἐν τῷ

διαρκοῦς ὀχετεύουσα τὴν γνῶσιν καὶ εἰς Ἕλληνας ἤδη καὶ βαρβάρους προῆλθεν, οὐδενί γε τῶν ἐθνῶν τῆς 45 σωτηρίας βασκαίνουσα. 'θεὸς γὰρ οὐδεὶς δύσνους ἀνθρώποις', φησὶν ὁ Πλάτων (Theaet. 151 d 1)· καὶ ἡ Σοφία (Sap. Sal. 11, 26–12,1)· 'φείδῃ δὲ πάντων, ὅτι πάντα σά ἐστι, δέσποτα φιλόψυχε, καὶ τὸ ἄφθαρτόν σου πνεῦμά ἐστιν ἐν πᾶσιν.' 50

§ 7. Ὅτι οὐ δεῖ ἀποβάλλειν τὰς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν Ἑλλήνων περὶ τοῦ θεοῦ μαρτυρίας· ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἔστι τὸν θεὸν τοῖς ἀνθρώποις φαινόμενον διαλέγεσθαι, τὰς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἐννοίας ἀνακινῶν ἐκείνας διδασκάλους τῷ πολλῷ ὄχλῳ παρέχεται. ὥστε ὅστις ἀθε- 55 τεῖ τὰς τοιαύτας μαρτυρίας, ἀθετεῖ καὶ τὸν ἐπὶ ταύτας κινήσαντα.

§ 8. Ὅτι τινὲς ἐδόξασαν τὸν Ἀπόλλωνα εἶναι καὶ Ἥλιον· Αἰγύπτιοι δὲ τὸν Ἥλιον Ὄσιριν ὠνόμασαν· μεθερμηνεύεται δὲ Ἑλληνικῇ διαλέκτῳ Ὄσιρις ὁ 60

§ 7 vide Tertull. De idol. (C. S. L. 20,1890) 10, p. 40,11 R.-W. | ἀθετεῖ ... τὸν ... κινήσαντα (**56 sq.**) cf. Iustin. Dial. 16 (II p. 40,3 Otto) **§ 8** cf. Eus. Praep. ev. 3,15,3 (I p. 155,7 Mr.); Io. Lyd. De mens. 2,5 (p. 22,1–4 W.); – καὶ Ἥλιον (**58**) fuse et docte Macrob. Sat. 1,17, cf. Phlegon. Trall. in F. H. G. III 611 (καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων, ὅς τε καὶ Ἠέλιος κικλήσκεται), eadem Zosim. 2,6 (= Anthol. Pal. [ed. Cougny] III cap. VI 214 [p. 507]) al. Αἰγύπτιοι (**59**) – ὠνόμασαν (**59**) cf. Plut. Is. Os. 52 (mor. 372 b/c); Macr. Sat. 1,21,11

46 θεὸς γὰρ οὐδεὶς **T** οὐδεὶς θεὸς Plat. **49** πάντα om. Sap. Sal. καὶ τὸ T, τὸ γὰρ Sap. Sal. **50** πνεῦμα ἔστιν **T** em. Bur. **54** ἄνδρων **T** em. Bur. ἐκείνας **T**, malim ἐκείνους **56 sq.** κινήσαντα sc. τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας sim., nisi ἐπὶ delere mavis **59** ὅσιριν ἥλιον **T** transposui, possis ὅσιριν τὸν ἥλιον

πολυ⟨ό⟩φθαλμος ἀπὸ τοῦ πάντῃ ἐπιβάλλοντα τὸν ἥλιον τὰς ἀκτῖνας ὥσπερ ὀφθαλμοῖς πολλοῖς πᾶσαν βλέπειν τὴν γῆν. τινὲς δὲ τῶν Ἑλλήνων καὶ Σ⟨ε⟩ίριον αὐτὸν παρωνύμως ὠνόμασαν, ἕτεροι δὲ Διόνυσον ὡς καὶ
65 Ὀρφεύς (fr. 237, 3 Ke.)·

Τοὔνεκά μιν καλέουσι Φάνητά τε καὶ Διόνυσον.

§ **9**. Ὅτι οἱ παλαιοὶ τὸ ὑγρὸν Ὠκεανὸν προσηγόρευσαν. δηλοῖ δὲ τὸ ὄνομα τροφὴν ἢ μητέρα.

§ **10**. Ὅτι Ἀριστόβουλος, ὁ ἐξ Ἑβραίων περιπατη-
70 τικὸς φιλόσοφος, ἐπιστέλλων Π⟨τ⟩ολεμαίῳ συνω-

πολυόφθαλμος (**61**) cf. Plut. Is. Os. 10 (mor. 355 a) Σείριον (**63**) – Διόνυσον (**64**) cf. Diod. 1,11,3 (τὸν Ὄσιριν Διόνυσον προσονομάζουσι καὶ Σείριον); Eus. Praep. ev. 1,9,3 (p. 35,4 Mr.); vide Plut. l.c. ἕτεροι δὲ Διόνυσον (**64**) sq. cf. Macr. Sat. 1,18,11–24; sim. [Iust.] Coh. ad Gent. 15 (p. 62 Otto = p. 44,27 Marc.) Διόνυσον (**64**) cf. Hdt. 2,42,2; 2,144,2; 2,156,5 (Ὄσιρις = Διόνυσος) § **9** ὑγρὸν (**67**) cf. Xenoph. (Vors.[6] 21 B 30) ap. sch. ex. ad Φ 106–107 δηλοῖ δὲ (**68**) sq. de volgari veriloquio vide Herter, R. E. 17,2 (1937), 2310,52 s.v. Okeanos nr. 1 | τροφὴν (**68**) cf. Megaclid. in scholio ex. ad Φ 195 b (V p. 169,22), qui physicos laudat: ἐξ οὗπερ (sc. τοῦ Ὠκεανοῦ) τὸ πότιμον, Heitsch, Xenophanes, Monaci 1983, 165 μητέρα (**68**) vide Ξ 201. 246, Hsd. Theog. 337–370; Plat. Crat. 402 b 4 § **10** Eus. l.c. habet: ὅπως καὶ ὁ πρὸ ἡμῶν ἐξ Ἑβραίων Ἀριστόβουλος ὁ περιπατητικὸς ἐκ τῆς παρ' Ἑβραίοις φιλοσοφίας ὁμολογεῖ τοὺς Ἕλληνας ὡρμῆσθαι. ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου βασιλεῖ Πτολεμαίῳ προσπεφωνημένων· "φανερὸν ὅτι κατηκολούθησεν Πλάτων τῇ καθ' ἡμᾶς νομοθεσίᾳ καὶ φανερός ἐστι περιειργασμένος ἕκαστα" Ἀριστόβουλος (**69**) – φιλόσοφος (**70**) cf. Eus. Praep. ev. 8,9,38 (p. 451,5 Mr.); Gehrke, R. E. 2,1 (1895), 918,15 (impr. 919,59) s.v. Aristobulos nr. 5; R. Keller, De Aristobulo Iudaeo, Diss. Bonnae 1897, 13–18 (dactyl.)

61 πολύφθαλμος T em. Bur. **63** σίριον T emendavi **70** πολεμαίῳ T suppl. Bur.

μολόγησεν ἐκ τῆς Ἑβραϊκῆς θεοσοφίας τὴν Ἑλληνικὴν ὡρμῆσθαι (Eus. pr. ev. 13, 12, 1 = II p. 190, 18 Mr.)· 'φανερὸν γάρ ἐστιν, ὅτι κατηκολούθησεν ὁ Πλάτων τῇ καθ' ἡμᾶς νομοθεσίᾳ καὶ δῆλός ἐστι περιειργασμένος ἕκαστα τῶν ἐν αὐτῇ.' 75

§ 11. Ὅτι Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἐν τριάκοντα, ὥς φησιν, ἔτεσι δι' ἀκρίβειαν μαθήσεως τὰς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας βιβλιοθήκας περιελθὼν καὶ τοὺς ἀρχαίους ἀναγνοὺς μ' βιβλία συν⟨τ⟩έταγεν.

§ 12. Ὅτι αἰτήσαντός τινος διδαχθῆναι παρὰ τοῦ 80 Ἀπόλλωνος, ὁποῖος ἄν τις εἴη ὁ πάντων ποιητής, ὁ Ἀπόλλων ἔχρησεν οὕτως·

> Βαβαί, οὐ περὶ μικρῶν ἥκεις ⟨λόγων.⟩
> τὸν οὐρανοῦ τύραννον ἐκμαθεῖν θέλεις,
> ὃν οὐδ' ἐγὼ κάτοιδα, πλὴν σέβω νόμῳ· 85
> λόγος γάρ ἐστι καὶ λόγου πατὴρ γεγὼς
> τὸν οὐρανὸν διέταξε καὶ τὴν γῆν ὅλην.

§ 11 verba depravata et decurtata ex [Iust.] Coh. c. 9,3 (p. 44 Otto = 34 Marc.) manasse elucet, qui habet: καὶ ὁ ἐνδοξότατος δὲ παρ' ὑμῖν τῶν ἱστοριογράφων Διόδωρος, ὁ τὰς Βιβλιοθήκας ἐπιτεμών, ἐν τριάκοντα ὅλοις ἔτεσιν Ἀσίαν τε καὶ Εὐρώπην, ὡς αὐτὸς γέγραφεν (1,4,1) διὰ πολλὴν ἀκρίβειαν περιελθὼν καὶ αὐτόπτης τῶν πλείστων γεγονώς, τεσσαράκοντα ὅλα τῆς ἑαυτοῦ ἱστορίας βιβλία γέγραφεν· ὃς ... Excerptum in genuina Theosophia (Θ) plenius rectiusque fuisse potest **§ 12** σέβω νόμῳ (**85**) vide Eur. Hec. 799 sq.; sch. Eur. Hec. 800 (I p. 65,23 Schw.)

71 θεοσοφίας T φιλοσοφίας Eus. **73** γάρ ἐστιν om. Eus. **74** δῆλος T φανερός Eus. **79** συνέταγεν T suppl. Bur., possis συντέταχεν **83** lac. stat. Bur. versum in βροτέ exire ratus, λόγων suppl. Sn.

ὅτι μὲν γὰρ ἔστι, φησί, καὶ ὅτι υἱὸν ἔχει λόγον, οἶδα
καὶ εἰδὼς σέβω· πηλίκος δὲ καὶ οἷος, ἀγνοῶ.

90 § **13**. (Anth. P. III 6, 140) Ὅτι Θεοφίλου τινὸς
τοὔνομα τὸν Ἀπόλλωνα ἐρωτήσαντος· 'σὺ εἶ θεὸς ἢ
ἄλλος;', ἔχρησεν οὕτως·

Ἔσθ', ὑπὲρ οὐρανίου κύτεος καθύπερθε
λεγογχώς,
φλογμὸς ἀπειρέσιος, κινούμενος, ἄπλετος
ΑΙΩΝ·
95 ἔστι δ' ἐνὶ μακάρεσσιν ἀμήχανος, εἰ μὴ ἑαυτὸν
βουλὰς βουλεύσῃσι πατὴρ μέγας, ὡς ἐσιδέσθαι.
5 ἔνθα μὲν οὔτ' αἰθὴρ φέρει ἀστέρας
ἀγλαοφεγγεῖς
οὔτε σεληναίη λιγυφεγγέτις αἰωρεῖται,
οὐ θεὸς ἀντιάει κατ' ἀταρπιτόν, οὐδ' ἐγὼ αὐτὸς

§ **13** Θεοφίλου (**90**) erat homo privatus, certe non legatus urbis Oenoandae (vide Guarducci l. inferius citato 341) ἔσθ', ὑπὲρ οὐρανίου κύτεος (**93**) sq. totum oraculum Apollinis Clarii diligentissime enarravit G. Zuntz in lectione Tubingensi, cf. praef. p. IX n. 1 ΑΙΩΝ (**94**) de deo, qui Αἰών (*Aeon*) nominatur, cf. G. Zuntz I 1–67, impr. 50 sq., et eund. II 1–45

§ **13** codd. **Tv** (Wolff p. 231 nr. 1)

90 ὅτι om. **v** **91** τοὔνομα om. **LP''** **93** ὑπερουρανίου **T** **94** ἀπειρεσίως Gallavotti, frustra; ἀπειρέσιον dub. Zuntz, qui tamen ἀπειρέσιος defendit Αἰών (non αἰών) scribendum esse suo iure contendit Zuntz, certe Apollinis propheta de deo nomine Αἰών locutus est; utrum auctor Theosophiae voluerit, non prorsus liquet **95** ἔστι **v** εἰσὶ **T**, 'malim ἔστι' **T** in marg. (h. e. Hausius) δ' **v** δὲ (cp.) **T** **96** ἐσιδ['] **T** **97** ἔνθα μὲν] ἔνθα κεν **L**, ἔνθακεν **B**, ἐνθάκε **St.**, ἔνθαπερ **Wo.** | οὔτ' Picc., οὐδ' **Tv** ἀγλαοφανεῖς **T**, sed cf. Maxim. Astrol. 189 (p. 18 Ludw.) **98** σεληναία **St.** **99** αὐτοῖς **T**

ἀκτῖσιν συνέχων ἐπικίδναμαι αἰθεροδινής. 100
ἀλλὰ πέλει πυρσοῖο θεὸς περιμήκετος αὐλών,
10 ἕρπων εἰλίγδην, ῥοιζούμενος, οὗ κεν ἐκείνου
ἀψάμενος πυρὸς αἰθερίου δαίσειέ τις ἦτορ·
οὐ γὰρ ἔχει δαίην, ἀζηχεῖ δ' ἐν μελεδηθμῷ
αἰὼν αἰώνεσσ' ἐπιμίγνυται ἐκ θεοῦ αὐτοῦ. 105
αὐτοφυής, ἀδίδακτος, ἀμήτωρ, ἀστυφέλικτος,

αὐτοφυής (**106**) – ἡμεῖς (**108**) eosdem versus laudat Lact. 1,7,1, unde Sedulius, "grammaticus non ignotus saeculi IX atque etiam poeta" (Brandt); hic Sedulius "e libro manu scripto aliquo Lactantii locos Graecos excerptos una cum interpretationibus latinis transscripsit in codicem", qui nunc Parisiis in bibliotheca Armamantani (nr. 8407) asservatur (cf. Brandt, Praef. ad Lact. Div. Inst. I p. CIV; vide ibid. CV). Lectiones Sedulii debentur B. de Montfaucon (Palaeographie grecque, Parisiis 1708,208), Wolff, Brandt, Zuntz. – Eorundem oraculi versuum (14–16) redactionem genuiniorem praebet inscriptio (ca. anni 200?) in muro urbis Oenoandae reperta, cf. G. E. Bean, Journeys in Northern Lycia 1965–1967, in: Denkschrift Akad. Wien, ph.-hist. Kl. 104,1971,21 (vide A. S. Hall, The Clarian Oracle of Oenoanda, Z.P.E. 32, 1978,263): [α]ὐτοφυὴς ἀδί- | δακτος, ἀμήτωρ, | ἀστυφέλικτος, | οὔνομα μὴ χω-|ρῶν, πολυώνυμος, | ἐν πυρὶ ναίων. | τοῦτο θεός, μεικρὰ | δὲ θεοῦ μερὶς ἄνγε- | λοι ἡμεῖς. τοῦτο (τούτο⟨υ⟩ Guarducci) πευ- | θομένοισι θεοῦ πέ-|ρι ὅστις ὑπάρχει, | Αἰ[θ]έ[ρ]α πανδερκ[ῆ] | [θε]ὸν ἔννεπεν εἰς | ὃν ὁρῶντας εὔχεσθ' ἠώ- | ους πρὸς ἀντολίην

100 συνεὼν Wo., improbabiliter **101** θεὸς T θεοῦ **v** **102** οὗ κεν Bur. οὐ μὲν Tv **103** δείσειε St. (ut vid.), Wo., frustra **104** δαίην] δαίειν Picc., Wo. (tradita defendit Zuntz) | μελεθμῷ **C″F″** μελεδησμῷ **B** **105** αἰώνεσσ' **T** αἰῶσι **v**; post hunc versum lac. quinque versuum stat. Wo. cl. Lact. 1,7,1, qui versus 14–16 laudat, at viginti et unum se legisse contendit. Textum oraculi hoc loco hiare suo iure negat Zuntz; quinque versus initio totius oraculi excidisse ci. Guarducci (l.c. 345)

15 οὔνομα μηδὲ λόγῳ χωρούμενος, ἐν πυρὶ ναίων,
τοῦτο θεός· μικρὰ δὲ θεοῦ μερὶς ἄγγελοι ἡμεῖς.

(§ 14) ἔστι, φησί, πῦρ ὑπεράνω τῆς κοιλότητος τοῦ
110 οὐρανοῦ διηνεκῶς κινούμενον, ἄπειρον ὑπάρχον καὶ
μηδὲ ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσι θεωρητόν, εἰ μὴ ἑαυτὸν
ὁ πατὴρ παρασκευάσει ὀφθῆναι. καὶ τῷ αἰθέρι δὲ καὶ
τοῖς ἀστράσι καὶ τῇ σελήνῃ καὶ τοῖς λεγομένοις θεοῖς
ἄγνωστός ἐστι ἡ ὁδὸς τοῦ νοητοῦ πυρὸς καὶ ἐμοί,
115 φησί, αὐτῷ τῷ Ἡλίῳ. διὰ τοῦτο δέ, φησί, πᾶσι
φοβερόν ἐστι ἐκεῖνο τὸ πῦρ, διότι ὁ μακρότατος αὐτοῦ
αὐλών, εἴτ' οὖν ἡ κατ' εὐθεῖαν ὀξεῖα ὁρμή, μετὰ συ-

ἐσορῶ[ν]-|τα[ς]. Verba τοῦτο πευθομένοισι sq. a praecedentibus aliena sunt (Zuntz); quid auctor additamenti voluerit, explicaverunt Guarducci et Hall. Vide praeterea L. Robert, Un oracle gravé à Oinoanda, in: Académie des Inscriptions et Belles Lettres, Comptes Rendus 1971, Paris. 1971,597 sq. impr. 606 sq.; summi momenti sunt quae scripsit Margh. Guarducci, "Chi è Dio?" Oracolo di Apollo Klarios e un' epigrafe di Enoanda, in: Rendiconti di Acc. Naz. dei Lincei, Cl. di scienze morali etc. 1972, Ser. VIII, Romae 1973, 335–347

τοῦτο θεός (**108**) cf. Malal. p. 66 D., unde Cedr. 74 (P. G. 121, col. 104), vide An. Par. 2,241,24 (e Malala)

§ **14** cod. **T**

107 οὔν. – χωρούμενος (χωρούμενον Sedulius, St.) libri mss. omnes (textus a Christiano quodam fort. ab auctore Theosophiae deformatus), erat οὔνομα μὴ χωρῶν, πολυώνυμος, itaque inscr. Oenoand. ἐν πυρὶ ναίων inscr. Oenoand., **Tv**, erat ἔμπυρος Αἰών (sic Lact. codd. PV), dissentit Robert l.c. 608 et 613) **108** μικρὰ δὲ θεοῦ μερὶς **T** μικρὴ δὲ μερὶς θεοῦ **v**, μικρὴ δὲ θ. μερὶς Wo., fort. bene primam Apollinis responsionem hic finitam esse cognovit Guarducci (l.c. 343) **112** παρασκευάσῃ Bur., sine necessitate **117** εἴτ' οὖν T em. Bur., ἤγουν Zuntz (at vide § 3)

στροφῆς καὶ ἤχου γίνεται. οὗτινος πυρὸς ὁ ἀψάμενος οὐκέτι μερίσειε τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν πρὸς τὰ αἰσθητά· οὐ γὰρ ἔχει μερισμὸν ἐκεῖνο τὸ πῦρ, ἀλλ' ἀεὶ ἀϊδίως 120 τοῖς ἀϊδίοις ἐπιμίγνυται. τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ οὐδὲ εἰπεῖν τις δύναται. τοῦτο οὖν, φησί, τὸ πῦρ ἀληθῶς θεός, ἡμεῖς δὲ ἐλαχίστη δύναμις ἀγγελικὴ ὑπάρχομεν.

§ 15. (Anth. P. III 6, 148) Τὰ δὲ ἀκόλουθα καὶ ἐν ἑτέρῳ χρησμῷ διεξῆλθεν, εἰπὼν οὕτως· 125

Ἔσθ' ὑπὲρ οὐρανίου πυρὸς ἄφθιτος αἰθομένη φλόξ,
ζωογόνος, πάντων πηγή, πάντων δὲ καὶ ἀρχή,
ἥτε φύει μάλα πάντα φύουσά τε πάντ' ἀναλύει.

πάντα μὲν φύει τὰ καλὰ δημιουργικῶς, πάντα δὲ τὰ φαῦλα προνοητικῶς ἀναλίσκει. 130

§ 15 ὑπὲρ οὐρανίου (**126**) – ἀναλύει (**128**) cf. locos similes Stoicae doctrinae a Kroll. p. 68,3 collectos; Pselli hypotyposin p. 73,10 et 75,29 Kroll πηγὴ ... καὶ ἀρχή (**127**) de coniunctione horum nominum in paganorum oratione pedestri vide e.g. Strab. 1,7,8 (p. 18 C.); ... διότι πηγὴ καὶ ἀρχὴ φράσεως κατεσκευασμένης καὶ ῥητορικῆς ἡ ποιητική πάντων πηγὴ (**127**) sq. cf. Didym. De trin. III (P. G. 39, col. 788 C); Orph. hymn. 37,4 (p. 29 Quandt) al. Vide infra § 35 ἀναλύει (**128**) de v. l. falsa (ἀναλίσκει) cf. Hymn. mag. ad Solem 4,4 (p. 291 Abel)

§ **15** codd. **Tv** (Wolff p. 234 nr. 2)

119 οὐκέτι T, οὔ κεν vel οὐκ ἂν Bur. (haud urguet) **124** δὲ om. T **126–128** hos tres versus cum § 21 coniunxit St. III 16 **126** ὑπερουρανίου TLP'' ἄφθιτος **T** ἀφθίτου **v** **128** πάντ' ἀναλύει Bur., πάντ' ἀναλίσκει **Tv** praeter x (πάντ' ἀνάσῃ **B** πάντ' ἀνάσσῃ **V''**), πάντ' ἀναλύσει Wo. (et St. ut vid.), ipse auctor Theosophiae falsum ἀναλίσκει habuisse potest, cf. paraphrasim sequentem

§ 16. (Anth. P. III 6, 149) Ὅτι ἐρωτήσαντός ποτε τοῦ ἱερέως τὸν Ἀπόλλωνα περὶ τῆς μελλούσης κρατεῖν θρησκείας, παράδοξον εἶπε χρησμὸν τοιοῦτον·

Μὴ ὄφελες πύματόν με καὶ ὕστατον ἐξερέεσθαι,
135 δύστηνε προπόλων, περὶ θεσπεσίου γενετῆρος
ἀμφί τε τηλυγέτοιο πανομφαίου βασιλῆος
καὶ πνοιῆς, ἣ πάντα πέριξ βοτρυδὸν ἴσχει,
οὔρεα, γῆν, ποταμούς, ἅλα, Τάρταρον, ἠέρα καὶ πῦρ·
ἥ με καὶ οὐκ ἐθέλοντα δόμων ἀπὸ τῶνδε διώξει
140 αὐτίκ', ἐρημαῖος δὲ λελείψεται οὐδὸς ἀφήτωρ.

εἶτα ἐμπαθῶς ἀνοιμώξας ἐπήγαγεν·

οἴμοι ἐμοὶ τρίποδες, στοναχήσατε, οἴχετ' Ἀπόλλων,
οἴχετ', ἐπεὶ φλογόεις με βιάζεται οὐράνιος φώς.

§ 16 de oraculi forma posterius amplificata vide infra p. 120 (textus y'), de testibus codicibusque et diss. p. 129–133, brevius praef. p. XLV

§ 16 codd. Tv (Wolff p. 234 nr. 3), m (praef. XLV)

133 θρησκείας] εὐσεβείας **C''** **134** ἐξερέεσθαι **m** αὐτὸς ἐρέσθαι (ἐρέεσθαι **C''**) **Tv** **135** δύστηνε **Tv** δύσμορ' ἐμῶν **m** θεσπ. γεν. **Tv** θεσπεσίοιο θεοῖο **m** **136** versum om. **m** **137** ἣ ... ἴσχει (ἴσχε **T**) **Tv** τῆς ... ἐχούσης **m** **138** versum om. **V''** οὔρεα γῆν **Tv** τείρεα φῶς **m** **140** versum om. **m** λελήψεται **T** **141** ἐμπ. **T** περιπαθῶν **v** **142** οἴμοι ἐμοὶ scripsi (cf. paraphrasim), γρ οἴμοι ἐμαὶ **T** marg., οἴμοι ἐγὼ **T** (itaque Bur.), οἴμοι οἴμοι **v** αἳ αἳ με **m** στοναχήσετε **BV''** **143** φλογόεις ⟨με⟩ **Tv**, βροτός (debuit γε βρ.) **m** με om. **CF''T** pone verba οὐράνιος φώς ins. **C''** oraculum εἴπατε τῷ βασιλεῖ (= Anth. P. III 6 nr. 122 [p. 487 sq.]), vide diss. p. 6 n. 11

(§ 17.) οὐκ ὤφειλές με, φησί, ὦ ἀθλιώτατε τῶν νεοκόρων, τὴν ἐσχάτην ταύτην ἐρώτησιν ἐρωτῆσαι περὶ 145
τοῦ θεοῦ πατρὸς καὶ τοῦ μονογενοῦς καὶ ἀγαπητοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ πάσης θείας φήμης καὶ κληδόνος αἰτίου (ὀμφὴ γὰρ ἡ θεία κληδὼν καὶ προαγόρευσις, ἡ τὸ ὂν φαίνουσα) καὶ περὶ τοῦ παναγίου πνεύματος τοῦ πάντα κύκλοθεν δίκην βότρυος περιέχοντος· τοῦτο 150
γὰρ τὸ πνεῦμα καὶ μὴ βουλόμενόν με πόρρω τῶν οἴκων τούτων διώξει. καὶ παραυτίκα ἔρημος καταλειφθήσεται ἡ φλιὰ τοῦ μαντείου ἡ ἀφιεῖσα καὶ πέμπουσα πρὸς τὰ ἐντὸς τοὺς μαντεύεσθαι βουλομένους. φεῦ φεῦ, ἐμοὶ τρίποδες μαντικοί, στενάξατε· ἀπόλλυ- 155
μαι γὰρ ὁ Ἀπόλλων, ἀπόλλυμαι, ἐπειδὴ ὁ ἐξ οὐρανοῦ κατελθὼν καὶ γενόμενος ἄνθρωπος, νοητὸν πῦρ ὑπάρχων, βιάζεται καὶ διώκει με.

§ **18**. (Anth. P. III 6, 150) Καὶ ἐν ἑτέρῳ χρησμῷ περὶ τοῦ ἀεὶ ὄντος θεοῦ λέγων καὶ τὴν ἑαυτοῦ συνο- 160
μολογῶν ἀπώλειάν φησιν·

§ **17** φλιά (153) i. e. οὐδός, non σταθμός, cf. Exod. 12,22; Synag. in Phot. et Su. (ο 826): οὐδός· φλιά, βατήρ, τὸ κάτω τῆς θύρας (vide test. ab A. Adler collecta), aliter Lex. Ambros. in Su. φ 536

§ **17 cod. T**
§ **18–19** codd. **Tv** (Wolff p. 236 nr. 4 et 237 nr. 5)

152 sq. καταληφθήσεται **T** em. Bur. **153** φλιὰ Bur., φιλϊὰ T **155** ἐμοὶ Bur., ἐμαὶ **T** (αι in ras.) **160 sq.** ὁμολογῶν y (BLV''), Wo.

Ἦν Ζεὺς ἔστι τε νῦν Ζεὺς κἔσσεται· ὦ μεγάλε Ζεῦ,
οἲ οἵ μοι χρησμῶν ὑπολείπεται ἠριγένεια.

§ 19. (Anth. P. III 6, 144) Ὅτι ὅτε τὸ Βυζάντιον ᾤκι-
165 σεν ὁ Βύζας, ζηλοτυπήσας ὁ Αἶμος (Αἰμιμόντου δὲ ἦν

§ **18** ἦν Ζεὺς (**162**) – Ζεῦ cf. oraculum Peliadum ap. Paus. 10,12,10: Ζεὺς ἦν, Ζεὺς ἔστιν, Ζεὺς ἔσσεται· ὦ μεγάλε Ζεῦ = Anth. P. III 6 nr. 223 (p. 513) § **19** Βύζας (**165**) cf. Diod. 4,49,1; Steph. B. 189,19 M.; Hesych. Mil. de Orig. Const. fr. 4 (e libro 6,9 ap. F. H. G. IV p. 148, e Codino) = Scriptores originum Constantinopolitarum I (Lipsiae 1901) p. 4,10 Preg.; cf. ibid. 6,5 (p. 3,5 Preg.); Eust. ad Dion. Per. 803 (p. 253,10 Bernh.) ζηλοτυπήσας (**165**) – Βυζαντίους (**168**) cf. Hesych. Mil. l.c. fr. 4 = p. 7,13 Preg.: ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἰς τὴν αὐτοῦ διῳκήσατο πόλιν, ἐχρῆν δὲ λοιπὸν τοὺς ἐπιόντας ἀπωθεῖσθαι βαρβάρους, μάλιστα τὸν Αἶμον, ὃς τῆς Θρᾴκης τύραννος ἦν καὶ πρὸς αὐτὴν ἧκεν τὴν τοῦ Βύζαντος πόλιν, αὐτόν τε τὸν ἥρωα προκαλούμενος εἰς μάχην καὶ διαπορθεῖν ἅπαντα προθυμούμενος. ⟨ὁ δὲ⟩ (suppl. Mueller) οὐχ ὑπομείνας τὴν ἔφοδον τοῦ βαρβάρου μόνος πρὸς μόνον διαγωνίζεται καὶ καταβάλλει τὸν Αἶμον ἐπὶ τὸν ἐπώνυμον αὐτοῦ λόφον. (18) ὁ μὲν οὖν Βύζας μετὰ τὴν εἰρημένην νίκην κτλ. Αἶμος (**165**) vide P. Friedlaender, R. E. 7,2,1912,221,34 s. v. Haimos nr. 3

162 sq. oraculum om. z (C″F″) **162** κἔσσεται **v** (praeter L, St.), κ' ἔσσεται L, St. T (cf. diss. p. 11 n. 27) ubi de lectione Wolfii falsum rettuli) **163** οἲ οἵ μοι St., Bur., οἵη μοι **v** οἵη μοι T; ad hunc versum spectant verba in marg. T κιονηδὸν adscripta: ὦ ἰῶ εἰ θέλοις ἀνεπισφαλῶς μαθεῖν, προσκολλήθητι διδασκάλῳ καλῷ **164** ὅτι om. **v** ὅτε] ὅτι B **164 sq.** ᾤκησεν **x** (= BV″) **165 sq.** αἰμ. δὲ ἦν ἄρχων] αἰμίμου τοῦ δρυμοῦ ἄρχων L (qui partem alteram nominis αἰμιμόντου in Graecum sermonem vertere studebat), unde αἰμιμόντου τοῦ δρυμοῦ ἦν ἄρχων Wo. ("hoc loco Haemimontus saltus dicitur"), cf. Amm. Marc. 27,4,6: *Haemimontanae celsitudines*)

ἄρχων, οὗ καὶ ὄρος ἐπώνυμόν ἐστι) καὶ νομίσας, εἰ προκαταλάβοι ἀνθρώπους ἔτι νεοκαταστάτους, νικήσειν τοὺς Βυζαντίους πέμπει τῶν οἰκείων τινὰ πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα ἐρωτῶν, εἰ περιγενήσεται Βύζαντος. ἔχρησεν οὖν ὁ Ἀπόλλων οὕτως· 170

Ἄγρεο καὶ παλίνορσος ἐπείγεο καὶ λέγε ταῦτα·
'οὐ σέ γε Φοῖβος ἄνωγεν ἀμείνονι φωτὶ μάχεσθαι·
κείνου γὰρ θεὸς αὐτὸς ἑὴν ὑπερέσχεθε χεῖρα,
ὃν καὶ γῆ τρομέει καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν
πόντος τ' ἠέλιός τ' ἠδ' ἠέριον χάος αὐτό'. 175

(§ **20**) καὶ ταῦτα μὲν ὁ Ἀπόλλων. ἐγὼ δὲ τοῦ θεοῦ θαμάζω τὴν ἄνωθεν περὶ τὸ Βυζάντιον πρόνοιαν, καὶ ὅπως ἀεὶ σύνηθες αὐτῷ, διὰ τὴν πρόγνωσιν, ἣν ἔχει, προλαμβάνειν ταῖς εὐεργεσίαις τοὺς περὶ αὐτὸν εὐσεβεῖν μέλλοντας· ἐπεὶ γὰρ εὔδηλον ἦν αὐτῷ τὸ μέλλον 180 καὶ ὡς ἤδη παρὸν ἠπίστατο τοῦτο καὶ ἀκριβῶς ἐγίνωσκεν, ὅτι οἱ τὴν πόλιν ταύτην οἰκήσοντες ἐπιμελῶς αὐτὸν θρησκεύσουσιν, οὐδὲν ἐξ ἐκείνου παθεῖν αὐτοὺς κακὸν συνεχώρησεν.

§ 21. (Anth. P. III 6, 151) Ὅτι ἐρωτηθεὶς ὁ Ἀπόλλων, 185 τί θεός, ἐξεῖπεν οὕτως·

§ **20** codd. **Tv**
§ **21** codd. **Tv** (Wolff p. 238 nr. 6)

171 ἄγρεο **Tx**, ἔγρεο cett. (vide diss. p. 7 n. 12) **176–184** ἐγὼ δὲ – συνεχώρησεν **T**, brevius **v** (τοῦτο δὲ τῆς προνοίας ἦν τοῦ θεοῦ, τὸ μέλλον ὡς παρὸν γινωσκούσης· ᾔδει γὰρ ὡς οἱ τὴν πόλιν ταύτην οἰκήσοντες ἐπιμελῶς αὐτὸν θρησκεύσουσι [θρησκεύουσι **BLM**]· διὸ καὶ οὐδὲν αὐτοὺς κακὸν παθεῖν συνεχώρησεν) **182** οἰκήσαντες **T**, fort. bene **185** ὅτι om. **v** ἐρωτ. ὁ ἀπ. **T**, ὁ (om. **P''**) αὐτὸς ἐρωτηθεὶς **v** **186** τί **T** τίς **v** ἐξεῖπεν] εἶπεν **B**

Αὐτοφανής, ἀλόχευτος, ἀσώματος ἠδέ τ' ἄϋλος.
κεῖθεν δ' ἐκ σέλα εἶσι πέριξ σφαιρηδὸν
Ὀλύμπου,
ἔνθεν δ' αὖ τυτθὴ διαείδεται αἰθέρος αὐγή,
190 ἠέλιον, μήνην καὶ τείρεα φωτίζουσα.
ταῦτ' ἐδάην ἔμαθόν τε νόῳ, τὰ δὲ λοιπὰ σιωπῶ
Φοῖβος ἐών· σὺ δὲ παῦε τὰ μὴ θέμις ἐξερεείνων
χεἴνεκα σῆς φυσικῆς σοφίης τάδ' ὑπέρτερα
νωμῶν.

§ 22. (Anth. P. III 6, 152) Ὅτι Ποπλᾷ τινι τοὔνομα
195 ἐρωτήσαντι, εἰ συμφέρει περὶ χρημάτων εἰς φιλοτιμίαν πέμψαι πρὸς βασιλέα, ἀπεκρίνατο οὕτως·

Καὶ τόδε σοι δρᾶσαι πολὺ συμφέρον εὐμενίῃσι
λισσομένῳ Ζηνὸς πανδερκέος ἄφθιτον ὄμμα,

§ 21 αὐτοφανής (**187**) cf. Iambl. De myst. 2,4 (p. 76,15 Parthey): ... καὶ τὴν ἐνάργειαν τῶν αὐτοφανῶν ἀγαλμάτων ἀφορισώμεθα, ibid. 2,10 (p. 92,11 P.): τῆς αὐτοφανοῦς δείξεως ("de la manifestation spontanée" [E. de Places]) σέλα (**188**) A. P. 9,289,4 (epigr. Bassi) confert Wolff (ἧψε σέλα = acc. plur.); vide Aristot. De mundo 395 a 31 (nom.: σέλα τε καὶ διᾴττοντες καὶ κομῆται),; Plut. v. Caes. 63,2 (acc.) § 22 συμφέρον (**197**) cf. Wolff l. c.: „Ab συμφέρον dativi personae et rei pendent: tibi prodest ad principis gratiam (parandam)"

§ 22 codd. **Tv** (Wolff p. 238 nr. 7)

187–193 oraculum cum capitulo 15 coni. St. III 16 **191** δὲ (ante λοιπὰ) om. **z** (**C''F''**) **193** versum om. **C''** χεἴνεκα scripsi (cf. diss. p. 10 n. 23), χ' εἵνεκα **Tv** (praeter χἄνεκα **B**) **194** ὅτι om. **v** **195** εἰς φιλοτιμίαν **BV''** (h. e. 'ut regis liberalitatem erga se moveret'), εἰς φιλοτιμίας cett. **196** οὕτως om. **T** **197** σοι] σε **B** **198** λισσομένεω ... ἄφιτον **T** | πανδορκέος **BV''**

ἐκ δὲ πάτρης στεῖλαι γαίης βασιληΐδος ἄστυ
ἐξεσίην, σπεύδοντα κλυτὴν πρεσβηΐδα πίστιν. 200

§ **23** (Anth. P. III 6, 153) Ὅτι ἄλλοτε λυπουμένῳ τῷ Ποπλᾷ ὡς καὶ τῶν πραγμάτων ἐναντιουμένων αὐτῷ καὶ τῆς οὐσίας μειουμένης καὶ τοῦ σώματος οὐκ εὖ ἔχοντος καὶ μαθεῖν ζητοῦντι, παρ' οὗ ἂν δυνηθείη βοηθείας τυχεῖν, ἔχρησεν οὕτως· 205

Ἱλάσκου Ζηνὸς βιοδώτορος ἀγλαὸν ὄμμα.

§ **24** (Anth. P. III 6, 154) Ὅτι Στρατονίκῳ τινὶ ὄναρ ἰδόντι περὶ τῶν τῆς ἰδίας ζωῆς ἐτῶν καὶ πυθομένῳ, εἰ χρὴ πιστεῦσαι, οὕτως ἀνεῖλεν·

Εἷς ἔτι σοι δολιχὸς νέμεται χρόνος, ἀλλὰ σεβάζου 210
ζωοδότου Διὸς ὄμμα θυηπολίῃς ἀγανῇσιν.

§ **22** πρεσβηΐδα πίστιν (**200**) h. e. 'summam fidem'; h. Hom. 29,4 (πρεσβηΐδα τιμήν) confert Bur. § **24** Στρατονίκῳ (**207**) "nomen haud rarum" (Wolff) χρόνος (**210**) cf. Stephanum ap. Gaisford ad E. M. 254,11 (ἐπεὶ ἐθεράπευον τὴν Ἄρτεμιν αἱ παρθένοι περὶ τὸν δέκατον χρόνον): "Nam in recentiorum Graecorum libris χρόνος non raro est annus", vide v. l. ap. Dioscur. 1,19,1: καθ' ἕκαστον χρόνον (pro ἔτος), Athan. P. G. 25, col. 373 A al.

§ **23** codd. **Tv** (Wolff p. 239 nr. 8)
§ **24** codd. **Tv** (Wolff p. 239 nr. 9)

200 σπευδ. scripsi, σπέρχοντα **Tv** (praeter παρέχοντα **B**, itaque Wo.) **202** ποπλᾷ Wo., πόπλα codd. (praeter πέπλαι **B**) ὡς om. **F″C″** **204** ζητοῦντος **T** **206** ἀγλαὸν] ἱερὸν **B** **207** ὄνειρα **B** **208** τῶν et ἐτῶν om. **BV″** τῆς (om. **P″**) ἰδίας ζωῆς] γρ. τῆς ζωῆς τῆς ἰδίας in marg. **T** **210** εἰσ-έτι Picc. (at vide test.) **211** θυηπολίαις **Tv** emendavi | ἄγαν. **v** ἀγαναῖσιν **T**

§ 25 (Anth. P. III 6, 184) Ὅτι ὁ Σάραπις τῷ περὶ σοφίας ἐρωτήσαντι οὕτως ἀπεκρίνατο·

Ὅσσον ἐέλδονται χρυσοῦ πολυτιμέος ἄνδρες,
215 τόσσον μαντοσύνης ποθέεις τέλος. ἀλλὰ τόδ' ἴσθι·
θᾶττόν τοι θνητοῖσι κόρος χρυσοῖο παρέσται,
ἢ σοφίης τέλος εὐρὺ καταζητῶν ἐσαθρήσεις.
τόσση ἀπειρεσίη τέταται βασιλῆος ἐπ' οὐδῷ
ἀθανάτου· κεῖνος δὲ διδοῖ καὶ δῶρον ὀπάζει.

220 § 26 (Anth. P. III 6, 185) Ὅτι τῶν καθαρῶς αἰτούντων ἀκούει θεός· ὡς καὶ Ἀπόλλων ἔχρησεν οὕτως·

Εἴ γέ τις ἱλάσσαιτο θεὸν μέγαν ἠδὲ παράσχοι
σῶμ' ἁγνόν, τοῦδ' ἔκλυε καί οἱ κάρτ' ἐπένευσεν.

§ 25 Σάραπις (212) cf. Wolff p. 239: “Haec forma et apud scriptores et in inscriptionibus frequentior est quam Serapis. In huius dei templo Alexandrino imperatorum aetate oracula etiam verbis concepta dabantur … Potest igitur haec vaticinatio genuina esse, potuit etiam fingi a philosopho” (Porphyrium dicit) § 26 cf. Wolff 240: “Hoc quoque oraculum utrum in templo editum an a philosopho fictum sit, dubites”

§ 25 codd. **Tv** (sola verba τόσση – ὀπάζει St.) = Wolff p. 239 nr. 10
§ 26 codd. **Tv** (Wolff p. 240 nr. 11)

214 ἄνδρες **v**, ἀ[**T** (in marg. ‘fort. ἄνδρες’) **216** τοι **T** (coniecerat Nck.), τοῖς **v** **218** ἀπειρ. scripsi (cf. diss. p. 10 n. 24), ἀπείρητος **Tv**, ἀπειρέσιος Nck.; auctori Theosophiae ἀπείρητος idem fuisse quod ἀπειρέσιος ci. Bur. τέταται] σοφίη St. **219** καὶ δῶρον] κῦδος (debuit καὶ κῦδος) **BV″** **220** ὅτι **T** ἐρωτηθεὶς εἰ **v** καθαρῶν **y** (= **BLV″**) **221** ὡς καὶ ἀπόλλων om. **v** **223** ἁγνὸν Duebner, ἀγαθὸν **Tv** ἐπένεσεν **T** ἐπένευσα **u** (= **C″F″M**)

§ 27 (Anth. P. III 6, 261 = F. Ph. G. I 191 Mull.) Ὅτι Πορφύριος ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ τῆς ἐκ λογίων φιλο- 225
σοφίας αὐτοῦ (fr. 325 Sm.) παρατίθεται χρησμὸν περὶ τοῦ θεοῦ τοῦ ἀθανάτου ἔχοντα οὕτως·

Ἀθανάτων ἄρρητε πατήρ, αἰώνιε, μύστα,
κόσμων ἀμφιδρόμων ἐποχούμενε, δέσποτα, νώτοις
αἰθερίοις, ἀλκῆς ἵνα σοι μένος ἐστήρικται 230
πάντ' ἐπιδερκομένῳ καὶ ἀκούοντ' οὔασι καλοῖς,
5 κλῦθι τεῶν παίδων, οὓς ἤροσας αὐτὸς ἐν ὥραις·
σὴ γὰρ ὑπὲρ κόσμον τε καὶ οὐρανὸν ἀστερόεντα
χρυσῆ ὑπέρκειται πολλὴ αἰώνιος ἀλκή·
ἧς ὕπερ ἠώρησαι, ὀρίνων φωτὶ σεαυτόν, 235

§ 27 μύστα (**228**) A. P. 9,524,13 (de Baccho) confert Wolff; vide praeterea Paus. 8,54,5: πλησίον δὲ ἄλλο ἐστὶν ἱερὸν Διονύσου Μύστου, impr. Artemid. 2,70 (p. 203,11 Pack): τὸν Δαλδιαῖον Ἀπόλλωνα, ὃν Μύστην καλοῦμεν πατήρ (**228**) = nom. pro vocativo, vide Schol. Graeca in Homeri Iliadem VII p. 173 (test.) ἀλκή (**234**) cf. Or. Chald. fr. 1,5; 2,2; 32,5; 49,1; 82,2 (Comment. p. 139.141.154.173)

§ **27–29** codd. **Tv** (§ 27 et 29 **A''St**,) = p. 144 Wolff

225 ἐν τῷ δευτέρῳ β.] ἐκ τοῦ δεκάτου **A''**, sim. St. (cf. diss. p. 9) **229** κόσμων] κόσμον ss. ω **T**, κόσμον **M** **230** αἰθέριος **z** (= **C''F''**) μένος] μέρος ss. ν**T** **232** ἤροας **T** ἐν ὥραις h. e. 'in vigore, in firmissimo robore' (Wo.) **233** σὴ] σοὶ **A''** **235** ἧς **T** ἥ **v** ὕπερ **T** ὑπερ (sine accentu) **v** ὑπὲρ **A''**, St. ἠαόρησαι **T** ὑπερηώρησαι Wo. (itaque Mull.). Totum versum sic vertit Wo.: "Super qua vi extolleris, in luce te ipse movens"

ἀενάοις ὀχετοῖσι τιθηνῶν νοῦν ἀτάλαντον,
10 ὅς ῥα κύει τόδε πᾶν τεχνώμενος ἄφθιτον ὕλην,
ἧς γένεσις δεδόκηται, ὅτι σφε τύποισιν ἔδησας.
ἔνθεν ἐπεισρείουσι γοναὶ ἁγίων μὲν ἀνάκτων
240 ἀμφὶ σέ, παντόκρατορ βασιλέστατε καὶ μόνε
θνητῶν

ὀχετοῖσι (236) cf. Wolff p. 144, n. 11: "Ὀχετούς de effusa partim divinitate saepe dicunt Platonici" τιθηνῶν νοῦν (236) translatio inde a Platone compluriens usurpata, cf. Plat. rep. 8 p. 550 b 2; 10 p. 606 d 4; vide etiam Ar. Equ. 96 (τὸν νοῦν ἵν' ἄρδω) al. νοῦν ἀτάλαντον (236) Emped. fr. B 17,19 (Vors.[6] 31 p. 316); Νεῖκός τ' οὐλόμενον... ἀτάλαντον ἁπάντῃ) et Arat Phaen. 23 sq. (ἄξων ... ἔχει ἀτάλαντον ἁπάντῃ / μεσσηγὺς γαῖαν) conferunt Wolff et Bur. Auctor animum aeternum dicit, quem deus irrigando aequilibrio tenet ἁγίων μὲν ἀνάκτων (239) Proclum in Plat. Tim. 24a (I p. 152,12 Diehl) confert Wolff: ὁ μὲν γὰρ φιλόσοφος Πορφύριος οὕτω διατάττεται· τοὺς μὲν ἱερέας ἀναλογεῖν τοῖς ἐν οὐρανῷ ἀρχαγγέλοις τετραμμένοις πρὸς θεούς, ὧν εἰσι ἄγγελοι κτλ. Vide etiam August. C. D. 10,26 (I p. 442,14 D.-K.) μόνε θνητῶν (240) de brevi vocali ante θν- cf. Emped. B 112,4 (Vors.[6] I p. 354,17): χαίρετ'· ἐγὼ δ' ὑμῖν θεὸς ἄμβροτος, οὐκέτι θνητός, Orph. Hymn. pr. 31 (p. 2 Quandt); 73,2 (p. 50 Qu.), al.

236 ἀεννάοις **x** et **z** (= **BC″F″V″**) τιθηνῶν **Tv** (cf. Wo. p. 144 n. 11: "'Rivis perennibus mentem fovens, ut aequilibrio teneatur, i. e. mentis aequilibrium constituens'... Praedicative dictum est ἀτάλαντον", cf. test.), τιταίνων Bur. (quam coniecturam olim probavi) **237** τεχνούμενος **B** τεκνούμενος **L** (itaque Wo.), τεκνώμενος **A″** **238** ἧς Wo., ἣν **Tv**, ἢ A. Mai, fort. bene γένεσιν **x** (= **BV″**) δεδόκηται om. **B** (ἧς γενέτης vel γενετὴρ δεδόκησαι temptavit Bur.) ὅτι ('quoniam') **Tv**, ὅτε ('tum, cum') Wo., vix bene **239** ἐπεισρ. **ML** ἐπεισρέουσι **BP″TV″**, ἐπειωρείουσι **C″F″** (de **A″** et St. vide diss. p. 9) ἀνάκτων ss. ἀγγέλων **B** **240** παντοκρ. **A″LT** παντοπάτορ cett. (et cum γρ in marg. **T**) βασιλ. **T** βασιλεύτατε **v**

ἀθανάτων τε πάτερ μακάρων. αἱ δ' εἰσὶν
ἄτερθεν
15 ἐκ σέο μὲν γεγαῶσαι, ὑπ' ἀγγελίῃσι δ' ἕκαστα
πρεσβυγενεῖ διάγουσι νόῳ καὶ κάρτεϊ τῷ σῷ.
πρὸς δ' ἔτι καὶ τρίτον ἄλλο γένος ποίησας
ἀνάκτων,
οἵ σε καθ' ἦμαρ ἄγουσιν ἀνυμνείοντες ἀοιδαῖς 245
βουλόμενον ῥ' ἐθέλοντες, ἀοιδιάουσι δ' ἐσῶδε.

(§ **28**). ὅτι τρεῖς τάξεις ἀγγέλων ὁ χρησμὸς οὗτος δηλοῖ· τῶν ἀεὶ τῷ θεῷ παρεστώτων, τῶν χωριζομένων αὐτοῦ καὶ εἰς ἀγγελίας καὶ διακονίας τινὰς ἀποστελλομένων, καὶ τῶν φερόντων ἀεὶ τὸν αὐτοῦ θρόνον. τοῦτο 'οἵ σε 250 καθ' ἦμαρ ἄγουσι' τουτέστι διηνεκῶς φέρουσι· τὸ δὲ 'ἀοιδιάουσιν δ' ἐσῶδε' ἀντὶ τοῦ ᾄδουσιν ἕως νῦν. (§ **29**.

αἱ δ' εἰσὶν ἄτερθεν (**241**) sq. cf. Wolff, p. 145,11: "Aliae stirpes, i. e. secundum angelorum genus, a conspectu tuo remotae sunt. Illi angeli, quamvis ex deo nati, tamen non domini, ut deus, sed ministri sunt; de suo nihil perficiunt, omnia per dei vim primogenitam" ἐσῶδε (**246**) vide Lobeck, Pathol. elem. 610 sq. de huiusmodi compositis (Wolff)

241 αἱ δ' h. e. genus secundum angelorum **242** γεγαῶσαι **A''**, St. **T**, γεγαυῖαι cett. ἀγγελίαισι **T** **243** διάγουσι sc. ἕκαστα (Wo.) **245** σε καθ'] ῥ' ἑκὰς ci. Wo. (qui sensum versus esse credit: "Diem agunt, ipsi quoque a deo remoti aeque ac genus angelorum secundum", audacius quam rectius) κατ' ἦμαρ **v** (de aspiratione in T vide diss. p. 8 n. 15) **246** ἀοιδιάσουσι **B** ἀεὶ διάγουσι **A''** δ' ἐσῶδε (ἐς ὦπα St.)] δέ σ' ὧδε dub. Zuntz, at vide test.; "canunt usque ad hunc diem" Wo.; fort. olim erat δ' ἐς αἰεί vel δέ σ' αἰεί **247** ἀγγέλων – δηλοῖ] ὁ χρησμὸς ἀγγέλων δηλοῖ **x** (**BV''**) **248** τῶν] καὶ **L** solus (itaque Wo.) **249** τινὰς **T**, om. **v** **250 sq.** verba τοῦτο – φέρουσι om. **v** **252** δ' (ante ἐσῶδε) om. **TV''**

Anth. Π. III 6, 216 = F. Ph. G. I 191 Mull.) εἶτα ἐπάγει ὁ χρησμὸς τάδε·

255 Τύνη δ' ἐσσὶ πατὴρ καὶ μητέρος ἀγλαὸν εἶδος
καὶ τεκέων τέρεν ἄνθος, ἐν εἴδεσιν εἶδος ὑπάρχων
καὶ ψυχὴ καὶ πνεῦμα καὶ ἁρμονίη καὶ ἀριθμός.

δηλοῖ δὲ διὰ τούτων, ὅτι καὶ πατρὸς καὶ μητρὸς φιλοστοργίαν ἐνδείκνυται περὶ ἡμᾶς ὁ θεὸς καὶ ὅτι συγκα-
260 ταβαίνει διὰ φιλανθρωπίαν· καὶ γίνεται καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος καὶ ὡσεὶ θεοῦ τέκνον ἤτοι δημιούργημα.

§ **30**. Ὅτι [* * *] κατὰ τὸν Πορφύριον (fr. 325a Sm.) τοιόνδε χρησμὸν ἐξήνεγκε·

Νοῦν τεὸν εἰς βασιλῆα θεὸν τρέπε, μηδ' ἐπὶ γαίης
265 πνεύμασι μικροτέροισιν ὁμίλει· τοῦτό σοι εἶπον.

§ **31**. Ὅτι ὁ Ἑρμῆς, οὐχ ὁ τρισμέγιστος, ἀλλ' ὁ λόγιος καλούμενος θεὸς χρησμὸν εἶπε τοιοῦτον·

§ **29** ἀριθμός (257) cf. Orph. fr. 312 (p. 322) Ke; Lucian. Vit. auct. 4 (in fine): ... γνώσεαι τὸν θεὸν ἀριθμὸν ἐόντα καὶ ἁρμονίην § **30** ad rem cf. Wolff p. 112

§ **30–31** cod. T solus

254 τάδε (om. **B**) **v** ταῦτα **T** **255** pro τύνη habent]ύνη **T** γυνὴ **z** (= **C″F″**) **256** ἐν εἴδεσιν εἶδος ὑπάρχων h. e. “forma in varietate formarum constans et immota” (Wo.) **261** ὡσεὶ **T** ὡσανεὶ **v**, fort. melius τέκνον] τόκον **L** **262** lac (ca. 1 cm) **T**, ‘deest nomen proprium Dativi casus’ **T** in marg., τῷ δεῖνα Bur. **265** πνεύμ. μικροτέροισιν h. e. hominibus mediocribus

Εἷς θεὸς οὐράνιος γενέτης, γαῖαν διατάσσων,
οὐράνιόν τε πόλον κατέχων δίνας τε θαλάσσης·
κείνῳ πάντα τέλει τε καὶ ἱλάσκου φρένα κείνου. 270

§ 32. Ὅτι ⟨ὁ⟩ αὐτὸς Ἑρμῆς ἐξομνύμενος περί τινος πράγματος ἔφη οὕτως·

... Νὴ θεόν, ὃς κρατέει, τόν γ' οὐ προφέρειν ἐνὶ θνητοῖς
δεῖ μάκαρας, ἢν μή τι θεὸν κατὰ σῶμα βιῆται.

ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι· ὅτι ἡμᾶς τοὺς δοκοῦντας εἶ- 275
ναι μακαρίους ἤτοι τοὺς δαίμονας, οὐ δεῖ κηρύττειν τὸν ἀληθῆ θεὸν ἐν τοῖς ἀνθρώποις, εἰ μὴ ἄρα ⟨αὐτὸς⟩ σωματωθεὶς βιάσεται ἡμᾶς θεὸν αὐτὸν ὁμολογῆσαι.

§ 33. Ὅτι πυθομένῳ τινί, ποῦ τὸν ἄρρητον θεραπεύσει θεόν, ὁ Ἀπόλλων δεικνύς, ὡς πᾶς τόπος τῆς αὐτοῦ 280
δεσποτείας ἐστὶ καὶ πανταχοῦ τοὺς εὐσεβοῦντας ἀποδέχεται, ἔχρησεν οὕτως·

Ζηνὸς πᾶσα πόλις, πάντ' οὔρεα, πᾶσα θάλασσα,

§ **32** κατὰ σῶμα βιῆται (**274**) translative de obsecratione magica, cf. e. g. Porph. orac. II p. 147 sq., imprimis 156 sq. (Wolff); Buresch, Klaros 19   ὃ δὲ λέγει (**275**) sq. auctor Theosophiae (Θ) oraculum male intellexit, nisi industria detorsit

§ **32–36** cod. **T** solus

269 δινάς **T** em. Bur.   **270** φρένα κείνου Bur., φρενὶ κεῖνον **T**   **271** ὁ add. Bur.   **274** βίηται **T** em. Bur. **277** αρα sine accentu **T**, αὐτὸς addendum esse ci. Bur. **279** ποῦ **T** in marg. ('lege ποῦ'), πῶς **T** (in textu)

πάντη δ' ἀνθρώποις νεύει [πάντη] τε γέγαθεν
285 εὐσεβέων θνητῶν ὁσίαις τιμαῖσι καὶ ἔργοις.

§ 34. Ὅτι οἱ λεγόμενοι θεοὶ τιμὴν ἑαυτοῖς μνώμενοι καὶ τοῖς ἀγγέλοις παρενείροντες ἑαυτοὺς ὑπηρετεῖσθαι ὁμολογοῦσι ταῖς βουλαῖς τοῦ ἀοράτου θεοῦ καὶ τοῖς περὶ ἐκεῖνον εὐσεβοῦσιν ἀκολουθεῖν· διὸ καὶ ὁ Ἀπόλ-
290 λων ἔχρησεν οὕτως·

Εὐσεβέσιν μερόπεσσιν ὀτρήμονές ἐσμεν ἀρωγοί,
οἳ λάχομεν περὶ κόσμον ἀλήμονα ναιέμεν αἰεί·
ῥίμφα δ' ἐπ' ἀνθρώποισι πονειομένοισι περῶμεν
πειθόμενοι πατρὸς ἡμετέρου πολυαρκέσι
βουλαῖς.

295 § 35. Ὅτι ὁ Ἀπόλλων δηλῶν, ὡς πάντα τοῦ ἀθανάτου θεοῦ ἐξήρτηται καὶ αὐτῷ μόνῳ δεῖ προσανέχειν, ἔχρησεν οὕτως·

Πάντα θεοῦ μεγάλοιο νόου ὑπὸ νεύμασι κεῖται·
ἀρχὴ πηγή τε ζωῆς καὶ ὑπείροχον εὖχος
300 καὶ κράτος ἠδὲ βίη καὶ ἰσχύος ἄφθιτὸς ἀλκὴ

§ 34 ὀτρήμονες (**291**) = ὀτρηροί. De adiectivis in -ήμων exeuntibus vide exempla a L. Sternbach collecta: L. S., Meletemata Graeca, Vindobonae 1886, 38 sq.; A. Debrunner, Griech. Wortbildungslehre, Heidelbergae 1917, 72 (§ 141); E. Risch, Wortbildung der homer. Sprache, [2]Berol. 1974, 52 (§ 22 aβ); v. ὀτρήμων deest ap. Buck-Petersen, A Reverse Index, Hildeshemii 1970 (1945), 218 ἀλήμονα (**292**) cf. A. P. 9,25,3 (ἀστέρας... / ἀπλανέας τ' ἄμφω καὶ ἀλήμονας) **§ 35** ἀρχὴ πηγή τε (**299**) cf. supra § 15 ἀμφιελικτὸς ἀνάγκη vel -τοῦ -κης

284 post νεύει lac. (ca. 2 cm) in **T**, in marg. 'fort. deest ἀγαθοῖς aut aliud tale' **T**, πάντη suppl. Bur. **291** ὀτρήμονες vocabulum novum, vide test. **299** εὖχος h. e. 'splendor, gloria' **300 sq.** ἴσχυος et ἀμφιέλικτος **T** (itaque Bur.) emendavi

καὶ δύναμις κρατερὴ καὶ ἀμφιελικτὸς ἀνάγκη·
εὔχεο τοιγάρτοι μακάρων βασιλῆι μεγίστῳ.

§ **36**. Ὅτι ὁ Ἀπόλλων παρενείρων ἑαυτὸν τοῖς ἀγγέλοις ἔχρησε ταῦτα·

Ἄρτι μὲν ἀστερόεντα κατ' οὐρανὸν ἱππότις Ἠὼς 305
ἕλκει νύκτα μέλαιναν· ἐπειγόμενος δὲ κελαινῆς
μητρὸς ὑπ' ἀγκοίνῃσι θέει μεροπήιος Ὕπνος.
καὶ μακάρων σύμπας στρατὸς ἄπλετος ἀμφὶ μέγιστον
πρῶτον ὁμοῦ μάλα πάντες ἀολλέες ἑστηῶτες
διζόμεθ', ὡς κόσμοιο θεμείλιον αὐξήσωμεν. 310

§ **37**. Ὅτι πυθομένου τινὸς τὸν Ἀπόλλωνα, πότερον μένει ἡ ψυχὴ μετὰ θάνατον ἢ διαλύεται, ἀπεκρίθη οὕτως·

(**301**) ad rem cf. Hdt. 1,207,2 (κύκλος τῶν ἀνθρωπηΐων ... πρημάτων); Plat. rep. 10,616 c sq. § **36** ἕλκει νύκτα μέλαιναν (**306**) cf. Hom. Θ 487 (ἕλκον νύκτα μ., de luce solis) § **37** cf. Lact. Div. inst. 7,13,5: *Polites quidam consuluit Apollinem Milesium, utrumne maneat anima post mortem an dissolvatur, et respondit his versibus* (§ 6): ψυχὴ – πρόνοια (e textu Lactantii pendent Wolff p. 177 sq. (qui oraculum Porphyrii libro tertio attribuit) et Cougny, Anth. P. III 6,126). Vide Philostr. V. Ap. Th. 8,31 (p. 173 K.: oraculum iuveni somnianti datum)

§ **37–39** cod. **T** solus

301 ἀμφιελικτὸς (oxyton.) h. e. 'semper eundem cursum servans' (cf. Arat. Ph. 378; Dion. Per. 718). – Versus vitiosus: ludere possis καὶ δ. κρατερῆς ⟨τε⟩ καὶ ἀμφιελικτοῦ ἀνάγκης **305** ἱππότης **T** corr. Bur. (cl. Triph. Ilii exc. 670: ἱππότις Ἠώς, sim. Nonn. Dion. 1,172) **311** τὸν ἀπ. **T**, exspectaveris τοῦ ἀπόλλωνος

Ψυχή, μέχρι μὲν οὗ δεσμοῖς πρὸς σῶμα
κρατεῖται
315 φθαρτόν, ἐοῦσ' ἀπαθὴς ταῖς τοῦδ' ἀλγηδόσιν
εἴκει·
ἡνίκα δ' αὖτε λύσιν βρότεον μετὰ σῶμα
μαρανθὲν
ὠκίστην εὕρητ', εἰς αἰθέρα πᾶσα φορεῖται
αἰὲν ἀγήραος οὖσα, μένει δ' ἐς πάμπαν ἀτειρής.
τοῦτο δὲ πρωτογόνος θεία διέταξε πρόνοια.

320 § **38**. Ὅτι πυθομένου τινός, εἴ γε εἷς ὁ ἄρρητος θεός, ἀπεκρίθη ὁ Ἀπόλλων οὕτως·

Εἷς ἐν παντὶ πέλει κόσμῳ θεός, ὃς κύκλα δίνης
οὐρανίης θεσμοῖσιν ὁρίσσατο καὶ διέκρινεν
ὥραις καὶ καιροῖς ἰσοζυγέοντα τάλαντα,
325 νείμας ἀλληλοῦχα τροπαῖς φιλοτήσια δεσμά·
ὃν Δία κικλήσκουσι, δι' ὃν βιοτήσιος αἰών,

ἐς πάμπαν (**318**) = 'in aeternum' (Buresch, qui confert Maneth. Apotel. 3,149; 6,271; Ps.-Lucian. Dea Syr. 30 in fine; 55). Vide Ps.-Phocyl. 115: ψυχὴ δ' ἀθάνατος καὶ ἀγήραος ζῇ διὰ παντός (Buresch) § **38** Ἀπόλλων (**321**) h.e. Ap. Clarius, vide L. Robert (supra ad § 13) 608 sq. κύκλα (**322**) pro κύκλους cf. Orph. fr. 224,1 (κατὰ κύκλα χρόνοιο) al. (Nonn. Dion. 6,170 et 181 [κύκλα προσώπου] confert Buresch). Forma neutrius generis iam ap. Hom. (E 722. Σ 335) legitur, ubi rotas currus significat

314 μὲν μέχρι οὗ Lact. **315** φθαρτὸν – τοῦδ' **T**, φθαρτὰ νοοῦσα πάθη θνηταῖς Lact. (itaque Wo.) **316** αὖτε λύσιν **T** (et fort. Lact., coniecerat Wo.), ἀνάλυσιν edd. Lactantii βρότεον Bur., βροτέην **T**, Lact. **317** εὕρηται ἐς Lact. (itaque Wo.) **318** ἐς πάμπαν **T** (h. e. 'in aeternum' Bur.), εἰς πάμπαν Lact. **319** πρωτογόνος γὰρ τοῦτο Lact. (itaque Wo.) θεία] θεοῦ ci. Wo.

Ζῆνα δὲ παγγενέτην, ταμίην ζωαρκέα πνοιῆς,
αὐτὸν ἐν αὐτῷ ἐόντα καὶ ἐξ ἑνὸς εἰς ἓν ἰόντα.

§ 39. Ὅτι ἐρωτήσαντός τινος τὸν Ἀπόλλωνα, εἰ ἔστιν ἕτερος θεὸς μείζονα παρ' αὐτὸν ἔχων ἐξουσίαν, ἀπεκρίνατο οὕτως· 330

Ἔστι θεῶν μακάρων ὕπατος θεός, ὃς χθόνα πᾶσαν
ἀμφὶς ἔχει καὶ κῦμα θ' ἁλὸς καὶ ἀπείριτον οἶδμα
ὠκεανοῦ· πάντῃ δὲ κικλήσκεται εὐρύοπα Ζεύς.
τῷ γὰρ ὑπείκουσιν μάκαρες, τὸν χρὴ λιτανεύειν. 335

§ 40. Ὅτι ὁ Πλάτων οὕτως εὔχεσθαι διδάσκει (Alc. sec. 143a 1–2)·

Ζεῦ βασιλεῦ, τὰ μὲν ἐσθλὰ καὶ εὐχομένοις καὶ ἀνεύκτοις
ἄμμι δίδου, τὰ δὲ λυγρὰ καὶ εὐχομένων ἀπερύκοις.

αὐτὸν ἐν αὐτῷ (**328**) cf. oraculum Thuli regi editum (ω_{16}, infra p. 106): πρῶτα λόγος, μετέπειτα λόγος καὶ πνεῦμα σὺν αὐτοῖς. / ταῦτα δὲ σύμφυτα πάντα καὶ ἕν τε καὶ εἰς ἓν ἰόντα κτλ. **§ 39** κικλήσκεται εὐρ. Ζεύς (**334**) oraculum a sacerdotibus Apollinis ad Iovem relatum auctor (Θ) ad Deum Christianum videtur transtulisse **§ 40** ἀπερύκοις (**339**) cf. Procl. in Plat. rep I p. 188,4 Kroll, Orion. Anth. 5,17 (in Stob. IV p. 257 Mein.): ἐκ τῶν Πυθαγορικῶν, A. P. 10,108 (ἄδηλον). Vide diss. p. 14 (de fonte Theosophiae), praeterea Gnom. Vat. 32 (Aristippus?)

§ 40 codd. **Tv** (om. St.) = Wolff 240 nr. 12

328 ἐν αὐτῷ Bur. (cf. test.), εἰς αὐτὸν **T** **330** παρ' αὐτὸν h. e. 'quam ipse' (Bur.), cf. Blaß-Debrunner-Rehkopf § 185,3 et 236,3 **335** ὑπήκουσι **T** corr. Bur. **336** ὅτι ὁ **T** ὁ δὲ **v** **338** ζεῦ] ὦ **BL** **339** λυγρὰ – ἀπερ.] δεινὰ καὶ εὐχομένοις ἀπαλέξειν (sc. κελεύει) Ps.-Plat.

340 τουτέστι· καὶ σιωπῶσιν ἡμῖν χαρίζου, ἅπερ οἶδας χρηστά· εἰ δέ τι τῶν ἀσυμφόρων εὐξόμεθα τὸ μέλλον ἀγνοοῦντες, κώλυσον ὡς ἀγαθός.

§ 41. Ὅτι ὁ Ἀπόλλων ἐρωτήσαντός τινος, ποῖον ἕκαστος τῶν νόθων θεῶν ἔλαχεν ἔργον, ἀπεκρίνατο οὕ-
345 τως·

Ἀθανάτοισιν ἅπασιν ἔχειν διενείματο τιμὰς
ὑψιμέδων γενέτης· Φοίβῳ μαντηγόρον ὀμφὴν
καὶ Δηοῖ καρποὺς καὶ Παλλάδι πῖαρ ἐλαίης
καὶ Βάκχῳ γλευκηρὸν ἀναζέον ἄνθος ὀπώρης
350 παρθενίου τε γάμοιο νεοζυγέων θ' ὑμεναίων
κοιρανέειν φιλότητος ἀμωμήτῃ γ' Ἀφροδίτῃ.

§ 42. Ὅτι ἐρωτήσαντός τινος τὸν Ἀπόλλωνα, εἰ μόνος ὁ ὕψιστός ἐστιν ἄναρχος καὶ ἀτελεύτητος, ἀπεκρίνατο οὕτως·

355 Αὐτὸς ἄναξ πάντων, αὐτόσπορος, αὐτογένεθλος,
ἰθύνων τὰ ἅπαντα σὺν ἀφράστῳ τινὶ τέχνῃ,

§ 41 cf. Porph. or. (p. 123 Wolff) ap. Euseb. Praep. ev. 5,7,4 (oraculum similis argumenti ab Apolline Didymaeo editum) | ποῖον (**343**) – ἔργον (**344**) aliter Porph. l. c.: ἦν δ' ἡ πεῦσις, εἰ δεῖ ὀμόσαι τῷ ἐπάγοντι τὸν ὅρκον, h. e. ei, "qui iusiurandum exegerit" (Wolff) πῖαρ ἐλαίης (**348**) eadem verba in eadem sede versus Ap. Rh. 4,1133 **§ 42** cf. L. Robert l. c. (supra ad § 13) 610

§ 41–42 cod. T solus

340–342 τουτέστι – ἀγαθός om. v **347** μαντήγορον (sic **T**) vocabulum aliunde ignotum (χρησμηγόρος [Or. Sib. 4,4 al.] confert Bur.) **348** δηοῖ Neum., δΐϊ **T** **353** μόνος mihi quidem susp., fort. μόνως **356** ἅπαντα T, in marg. 'leg. ἕκαστα'

οὐρανὸν ἀμφιβαλών, πετάσας χθόνα, πόντον
ἐλάσσας,
μίξας ὕδατι πῦρ χθόνα τ' ἠέρι καὶ πυρὶ γαῖαν,
χεῖμα, θέρος, φθινόπωρον, ἔαρ κατὰ καιρὸν ἀμείβων
εἰς φάος ἦγεν ἅπαντα καὶ ἁρμονίοις πόρε μέτροις. 360

§ **43** (Anth. P. III 6, 155) Ὅτι πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα, εἰ ἁμαρτάνων τις λανθάνει θεόν, εἶπεν ὁ Ἀπόλλων·

Οὐδεὶς ἂν λήθοι τοῖος θεόν, οὐδὲ σοφοῖσι
κέρδεσιν οὐδὲ λόγοισιν ὑπεκφύγοι ἄλκιμον ὄμμα.
πάντα θεοῦ πλήρη, πάντῃ θεὸς ἐστεφάνωται, 365
πάντα ζωογονῶν, ὁπόσα πνείει τε καὶ ἕρπει.

§ **43** οὐδεὶς ἂν λήθοι (**363**) – ὄμμα (**364**) cf. Hsd. Opp. 267, Pind. Ol. 1,64; Menand. fr. 683,12 K.-Th.; eund. Mon. 626 J. (= 582 Mein.). Vide et Heracl. fr. 16 (Vors.[6] 22 I p. 155,5) = fr. 81 Marc. = 70 Conche; Polyb. 4,33,3; Aelian. fr. 238 (II p. 264 Herch.); Gnom. Vat. 316 πάντα θεοῦ πλήρη (**365**) – ἕρπει (**366**) cf. Didym. De trin. 3,2 p. 327 (P. G. 39,796 C): πάντα θεοῦ πλήρη, πάντων πέρας ἐστὶ καὶ ἀρχή, / πάντα φέρων λύων τε καὶ ἐξ αὐτῶν πάλιν αὔξων. C. A. Lobeck, Aglaophamus, Regimontii 1829, 913, qui versus e Didymo citatos laudat et verba nostri πάντα θεοῦ – ἕρπει ut “oraculum Porphyrianum apud Eusebium” in testimonium vocat, fort. errore lapsus. Certe doctrina Orphica esse potest πάντα θεοῦ πλήρη (**365**) cf. Thalem A 22 (Vors.[6] 11 [I p. 79,22]) = Arist. De an. 1,5 p. 411 a 7; Plat. lgg. 10,899 b 9; Arat. Ph. 2–4; Procl. in Plat. Parm. IV 959,21 Cousin ὁπόσα (**366**) – ἕρπει eadem infra § 50,9

§ **43** codd. **Tv** (= Wolff, p. 240 nr. 13)

357 ἐλάσσας sic **T** (h. e. “qui fecit”, cf. Σ 564) **360** ἦγεν **T**, in marg. ‘in antigr. εἶχεν’ μέτροις **T**, in marg. ‘ex coniectura ponitur’ **362** τις om. **T** λανθάνει] in marg. ‘in antigr. lectio certa non ponitur’ **T** τὸν θεὸν **BL** ὁ (ante ἀπόλλων) **TBV''**, om. cett. **363** τοῖος **v** (et St.), μερόπων **T** (qui hab. in marg. ‘et hoc ex coniectura’) **366** ζωογονέων **T**

§44. Ὅτι πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα, εἰ δι' ἐπιμελείας βίου δύναται γενέσθαι θεοῦ ἐγγύς, εἶπεν ὁ Ἀπόλλων·

Ἰσόθεον δίζῃ γέρας εὑρέμεν· οὔ σοι ἐφικτόν.
370 Αἰγύπτου τόδε μοῦνος ἕλεν γέρας αἰνετὸς Ἑρμῆς,
Ἑβραίων Μωσῆς καὶ Μαζακέων σοφὸς ἀνήρ,
ὅν ποτε δὴ χθὼν θρέψεν ἀριγνώτοιο Τυήνης·
θνητοῖς γὰρ χαλεπὸν φύσιν ἄμβροτον ὀφθαλμοῖσιν
εἰσιδέειν, ἣν μή τις ἔχῃ σύνθημα θέειον.

375 §45. Ὅτι ἐν Ὄμβροις, τῷ φρουρίῳ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Θηβαΐδος, ἦν χρησμὸς γεγραμμένος τοιοῦτος·

Τὸν λόγον υἷα θεοῖο θεόν τε λόγον καλέουσι,
καὶ θεότης κοινή τις ἐν υἱῷ καὶ γενετῆρι.

§44 cf. Scott-Ferguson IV p. 227–229 ὁ Ἀπόλλων (**368**) vide Nock ap. L. Robert l. c. (supra ad § 13) 608 sq. Μαζακέων (**371**) cf. Steph. B. p. 425,9 Mein.: Μάζακα· πόλις Καππαδοκίας, ἡ νῦν Καισάρεια, τὸ ἐθνικὸν Μαζακηνός, λέγεται καὶ Μαζακεύς, ὡς Τύανα Τυανεύς. Vide Scott-Ferguson IV 229,1 | σοφὸς ἀνήρ (**371**) h. e. Apollonius Tyaneus, cf. Neumann ap. Buresch 91 θνητοῖς (**373**) – εἰσιδέειν (**374**) cf. § 55 v. 11 sq. et v. 18 sq. Vide Call. h. Pall. (5) 80 et 101 σύνθημα (**374**) vide Scott-Ferguson IV p. 229,3 **§45** vide Scott-Ferguson IV 240 not. 7

§44–45 cod. **T** solus

368 ὁ ἀπόλλων sc. Clarius (vide test.) **371** μαζακίων **T** (itaque Bur. ["unbelegbar"]) emendavi (vide test.), in marg. τῶν καππαδοκῶν (sic) **T** ἀνήρ **T**, in marg. ἀπολλώνιος **372** τυήνας **T** (itaque Bur.), em. Scott-F. **374** θέειον forma inferioris poeseos epicae, cf. Procl. h. 2,16 **375** ὄμβραις … θημαΐδος **T** em. Bur. αἰγ. Scott-F.; αἰγύπτου **T**, Bur.

§ **46**. Ὅτι ἐν ⟨Κοπ⟩τῷ, τῇ πόλει Αἰγύπτου, ὁ χρησμὸς οὗτος ἦν γεγραμμένος καὶ ἀποκρίσεως καὶ ἐρωτήσεως· 380

– 'Οὐρανὸς αὐτολόχευτος; ἐμὲ [ ]γε, τοῦτο δίδαξον.'
– '⟨Οὐκ⟩, ἀλλ' αὐτὸν ἔτευξε λόγος, λόγον υἷα φυτεύσας·
οἱ δύο δ' αὖ εἷς εἰσι, πατὴρ καὶ κύδιμος υἱός.'
– 'ἀλλά μοι ἔννεπε τοῦτο· τίς ἐς χθόνα δῖαν ἱκάνων 385
ἄρρητον σοφίην βροτέην ἐδίδαξε γενέθλην;'
– 'ἐκ προθύρων γενετῆρος, ἀπ' οὐρανίων κορυφάων,
υἱὸς ὅλην κόσμησε βροτῶν πολυτειρέα φύτλην,
καί μιν ἐοῦσ' ἄχραντος ἀπειρήτη θ' ὑμεναίων
παρθενικὴ ἐλόχευσε πόνων ἄτερ Εἰληθυίης.' 390

§ **46** cf. Or. Sib. 1,19; Scott-Ferguson IV 241

§ **46–48** cod. T solus

379 ἐν [8 mm] τῷ **T** suppl. Bur., in marg. 'deest syllaba proprii nominis' **T** **380 sq.** καὶ ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις ἔχων ci. Scott-F. **382** ἐμὲ [8 mm] γε (vel νε) **T**, ἐμ' [οὐρα]νέ Bur., possis ἐμ' [ἤλ]ιε **383 sq.** verba ἀλλ' αὐτὸν – υἱός post verba οὐρανίων κορυφάων (l. 387) trps. Bur. sine necessitate, oraculi versus hoc ordine edens 1.4–7.2.3.8.9 **383** οὐκ addidi (μὲν post αὐτὸν ins. Bur.) λόγος **T**, λόγῳ propos. Scott-F. (cf. Or. Sib. 1,19 sq.) **386** ἄρρητον Scott-F., ἄρρητος **T** (itaque Bur.) **389** καί μιν ἐοῦσ' Bur., καί μιν ἔτ' οὖσ' **T**, qui hab. in marg. 'ἔτι antigr. omittit et scribit καὶ μὴν. quid si legam καί μιν ἐοῦσ' ἀχρ.' **390** fort. rectius εἰλειθυίης, at vide A. P. 9,238,5

§ **47**. Ὅτι ἐν Ἐλεφαντίνῃ, τῇ πόλει Αἰγύπτου, χρησμὸς ἐγέγραπτο τοιοῦτος·

Πνεῦμα θεόρρητον φυσίζοον εἰκόνα πατρὸς
ἀμφὶς ἔχει· γενετὴρ δ' ἔλαχ' υἱέα, παῖς δὲ
τοκῆα·
395 οἱ τρεῖς, οἱ δ' αὖ εἰσι μία φύσις, αὐτοὶ ἐν αὐτοῖς.

§ **48**. Καὶ ἕτερος χρησμὸς τοιοῦτος·

Τὸν θεὸν αὐτογένεθλον ἀείναον αὐδάξαντο
ἄνθρωποι, λόγον ἁγνόν, ὅσοι σοφίην ἐδάησαν,
καὶ λόγον ἀγλαὸν υἷα πανομφαίοιο θεοῖο.
400 πνεῦμα δ' ἐν ἀμφοτέροισιν ἀκηράσιον ζάθειον·
εἰσὶ δέ τις τριὰς ἁγνὴ ἐν ἀλλήλοισιν ἐόντες.

§ **49**. Ὅτι ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τοὺς λεγομένους Σηράγγας ἐγέγραπτο χρησμὸς τοιοῦτος·

Ἦν νοῦς εἷς πάντων νοερώτερος, ἄφθιτος ἀρχή,
405 τοῦδ' ἄπο παγγενέτης νοερὸς λόγος, ἄφθιτος
αἰεὶ

§ **47–48** cf. Scott-Ferguson IV 241 not. § **49** cf. Scott-Ferguson IV 226 n. 14 τοὺς λεγ. Σηράγγας (**402**) cf. Ptolem. Geogr. enarr. 4,6,17: ... ἐλάσσονα δέ εἰσιν ἔθνη, ἃ κατέχουσι τὰ μὲν ἐπὶ θαλάσσῃ μετὰ τὴν Γαιτυλίαν, Αὐτολάται (ἢ Αὐτολάλαι) καὶ Σηράγγαι (ἢ Σιράγγαι) καὶ Μαυσωλοὶ μέχρι τοῦ Μάνδρου ὄρους (Buresch)

§ **49** cod. T, oracula Σ_9 (= ω_7) et χ_9

398 λόγον ἁγνοῦ ὅσοι σοφίην tempt. Scott-F., improbabiliter **400** ζάθειον forma nova pro ζάθεον, fort. ζαθέειον **402** τ. λεγ. σηρ. Bur. (cf. test.), τὰς λεγομένας σήραγγας T, sim. Σ_9 (ἐν σύριγξι ταῖς αἰγυπτίαις) **404**]ννοῦς T (η in exemplo omisisse vid. rubricator) suppl. Bur., qui dub. propos. εἷς νοῦς **405** αἰεί om. Σ, χ

υἱός, ἀπαυγὴ τοῦ νοεροῦ πατρός, εἷς ἅμα πατρί.
ἐν μὲν ἐπωνυμίῃ γε διεστηκὼς ἀπὸ πατρός,
εἷς δὲ πέλων σὺν πατρὶ καὶ ἐξ ἑνὸς εἷς, μία
δόξα,
πατρὸς ἐὼν αἴγλης, ὁμοούσιος, ἄφθιτος αἰεὶ
πνεύματι σὺν πρώτῳ ἁγίῳ καὶ σπέρματος ἀρχή. 410

§ 50. Ὅτι ὁ Συριανὸς ἐν τοῖς ἑαυτοῦ πονήμασιν ἀναφέρει χρησμὸν τοιοῦτον (Orph. fr. 169 Ke.)·

Ἓν κράτος, εἷς δαίμων, γενέτης μέγας, ἀρχὸς
ἁπάντων,
ἓν δὲ δέμας βασίλειον, ἐν ᾧ τάδε πάντα
κυκλοῦται,
πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γαῖα καὶ αἰθήρ, νύξ τε καὶ 415
ἦμαρ

ὁμοούσιος (**409**) de significatione et historia vocis cf. de Harnack, D. G. I 284 n. 3 § **50** Συριανὸς (**411**) cf. Su. σ 1662; Marin. v. Procl. 26; diss. p. 15 ἓν κράτος (**413**) – κεῖται (**417**) Eus. Praep. ev. 3,9,2 (I p. 126, 12–16 Mr.) et Stob. Ecl. 1,1,23 (I p. 29,15 Wachsm.) = Orph. fr. 168,6–10 Ke. ἓν κράτος (**413**) – πολυτερπής (**416**) Clem. Al. Strom. 5,14,128,3 (= p. 413,9 Stae.); Procl. in Plat. Tim. 28 c (= I p. 313,25–30 Diehl) ἓν κράτος (**413**) – ἁπάντων (**413**) Procl. in Plat. Tim. 31a (I p. 451,15 Diehl)

§ **50** cod. **T** solus

407 διεστ. ἀπὸ π. **Σ**, χ (itaque Bur.), διεστὼς ἀπὸ πατέρος **T** **408** δόξα T τάξις **Σ**, χ, fort. melius **409 sq.** ἐὼν – ἀρχή ω₇ (ubi ἀεὶ pro αἰεὶ traditum est), υἱοῦ καὶ πνεύματος ἄφθιτος αἰὲν ἐοῦσα uno versu omisso et metro claudicante **T**, fort. quod t. t. ὁμοούσιος reicere volebat **413** γεν. **T** γένετο Clem., Eus., Procl. (utroque loco) **414** δέμ. βασ.] τὰ πάντα τέτυκται Clem. κυκλοῦται **T** κυκλεῖται Clem., Eus., Procl. **415** ἦμαρ **T** (ut vid.), Procl., ἦμαρ Eus., Stob.

καὶ Μῆτις, πρώτη γενέτις, καὶ Ἔρως πολυτερπής·
πάντα γὰρ ἐν Ζηνὸς μεγάλῳ τάδε σώματι κεῖται,
πάντα μόνος δὲ νοεῖ, πάντων προνοεῖ τε θεουδῶς·
πάντῃ δὲ Ζηνὸς καὶ ἐν ὄμμασι πατρὸς ἄνακτος
420 ναίουσ' ἀθάνατοί τε θεοὶ θνητοί τ' ἄνθρωποι
θῆρές τ' οἰωνοί θ', ὁπόσα πνείει τε καὶ ἕρπει.
οὐδέ ἕ που λήθουσιν ἐφήμερα φῦλ' ἀνθρώπων,
ὅσσ' ἀδίκως ῥέζουσί περ, οὐδ' εἰν οὔρεσι θῆρες
ἄγριοι, τετράποδες, λασιότριχες, ὀμβριμόθυμοι.

425 § 51. Ὅτι ἡ Ἄρτεμις ὀλοφυρομένη πρὸς τὸν ἑαυτῆς εἶπε τεμενίτην χρησμὸν τοιοῦτον·

καὶ Μῆτις (**416**) – πολυτερπής (**416**) Procl. in Plat. Tim. 24 d (I p. 169,18 Diehl), ibid. in Tim. 32c (II p. 54,18 D.); ibid. in Tim. 29 a (I p. 336,13 D.) = Orph. fr. 170 Ke. πάντα γὰρ (**417**) – κεῖται (**417**) Procl. in Plat. Tim. 28 c (I p. 307,30 Diehl) | πάντῃ δὲ (**419**) – ἄνθρωποι (**420**) Procl. in Plat. Parm. IV 959,21 Cous. = Orph. fr. 169 (p. 208) Ke. πνείει (**421**) – ἕρπει (**421**) = § 43 (p. 28,366), In universum Elter 153; Wendland 447

§ **51** cod. **T** solus

416 πρώτη γενέτις **T**, πρῶτος γενέτωρ Eus., Procl. (ter) **417** ζην. μεγ. **T**, ζηνὸς μεγάλου Procl., μεγάλῳ ζηνὸς Eus. μεγάλῳ **T**, in marg. 'fort. μεγέθει aut tale substantivum in dativo' σώματι Eus., Stob., σώματα **T** **418** πάντα μόνος **T**, in marg. 'in antigr. πάντα δὲ μόνος' προνοεῖ τε Bur., προνοεῖται **T** θεουδῶς **T**, in marg. 'in antigr. θεοδῶς' **419** πάντῃ δὲ **T**, οὕτως δὲ Procl. καὶ Procl., κεν **T** **422** (οὐδὲ) ἐπουλήθουσιν T em. Bur., in marg. 'puto οὐδ' αὐτόν' (sc.λήθουσιν) T **424** ἄγριοι de synizesi cf. Kuehner-Blass, Gr. Gr. I 227; mensura (– –) in inferioris Graecitatis poesi trita ὀμβρ- (pro ὀβρ-) suo iure def. Bur., cf. e. g. Hsd. Th. 140 (v. l.), Or. Sib. 1,104 (v. l.); 4,175 al.

Παῖς Ἑβραῖος κέλεταί με θεὸς μακάρεσσιν ἀνάσσων,
οὐρανόθεν καταβάς, βρότεον δέμας ἀμφιπολεύων,
δύμεναι εἰς Ἀΐδαο καὶ ἐς Χάος νῦν ἀφικέσθαι.
κείνου δ' οὐκ ἔστιν τὸ δεδογμένον ἐξαλέασθαι. 430
χάζομαι ὡς ἐθέλει· τί νυ μήσομαι, δαίμονες ἄλλοι;

§ 52. Ὅτι Ἰουδαίοις χρησμὸν περὶ τῆς συντελείας αἰτήσασιν ὁ Ἀπόλλων ἔχρησεν οὕτως·

Ὦ μέγ' ἀναιδέες, ὦ κακοφράδμονες ⟨ἄνδρες⟩ ἀλιτροί·
τίπτε πρὸς ἡμέτερον δόμον ἤλθετε; πῶς κ' ἐμὸν οὖδας 435
ἀνθρώποις φθέγξαιθ', οἷς μὴ βίος ὀρθὸς ὁδεύει,
οἳ νόμον ἐκ προγόνων γεννήτορος ἠρνήσαντο;

§ 51 παῖς (427) – ἀνάσσων (427) = versus primus oraculi a Pythia imperatori Augusto editi (= Anth. P. III 6,105), cf. Malal. 10, p. 231 Dind.; Cedr. Hist. comp. 320 (P. G. 121, col. 357 A); Niceph. Call. Eccl. hist. 1,17 (P. G. 145, col. 684 A); Su. α 4413 (I p.411,4 Adl.). Vide Scott-Ferguson IV 241

§ 52 cod. **T** solus

427 π. ἑβραῖος **T** et test.; de mensura vocis ἑβραῖος vide e. g. Or. Sib. 1,346 (= infra p. 75,228), aliter § 44 (in initio versus) | θεοῖς Su. **428** ἀμφιπολιτεύων **T** corr. Bur. **429** ἀϊδάο **T** em. Bur. **429** νῦν **T**, ἄψ dub. Scott-F. **430** κείνῳ **T** (itaque Bur.) emendavi **434** κακοφρ. novum, an κακοφράσμονες? ἄνδρες suppl. Bur. cl. **T** marg. 'videtur esse mutilus versus' et ad ἀλιτροί 'supple ἄνδρες' **435** κ' scripsi, δ' **T** **436** φθέγξαιτ' **T** em. Bur. **437** γεννητ. **T** ss. τοῦ δημιουργοῦ

τοῖσι δ' ἀπ' ἀντολίης κακὸν ἔρχεται ἀπροφάσιστον.
ὄμνυμι τὸν κατέχοντα θρόνους ἐπὶ γαῖαν ἅπασαν
440 καὶ τῶν οὐρανίων μακάρων γεννήτορα κεῖνον,
ὃς κατέχει πόντον πολιὸν γλαυκήν τε θάλασσαν·
πάντα χαμαὶ πεσέει καὶ πάνθ' ἕνα θρῆνον ἀείσει.

§ 53. Ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ βασιλέως Λέοντος ναὸς εἰδώλου, ὁμῆλιξ τῆς Κυζικηνῶν πόλεως, ἔμελλε
445 παρὰ τῶν πολιτῶν εἰς εὐκτήριον μετασκευασθῆναι οἶκον τῆς ὑπερενδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ εὑρέθη ἐν λίθῳ μεγάλῳ κατὰ τὸ πλευρὸν τοῦ νεὼ χρησμὸς ἐγκεκολαμμένος. ὁ δὲ αὐτὸς εὑρέθη καὶ ἐν Ἀθήναις ἐν τῷ ἀριστερῷ μέρει τοῦ νεὼ κατὰ τὴν πύ-
450 λην, ἀπαραλλάκτως ὅμοιος ὢν ἐκείνῳ· ἐρωτησάντων γὰρ τῶν πολιτῶν τὸν Ἀπόλλωνα οὕτως·

§ 52 τοῖσι δ' ἀπ' ἀντολίης (**438**) – ἀπροφάσιστον (**438**) cf. Or. Sib. 2,170–174 κακὸν … ἀπροφάσιστον (**438**) cf. Eur. Bacch. 1002 c. nota Dodds (de usu vetustiore), sch. Ap. Rh. 1,645 d; 4,1005 b (Bur.) **§ 53–54** oraculi testimonium antiquissimum ex exemplo perdito in sermonem Latinum versum invenitur ap. Theodot. Ancyr. (qui ante annum 446 mortuus est) in Homil. VI (P. G. 77, col. 1430 C/D): *De Atheniensibus, qui,*

§ 53–54 codd. T et ω_9 (Σ, Ox. Cedr. **O″M″A**, χ, π, μ_1)

438 ἀπροφ. h. e. (sec. usum Graecitatis posterioris) 'indeprecabilis' aut 'horribilis' (Bur.) **439** ἐπὶ Bur. (in app.), ὑπὸ **T** (et Bur. in textu) **442** πάνθ' ἕνα scripsi, πᾶς θ' ἕνα **T**, πᾶς ἕνα olim conieci **444** πόλεως Bur., πόλεων **T**, in marg. 'fort. πολιτῶν' **448 sq.** ἐν ἀθήναις **T**, ἀθήνησιν Bur. (sine necessitate)

'προφήτευσον ἡμῖν προφῆτα, Τιτὰν Φοῖβε Ἄπολλον, τίνος ἂν εἴη δόμος οὗτος;' ἔχρησε τάδε· (§ 54). 'ὅσα μὲν πρὸς ἀρετὴν καὶ κόσμον ὄρωρε, ποιεῖτε· ἐγὼ γὰρ ἐφετμεύω τρισένα μοῦνον ὑψιμέδοντα θεόν, οὗ λόγος ἄφθιτος ἐν ἀδαεῖ ἔγκυμος ἔσται· ὅστις ὥσπερ τόξον πυρφόρον μέσον διαδραμὼν κόσμον ἅπαντα ζωγρήσας πατρὶ προσάξει δῶρον· αὐτῆς ἔσται δόμος οὗτος, Μυρία δὲ τὸ ὄνομα αὐτῆς.' 455

cum pestis gravissima Graeciae incumberet universamque regionem consumeret, a deo falso, quem frustra prius hostiis honorassent, petiverunt, ut *responsum daret, quo aram ignoto Deo erectam ceu titulo exornarent ... 'Propheta nobis, propheta, Titan Phoebe Apollo / Cuiusnam domus ista erit? ...' Responsio: 'Quaecumque veritati ac honestati congruunt, haec agite: / Ego enim Deum supremum Regem trine unum edico, / Cuius Verbum incorruptum placidae puellae conceptum utero / Igniti teli instar medium transcurrens / Universum Patri capiens dono offeret mundum. / Istaec domus erit: Maria autem ei nomen existit'.* Vide ω9 c. test.

ὅσα μὲν πρὸς ἀρετὴν (454) sq. oraculum numerosas conclusiones verborum continere vidit Buresch; suspicari licet deum olim versibus respondisse Μυρία (459) – αὐτῆς (459) cf. Bratke, R. G. 12 n. 11 Μυρία (459) singularem sed perspicuam nominis proprii formam auctor vid. usurpasse, ut sermonem obscurum prophetarum imitando speciem veritatis praeberet

452 τιτὰν φοῖβε **ω** (cf. Theod. Anc. *Titan Phoebe*), φοῖβε τιτάν T 453 τίνος ἂν εἴη δ. οὗτος T, Cedr., τί ἔσται ⟨ἢ⟩ τίνος ἔσται δόμος οὗτος Σ, sim. **χ**, **π**, **μ** 455 ἐγὼ γὰρ T ἐγὼ δὲ Σ, **χ**, ἐγὼ δ' **π**, πλὴν ἐγὼ **μ** ἐφετμ.] in marg. 'ἤγουν μετὰ ἀληθείας προσαγορεύω' T τρισένα μοῦνον T et Σ, τρὶς ἕνα μόνον **χ**, τρεῖς ἕνα **π**, ἐν τρισὶν ἕνα μόνον **μ** 456 ἀδαεῖ] ἀδαεῖ κόρῃ **χ**, **π**, **μ**, in marg. 'τουτέστιν ἀπειρογάμῳ' T **456 sq.** ὅστις ὥσπερ] ὥσπερ γὰρ **π**, οὗτος γὰρ **μ** ὅστις] ὃς **χ** 459 μυρία TΣ, **χ**, **π**(L″P), μαρία Ox., Cedr., O″M″A, **π** (codd. plerique, cf. **μ**: μαρίας), in marg. 'fort. μαρία' T. Vide test. | τοὔνομα Σ, **χ**, **π**

460 § 55. Ὅτι Ὀρφεύς, ὁ Οἰάγρου τοῦ Θρᾳκός, πρότερον μὲν ὕμνους τινὰς εἰς τοὺς ἐξαγίστους θεοὺς ἐξυφάνας καὶ τὰς μιαρὰς γενέσεις αὐτῶν διηγησάμενος, εἶτα συνεὶς ὥσπερ τὸ δυσσεβὲς τοῦ πράγματος, μετέθηκεν ἑαυτὸν ἐπὶ τὸ μόνον καλόν, καὶ τὸν ὄντως ὑμνῶν θεὸν
465 καὶ τὴν τῶν πάλαι Χαλδαίων σοφίαν, δηλαδὴ τὴν τοῦ Ἀβραάμ, ἐπαινῶν παραινεῖ τῷ ἰδίῳ παιδὶ Μουσαίῳ τοῖς μὲν φθάσασι μυθευθῆναι μὴ πείθεσθαι, τοῖς δὲ ῥηθήσεσθαι μέλλουσι προσέχειν τὸν νοῦν. ἔστι δὲ τὰ ἔπη ταῦτα (fr. 247 Ke.)·

470 (§ 56) Φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστί· θύρας δ' ἐπίθεσθε, βέβηλοι,
φεύγοντες δικαίων θεσμοὺς θεῖόν τε νόημα

§ 55 ὅτι Ὀρφεὺς (460) – προσέχειν τὸν νοῦν (468) cf. Ps.-Iust. Coh. c. 36,4 Otto (= p. 43,6 Marc.); Theoph. Ad Autol. 3,2 p. 117 c (p. 188 I. C. T. Otto); Lact. Div. inst. 1,7,6–7 (p. 26,18 Br.). Vide § 56 § 56 (1) oraculi versus 4–8. 10–12. 14. 16. 17. 21. 22. 24. 33–37 hab. Ps.-Iust. De Mon. 2,4 (p. 89 Marc.); 1. 2–8. 14. 15. 17. 21. 22. 24. 33–37 habent Ps.-Iust. Coh. 15,1 (p. 43 sq. Marc.) et Cyr. C. Iul. 1,26 (p. 25 Aub. = P. G. 76 col. 541 A/B) = Redactio Iustiniana (Orph. fr. 245 Ke.). –
φθέγξομαι (470) – βέβηλοι (470) cf. Plat. Symp. 218 b 5: οἱ δὲ οἰκέται, καὶ εἴ τις ἄλλος ἐστὶν βέβηλός τε καὶ ἄγροικος, πύλας πάνυ μεγάλας τοῖς ὠσὶ ἐπίθεσθε, Orph. fr. 314 Ke.; Hor. Carm. 3,1,1

§ 55–56 cod. **T** solus

470 T in marg. 'quaere in Iustino et confer'

πάντες ὁμῶς. σὺ δ' ἄκουε, φαεσφόρου ἔκγονε
Μήνης,
Μουσαῖ' (ἐξερέω γὰρ ἀληθέα), μηδέ σε τὰ πρὶν
5 ἐν στήθεσσι φανέντα φίλης αἰῶνος ἀμέρσῃ.
εἰς δὲ λόγον θεῖον βλέψας τούτῳ προσέδρευε 475
ἰθύνων κραδίης νοερὸν κύτος· εὖ δ' ἐπίβαινε
ἀτραπιτοῦ, μοῦνον δ' ἐσόρα κόσμοιο τυπωτὴν
ἀθάνατον. παλαιὸς δὲ λόγος περὶ τοῦδε φαείνει·
10 εἷς ἔστ' αὐτογενής, ⟨ἑνὸς⟩ ἔκγονα πάντα τέτυκται,
ἐν δ' αὐτοῖς αὐτὸς περινίσσεται οὐδέ τις αὐτὸν 480
εἰσοράᾳ θνητῶν, αὐτὸς δέ γε πάντας ὁρᾶται.

(2) oraculi versus 1. 3–9. 10–12 hab. Clem. Al. Protr. 7,74,4–6 (p. 56,15 Stae.); 14. 16. 35. 36a. 34b hab. Clem. Al. Strom. 5,14,126,5–127,2 (p. 411,24 Stae.); 5–9 hab. Clem. Al. Strom. 5,14,123,1 (p. 409,16 Stae.); 10–12. 21–23 hab. Clem. Al. Strom. 5,12,78,4–5 (p. 378,5 Stae.); 17 hab. Clem. Al. Strom. 5,14,133,1–2 (p. 416,3 Stae.) = Redactio Clementina (Orph. fr. 246 Ke.). –
κραδίης νοερὸν κύτος (**476**) cf. Plat. Tim. 44 a 6: συνεπισπάσωνται καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἅπαν κύτος εἷς ἔστ (**479**) – ὁρᾶται (**481**) cf. Or. Sib. Prol. 94 (p. 5,1 Ge.); 3,11 (p. 47); 4,12 (p. 92); fr. 1,7–8 Ge.

472 ἔκγονε Eus. (codd. **I**, **O**, **N**) ut Coh., Mon., Clem. Protr., Cyr., ἔγγονε **T** et Eus. (cod. **B**); vide Cic. Nat. deor 3,18,45; H. van Herwerden, Hermes 5,1871,140 **473** μουσαῖε et μὴ δέ σε T em. Bur. (cf. test.) **477** τυπωτὴν (= Eus.) **T**, ἄνακτα Coh., Mon., Clem. Protr., Cyr. **478 T** in marg. 'ὁ τοῦ μωσέως καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν', quae verba stellula ad παλαιὸς δὲ λόγος referuntur **479** lac. indic. Bur., qui suppl. ἑνός, τοῦ δ' suppl. Kroll (Philol. 53,1894,490 n. 5) αὐτογ. ἔκγονα π. τέτυκται T αὐτ. αὐτοῦ δ' ὕπο πάντα τελεῖται Eus. **480** περιν. (= Clem. Protr., Eus.) **T**, περιγίνεται Coh., Mon., Cyr. **481** εἰσοράει **T** em. Ke. (cf. test.) ὁρᾶται pro ὁρᾷ usurpatum (cf. Ps.-Iust. Coh. 16,1 al.)

{αὐτὸν δ' οὐχ' ὁρόωσι· περὶ γὰρ νέφος
ἐστήρικται.}
οὗτος δ' ἐξ ἀγαθῶν θνητοῖς κακὸν οὐκ ἐπιτέλλει
15 ἀνθρώποις, αὐτοῖς δὲ κἔρις καὶ μῖσος ὀπηδεῖ
485 καὶ πόλεμος καὶ λοιμὸς ἰδ' ἄλγεα δακρυόεντα.
οὐδεὶς ἔσθ' ἕτερος, τῷ κεν ῥέα πάντ' ἐσορῆται.
οὔ κεν ἴδοις αὐτόν, πρὶν δή ποτε δ[εῦρ]' ἐπὶ
γαῖαν,
τέκνον ἐμόν, δείξω σοι, ὁπήνικα δέρκομαι αὐτοῦ
20 ἴχνια καὶ χεῖρα στιβαρὴν κρατεροῖο θεοῖο.

(3) oraculi versus 27–31. 33–36. 38–40. 43. 44 hab. Clem. Al. Strom. 5,14,123,2–124,1 (p. 409,20 Stae.); 1–12. 14–21. 25–36. 38–46 hab. Eus. Praep. ev. 13,12,5 (II p. 191,19 Mr.); 1 solum hab. Eus. Praep. ev. 3,7,1 et 3,13,4 (II p. 122,25 et 146,8 Mr.) et Theodor. Graec. aff. cur. 1,86 (p. 25,9 Raed.) et 1,115 (p. 32,15 Raed.); 10–12. 21. 23. 33–36. 38–40 hab. Theodor. Graec. aff. cur. 2,30–31 (p. 45,2–12 Raed.) = Redactio Aristobuliana (Orph. fr. 247 Ke.). – Cf. Elter, 153–178; diss. 15–22 (ubi variae lectiones singulorum testimoniorum in ordinem redactae enumeratae sunt)

οὗτος δ' ἐξ ἀγαθῶν (**483**) – δακρυόεντα (**485**) cf. Porph. Ad Marc. 24 (p. 289,13 Nck.); Or. Sib. fr. 3,18–20 Ge.; vide infra § 64 καὶ πόλεμος (**485**) – δακρυόεντα (**485**) cf. Hsd. Th. 227; Or. Sib. 3,603

482 versum duce Ke. (Orph. fr. 263) delevi, vide infra oraculi v. 21 **484** κἔρις scripsi (cf. diss. p. 11 n. 27), κ' ἔρις **T** χάρις Eus., (δέ) τ' ἔρις Schenkl (ad Eus., codice T nondum edito) **486** οὐδεὶς **T** (et Bur.), οὐδέ τις Coh., Mon., Clem., Eus., Cyr. **487** οὔ κεν ἴδοις Bur., οὔκουν ἴδησ' **T** πρὶν] in marg. 'πρὸ τοῦ σαρκωθῆναι καὶ ἐπὶ γῆν ὀφθῆναι' **T** δ[1 cm] ἐπὶ **T** suppl. Bur. **489** ἴχνια **T**, in marg. 'ὅτε τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ἔδειξε τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας' (vide Ev. Io. 20,26) στιβαρὴν χεῖρα ss. b a in **T**

αὐτὸν δ' οὐχ ὁρόω, περὶ γὰρ νέφος ἐστήρικται· 490
πᾶσι γὰρ θνητοῖς ⟨θνηταὶ⟩ κόραι εἰσὶν ἐν ὄσσοις
μικραί, ἐπεὶ σάρκες ⟨τε⟩ καὶ ὀστέα ἐμπεφύασιν,
ἀσθενέες τ' ἰδέειν Δία τὸν πάντων μεδέοντα.
25 λοιπὸν ἐμοὶ καὶ πᾶσι δεκάπτυχον ἀνθρώποισιν·
οὐ γάρ κέν τις ἴδοι θνητῶν μερόπων κρείοντα, 495
εἰ μὴ μουνογενής τις ἀπορρὼξ φύλου ἄνωθεν
Χαλδαίων· ἴδρις γὰρ ἔην ἄστρων τε πορείης
καὶ σφαίρης, ἥ τ' ἀμφὶς ὀχῆος ἀεὶ περιτέλλει
30 κυκλοτερὴς ἴση τε κατὰ σφέτερον κνώδακα.
πνεύματα δ' ἡνιοχεῖ περί τ' ἠέρα καὶ περὶ χεῦμα, 500
ἐκφαίνει δὲ πυρὸς σέλατα, διαφεγγέα πάντῃ.

αὐτὸν δ' οὐχ ὁρόω (**490**) cf. Ev. Ioann. 6,18 πᾶσι γὰρ θνητοῖς (**491**) – ἐμπεφύασιν (**492**) cf. Or. Sib. fr. 1,9–14 Ge.

491 θνηταὶ ins. Bur. (cl. Coh., Mon.) **492** μικραὶ] μαῦραι Platt (Journ. Philol. 26,1899,229; vide Orph. fr. p. 259 Ke.), vix bene τε add. Bur. (cl. Clem. Strom. p. 378,13 Stae.) **493** δία τὸν Eus., τὸν δὴ **T** (vide diss. p. 19 n. 47a) **494** λοιπὸν] in marg. 'ἐπὶ τοῦ καὶ ἐμοὶ καὶ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις' T δεκάπτυχον sc. βιβλίον; in marg. 'ἡ μωσαϊκὴ δεκάλογος διδάσκαλος ἔσται' **T** **495** κρείοντα **T**, κραίνοντα Eus. **497** χαλδαίων sq.] in marg. 'ὁ γὰρ τὴν δεκάπτυχον γράψας μωσῆς τῶν χαλδαίων ἔμπειρος ἦν καὶ τῆς ἀστρονομίας' **T** **498** ἥτ' (sic **T**)] in marg. 'ἥτις ἐξ ἀμφοτέρωθεν τοῦ ὁρίζοντος ἢ τοῦ ἄξονος ἀεὶ κινεῖται' T **500** πνεύμ. Eus. (itaque Bur.), πνεύματι **T**, Clem. Strom. (p. 410,5 Stae.) ἡνιοχεῖ] supra lin. 'εὐτάκτως ἄγει ⟨περὶ⟩ (add. Bur.) τὸν ἀέρα καὶ (καὶ Bur., ἢ **T**) τὰ τῆς γῆς πέρατα, τὸ ὕδωρ' T **501** πυρὸς σέλατα] supra lin. 'τῆς θεότητος ἀπαυγάσματα', et in marg. 'in antigr. πυροσέλευτα' **T** σέλατα forma inaudita pro pl. σέλα (totum versum sic hab. Eus.: νάματος, ἐκφαίνει δὲ πυρὸς σέλας ἰφιγενήτου)

αὐτὸς δὴ μέγαν αὖθις ἐπ' οὐρανὸν ἐστήρικται
χρυσέῳ εἰνὶ θρόνῳ· γαίη δ' ὑπὸ ποσσὶ βέβηκε,
35 χεῖρα δὲ δεξιτερὴν ἐπὶ τέρμασιν ὠκεανοῖο
505 πάντοθεν ἐκτέτακεν, ὀρέων δὲ τρέμει βάσις αὐτὸν
ἐν θυμῷ πολιῆς τε βάθος χαροποῖο θαλάσσης
οὐδὲ φέρειν δύναται κρατερὸν μένος. ἔστι δὲ πάντῃ
αὐτὸς ἐπουράνιος καὶ ἐπὶ χθονὶ πάντα τελευτᾷ
40 ἀρχὴν αὐτὸς ἔχων, ᾗ δ' αὖ μέσον, ᾗ δὲ τελευτήν,
510 ὡς λόγος ἀρχαίων, ὡς ὑλογενὴς διέταξεν
ἐκ θεόθεν γνώμην τε λαβὼν καὶ δίπλακα θεσμόν.
ἀλλ' ὡς οὐ θεμιτόν με λέγειν, τρομέω δέ γε λίην,

χρυσέῳ εἰνὶ θρόνῳ (**503**) – ἐκτέτακε (**505**) cf. Is. 66,1; Ev. Matth. 5,34–35; Act. apost. 7,49. Vide Hsd. Th. 770 (πρὸς οὐρανὸν ἐστήρικται (de domo Stygis) ἀρχὴν αὐτὸς (**509**) – τελευτήν (**509**) cf. Plat. Lgg. 4,715 e 8; Stob. Ecl. 3,55 a (p. 64 W.); Plut. Mor. (= Adv. Colotem) 1124 f (sec. Plat. l.c.); Clem. Al. Protr. 6,69,4 (p. 53,6 Stae.); eund. Strom. 2,22,132,2 (p. 185,30 Stae.); Ps.-Iust. Coh. 25,4 (p. 58,36 Marc.) θεόθεν (**511**) – θεσμόν (**511**) cf. Exod. 31,18; Or. Sib. 3,257 (Elter)

503 χρυσέῳ] in marg. 'in antigr. χρυσέων' **T** γαίη δ' ὑπὸ **T**, Eus., Clem. Strom. (p. 410,9 Stae.), Theod., γαίης δ' ἔπι Coh., Mon., Cyr., γαίῃ δ' ἔπι Clem. Strom. (p. 412,9 Stae.) **505–507** πάντοθεν – δύναται **T**, ἐκτέτακεν· ὀρέων δὲ τρέμει βάσις ἔνδοθι θυμῷ, / οὐδὲ φέρειν δύναται brevius meliusque Eus. **510** ὑλογενής] in marg.: 'ὁ τὴν τῶν ἐνύλων γένεσιν γράψας μωσῆς' **T** ὑλογεν.] ὑδογενὴς ci. Scaliger **511** δίπλακα] ss. 'forte δυσί· διὸ (lege δύο) γὰρ ἔλαβε τὸν νόμον ἐν πλαξί' **T** **512** ἀλλ' ὡς **T** (itaque Bur.), ἄλλως Eus., Clem. Strom. (p. 410,15 Stae.) με Bur., σε Clem. (l. c.), δὲ **T**, Eus. | τρομέω] in marg. 'φρίττει τὸ μυστήριον λογιζόμενος' **T** δέ γε λίην test., δὲ τελίην **T** (itaque Bur., ~ τελείαν = τελευτήν)

ἐκ νόου ἐξ ὑπάτου κραίνει περὶ πάντ' ἐνὶ τάξει.
45 ὦ τέκνον, σὺ δὲ σοῖσι νόοις πέλας ἴσθι ἐς αὐτόν
μηδ' ἀπόδος, μάλ' ἐπικρατέων στέρνοις 515
θεοφήμην.

(§ 57) ὅτι θεὸς ἀρχὴν μὲν ἔχει τὸν οὐρανόν, μέσον δὲ τὴν γῆν, τέλος δὲ τὰ ὑποχθόνια. τὸ δὲ "ἔχων" (v. 40) εἴληπται ἀντὶ τοῦ κρατῶν καὶ ἄρχων. ἢ ὅτι 'ἀρχὴν μέν ἔχει' λέγεται ὡς γενεσιουργὸς τῶν ἄλλων, "μέσον" δέ, ὡς τὰ μεταξὺ γεγονότα δημιουργήματα συνέχων, 520 'τέλος' δὲ ὡς μετὰ τὴν πάντων παρέλευσιν ἀϊδίως διαμένων. (§ 58). ὅτι δύο δεκάλογοι (cf. orac. v. 25) ὑπὸ Μωσέως ἐγράφησαν προ⟨σ⟩τάξει τοῦ ὄντως θεοῦ, ὧν ὁ πρῶτός ἐστιν οὗτος (Exod. 34,13 sq.)· 'τοὺς βωμοὺς αὐτῶν καθελεῖτε καὶ τὰς στήλας ⟨αὐτῶν⟩ συντρίψετε 525 καὶ τὰ ἄλση ⟨αὐτῶν⟩ ἐκκόψετε καὶ τὰ γλυπτὰ τῶν θεῶν αὐτῶν κατακαύσετε πυρί· οὐ γὰρ μὴ προσκυνήσητε θεῷ ἑτέρῳ· ὁ γὰρ κύριος ὁ θεὸς ζηλωτὸν ὄνομα, θεὸς ζηλωτής ἐστι', καὶ τὰ ἑξῆς. ὁ δὲ ἕτερος δεκάλογός ἐστιν οὗτος (Exod. 20,1–3)· 'ἐγώ εἰμι κύριος, 530

ἐνὶ τάξει (**513**) cf. § 49,5; ω_7 (= Σ_9) § **57–59** τοὺς βωμοὺς (**524**) – ἐστι (**529**) cf. Deut. 12,3 προσκυνήσητε θεῷ ἑτέρῳ (**527**) cf. Exod. 20,5 ἐγώ εἰμι (**530**) – ἐμοῦ (**532**) cf. Deut. 5,6–7

§ 57–59 cod. **T** solus

513 ὑπατοῦ **T** em. Bur. πάντ' ἐνὶ T, in marg.: 'in antigr. πάντεσ' (sic) **515** ἄπογος **T** corr. Bur. **519** ἔχειν Bur. **523** προτάξει **T** emendavi **523–532** de exemplis Septuagintae ab auctore Theosophiae usurpatis vide diss. p. 3 n. 7 **525 sq.** αὐτῶν utroque loco om. **T**, suppl. Bur. συντρίψατε et ἐκκόψατε **T** em. Bur. (cl. LXX) **527 sq.** προσκυνήσετε **T** em. Bur. (cl. LXX)

ὁ θεός σου, ὁ ἐξαγαγών σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας. οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ', καὶ τὰ ἑξῆς. (§ 59) ὅτι ἐν τῷ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ψαλμῷ ἐξ ἐπερωτήσεως ἀπόκρισις θεία φέρεται δεκάλογον
535 ἔχουσα.

§ **60**. Ὅτι ὁ Πλάτων ποτέ τινι θέλοντι περὶ οὐρανοῦ καὶ κινήσεως ἄστρων διαλέγεσθαι ἔφη καταγινώσκων· 'Ἑταῖρε, πόσον ἔχεις ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ;'

§ **61**. Ὅτι ἐν πολλοῖς Φάνητα φερωνύμως ὁ Ὀρφεὺς
540 προσαγορεύει τὸν μονογενῆ, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ· οἴεται γὰρ αὐτῷ πρέπειν τὸ ὄνομα ὡς ἀϊδίως καὶ ἀοράτως πανταχοῦ φαίνοντι καὶ ὡς πᾶσι τὸ ἐκ μὴ ὄντων φανῆναι παρασχομένῳ. μεμνημένος οὖν πολλαχῇ τοῦ μυθευομένου Διὸς καὶ τοῦ Διονύσου, ὃν Φάνητα προσ-
545 αγορεύει, δημιουργὸν πάντων αὐτὸν εἰσάγει τὸν

ὅτι ἐν τῷ (533) sq. cf. Ps. 14,1 (quaestio) et 2–5 (responsio) § **60** cf. Diog. L. 6,39: πρὸς τὸν λέγοντα περὶ τῶν μετεώρων "ποσταῖος", ἔφη (sc. Diogenes Cyn.) "πάρει ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ;", Tertull. Ad nat. 2,10 (p. 183 Oehler = 39 Borleffs, de eodem philosopho). Vide Gnom. Vat. 489 (de Socrate) § **61** δημιουργὸν (545) cf. Orph. fr. 82.85 extr.; 96. 107 (p. 172), 170

§ **60** cod. **T** solus
§ **61–65** cod. **T** solus

532 sq. καὶ τὰ ἑξῆς scripsi, *et caetera* **T** (itaque Bur.) **538** πόσον Bur., πόστον T (Bur. vertit: „... wie weit bist du denn wohl vom Himmel entfernt") **541** πρέπειν Bur., τρέπειν **T** **542** φαίνοντι **T** noli tangere, est i. q. λάμποντι **543** παρασχ. ex παρασχομένου corr. T μεμνημένου **T** corr. Bur. **545** fort. ⟨καὶ⟩ δημιουργὸν

Φάυητα ὡσανεὶ τὸν τοῦ θεοῦ υἱόν, δι' οὗ τὰ πάντα ἐφάνη. διὸ καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ ῥαψῳδίᾳ πρὸς Μουσαῖον οὕτω λέγει (fr. 61 Ke.)·

ταῦτα νόῳ πεφύλαξο, φίλον τέκος, ἐν πραπίδεσσιν,
εἰδώς περ μάλα πάντα παλαίφατα τἀπὸ Φάνητος. 550

§ **62**. Ὅτι τοῦ Ἀπόλλωνος εἰπόντος 'πάντων δ' ἀνθρώπων Σωκράτης σοφώτερος' ἐκεῖνος μετριοφρονῶν καὶ ἀπ' ἐναντίας τῶν ἄλλων φερόμενος οἷον προσποιουμένων εἰδέναι ἃ μὴ ἴσασιν ἔφη (cf. Plat. ap. 21 d 6)· 'ἔοικα αὐτῷ τούτῳ τῷ σμικρῷ σοφώτατος εἶναι, ὅτι, ἃ 555 μὴ οἶδα, οὐδὲ οἶμαι εἰδέναι.'

§ **63**. Ὅτι ὁ Πλάτων τὰ περὶ θεολογίας μυστήρια μὴ καταπιστεύων ἀκαθάρτοις ἀκοαῖς ἐν τῇ πρὸς Διονύσιον ἐπιστολῇ φησιν οὕτως (ep. 2, 312 d)· 'φραστέον οὖν σοι δι' αἰνιγμῶν, ἵν', ἄν τι ἡ δέλτος ἢ πόντου ἢ 560 γῆς ἐν πτυχαῖς πάθῃ, ὁ ἀναγνοὺς μὴ γνῷ.'

καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ ῥαψῳδίᾳ (547) de carmine Orphico, quod Ἱεροὶ λόγοι ἐν ῥαψῳδίαις κδ' inscribebatur, vide Orph. fr. p. 140 Ke.; Schmid-Staehlin II 2,984 n. 12 § **62** ὅτι (551) – εἰδέναι (556) Ps.-Iust. Coh. 36,1 (p. 74,4 Marc.), ubi dei verba integra traduntur (ἀνδρῶν ἁπάντων Σωκράτης σοφώτατος); Ps. Iust. pendet e Platone, Apol. 21 d. Vide Gnom. Vat. 267 (p. 103 sq.) cum multis testimoniis

550 τἀπὸ scripsi (duce Hiller de Gaertringen, qui τ' ἀπὸ propos.), κἀκ **T**, κἀπὸ Bur. **551 sq.** πάντων δ' ἀνθρώπων vide test.; δ' fort. delendum **552** σοφώτερος **T** σοφώτατος Bur. (cl. Coh.) **553** ἀπεναντίας **T** emendavi **553 sq.** προσπ. Bur. (cl. Coh.), προσποιοῦνται **T** **555** σοφώτατος **T** (ut Coh. cod. unicus), debuit σοφώτερος (cf. Plat.) **556** οἴομαι Coh. (ut Plat.), Bur. **560** οὖν **T** δὴ Plat. πόντος **T** em. Bur. (cl. Plat.) **561** πάθη et γνῶ **T** em. Bur.

§64. Ὅτι ἡ τριὰς ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τέλος ἔχει καὶ δῆλον ὅτι πάντα τὰ ὄντα διὰ τριάδος συνέστηκε· διὸ ἐπὶ τοῦ 'δύο' ἀριθμοῦ 'ἄμφω' μὲν λέγομεν καὶ
565 'ἀμφότεροι'· 'πάντες' δὲ οὐ λέγομεν, ἀλλὰ κατὰ τῶν τριῶν κυρίως καὶ τῶν ἐφεξῆς ἐξ αὐτῶν ταττομένων τὴν προσηγορίαν ταύτην φέρομεν.

§65. Ὅτι Πορφύριος ὁ Φοῖνιξ, ὁ Ἀμελίου μὲν συμφοιτητής, μαθητὴς δὲ Πλωτίνου, φησὶν οὕτως· 'περὶ τοῦ
570 πρώτου αἰτίου οὐδὲν ἴσμεν· οὔτε γὰρ ἁπτὸν οὔτε γνωστόν, ἀλλ' ἔστιν αὐτοῦ γνῶσις ἡ ἀγνωσία.'

§66. Ὅτι Ἰάμβλιχος ὁ Χαλκιδεὺς Πορφυρίου μαθητής.

§67. Ὅτι ὁ Ἐφέσιος Ἡράκλειτος αἰνιττόμενος τὸ
575 '⟨ὁ⟩ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω' φησίν (Vors.[6] 22 B 34

§64 ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τέλος (**562**) cf. §56 (orac. v. 41 c. test.). Vide §35 (ἀρχὴ πηγή τε ζωῆς) πάντα τὰ ὄντα (**563**) – συνέστηκε (**563**) vide Ariston. ad Θ 488 *a*: τὰ τρία ἐπὶ πλήθους τάσσει, eund. ad Ξ 38 *a*: ἀρχὴ πλήθους ὁ τρεῖς ἀριθμός c. test. **§65** γνῶσις ἡ ἀγνωσία (**571**) cf. Plat. rep. 5,477 a: οὐκοῦν ἐπὶ μὲν τῷ ὄντι γνῶσις ἦν, ἀγνωσία δ' ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ μὴ ὄντι, et eund. Soph. 267 b: τίνα μείζω διαίρεσιν ἀγνωσίας τε καὶ γνώσεως θήσομεν; (Buresch); vide Porph. Sent. 33.3 (p. 37,11 Lamberz): τῶν μὲν γὰρ σωμάτων ἐν συνηθείᾳ πᾶς, ἐκείνων (h. e. τῶν ἀσωμάτων) δὲ μόλις, ἐν γνώσει γίνεται **§67** ὁ Ἐφέσιος (**574**) – ἀπεῖναι (**577**) cf. Clem. Al. Strom. 5,14,115,23 (p. 404,3 Stae.); Eus. Praep. ev. 13,13,42 (II p. 216,1 Mr.); diss. 25. Eus. e Clem. Al. pendet, auctor Theosophiae Eusebium vid. exscripsisse. Vide Neumann, Herm. 15, 1880, 606 | ἔχων (**575**) – ἀκουέτω (**575**) Ev. Luc. 8,8. 14,35, cf. Marc. 4,9. 23 al.

§66–68 cod. **T** solus

575 ὁ suppl. Bur. e N.T., Clem., Eus., om. **T**

= fr. 2 Marc.)· 'ἀξύνετοι ἀκούσαντες κωφοῖσι ἐοίκασι· φάτις αὐτοῖσι μαρτυρεῖ {λέγουσα} παρεόντας ἀπεῖναι.'

§ **68**. Ὅτι Ἡράκλειτος μεμφόμενος τοὺς θύοντας τοῖς δαίμοσι ἔφη (Vors.[6] 22 B 5 = fr. 86 Marc.)· 'καθαίρονται δ' ἄλλως αἵματι μιαινόμενοι, ὁκοῖον εἴ τις ἐς πηλὸν 580 ἐμβὰς πηλῷ ἀπονίζοιτο. μαίνεσθαι δ' ἂν δοκέοι, εἴ τίς μιν ἀνθρώπων ἐπιφράσαιτο οὕτω ποιέοντα. καὶ τοῖς ἀγάλμασι δὲ τουτέοισιν εὔχονται, ὁκοῖον εἴ τις τοῖς

ἀξύνετοι (**576**) sq. eadem Theod. Graec. aff. cur. 1,70 (p. 22,7–9 Raed.) § **68** καθαίρονται (**579**) – ἀπονίζοιτο (**581**) cf. Eliam Cret. or. 25,466 (P. G. 35, col. 1220 A): καθαίρονται δ' αἵματι μιαινόμενοι, ὥσπερ ἂν εἴ τις εἰς πηλὸν ἐμβὰς πηλῷ ἀπονίζοιτο. Vide Apoll. Tyan. ep. 27 (p. 351,19–23 Kayser [in: Philostrati Opera I, Lipsiae 1870]): τοῖς ἐν Δελφοῖς ἱερεῦσιν· Αἵματι βωμοὺς μιαίνουσιν ἱερεῖς, εἶτα θαυμάζουσί τινες πόθεν αἱ πόλεις ἀτυχοῦσιν, ὅταν μεγάλα δυσθετήσωσιν. ὢ τῆς ἀμαθίας. Ἡράκλειτος ἦν σοφός, ἀλλ' οὐδὲ ἐκεῖνος Ἐφεσίους ἔπεισε, μὴ πηλῷ πηλὸν καθαίρεσθαι, praeterea Hippocr. Π. ἱερῆς νούσου p. 362 L. = 1,40 H. Grensemann (Die hippokratische Schrift über die Heilige Krankheit, Berol. 1968,66) | ἀγάλμασι (**583**) – λεσχηνεύοιτο (**584**) Orig. C. Cels. 1,5 (p. 58,18 Koetsch.): ὅμοια ὡς εἴ τις τοῖς δόμοις λεσχηνεύοιτο ποιεῖν τοὺς προσιόντας ὡς θεοῖς τοῖς ἀψύχοις, ibid. 7,62 (p. 212,3 Koetsch.): καὶ τοῖς ἀγάλμασι – λεσχηνεύοιτο, ubi sequuntur verba οὔ τι γινώσκων θεοὺς οὐδ' ἥρωας οἵτινές εἰσιν, Clem. Al. Protr. 4,49,4 (p. 39,8 Stae.). Vide diss. p. 22 sq.

577 μαρτυρέει (= Heracl.) Bur. λέγουσα **T** condemn. Neum. (deest Clem., Eus., Theod.), at potest esse additamentum auctoris Theosophiae **580** ὁκοῖον Bur., οἷον **T** ἐς Bur., εἰς **T** **581** δοκέοι Bur., δοκοίη **T** **582** μιν Sn., ἀυτον (sic) **T**, αὐτὸν Neum., Bur., Diels ἀνθρώπων del. Wil. ποιέοντα Bur., ποιοῦντα **T** **583** δὲ **T**, om. Clem., Orig., del. Wil. τοῦ τέοισι **T**, Clem. (cod. P) ἔχονται **T** ὁκοῖον Orig. VII, Clem., οἷον **T**, ὡς Orig. I τοῖς Orig. (utroque loco), **T**, om. Clem.

δόμοισι λεσχηνεύοιτο οὔ τι ⟨γινώσκων θεοὺς οὐδ'
585 ἥρωας, οἵτινές εἰσι⟩.'

§ 69. Ὁ αὐτὸς πρὸς Αἰγυπτίους ἔφη (Vors.[6] 22 B 127 = fr. 119 spur. Marc.)· 'εἰ θεοί εἰσιν, ἵνα τί θρηνεῖτε αὐτούς; εἰ δὲ θρηνεῖτε αὐτούς, μηκέτι τούτους ἡγεῖσθε θεούς.'

§ 69 Epiphan. Ancor. 104,1 (I p. 124,17 Holl [G. C. S. 25]): ἄλλος δὲ Ἡράκλειτος Αἰγυπτίοις φησίν· εἰ θεοί εἰσι, διὰ τί θρηνεῖτε αὐτούς ... φησὶ γοῦν οὗτος· εἰ θεοί εἰσι, διὰ τί θρηνεῖτε αὐτούς; εἰ δὲ τεθνήκασι (scil. ut Typho aliique daemones Aegyptiorum), μάτην θρηνεῖτε αὐτούς. Vide praeterea Aristot. Rhet. 2,26 p. 1400 b 5; Plut. De Is. Os. (mor. 379 b); eund. De superst. (mor. 171 e) et Amat. (mor. 763 c); Ps.-Plut. Apophth. Lac. 26 (mor. 228 e); Clem. Al. Protr. 24,3 (p. 18,15 Stae.). Dictum Heracliti personati a teste vetustissimo (Aristot.) Xenophani (Vors.[6] 21 A 13) attributum est (Xenophanes ad Eleatas loquitur). In tribus locis Plutarchi idem philosophus ad Aegyptios se convertit, quod argumento illius libri, qui De Isi et Osiride inscribitur, bene respondet. Apud Clementem Al. ignotus quidam Aegyptios admonet. Epiphanius denique (ut auctor Theosophiae) Heraclitum facit Aegyptios alloquentem, eodem fonte usus atque ille. Ps.-Plutarchus autem ex ipso Aristotele pendere potest. Vide K. I. Neumann, Herm. 15,1880,607 et ibid. 16,1881,159; Marcovich, Heraclitus, Venezuelae 1967, p. 593 sq.; diss. 24; vix bene Buresch 118 sq. Verba Theosophiae Heracliti esse probare studet M. Conche, Héraclite, Paris. 1986, 178 sq.

§ **69–70** cod. T solus

584 δόμοισι Orig. VII, δόμοις Orig. I, Clem., T   οὔ τι Diels (ex Orig. VII), θύειν **T**   **584 sq.** γινώσκων – εἰσι add. Neum., Diels ex Orig. VII, vid. diss. p. 23 (d)   **587–588** θρηνέετε (utroque loco) et ἡγέεσθε Neum., Bur. (cf. diss. p. 25 n. 63)

§ **70**. Ὅτι Διογένης ὁ φιλόσοφος εἰς ναὸν Ἡρακλέους ἑσπέρας κατ[1,5 cm]βάσης εἰσελθὼν ἔλαβε τὸν Ἡρακλέα ἐκ †τρίχων† κατεσκευασμένον καὶ χλευάζων εἶπεν· 'εἶα δή, ὦ Ἥρακλες, νῦν σοι ἤδη καιρός, ὥσπερ Εὐρυσθεῖ ἀτὰρ δ[ὴ καὶ] ἡμῖν ὑπουργῆσαι τὸν τρισκαιδέκατον τοῦτον ἆθλον ἐκτελοῦντα καὶ τὴν ἐμὴν φακῆν ἕψοντα.' καὶ τοῦτο εἰπὼν εἰς τὸ πῦρ αὐτὸν ἐνέθηκεν. 590 595

§ **70** cf. Clem. Al. Protr. 2,24,4 (p. 18,17 Stae.): ὁ δ' (post ὁ μέν τις = Heraclitus in loco simili § 69) Ἡρακλέα ἐκ ξύλου λαβὼν κατεσκευασμένον (ἔτυχε δὲ ἕψων τι οἴκοι οἷα εἰκός) "εἶα δή, ὦ Ἡράκλεις", εἶπεν· "νῦν σοι ἤδη καιρός, ὥσπερ Εὐρυσθεῖ, ἀτὰρ δὴ καὶ ἡμῖν ὑπουργῆσαι τὸν τρισκαιδέκατον τοῦτον ἆθλον καὶ Διαγόρᾳ τοὔψον παρασκευάσαι", καὶ αὐτὸν εἰς τὸ πῦρ ἐνέθηκεν ὡς ξύλον, Epiphan. Ancorat. 103,8 (p. 124,12 Holl [G. C. S. 25]): οὐκ ἀκούουσι γὰρ Διαγόρου τοῦ τὸν ἴδιον Ἡρακλέα ξύλινον ὄντα δι' ἀπορίαν ξύλων ὑποκαύσαντος καὶ σκωμματικῶς αὐτῷ λέγοντος· 'ἄγε δή, Ἥρακλες, τὸν τρισκαιδέκατον ἆθλον ἐκτελῶν πάρελθε, τὸ ὄψον ἡμῖν ἑψήσων.' ὃν δὴ λαβὼν καὶ σχιδακίσας, καταγελῶν τοῦ ἰδίου θεοῦ ὡς οὐκ ὄντος, τῷ παρατεθέντι αὐτῷ ἀρίστῳ γελοιάζων ἐτρέφετο, praeterea sch. Ar. Nub. 830 g Holwerda; Gnom. Vat. 276; Tzetz. Chil. 13,375–383. Ad nostram fabulam spectat Athenag. Legatio 4,1–2 (p. 8 sq. Schoedel = P. G. 6, col 897 B); vide et sch. Aristid. Π. ῥητορικῆς I 60 (II 80,13 Dind. = or. 2 § 258, p. 217,13 Lenz-Behr) ap. B. Keil, Herm. 55,1920,65; Tertull. Apol. 14,9 – De ratione, quae inter test. (imprimis Clem. et Epiphan.) et textum Theosophiae intercedit, vid. diss. 25–27

590 διογ. T., διαγόρας test. (cf. diss. p. 26 sq.) **591** κατ[α]βάσης Bur., brevius spatio, κατ'[οὐρανοῦ προ]βάσης olim temptavi, fort. potius κατ[ὰ δείλην (vel φῶς) ἐπι]βάσης **592** τρίχων (sic) T, ξύλου Clem., τριχῶν ξύλου Bur., fort. πρίνου **594** δ[lac. 1 cm] ἡμῖν T suppl. Bur. cl. Clem. **596** ἕψοντα Bur., ἕλοντα T

§ 71. Ὅτι Διονύσιος, ὁ Σικελίας τύραννος, νικήσας τὴν Ἑλλάδα τοὺς θεοὺς αὐτῆς ἐσκύλευσε χλευάζων.
600 καὶ τοῦ μὲν Διὸς ἀφελόμενος τὸ χρυσοῦν περιβόλαιον ἐκέλευσεν ἔριον αὐτῷ ἐπιτεθῆναι, φάσκων κἀν τῷ θέρει αὐτῷ τὸν χρυσὸν βαρὺν εἶναι κἀν τῷ χειμῶνι ψυχρόν, τὸ δὲ ἔριον ἐν ἀμφοτέροις τοῖς καιροῖς ἁρμόδιον. (§ 72) καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ χρυσοῦ ὄντος τὸν
605 πώγωνα λαβὼν ἀσύμφωνον καὶ ἀπαράδεκτον εἶναι ἔφη τὸν μέν πατέρα αὐτοῦ Ἀπόλλωνα ἀγένειον ἱστορεῖσθαι, τοῦτον δὲ γενειήτην. (§ 73) καὶ πάντων τῶν ξοάνων ἐκτεταμέναις χερσὶ χρυσᾶς φιάλας βαστα-

§ **71–73** Lact. Div. inst. 2,4,16–19: *nec immerito Dionysius post victoriam Graecia potitus deos tales contempsit, spoliavit, inlusit, siquidem sacrilegia sua iocularibus etiam dictis prosequebatur.* (17) *nam cum Iovi Olympio aureum amiculum detraxisset, laneum iussit imponi dicens aestate grave esse aureum, hieme frigidum. laneum vero utrique tempori aptum.* (18) *idem auream barbam detrahens Aesculapio incongruens et inicum esse ait, cum Apollo pater eius inberbis adhuc esset ac levis, priorem filium quam patrem barbatum videri.* (19) *item pateras et exuvias et parva quaedam sigilla, quae simulacrorum protentis manibus tenebantur, detrahebat et accipere se illa non auferre dicebat: perquam enim stultum esse et ingratum nolle accipere ab iis ultro porrigentibus, a quibus bona sibi homines precarentur,* cf. Cic. Nat. deor. 3,34,83–84; Val. Max. 1,1, ext. 3. Vide diss. p. 27, ubi demonstratur Theosophiam e Lactantio pendere § **71–72** cf. Arnob. Adv. nat. 6,21 (p. 232,13 Reiff.) § **71** cf. Clem. Al. Protr. 4,52,2 (p. 40,18 Stae.); Ael. V. h. 1,20 νικήσας τὴν Ἑλλάδα (**598 sq.**) erravit iam Cicero (l.c. 83), qui de Peloponeso, de fano Iovis Olympii deque Aesculapio Epidaurio loquitur

§ **71–74** cod. **T** solus

601 ἔριον **T** ἐρεοῦν Clem. (prob. Bur., cf. Cic., Lact., Arnob.: *laneum*) **605** ἀπαράδεκτον scripsi, ἄδεκτον **T**

ζόντων ἀφείλετο, λαμβάνειν μᾶλλον λέγων ἢ ἀφαιρεῖσθαι· 'εὔηθες γάρ, φησί, πάνυ τὸ μὴ δέχεσθαι παρὰ 610
τῶν προτεινόντων τὰς χεῖρας καὶ ἑκοντὶ διδόντων.'

§ 74. Ὅτι ὁ Ἡράκλειτος ὁρῶν τοὺς Ἕλληνας γέρα τοῖς δαίμοσιν ἀπονέμοντας εἶπεν (Vors.[6] 22 B 128)· 'δαιμόνων ἀγάλμασιν εὔχονται οὐκ ἀκούουσιν, ὅκωσπερ ⟨εἰ⟩ ἀκούοιεν, οὐκ ἀποδιδοῦσιν, ὅκωσπερ ⟨εἰ⟩ οὐκ 615
ἀπαιτέοιεν.'

§ 75. Ὅτι τὸ Σίβυλλα ὄνομα Ῥωμαϊστὶ τὴν προφῆτιν

λαμβάνειν (**609**) – ἀφαιρεῖσθαι (**609**) cf. Hdt. 3,39,4 (similiter de Polycrate) **§ 74** cf. Acta Apollonii p. 106 Klette (Texte u. Untersuch. 15,2): δαιμόνων δὲ ἀγάλμασιν εὔχονται {ἃ} (del. A. Patin, Arch. f. Geschichte d. Philosophie 12,1899,147 sq.) οὐκ ἀκούουσιν, ὥσπερ ⟨εἰ⟩ (add. Marcovich) ἀκούοιεν (ἀκ. Patin, ἀκούωμεν cod. Par., ἀκούομεν Klette) ⟨ὡς⟩ (add. Patin) οὐκ ἀπαιτοῦσιν οὐκ ἀποδιδοῦσιν (= fr. 86 g^2 Marc.), praeterea Acta Quadrati 6 (Di Pauli, Archiv f. Geschichte d. Philosophie 19, 1906,505 sq.). Vide Diels, Vors.[6] l.c. ad lin. 11 (vix bene); Conche l.c. 177; diss. 25. – Neumann (Herm. 15,1880,607) Heracliti fr. § 74 cum fr. § 68 coniungere studebat, quod displicet **§ 75–83** De testimoniis vide textum genuinum (infra p. 57–90)

§ **75–84** cod. **T** solus
textum genuinum, e quo breviarium Tubingense excerptum est, h. e. tractatum de Sibyllis earumque dictis, habes forte fortuna conservatum infra c. S. 1–S. 17, ubi et testimonia commemorantur. Cum illo tractatu capitibus 75–84 codicis T collatis apparet excerptorem ordinem, qui in exemplo servatur, mutasse; debuit enim § 80 ante § 79 et §§ 81–83 ante § 78 retinere (ordo genuinus est 75–77. 81–83. 78. 80. 79. 84; paragraphus 79, cuius textus integrior lacuna aut p. 82 l. 331 aut p. 90 l. 459 haustus esse videatur, exemplo hodie caret)

614 sq. ὅκοωσπερ ⟨εἰ⟩ utroque loco scripsi, ὥσπερ **T** (itaque Bur.) **616** ἀπαιτέοιεν (sc. οἱ ἕλληνες) Bur., ἀπαιτοῖεν **T**

δηλοῖ· ὅθεν ἑνὶ ὀνόματι αἱ θήλειαι μάντεις πᾶσαι ὠνομάσθησαν. ἔστιν οὖν πρώτη Σίβυλλα ἡ Χαλδαία ἢ
620 Περσίς, ᾗ κύριον ὄνομα ἦν Σαμβήθη· δευτέρα ἡ Λίβυσσα· τρίτη ἡ Δελφίς· τετάρτη ἡ Ἰταλική· πέμπτη ἡ Ἐρυθραία· ἕκτη ἡ Σαμία, ᾗ κύριον ὄνομα Φοιτώ· ἑβδόμη ἡ Κυμαία, ἥτις λέγεται καὶ Ἀμάλθεια καὶ Ἡροφίλη καὶ Ταραξάνδρα καὶ Δηϊφόβη παρὰ Βεργι-
625 λίῳ τῷ Ῥωμαίῳ· ὀγδόη ἡ Ἑλλησποντία· ἐνάτη ἡ Φρυγία· δεκάτη ἡ Αἰγυπτία, ᾗ ὄνομα Ἀβουναία.

§76. Ἡ δὲ Κυμαία, φασίν, ἐννέα βιβλία προσεκόμισε Ταρκυνίῳ Πρίσκῳ τῷ βασιλεύοντι Ῥωμαίων τηνικαῦτα, πλήρη χρησμῶν ἰδίων, τριακοσίους φιλιππείους
630 ὑπὲρ αὐτῶν ζητοῦσα. καταφρονηθεῖσα δὲ καὶ οὐκ ἐρωτηθεῖσα τίνα ταῦτά ἐστι, παρέδωκε πυρὶ τὰ τρία. αὖθις δὲ προσήνεγκε τὰ ἕξ τὴν αὐτὴν ὁλκὴν ζητοῦσα. καὶ μὴ⟨ν⟩ καὶ αὖθις ⟨οὐκ⟩ ἀξιωθεῖσα λόγου ἔκαυσεν ἄλλα τρία. εἶτα ἐκ τρίτου προσελθοῦσα ᾔτει τὸ αὐτὸ
635 πόσον. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐντυχὼν τοῖς τρισὶ καὶ θαυμάσας ἔδωκεν ὑπὲρ αὐτῶν φιλιππείους ἑκατόν. εἶτα παρεκάλει καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἕξ· ἡ δὲ εἶπεν μήτε τὰ ἴσα τῶν ἐμπρησθέντων ἔχειν μήτε δίχα ἐνθουσιασμοῦ τοιοῦτον εἰδέναι τι, πλὴν τινας ἐκ διαφόρων πόλεων

618 αἱ θήλ. μάντεις **T**; de nomine μάντις generis fem. cf. Pind. P. 11,33 et Eur. Med. 239 (in exemplo est μάντιδες) **620** ἦν σαμβήθη Bur., ἡ σαμβήθη **T** **621** ἰταλική scripsi (cf. exemplum), ἰταλία **T**, ἰταλή Bur. (cf. Clem. Al. Strom. 1,21,108,3 = p. 69,26 Stae.), vide Maass 47 **621–623** πέμπτη, ἕκτη, ἑβδόμη scripsi, ε′, ϛ′ ζ′ T **625–626** ὀγδόη, ἐνάτη, δεκάτη scripsi, η′, ϑ′, ι′ T **626** αἰγυπτία … ἀβουναία T, neglegentia ut vid. (vide diss. p. 37 n. 92), τιβουρτία …. ἀλβουναία exemplum (vide Lact. Div. inst. 1,6,12) 633 καὶ μὴ καὶ αὖθις ἀξιωθεῖσα **T** suppl. Bur. **638 sq.** μήτε … εἰδέναι τι **T**, fort. rectius μήτε τι … εἰδέναι (itaque exemplum)

καὶ χωρῶν ἐξειληφέναι τὰ νομισθέντα αὐτοῖς ἀναγ- 640
καῖα, καὶ δεῖν αὐτὸν ἐκ τούτων συναγωγὴν ποιήσα-
σθαι. κἀκεῖνος τοῦτο τάχιστα ποιήσας οὐ τὰ αὐτῆς
μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἄλλων συνήγαγε. καὶ οὕτω
πασῶν τῶν Σιβυλλῶν τὰ βιβλία ἐν τῷ Καπετωλίῳ
ἀπετέθησαν. (§ 77). ἀλλὰ τὰ μὲν Κυμαίας οὐ διεδόθη 645
εἰς πολλούς, ἐπειδὴ φανερώτερον τὰ τῇ Ἰταλίᾳ συμβη-
σόμενα προανεφώνει· τὰ δὲ τῶν ἄλλων ἐγνώσθη πᾶσι.
καὶ τὰ μὲν τῆς Ἐρυθραίας προγεγραμμένον ἔχοντα
τοῦτο τὸ ὄνομα τὸ ἀπὸ τοῦ χωρίου ἐπικεκλημένον
αὐτῇ γνώριμα κατέστη· τὰ δ' ἄλλα μὴ ἐπιγραφέντα, 650
ποῖα ποίων ἐστίν, ἀδιάκριτα ὑπάρχουσιν.

§ **78**. Ὅτι τοῦ Χριστοῦ τοὺς ἄρτους εὐλογήσαντος,
ἐπεὶ ἐκ τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ ἐτράφησαν ἄν-
θρωποι, δώδεκα δὲ ἦσαν καὶ οἱ μαθηταί, ἰσάριθμοι
αὐτῶν ἐπερίσσευσαν κόφινοι. 655

§ **79**. Ὅτι κατὰ Πίνδαρον ἀπίστοις πιστὸν οὐδέν
(fr. 233 Sn.-M.).

§ **80**. Ὅτι ἡ Σίβυλλα ἔφη τὸ (Or. Sib. 6, 26)·

ὦ ξύλον, ὦ μακάριστον, ἐν ᾧ θεὸς ἐξετανύσθη.

§ **81**. Ὅτι ἡ Σίβυλλα λέγει, ὡς ὁ θεὸς περὶ ἑαυτοῦ 660
διὰ σοφῶν αἰνιγμῶν πρὸς τὸν Νῶε τάδε φησίν (Or.
Sib. 1, 137–146)·

648 ἔχονται **T** corr. Bur. **649** τοῦτο τὸ ὄν. τὸ ἀπὸ τ. χωρίου Mr. l.c. p. 79 (collatis exemplo et adnotatione in marg. codicis **T** adscripta 'In antigr. huic de oraculis tractatui praemissa est Sibyllae Erythraeae de Christo acrostichis itidem manuscripta, cuius initium ἱδρώσει δὲ χθών' [= Or. Sib. 8,217, vide ibid. 217–250]), τοῦτο τὸ αὐτὸ ἀπὸ τοῦ χριστοῦ **T** **650** γνώριμον **T** em. Bur. ἐπιγράφοντα **T** em. Bur. **651** ποῖα ποίων scripsi (cl. exemplo), περὶ ποίων **T** **659** ὦ μακ. Bur. (= exemplum), τρισμακάριστον **T** ἐν ᾧ **T**, ἐφ' ᾧ (= Or. Sib.) exemplum

εἰμὶ δ' ἔγωγ' ὁ ἐών, σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νόησον·
οὐρανὸν ἐνδέδυμαι, περιβέβλημαι δὲ θάλασσαν
665 ⟨γαῖα δέ μοι στήριγμα ποδῶν, περὶ σῶμα κέχυται⟩
ἀήρ, ἡδ' ἄστρων με χορὸς περιδέδρομε πάντῃ.
ἐννέα γράμματ' ἔχω, τετρασύλλαβός εἰμι· νόει με·
αἱ τρεῖς αἱ πρῶται δύο γράμματ' ἔχουσιν ἑκάστη,
ἡ λοιπὴ δὲ τὰ λοιπὰ καί εἰσιν ἄφωνα ⟨τὰ⟩ πέντε·
670 τοῦ παντὸς δ' ἀριθμοῦ ἑκατοντάδες εἰσὶ δὶς ὀκτώ,
τρεῖς τρισκαιδεκάδες δίς θ' ἑπτά· γνοὺς δὲ τίς εἰμι
οὐκ ἀμύητος ἔσῃ τῆς παρ' ἐμοὶ σοφίης.

(§ **82**) οὗτος μὲν οὖν ὁ τὴν Θεοσοφίαν Σιβύλλης γεγραφὼς ἔδοξεν εἰς λύσιν τοῦ ζητημένου τὸ 'μονογενοῦς'
675 ὄνομα καὶ τὸ 'Ἐμμανουὴλ' εὑρεῖν. ἔοικε δὲ μὴ εἰδέναι τὴν λύσιν.

§ **83**. Ὅτι ἡ Σίβυλλα περὶ τοῦ Χριστοῦ χρησμῳδεῖ ταῦτα (Or. Sib. 1, 324–330)·

δὴ τότε τοῦ μεγάλοιο θεοῦ παῖς ἀνθρώποισιν
680 ἥξει σαρκοφόρος θνητοῖς ὁμοιούμενος ἐν γῇ,
τέσσαρα φωνήεντα φέρων, τὸ δ' ἄφωνον ἐν αὐτῷ
δισσόν· ἐγὼ δέ κέ τοι ἀριθμόν γ' ὅλον ἐξονομήνω·

663 ἔγωγ' scripsi, ἔγωγε **T**, Or. Sib. **Ψ**, ἐγὼ Or. Sib. **Φ** ὁ ἐὼν Bur. (post Castalionem), ὁ ὢν **T**, Or. Sib. **665** versum inserui ex exemplo, om. **T**, Or. Sib. **669** τὰ inserui ex exemplo (itaque Or. Sib.), δὲ ins. Bur. (post Alexandre) **671** τρεῖς (= exemplum) Bur., καὶ τρεῖς T, Or. Sib. δίς θ' Bur. (at vide exemplum), καὶ δὶς **T** **672** τῆς παρ' ἐμοὶ σοφίης **T** (ut Or. Sib.; at vide exemplum) **673** σιβύλλης abesse vult Bur., vix bene (cf. Mras l.c. p. 61) **676** τὴν λύσιν **T**, fort. correctius τὴν ὅλην λύσιν

ὀκτὼ γὰρ μονάδας, τόσσας δεκάδας ⟨δ'⟩ ἐπὶ ταύταις
ἠδ' ἑκατοντάδας ὀκτὼ ἀπιστοκόροις ἀνθρώποις
οὔνομα δηλώσει· σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νόησον. 685

Οὗτος ὁ τῆς Θεοσοφίας συγγραφεὺς τὸ 'Ἰησοῦς' ὄνομα παρατίθεται εἰς τὴν τοῦ ζητουμένου λύσιν, καὶ ὡς οἶμαι, τοῦτο ἀσφαλῶς.

§ **84**. Ὅτι Σιμωνίδης ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος περὶ τοῦ θείου ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀνεβάλλετο καὶ αὖθις ἐρω- 690 τηθεὶς τὴν αἰτίαν τῆς ὑπερθέσεως· 'Ὅσον, ἔφη, μᾶλλον σκοπῶ περὶ τοῦ θείου, τοσοῦτον ἀπέχω εἰδέναι.'

§ **85**. Ὅτι ὁ Πορφύριος εἷς ἐγένετο παρὰ τὴν ἀρχὴν ἐξ ἡμῶν, διὰ δὲ τὰς ἐπενεχθείσας αὐτῷ, ὡς ἱστόρησαν ἅγιοι, ὑπό τινων Χριστιανῶν ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαι- 695 στίνης πληγὰς ἐν ἰδιωτικοῖς πράγμασιν ἀπέστη ἀφ' ἡμῶν. φιλοχρήματος δὲ ὢν πλουσίαν ἔγημε γυναῖκα

§ **84** cf. Cic. Nat. deor. 1,22,60, unde Minuc. Fel. 13,4; dictum Thali attrib. Tertull. Apol. 46 (p. 282 Oehl.), id. Ad nat. 2,2 (p. 96,15–17 Reiff.) § **85** narratio detrahendi causa a Christianis contumeliose composita, cf. Porph. Ad Marc. 1–3, impr. 1 in fine (p. 273,19 Nck.): ... τοὐναντίον γὰρ ὑπ' ἀβελτερίας τῶν πολιτῶν σου καὶ τῷ πρὸς ἡμᾶς φθόνῳ βλασφημίαις τε πολλαῖς περιπέπτωκα καὶ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν εἰς θανάτου κίνδυνον ὑπ' αὐτῶν δι' ὑμᾶς (h. e. propter familiam Marcellae) περιέστην, et c. 3 (p. 275,1 Nck.): ἤνεγκα μὲν τὰς παραλόγους ὕβρεις, ἐβάστασα δὲ τὰς ἐπιβουλὰς εὐσχημόνως κτλ. φιλοχρήματος δὲ ὢν (**697**) at vide Porph. l.c. 1 (p. 273,9 Nck.): οὔτε μὴν διὰ χρημάτων περιουσίαν

§ **85–91** cod. **T** solus

683 δ' (vide exemplum) add. Bur. (cf. Or. Sib.) **694 sq.** ὡς ἱστ. ἅγιοι, ὑπὸ τῶν χριστιανῶν h. e. nefandi quidam culpam plagarum in Christianos delegant

πέντε παίδων μητέρα, γεγηρακυῖαν ἤδη καὶ Ἑβραίαν.

700 § **86**. Ὅτι Εὐριπίδης ἐν Οἰδίποδι τῷ δράματί αὐτοῦ φησι (T. G. F. 1049,4 [554a] N.[3] – Sn.)·

κακὸν ⟨γὰρ⟩ ἄνδρα χρὴ κακῶς πράσσειν ἀεί.

§ **87**. Ὅτι Μένανδρος παραινεῖ (fr. 944 K.-Th.)·

ἄνθρωπος ὢν τοῦτ' ἴσθι καὶ μέμνησ' ἀεί.

705 καὶ πάλιν (fr. 945 K.-Th. = Mon. 246 J.)·

εἰ θνητὸς εἶ, βέλτιστε, θνητὰ καὶ φρόνει.

καὶ αὖθις (fr. 946 K.-Th. = Mon. 781 J.)·

ὑπὲρ εὐσεβείας καὶ λάλει καὶ μάνθανε.

(§ **88**) [καὶ πάλιν] (fr. 947 K.-Th.)·

710 ἔα κεκρύφθαι λανθάνουσαν ἀτυχίαν·
τὸ γὰρ ἐξελέγχειν τὴν ὕβριν διττὴν φέρει.

πέντε παίδων (**698**) immo septem, cf. Porph. l.c. 1 (p. 273,1–4 Nck.): ἐγώ σε, Μάρκελλαν, – εἰλόμην ἔχειν σύνοικον, unde pendet Eunap. V. soph. 4,2,5 (p. 10,4 Giangr.), qui quinque liberos commemorat, duo neglegenter omittens § **86** cf. Stob. Anth. 4,5,11 v. 4 (p. 199,17 H. = 46,3 Mein.), ubi fr. Euripidis incertae fabulae est § **87** ἄνθρωπος (**704**) – ἀεί (**704**) eadem Stob. Anth. 3,21,1 (p. 556,9 H.) = fr. Philemonis (164 p. 307 K.-A.) εἰ θνητὸς (**706**) – φρόνει (**706**) eadem Stob. Anth. 3,21,4 (p. 556,15 H.) = fr. Antiphanis 982 K.-A. ὑπὲρ εὐσεβείας (**708**) – μάνθανε (**708**) cf. Thierfelder ad Menandr. l.c.: "... quis credat Menandrum scripsisse trimetrum insulsum 946?" ἔα κεκρύφθαι (**710**) – φέρει (**711**) cf. Menandr. fr. 638 K.-Th., Eur. O. T. (= fr. 553 N.[2]). Tamen versus in T traditos a Menandro alienos esse suo iure contendit Thierfelder

700 αὐτοῦ (i. q. αὑτοῦ) abesse malim **702** γὰρ ins. Bur. (e Stob.) πράσσειν T, πάσχειν Stob. **709** [καὶ πάλιν] lac. (ca. 6 litt.) expl. Bur. **711** τὴν ὕβριν post φέρει **T**, trsp. Bur.

§ **89**. Καὶ τοῦτο τὸ δὴ λεγόμενον· ὄνου ἀποθανόντος ὠνὰς μὴ ἀναγίνωσκε.

§ **90**. Ὅτι Ἀντισθένης φησί (fr. deest ap. Mullach et Caizzi-D. et Giannantoni)· 715

αἰσχρὸν τό γ' αἰσχρόν, κἂν δοκῇ, κἂν μὴ δοκῇ.

§ **91**. Ὅτι Τίμων ὁ Φλιάσιος, ὁ τοῦ Πύρρωνος μαθητής, οὕτω γράφει (fr. 784 in Suppl. Hell. ed. L.-J. et P.)·

σχέτλιοι ἄνθρωποι, κάκ' ἐλέγχεα, γαστέρες οἶον,
τοίων ἔκ τ' ἐρίδων ἔκ τε στοναχῶν πέπλασθε. 720

καὶ πάλιν (ibid. fr. 785)·

ἄνθρωποι κενεῆς οἰήσιος ἔμπλεοι ἀσκοί.

§ **89** ὄνου (712) – ἀναγίνωσκε (713) Crusius confert Apostol. 12,86 (= C. P. G. II 565 L.-S.): ἐπὶ τῶν ἀλλόκοτα διηγουμένων, cf. Synag. (Su. ο 39, Ph.), vix bene, vide app. crit. § **90** αἰσχρὸν τό γ' αἰσχρόν (716) etc. his verbis versum Euripidis (τί δ' αἰσχρόν, ἣν μὴ τοῖσι χρωμένοις δοκῇ = T. G. F. fr. 19 N.[2]) vituperant Antisthenes ap. Plut. mor. 33 c et Plato ap. Serenum in Stob. Anth. 3,5,36 (I p. 266,11 W.) § **91** Eus. Praep. ev. 14,18,28 (II p. 312,9 Mr.): ἐγένετο δὲ μαθητὴς αὐτοῦ Τίμων Φλιάσιος ... οὗτος γὰρ ἦν ὁ τοὺς Σίλλους γράψας καὶ λέγων· 'σχέτλιοι – πέπλασθε' καὶ 'ἄνθρωποι – ἀσκοί', unde Theod. Graec. aff. cur. 2,20–21 (p. 42,3 Raed.). Vide diss. p. 28

712 ὄνου sq. verba difficilia, fort. obscura **713** ὠνὰς μὴ ἀναγ. fort. 'noli pactum emptionis relegere (h. e. noli recordari, quanti illum asinum emeris), ne detrimento frustra movearis' **720** τοίων Eus., Theod., τοῖον **T**, ποίων Wil. πέπλασθε Eus. (codd. **O**, **N**), πεπλάνησθε **T**, Eus., Theod. (codd. nonnulli), πέπλησθε Theod. (codd. cett.)

TEXTVS GENVINVS
THEOSOPHIAE SIBYLLARVM

5 ...] ἐπειδὴ δὲ τῶν προσφάτων λόγων ἡ παράθεσις
τῶν παλαιῶν ἱκανωτέρα πρὸς τὰς ἐναντιώσεις ἐστίν,
οὐ πρὸς μονοειδῆ τινα μαρτυρίαν τὸ βιβλίον φέρειν
σπουδάζω, πολυχουστέραν δὲ μᾶλλον τῶν ἄλλων καὶ
ποικιλωτέραν τὴν περὶ τῆς πραγματείας ἀπόδειξιν ποι-
10 ούμενον.

Σίβυλλαι τοίνυν, ὡς πολλοὶ ἔγραψαν, γεγόνασιν ἐν **S. 1**

S. 1 Σίβυλλαι τοίνυν (**11**) – πολλῷ πρότερον (**40**) Lact. Div. Inst. 1,6,7: *M. Varro* (fr. 56a Card.) *Sibyllinos libros ait non fuisse unius Sibyllae, sed appellari uno nomine Sibyllinos, quod omnes feminae vates Sibyllae sunt a veteribus nuncupatae vel ab unius Delphidis nomine vel consiliis deorum enuntiandis;* σιούς *enim deos, non* θε-

S. 1–S. 17: tractatus de Sibyllis in libro decimo totius operis exstitisse cognovit Mr., qui titulum (ἐκ τῶν Φιρμιανοῦ Λακταντίου τοῦ Ῥωμαίου περὶ Σιβύλλης καὶ τῶν λοιπῶν [sic **D′**, **λ**]) spurium esse suo iure contendit cf. Mras 77 et diss. p. 29
5–10 cod. **D′**(**λ**)
prooemium fort. mutilatum, ita quidem ut lac. ante verba ἐπειδὴ δὲ κτλ. statuenda sit **9 sq.** an potius ποιούμενος?
S. 1: Sibyllarum catalogus: codd. **D′**(**λ**), **Φ**, Su., Su.′, **O″**, schol.

11–12 verba σίβυλλαι – δέκα post ὠνομάσθησαν (14 sq.) iteravit Su.

διαφόροις τόποις καὶ χρόνοις τὸν ἀριθμὸν δέκα. Σί- 12
βυλλα δὲ Ῥωμαϊκὴ λέξις, ἑρμηνευομένη προφῆτις εἶτ'
οὖν μάντις· ὅθεν ἑνὶ ὀνόματι αἱ θήλειαι μάντιδες ὠνο-

ούς *et consilium non* βουλήν, *sed* βούλλαν *appellabant Aeolico genere sermonis, itaque Sibyllam dictam esse quasi* θεοβούλην. – *ceterum Sibyllas decem numero fuisse, easque omnes numeravit sub auctoribus, qui de singulis scriptitaverint.* primam *fuisse de Persis, cuius mentionem fecerit Nicanor, qui res gestas Alexandri Macedonis scripsit*; secundam *Libyssam, cuius meminerit Euripides in Lamiae prologo*; tertiam *Delphida, de qua Chrysippus loquatur in eo libro, quem de divinatione composuit*; quartam *Cimmeriam in Italia, quam Naevius in libris belli Punici* (fr. 12* Strzel.), *Piso in annalibus* (H. R. R. 41, p. 136) *nominet*; quintam *Erythraeam, quam Apollodorus Erythraeus adfirmet suam fuisse civem eamque Grais Ilium petentibus vaticinatam et perituram esse Troiam et Homerum mendacia scripturum*; sextam *Samiam, de qua scribat Eratosthenes in antiquis annalibus Samiorum repperisse se scriptum*; septimam *Cumanam nomine Amaltheam, quae ab aliis Herophile vel Demophile nominetur* ... (12) octavam *Hellespontiam in agro Troiano natam, vico Marmesso circa oppidum Gergithium, quam scribat Heraclides Ponticus Solonis et Cyri fuisse temporibus*; nonam *Phrygiam, quae vaticinata sit Ancyrae*; decimam *Tiburtem nomine Albuneam, quae Tiburi colatur ut dea iuxta ripas amnis Anienis, cuius in gurgite simulacrum eius inventum esse dicitur tenens in manu librum.* Haec verba Lactantii auctor Theosophiae in Graecum sermonem vertit quattuor locis amplificans (vide infra). Ex ipsa Theosophia manaverunt praeter D′ (unde λ); Φ = Or. Sib. 2,29–50 Ge.); Su. (= Suid. σ 361 [IV p. 354,22–355,4 et 355,7–9 Adl.]); Su.′ (= Suid. ibid. p. 354,9–15 Adl.); O″ (= Par. Graec. 854 = An. Par. 1,332,19–333,3 et 333,11–28); schol. (= schol. Plat. Phaedr. 244 b = p. 79 sq. Greene). Vide etiam catalo-

12–14 σίβυλλα – ὠνομάσθησαν post excerptum e narratione de Sibylla Cymaea et rege Tarquinio hab. Su. (p. 354,6) **12** χρόνοις καὶ τόποις **Φ** Su. **O″** **13 sq.** εἴτ' οὖν **D′**, ἤγουν **Φ** Su. **O″**

15 μάσθησαν. πρώτη οὖν ἡ Χαλδαία εἴτ' οὖν ἡ Περσὶς ἡ κυρίῳ ὀνόματι καλουμένη Σαμβήθη ἐκ τοῦ γένους τοῦ μακαριωτάτου Νῶε, ἡ τὰ κατ' Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα λεγομένη προειρηκέναι, ἧς μνημονεύει Νικάνωρ ὁ τὸν Ἀλεξάνδρου βίον ἱστορήσας (F Gr Hist 20 146,1). δευτέρα ἡ Λίβυσσα, ἧς μνήμην ἐποιήσατο Εὐριπίδης (T. G. F. p. 506 N³.) ἐν τῷ προλόγῳ τῆς Λαμίας. τρίτη ἡ Δελφὶς ἡ ἐν Δελφοῖς τεχθεῖσα, περὶ ἧς εἶπε Χρύσιππος ἐν τῷ Περὶ θεότητος βιβλίῳ. τετάρτη ἡ Ἰταλικὴ ἡ ἐν Κιμμερίᾳ τῆς Ἰταλίας, ἧς υἱὸς ἐγένετο

gum Sibyllarum depravatum in Chron. Pasch. 288 A/B (praef. XVIII n. 10). De ratione, quae inter hos testes intercedit, cf. diss. p. 30–40. In testibus nonnullis ordo sententiarum turbatus est, alii singula verba omiserunt; quae omnia in app. crit. non commemoravi. De ipso indice Varroniano eiusque fontibus luculentissime egerunt Parke-McGing 29–33

Ῥωμαϊκὴ λέξις (13) originis incertae (cf. diss. p. 40) ἡ Χαλδαία (15) et ἡ κυρίῳ (16) – Νῶε (17) doctrina ipsius Theosophiae auctoris ut vid.; de Σαμβήθη (16) cf. Paus. 10,12,9 et de Νῶε (17) Or. Sib. 3,827 (Mras 71) ἡ τὰ κατ' Ἀλέξανδρον (17) – προειρηκέναι (18) de Alexandro etiam Sibylla Erythraea nomine Athenais vaticinata esse dicitur, cf. Callisth. (FGrHist 124,14); Meyer, Urgeschichte I 65 Χρύσιππος (23) fr. deest St. V. Fr.

15 εἴτ' οὖν ἡ **D'** ἤγουν **Φ**, ἡ καὶ Su. **O''** **16** γένους **D'** γένους οὖσα **Φ** **17** κατ' **D'** κατὰ **ΦO''** **20** ἡ (ante λίβυσσα) Su. **O''**, om. **D'**, **Φ**, schol. **22** ἡ (ante δελφίς) **O''**, om. **D'Φ**, Su., schol. **23** ἡ (ante ἰταλική) **Φ**, om. **D'**, cett. **24** κιμμερίᾳ **D'** Su. **O''** (vide Varron. ap. Lact.), μερία **Φ**, ἐρημία schol. (de λ non constat)

Εὔανδρος ὁ τὸ ἐν Ῥώμῃ τοῦ Πανὸς ἱερὸν τὸ καλού- 25
μενον Λουπέρκιον κτίσας. πέμπτη ἡ Ἐρυθραία ἡ καὶ
περὶ τοῦ Τρωϊκοῦ προειρηκυῖα πολέμου, περὶ ἧς Ἀπολ-
λόδωρος ὁ Ἐρυθραῖος (FGrHist. 422,1) διαβεβαιοῦ-
ται. ἕκτη ἡ Σαμία ἡ κυρίῳ ὀνόματι καλουμένη Φοιτώ,
περὶ ἧς ἔγραψεν Ἐρατοσθένης (FGrHist 241,26). 30
ἑβδόμη ἡ Κυμαία ἡ λεγομένη Ἀμάλθεια, ἡ καὶ Ἡρο-
φίλη, παρά τισι δὲ Ταραξάνδρα· Βεργίλιος δὲ (Aen.
6, 35 sq.) τὴν Κυμαίαν Δηιφόβην καλεῖ, Γλαύκου θυγα-
τέρα. ὀγδόη ἡ Ἑλλησποντία τεχθεῖσα ἐν κώμῃ Μαρ-
μησσῷ περὶ τὴν πολίχνην Γεργίθιον, αἳ τῆς ἐνορίας 35

Εὔανδρος (25) – Λουπέρκιον (26) cf. Clem. Al. Strom. 1,21,108,3 (p. 69,26 Stae.), unde auctor Theosophiae vid. pendere ἡ Ἐρυθραία (26) – πολέμου (27) cf. August. C. D. 18,23 (II p. 288,6 D.-K.) κυρίῳ ὀνόματι καλουμένη Φοιτώ (29) originis incertae, cf. Clem. Al. Strom. 1,21,132,3 (p. 82,17 Stae.), cui audit Φυτώ. Vide Mras 72 et diss. 41 παρά τισι δὲ Ταραξάνδρα (32) cf. Su. σ 359 (ex Hesychio Mil.). Non liquet, unde auctor Theosophiae sua hauserit Βεργίλιος δὲ (32) – θυγατέρα (33) Aeneidem noster ipse vid. evolvisse Γεργίθιον (35) vide diss. p. 38 n. 94

26 λουπ. Mr. (p. 54), λουπερκί **D′** λούπερκον **Φ** schol. (om. Su., **O″**) ἡ (ante ἐρυθραία) **Φ** schol., om. **D′O″**, Su. **29** ἡ (ante σαμία) **Φ** schol., om. **D′O″**, Su. καλουμένη bis **D′**, qui alterum ipse del. φοιτώ **D′** (vide test.), φυτώ **ΦO″**, Su., schol. **31** ἀμάλθεια schol., ἀμαλθεία **O″**, ἀμαλθία **D′Φ**, Su. **31 sq.** ἡροφ. scripsi (cf. Lact. l.c.), ἱεροφίλη **D′O″**, Su., ἐροφίλη Su., ἐρωφίλη schol. (vide diss. p. 39) **32** ταραξ. **λ**, παραξάνδρα ss. **τD′** **34** κώμῃ] κύμη **D′** (ut vid.) **34 sq.** μαρμησσῷ **D′** (om. **λ**), de forma cf. Lact. l.c. 1,6,12; diss. p. 38 n. 93 **35 τ.** πολίχνην] τι πολίχνιον **λ** γεργ. scripsi (cf. Lact.), γεργήτιον **D′** (de ceteris cf. diss. p. 39 n. 99), γεργίτιον mavult Mr. **35 sq.** αἳ – ἐτύγχανον **D′**, Su., ἥτις ἐνορία ποτὲ τρωάδος ἐτύγχανεν **Φ**, sim. schol.

ποτὲ τῆς Τρῳάδος ἐτύγχανον, ἐν καιροῖς Σόλωνος καὶ Κύρου, ὡς ἔγραψεν Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός (fr. 131 We.). ἐνάτη ἡ Φρυγία, πολλῷ πρότερον τῆς Ἑλλησποντίας, καὶ αὕτη χρησμώδης. δεκάτη ἡ Τιβουρτία
40 ὀνόματι Ἀλβουναία, καὶ αὕτη πολλῷ πρότερον.

Φασὶ δέ, ὡς ἡ Κυμαία ἐννέα βιβλία χρησμῶν ἰδίων **S. 2** προσεκόμισε Ταρκυνίῳ Πρίσκῳ τῷ τηνικαῦτα βασι-

πολλῷ (**38**) – Ἑλλησποντίας et καὶ αὕτη (**39**) sq. de fontibus non constat, vide diss. p. 41 **S. 2** Narrationem de Cymaea (Cumana) et de libris Sibyllinis habet Lact. Div. inst. 1,6,10 (pone verba *quae ab aliis Herophile vel Demophile nominatur,* vide supra p. 58) e Varrone excerptam: *eamque novem libros attulisse ad regem Tarquinium Priscum ac pro iis trecentos philippeos postulasse regemque aspernatum pretii magnitudinem derisisse mulieris insaniam; illam in conspectu regis tres combussisse ac pro reliquis idem pretium poposcisse; Tarquinium multo magis insanire mulierem putasse; quae denuo tribus aliis exustis cum in eodem pretio perseveraret, motum esse regem ac residuos trecentis aureis emisse; quorum postea numerus sit auctus, Capitolio refecto, quod ex omnibus civitatibus et Italicis et Graecis praecipueque Erythraeis coacti adlatique sunt Romam, cuiuscumque Sibyllae nomine fuerunt.* E Lactantio pendet auctor Theosophiae, cuius verba praebentur a testibus hisce: D′ (λ), Φ (= Or. Sib. I. 51–74 Ge.), Lyd. (Io. Lyd. De mensibus 4,47, codd. XS, ed. Wuensch p. 104); O″ (= An. Par. 1,334,25–335,2 = p. 104 Wuensch); Su. (= Suid. σ 361, p. 355,4–6 Adl.). De ratione, quae inter hos testes intercedit,

S. 2 codd. **D′**(**λ**), **Φ** Su., Lyd., O″ (vide test.)

38 ἡ (ante φρυγία) **Φ**, schol., om. **D′**, **O″** Su. **38 sq.** πολλῷ – χρησμώδης **D′**, om. **O″**, Su., schol. **39** τιβ. **D′**, schol., τιγουρτία **Φ**, Su., τιγούρτη **O″** **40** ἀλβουν. schol. (cf. diss. p. 34 n. 86), ἀμμουναία **D′**, ἀβουναία **ΦO″**, Su. καὶ αὕτη π. πρότερον **D′** (= **λ**), om. cett. **42** πρίσκῳ **Θ** (ut Lact.), at vide testimonia cetera (praeter Gellium) et diss. p. 41

λεύοντι τῶν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων τριακοσίους φιλιππείους ὑπὲρ αὐτῶν ζητοῦσα. καταφρονηθεῖσα δὲ καὶ οὐκ ἐρωτηθεῖσα τίνα ἐστὶ τὰ ἐν αὐτοῖς περιεχόμενα, 45
πυρὶ παρέδωκεν ἐξ αὐτῶν τρία. αὖθις δὲ ἐν ἑτέρᾳ προ⟨σ⟩όδῳ τοῦ βασιλέως προσήνεγκε τὰ ἓξ βιβλία τὴν αὐτὴν ὁλκὴν ἐπιζητοῦσα. οὐκ ἀξιωθεῖσα δὲ λόγου πάλιν ἔκαυσεν ἄλλα τρία. εἶτα ἐκ τρίτου ἐπιφερομένη τὰ περιλειφθέντα τρία προσῆλθεν αἰτοῦσα οὐδὲν 50
ἧττον τὸ αὐτὸ τίμημα καὶ λέγουσα, εἰ μὴ λάβοι, καίειν καὶ αὐτά. τότε, φασίν, ὁ βασιλεὺς ἐντυχὼν αὐτοῖς καὶ θαυμάσας ἔδωκε μὲν ὑπὲρ αὐτῶν ἑκατὸν φιλιππείους καὶ ἐκομίσατο αὐτά, παρεκάλει δὲ περὶ τῶν ἄλλων ἕξ·

vide diss. p. 31–40. – Cetera testimonia, quibus narratiuncula nostra continetur, distributa sunt in redactiones tres (cf. diss. p. 41 n. 104): **a)** A Lactantio prope absunt Gellius N. A. 1,19 *(ex antiquis annalibus)*; Dion. Hal. A. R. 4,62,2 (= Varro fr. 60 Card.); Serv. ad Verg. Aen. 6,72 (= Varro fr. 56c Card.). – **b)** Plin. N. h. 13,88; Solin. 2,17 Momms. – **c)** Cassius Dio fr. 10,8 (I p. 26,1 Melb.; Zonar. 7,11; Tzetz. in Lyc. Al. 1279). Vide praeterea Tac. Ann. 6,12. – Ceterum conferas quaeso, quae de Numae Pompilii voluminibus religiosis alia de causa a Romanis et iis crematis tradita sunt, vide August, C. D. 7,34 sq.

43 sq. φιλιππείους T (coniecerat Al.), φιλιππαίους D′, Φ (om. cett.) **44** ὑπὲρ αὐτῶν (= T) Φ, ὑπὲρ ἑαυτῆς D′ | ζητοῦσα (= T) scripsi, ζητήσασα D′, Φ **44 sq.** καὶ οὐκ (= T) scripsi, καὶ οὔτε D′Φ **45** ἐστὶ Φ (cf. T), εἰσὶ D′ **47** προόδῳ D′ corr. Al. (cf. προσελθοῦσα Lyd.) **48** ἐπιζητ. (cf. T) scripsi, ἐπιζητήσασα Φ ἐπερωτήσασα D′ **50 sq.** οὐδὲν ἧττον et καὶ (ante λέγουσα) om. Φ **51** καίειν] malim καύσειν **52** malim καὶ ταῦτα φασίν Φ, φησίν (cp.) D′ **53** φιλ. Φ (ut vid.), φιλιππαίους D′ **54** ἕξ om. Φ

55 τῆς δὲ ἀπαγγειλάσης μήτε τὰ ἴσα τῶν ἐμπρησθέντων
ἔχειν μήτε τι δίχα ἐνθουσιασμοῦ τοιοῦτον εἰδέναι, ἔσθ'
ὅτε δέ τινας ἐκ διαφόρων πόλεων καὶ χωρίων ἐξειλη-
φέναι τὰ νομισθέντα αὐτοῖς ἀναγκαῖα καὶ ἐπωφελῆ
καὶ δεῖν ἐξ αὐτῶν συναγωγὴν ποιήσασθαι, τοῦτο τάχι-
60 στα πεποίηκε· τὸ γὰρ ἐκ θεοῦ δοθὲν ὡς ἀληθῶς μυχῷ
κείμενον οὐκ ἔλαθεν. ἀνατέλλει δὲ πρόπαρ ἄλλων καὶ
πασῶν τῶν Σιβυλλῶν τὰ βιβλία ⟨ἃ⟩ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ
τοῦ Καπετωλίου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἀπετέθησαν,
τῶν μὲν τῆς Κυμαίας κατακρυφθέντων καὶ οὐ διαδο-
65 θέντων εἰς πολλούς, ἐπειδὴ τὰ συμβησόμενα ἐν Ἰταλίᾳ
ἰδικώτερον καὶ τρανότερον προανεφώνησεν, τῶν δὲ
ἄλλων γνωσθέντων ἅπασιν. ἀλλὰ τὰ μὲν τῆς Ἐρυ-
θραίας προγεγραμμένον ἔχει τοῦτο τὸ ἀπὸ τοῦ χωρίου
ἐπικεκλημένον αὐτῇ ὄνομα· τὰ δέ γε ἄλλα οὐκ ἐπιγρα-
70 φέντα, ποῖα ποίας εἰσίν, ἀδιάκριτα καθέστηκε.

Φιρμιανὸς τοίνυν, οὐκ ἀθαύμαστος φιλόσοφος καὶ **S. 3**

S. 3 Φιρμιανὸς τοίνυν (**71**) – λέγουσιν (**95**): E Theosophia fluxerunt 1) Or. Sib. Φ (75–91 Ge.): Φιρμιανὸς τοίνυν – ὑπὸ τῶν πρέσβεων ὅσα δυνατὸν παραθήσομαι (cf. infra 98), **2)** O″ = An. Par. 3,333,3–10 = Io. Lyd. De mens. p. 102,17–26

S. 3 codd. **D′Φ**, Su.′ schol.

55 τῆς **D′** αὐτῆς **Φ** exspectaveris τοῖς ἐμπρησθεῖσιν **56** εἰδέναι **Φ** εἶναι **D′** **58** σὐτοῖς (= T) Φ, αὐταῖς **D′** **60** πεποίηκε **D′** καὶ πεποιήκασιν **Φ** **61–63** ἀνατέλλει – ἀπετέθησαν **D′** πασῶν δὲ τῶν σιβυλλῶν τὰ βιβλία ἀπετέθησαν ἐν τῷ καπετωλίῳ ῥώμης τῆς πρεσβυτέρας **Φ** (brevius) **62** ἃ ins. Mr. **64** κατακρυβέντων **Φ** **69 sq.** ἐπιγρ. scripsi (duce Bur.) ἐπιγράφοντα **D′** (vide T), ἐπιγράφονται **Φ** **70** ἀδιάκριτα δὲ καθ. **Φ**

ἱερεὺς τοῦ προλεχθέντος Καπιτωλίου γενόμενος, πρὸς τὸ αἰώνιον ἡμῶν φῶς, τὸν Χριστόν, βλέψας ἐν ἰδίοις πονήμασι τὰ εἰρημένα ταῖς Σιβύλλαις περὶ τῆς ἀρρήτου δόξης παρέθηκε καὶ τὴν ἀλογίαν τῆς Ἑλληνικῆς 75
ὑπολήψεως καὶ ἀντιδοξίας ἀπήλεγξεν. καὶ ἔστιν ἡ μὲν αὐτοῦ ἔντονος ἐξήγησις τῇ Αὐσονίᾳ γλώττῃ, οἱ δὲ Σιβυλλιακοὶ στίχοι Ἑλλάδι φωνῇ, ὡς καὶ ἐξηνέχθησαν. ἵνα δὲ τοῦτο μὴ ἄπιστον φαίνηται, μαρτυρίαν τοῦ προμνημονευθέντος πολυμαθοῦς ἀνδρὸς παρέξομαι 80
ἔχουσαν τόνδε τὸν τρόπον· "Harum omnium Sibyllarum

Wuensch: ὅτι δὲ οἱ στίχοι αὐτῆς ἀτελεῖς εὑρίσκονται καὶ ἄμετροι – εἴτε κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ τοιοῦτο γέγονεν, μὴ γινώσκοιντο ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ ἀναξίων οἱ χρησμοὶ αὐτῆς, **3)** schol. Plat. Phaedr. 244 b (p. 80 Greene). Lydus et scholiasta verba Theosophiae plus minusve mutaverunt, quod in apparatu crit. non notatur, vide diss. p. 31 sq.

Harum (**81**) – habent (**84**) Lact. Div. inst. 1,6,13 (vide app. crit.)

73 φῶς **Φ** (cf. diss. p. 38 n. 96), ὄφελος **D'** **74** πον. **D'Φ** ποιήμασι **λ** (cf. diss. p. 38 n. 97) **76** ὑπολ. καὶ ἀντιδοξίας **D'** πλάνης **Φ** ἔστιν om. **Φ** **76 sqq.** sententiae sequentes ab Io, Lydo (**O''**, Su.) mutatae sunt, vide diss. p. 31 **77** ἔντονος **D'Φ**, fort. εὔτονος **78** ὡς καὶ om. **Φ** **80** προμνημ. **Φ** μνημονευθέντος **D'** (fort. correctius) **81–85** verba Lactantii a scriba Graeco linguae Latinae fort. ignaro per litteras deformes ex exemplo inscite descripta tres lineas complecta pone v. *nisi* abrupte finiuntur; putaveris laboris taedium scribam cepisse. Quattuor vel quinque lineae vacant in **λ**, sex in λ_1. Cetera verba Lactantii (a *quindecim viris – fas habent*) e. g. supplevi. Neque tamen liquet, num auctor Theosophiae etiam sententiam sequentem in testimonium vocaverit *(et sunt singularum singuli libri: quos quia Sibyllae nomine inscribuntur, cuius esse credunt, suntque confusi nec discerni ac suum cuique adsignari potest nisi Ery-*

carmina et feruntur et habentur praeterquam Cumeae, cuius libri a Romanis occuluntur nec eos ab ullo nisi ⟨a quindecim viris inspici fas habent⟩." ἐπεὶ οὖν τὰ παρ'
85 ἡμῖν εὑρισκόμενα Σιβυλλιακὰ οὐ μόνον ὡς εὐπόριστα παρὰ τοῖς νοοῦσι τῶν Ἑλλήνων εὐκαταφρόνητά ἐστιν – τὰ γὰρ σπάνια τίμια δοκεῖ –, ἀλλὰ καὶ ὡς πάντων τῶν στίχων μὴ σῳζόντων τὴν ἀκρίβειαν τοῦ μέτρου ἀργοτέραν ἔχει τὴν πίστιν (αἰτία δὲ αὐτῶν τῶν
90 ταχυγράφων οὐ συμφθασάντων τῇ ῥύμῃ τοῦ λόγου ἢ καὶ ἀπαιδεύτων γενομένων, οὐ τῆς προφήτιδος· ἅμα γὰρ τῇ ἐπιπνοίᾳ ἐπέπαυτο τῶν λεχθέντων ἡ μνήμη· καὶ πρὸς τοῦτο βλέψας ὁ Πλάτων ἔφη [Men. 99 d 4]· '... ὅταν κατορθώσωσι ⟨λέγοντες⟩ πολλὰ καὶ μεγάλα
95 πράγματα, μηδὲν εἰδότες ὧν λέγουσιν') – διὰ τοῦτο οὖν,

ἐπεὶ οὖν τὰ παρ' ἡμῖν (**84**) sq. cf. Ps.-Iust. Coh. 37,3 (p. 76,38 Marc.); diss. p. 42

thraeae, quae et nomen suum verum carmini inseruit et Erythraeam se nominatuiri praelocuta est, cum esset orta Babylone). In mg. fort. a manu recentiore scripta exstant verba haecce; "verba Lactantii cap. VI de falsa religione feruntur extr.(?)" D'

82 *feruntur* Lact. *ειruntur* **D'** (ut vid.) *cum.* **D'**, Lact. (codd. HMPV), *cumaeae* Lact. (codd. cett.) **83** *libri a* Lact., *libriaria* **D'** *occul.* **D'** (ut Lact. codd. **PV**), *occultantur* vel *occultentur* vel *absconduntur* Lact. (codd. cett.) **86** νοσοῦσι **D'**, **Φ** corr. Rz. **89 sq.** αὐτῶν τ. ταχυγρ. scripsi, αὐτῶν ταχυγράφων **D'**, αὕτη τῶν ταχυγράφων **Φ** (solum τῶν ταχυγρ. **O''** Su. in sententia mutata) **91** post γενομένων add. **O''** Su. καὶ ἀπείρων γραμματικῶν **92** ἀπέπαυτο **λ** τῶν λεχθ. ἡ μνήμη **D'**, ἡ τῶν λεχθ. μνήμη **ΦO''** Su. **93** καὶ – ἔφη **D'**, πρὸς ἃ καὶ ὁ πλ. βλέψας ἔφη **Φ** **94** ὅταν (ὅτ' ἂν) κατ. **D'** ὅτι κατορθώσουσι **Φ**, ὅταν κατορθῶσι Plat. λέγοντες supplevi e Plat. (cf. Ps. Iust., cuius codd. plurimi participium omiserunt)

ὅπερ ἔφην, ἐκ τῶν κομισθέντων ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ τῶν πρέσβεων καὶ ληφθέντων ὕστερον ἀπὸ τοῦ Καπιτωλίου παραθήσομαι νῦν ὅσ' ἂν συνειδῶ. καὶ γὰρ Αἰσχύλος ἀπεφήνατο εἰπών (fr. 176 R.)·

ἁπλᾶ γάρ ἐστι τῆς ἀληθείας ἔπη. 100

S. 4 Ἐμαρτύρησε τοίνυν ἡ ⟨Σίβυλλα⟩ περὶ τοῦ ἑνὸς ἀνάρχου θεοῦ ταῦτα (Or. Sib. fr. 1, 7 Ge.)·

εἷς θεός ἐστιν ἄναρχος, ὑπερμεγέθης, ἀγένητος·

⟨καὶ⟩ τῷ τῆς θεολογίας λόγῳ προσαποδιδοῦσα τὸν τῆς κοσμογενείας τῷ ἀρρητοτάτῳ καὶ τεχνικωτάτῳ 105 τούτῳ θεῷ τὸ πᾶν ἔδωκεν εἰποῦσα (Or. Sib. fr. 3, 3–5 + fr. 5 Ge.)·

ἀλλὰ θεὸς μόνος εἷς πανυπέρτατος, ὃς πεποίηκεν
οὐρανὸν ἠέλιόν τε καὶ ἀστέρας ἠδὲ σελήνην

Αἰσχύλος (98) – ἔπη (100) cf. Stob. Ecl. 3,11,14 (3,431,16 W.-H.: Αἰσχύλου Ὅπλων κρίσεως), vide Eur. Phoen. 469 **S. 4** ἐμαρτύρησε (101) – πόντου (110) Lact. Div. Inst. 1,6,15: *in his ergo versibus quos Romam legati adtulerunt, de uno deo haec sunt testimonia:* εἷς θεός – ἀγένητος, *hunc esse solum summum deum, qui caelum fecerit hominibusque distinxerit*: ἀλλὰ θεὸς – πόντου. Auctor Theosophiae e Lactantio pendet

S. 4 codd. **D**′(λ), **Φ** (Or. Sib. p. 93–103 Ge.)

98 ὅσ' ἂν Mr., ὅσα **D**′(λ) καὶ γὰρ αἰσχ. scripsi, καὶ αἰσχ. γὰρ **D**′; in mg. 'αἰσχύλος ὅπλα γάρ ἐστι τῆς ἀληθείας ἔπη' **D**′ **100** ὅπλα **D**′ (= λ cf. Stob. cod. L) em. Mr. (vide test.) **101** σίβυλλα om. **D**′(λ), **Φ**, suppl. Mr. (in mg. σίβυλλα θεολόγος **D**′) **102** ταῦτα **D**′, τοιαῦτα λ, τάδε **Φ** (fort. correctius) **103** ἐστιν ἀν. **D**′, ὃς μόνος (μ. ὃς **Φ**) ἄρχει Lact., **Φ** ἀγέν. Lact., **Φ**, ἀγέννητος **D**′ **104** καὶ e. g. addidi

110 καρποφόρον γαῖάν τε καὶ ὑγροῦ κύματα πόντου,
ὃς μόνος ἐστὶ θεὸς κτίστης ἀκράτητος ὑπάρχων,
αὐτὸς δ' ἐστήριξε †μορφῆς τύπον† μερόπων τε,
αὐτὸς ἔμιξε φύσιν πάντων, γενέτης βιότοιο.

'ἔμιξε δὲ φύσιν πάντων', καθὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἀν-
115 δρὸς ἡ γυνὴ ἐπλάσθη καὶ καθὸ συνερχόμενοι εἰς σάρκα μίαν πατέρες γίνονται καὶ καθὸ ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων ἐναντίων ὄντων ἀλλήλοις καὶ τὸν ὑπουράνιον κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐδημιούργησεν.

S. 5 Ἐξηγεῖται δὲ καὶ τὴν γένεσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν
120 ἐκ τοῦ παραδείσου ἔξοδον, ἥτις οὐ μόνον πρόσκαιρον, ἀλλὰ καὶ μοχθηρὰν τὴν ζωὴν αὐτῶν πεποίηκε, λέγουσα οὕτως (Or. Sib. 8, 260–262)·

μόνος (**111**) – βιότοιο (**113**) Lact. Div. Inst. 2,11,18: *Sibylla hominem dei opus esse testatur:* ὃς μόνος – βιότοιο, cf. Or. Sib. 3,28: αὐτὸς (112) – μερόπων τε (112). Verba Theosophiae e Lactantio vid. fluxisse, vide app. crit. τῆς πλευρᾶς (**114**) – ἐπλάσθη (**115**) cf. Gen. 2,21–22 καθὸ (**115**) – γίνονται (**116**) cf. Gen. 2,24 καθὸ ἐκ τῶν τεσσάρων (**116**) sq. cf. Emped. test. 1 (Vors.[6] I p. 282,6 D.-K.), vide Pythag. anon. (Vors.[6] I p. 449,6) al. **S. 5** ἐξηγεῖται δὲ (**119**) – κακοῦ τε (**125**) cf. Lact. Div. inst. 2,12,20: … *mors itaque secuta est hominem secundum dei sententiam, quod etiam Sibylla in carmine suo docet dicens:* ἄνθρωπος – κακοῦ τε. *sic facta est vita hominis temporaria* etc.

S. 5–S. 17: codd. **D′** (λ)

110 ὑγροῦ (scripsi, ὑγρὰ **D′**). κύματα **D′**, ὕδατος οἶδματα Lact., **Φ** **112** δ' Lact., om. **D′** (αὐτὸς ὃς ἐστ. Or. Sib. 3,27) | μορφῆς τύπον **D′**, μορφὴν τύπον **Φ**, τύπον μορφῆς Lact., fort. τύπον μορφὴν post μερόπων τε Lactantium v. Or. Sib. 3,28 (καὶ θῆρας ποίησε καὶ ἑρπετὰ καὶ πετεεινά) consulto omisisse ci. Br.; potius credideris versum casu intercedisse (qua de causa etiam in Theosophia deest) **113** γενεῆς **D′** Lact., **Φ** corr. Stadtm. **116** πατρὸς **Φ** (cf. diss. p. 36 n. 88) τεσσ. scripsi, δ′ **D′**

ἄνθρωπον πλασθέντα θεοῦ παλάμαις ἁγίαισιν,
ὃν κἐπλάνησεν ὄφις δολίως, ἐπὶ μοῖραν ἀνελθεῖν
τοῦ θανάτου γνῶσίν τε λαβεῖν ἀγαθοῦ τε κακοῦ τε. 125

ἐπεὶ οὖν, φησί, μόνος ἐστὶ ποιητὴς καὶ προνοητὴς τῶν ἁπάντων καὶ ἀρχιτέκτων τῶν πραγμάτων, μόνος σεπτὸς καὶ προσκυνητὸς ἔστω, φησί (Or. Sib. fr. 1, 15–16 Ge.)·

αὐτὸν τὸν μόνον ὄντα σέβεσθ', ἡγήτορα κόσμου, 130
ὃς μόνος εἰς αἰῶνα καὶ ἐξ αἰῶνος ἐτύχθη.

S. 6 Συνάπτει δὲ τοῖς ἐγκειμένοις, ὅτι ὁ σωτὴρ πάντων περὶ ἑαυτοῦ διὰ σοφῶν αἰνιγμάτων πρὸς τὸν Νῶε λέγει τοιάδε (Or. Sib. 1, 137–146)·

εἰμὶ δ' ἐγὼ τοῖος· ⟨σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νόησον· 135
οὐρανὸν ἐνδέδυμαι,⟩ περιβέβλημαι δὲ θάλασσαν,
γαῖα δέ μοι στήριγμα ποδῶν, περὶ σῶμα κέχυται

κἐπλάνησεν (124) – ἀνελθεῖν cf. Or. Sib. 1,40 ἐπεὶ οὖν (126) – ἐτύχθη (131) Lact. Div. inst. 1,6,16 (unde auctor Theosophiae pendet): *qui quoniam solus sit aedificator mundi et artifex rerum vel quibus constat vel quae in eo sunt, solum coli oportere testatur*: αὐτὸν τὸν – ἐτύχθη

S. 5 **124** κἐπλάνησε scripsi (cf. diss. p. 11 n. 27), κ' ἐπλάν. Lact., **Ω**, καὶ πλάνησε **D'**(λ), **Ψ**, τ' ἐπλάν. **Φ** (fort. genuinius) | ἀνελθεῖν (= Lact.) **D'**, ἀπελθεῖν **ΦΨ** ἐλθεῖν **Ω** **128** φησί **D'**, fort. melius φησὶ γάρ vel φησὶ δέ **130** σέβεσθ' sic **D'**, σέβεσθαι **λ**
S. 6 **135–144** de var. lect. **ΦΨ** (deest **Ω**) vide diss. p. 49 sq. **135 sq.** σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ – ἐνδέδυμαι ex Or. Sib. (= T) inserui, om. **D'**(λ), vide diss. p. 49 n. 115 (aliter Mras 78) **137** δέ μοι (= **T**) **ΦΨ**, δέ μου **D'**(λ), Mr.

ἀήρ, ἠδ' ἄστρων με χορὸς περιδέδρομε πάντη.
ἐννέα γράμματ' ἔχω, τετρασύλλαβός εἰμι· νόει με·
140 αἱ τρεῖς αἱ πρῶται δύο γράμματ' ἔχουσιν ἑκάστη,
ἡ λοιπὴ δὲ τὰ λοιπὰ καί εἰσιν ἄφωνα τὰ πέντε·
τοῦ παντὸς δ' ἀριθμοῦ ἑκατοντάδες εἰσὶ δὶς ὀκτώ,
τρεῖς τρισκαιδεκάδες τρίς θ' ἑπτά· γνοὺς δὲ τίς εἰμι
οὐκ ἀμύητος ἔσῃ σοφίης πολυήρατος ἀνήρ.

145 ἐννεαγράμματον ⟨οὖν⟩ ὄνομα τετρασύλλαβον, οὗ αἱ πρῶται τρεῖς συλλαβαὶ ἀπὸ δύο στοιχείων εἰσίν, ἡ δὲ τελευταία τριῶν 'μονογενής' ἐστιν· εἰς δὲ τὰ ἐννέα ταῦτα στοιχεῖα ἔστιν ἄφωνα πέντε μ̄ν̄γ̄ν̄ς̄· τοῦ παντὸς δ' ἀριθμοῦ τῶν γραμμάτων, τούτεστιν τοῦ 150 'μονογενὴς υἱὸς θεοῦ', συνάγονται ψῆφοι ,αχ'ξ'. καὶ Ἐμμανουὴλ δὲ τοσαύτας ἔχει συλλαβὰς καὶ γράμ-

S. 6 ἐννέα γράμματ' (**139**) – τίς εἰμι (**143**) cf. Mras 60 sq. | νόει με (**139**) nomen pr. (sc. *Noe*) significat τρίς θ' ἑπτά (**143**) auctor Theosophiae, si coniectura Mrasii probatur, numerum 1660 ante oculos habet, qui summae litterarum vocum μονογενὴς υἱὸς θεοῦ respondet, cf. Mras 61: „Daß υἱὸς θεοῦ unter μονογενής mitverstanden und daher mitzuaddieren ist, dagegen ist nichts einzuwenden, da ja ein jeder, der in religiösem Sinn an μονογενής denkt, notwendigerweise sich υἱὸς θεοῦ dazudenkt. Dieses Hinzudenken entspricht ganz dem Orakelhaften der sibyllinischen Dichtungen" σοφίης πολυήρατος ἀνήρ (**144**) cf. Mras 57 sq. καὶ Ἐμμανουὴλ (**151**) – συλλαβὰς καὶ γράμματα (**151**) enodatio aut imperfecta aut falsa, cf. T § 82 et Mras 61

138 ἠδ' (= T) D', δ' ἠδ' **ΦΨ** περιδέδρομε (= T) **Φ**, περιδέδραμε D', περιδέδραμαι **Ψ** **141** τὰ πέντε (ε'D')] δὲ πέντε ci. Al. **143** καὶ τρὶς ἑπτά D' (λ, cf. T) em. Mr., σὺν τοῖς ἑπτὰ **Ψ**, σύν γ' (γὰρ cod. P) ἑπτά **Φ** **144** ἔσῃ D'(λ) em. Mr. **145** οὖν e. g. inserui **147** εἰς δὲ D', εἰ δὲ λ (itaque Mr. [Mras p. 46,11]) **148** πέντε Mr., ε̄ D'(λ)

ματα. οὐκ ἄπορον τοίνον ἡμῖν ἐγένετο τὸ νόημα, ἀλλ' ἔγνωμέν σε, δέσποτα, καὶ ἑαυτούς σοι μετ' ἰσχυρᾶς ἐλπίδος παρεθέμεθα καὶ πρὸς σὲ ἔχομεν ἑαυτούς, μᾶλλον δὲ αὐτὸς σὺ πρὸς ἑαυτὸν ἔχεις ἡμᾶς, καὶ 155 ὑμνοῦμέν σε· ἡ ἐξουσία σου ἐξουσία ἀΐδιος καὶ ἡ βασιλεία σου βασιλεία αἰώνιος.

S. 7 Εἶτα τῶν ἐπῶν τοῦ δευτέρου αὐτῆς τόμου ἐπαΐωμεν τῶν μηνυόντων τὴν ἐκ παρθένου πάναγνον γέννησιν τοῦ ἁγίου τῶν ἁγίων Ἐμμανουὴλ ἐχόντων ὧδε· 160

ὁπ⟨π⟩ότ' ἂν ἡ δάμαλις λόγον ὑψίστοιο θεοῖο
τέξεται, ἡ δ' ἄλαλος φῶς ⟨θεοῦ⟩ λόγῳ οὔνομα
δώσει,

S. 7 εἶτα (158) – ἐν γῇ (167) versus ὁππότ' ἂν – βροτοῖσιν, qui in Or. Sib. desunt, inveniuntur in A = Angel. Graec. 43 (saec. XIV) fol 189ᵛ, nr. 6; O' = Vat. Ottob. Graec. 411 (saec. XIV), fol. 229ʳ; Q'' = Par. Graec. 396 (saec. XIII), f. 462; vide diss. p. 47 sq. n. 112 τοῦ δευτέρου ... τόμου (158) cf. Mras 80 sq. τέξεται (162) – μέσσοις (163) Mras (59) conferri iussit Or. Sib. 2,36.185; 5,155; 12,31 φῶς (162) legisse auctorem Theosophiae elucet ex enarratione l. 187. Neque tamen verba

S. 7 l. 158–160: codd. **D'**(λ) et **A**
l. 161–169: codd. **D'**(λ), **AQ''O'** (cf. test.)

156 ἡ (ante ἐξουσία) **D'** (itaque Mr.), ἡ ἡ **λ** **161** ὁπότ' codd. (et **λ**) expl. Mr. θεοῦ λόγον ὑψίστοιο codd. (et **λ**) trps. et emend. Mr. **D'** in mg. (f. 290ᵛ) hab. schol. difficile lectu: περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ δεσπότου Χριστοῦ ἐκ τῆς ἀειπαρθένου καὶ ἀχράντου (?) Μαρίας καὶ τῆς ὀνομασίας αὐτοῦ ἤγουν τὸ Ἰησοῦς ὅ, τι ἐκλήθη **162** versum om. **AQ''O'** ἄλαλος **D'** (cf. infra p. 72,186), ἄλοχος cett., prob. Mr. (Mras 59); at ἄλαλος = 'tacens', itaque auctor Theosophiae intellexit, cf. infra l. c. φῶς **D'**(λ) em. Mr. θεοῦ ins. Sn. (cf. p. 73,187, τῷ add. Mr.; vide test.)

καὶ τότ' ἀπ' ἀντολίης ἀστὴρ ἐνὶ ἥμασι μέσσοις
λαμπρὸς παμφαίνων ⟨τε⟩ ἀπ' οὐρανόθεν
προφανεῖται
165 σῆμα μέγ' ἀγγέλλων θνητοῖς μερόπεσσι
βροτοῖσι,
(Or. Sib. 1, 324–335) δὴ τότε τοῦ μεγάλοιο θεοῦ
παῖς ἀνθρώποισιν
ἥξει σαρκοφόρος θνητοῖς ὁμοιούμενος ἐν γῇ,
τέσσαρα φωνήεντα φέρων, τὸ δ' ἄφωνον ἓν
αὐτῷ
170 δισσόν· ἐγὼ δέ κέ τοι ἀριθμόν γ' ὅλον
ἐξονομήνω.

tradita sana sunt; equidem coniecerim poetam scripsisse ἡ δ' ἄλαλος φωτὸς λόγῳ οὔνομα δώσει h. e. 'tacens Maria filio nomen imponet salutis (sc. Ἰησοῦς = Iosua = Iahwe). Φῶς de salute vel etiam de Christo usurpatur, vide Iustin. Apol. 33 (p. 102 Otto); Bauer, Wörterbuch zum N.T. s.v. 3 b; Lampe, P.G.L. s.v. II (p. 1504 sq.); in universum Bultmann, Philol. 97,1948,24–36
σῆμα (**165**) – βροτοῖσι (**165**) cf. Or. Sib. 14,158 sq. (Mras p. 59)

l. 170–176: codd. **D'**(**λ**)

163 καὶ τότ' **D'** δὴ τότ' **AQ''O'** ἀντολίης **D'**, ἀνατολίης **AQ''O'**, ανατολίης **λ** ἥμασι] ἤμασι mavult Mr. **164** τε add. Mr., fort. correctius τέ γ' **166** δὴ **D'ΦΨ**, καὶ **AQ''O'** | τοῦ **D'** (ut T)**Ψ**, καὶ **Φ** (itaque Ge.), om. cett. **169 sq.** τὸ δ' ἄφ. ἓν αὐτῷ / δισσόν· ἐγὼ δέ κε τοι scripsi (cl. T), τὰ δ' ἄφωνα ἑαυτῶν (ὃν αὐτῷ **Φ**) δισσῶς ἀγγέλων **D'Φ**, τὰ δ' ἄφωνα ὄντα ἐν αὐτῷ δισσόν τ' ἀγγέλῳ **Ψ** (cf. diss. p. 50) **170** γ' scripsi (cl. T), δ' **D'ΦΨ**

ὀκτὼ γὰρ μονάδας, τόσσας δεκάδας δ' ἐπὶ ταύταις
ἠδ' ἑκατοντάδας ὀκτὼ ἀπιστοκόροις ἀνθρώποις
οὔνομα δηλώσει· σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νόησον
ἀθανάτοιο θεοῦ Χριστὸν παῖδ' ὑψίστοιο.
αὐτὸς πληρώσει δὲ θεοῦ νόμον, οὐ καταλύσει, 175
ἀντίτυπον μίμημα φέρων καὶ πάντα διδάξει.
τούτῳ προσκομίσουσ' ἱερεῖς χρυσόν, προφέροντες
σμύρναν, ἀτὰρ λίβανον· καὶ γὰρ τάδε πάντ' ἐθελήσει.

δάμαλιν (cf. l. 161) τὴν ἀπειρόγαμον παρθένον λέγει· Ἑβραϊστὶ γὰρ παρθένος καὶ δάμαλις τῷ ἐνὶ ὀνόματι 180 προσαγορεύονται, καθὰ οἱ τὰς θείας γραφὰς ἀπὸ τῆς Ἑβραΐδος φωνῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταθέντες ἡρμήνευσαν· δάμαλις γὰρ καλεῖται ἡ ἀδάμαστος καὶ μήπω ταύρῳ μιγεῖσα· μετὰ τὸ σκυλῆναι γὰρ οὐκέτι δάμαλις, ἀλλὰ βοῦς ὀνομάζεται. διὸ ἐπήγαγεν (l. 162)· 185

'ἡ ⟨δ'⟩ ἄλαλος φὼς ⟨θεοῦ λόγῳ οὔνομα δώσει⟩',

l. 177–178: codd. **D**(λ), **AQ″O′**
l. 179–217: codd. **D′**(λ)

171 δ' (ante ἐπὶ) **Ψ**, om. cett. ταύταις (ut T)**Ψ**, τούτοις cett. **175** δὲ **Φ**, om. cett. **177** προσκομ. **Φ** προσκομίσουσιν **D′ΨQ″O′**, προσκυνήσουσι **A** ἱερεῖς **D′ΦΨ** μάγοι **AQ″O′** προφ. **D′A** (coniecerat Cast.), προσφέροντες **ΦΨQ″O′** **178** πάντ' ἐθελ. **Q″O′** πάντα θελήσει **A**, πάντα ποιήσει **D′ΦΨ** (at vide ω_{13} [p. 104] et y′ [p. 121]) **182 sq.** ἡρμήν. **λ** (itaque Mr.), εἰρμήνευσαν **D′** **184** οὐκ ἔτι **D′**(λ) emendavi **186** δ' ins. Mr. ἄλαλος **D′**(λ), ἄλοχος Mr. φῶς **D′** (= **λ**) em. Mr. θεοῦ λ. οὔν. δ. addidi duce Mr., qui suppl. τῷ λ. οὔν. δώσει

τουτέστιν ἡ ἄλαλος ἄνθρωπος τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ
ὄνομα ὡς μήτηρ ἐπιθήσει. καταγινωσκόμενοι οὖν οἱ
Ἰουδαῖοι, ὅτι τῷ μακαριωτάτῳ Ἡσαΐᾳ οὐκ ἐπίστευσαν
190 εἰπόντι (Matth. 1, 23)· ''Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει
καὶ τέξεται υἱὸν καὶ καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμ-
μανουήλ, ὅ ἐστι ⟨μεθερμηνευόμενον⟩ "μεθ' ἡμῶν ὁ
θεός"', ψυχρὰν ἀπολογίαν προΐσχονται, ὅτι ἔνιοι τῶν
παρ' αὐτοῖς ἑρμηνευτῶν δάμαλιν ἀντὶ τῆς παρθένου
195 εἰρήκασιν, οὐ θεωροῦντες, τί τὸ ὄνομα τοῦ ἐξ αὐτῆς
τεχθέντος, Ἐμμανουήλ, σημαίνει. ὁ προαιώνιος οὖν,
φησίν, υἱὸς τοῦ θεοῦ ἀπὸ τῆς παρθένου ἐν τῇ ἀνα-
τολῇ τεχθήσεται ἐν ὁμοιώματι σαρκός, ὡς γέγραπται,
καὶ ὑπὸ ἀστέρος μηνυθήσεται, οὗτινος τὰ στοιχεῖα τοῦ
200 ὀνόματος τέσσαρα φωνήεντά εἰσι, τουτέστιν ο̄ο̄ε̄η̄,
ἄφωνα δὲ ἄλλα τοσαῦτα, τουτέστι μ̄ν̄γ̄ς̄, ἅτινα συνα-
πτόμενα σημαίνει 'μονογενὴς'. – καὶ πάλιν φωνήεντα
ῑη̄ο̄ῡ, ἄφωνα σ̄σ̄, ἅτινα συναπτόμενα δηλοῖ ''Ιη-
σοῦς'· ὅπερ ὄνος συνάγει ψήφους· ὀκτάκις ἑκατὸν ἕν-
205 δεκα, τουτέστιν ω̄π̄η̄, ὡς εἶπεν μονάδας η̄ ἀντὶ τοῦ

ἰδοὺ (**190**) – ὁ θεός (**193**) Is. 7,14; auctorem verbis Matthaei, non Isaeae usum esse cognovit Mras 47,7 Ἰησοῦς (**203 sq.**) solutio unica et vera

187 ἄλαλος **D'**(= λ), ἄλοχος Mr. **192** μεθερμηνευόμενον e Matthaeo inserui μεθ' scripsi, μετὰ **D'** (ut vid.), **λ** **195** εἰρήκασιν sc. in verbis Isaeae post εἰρήκ. verba ὅ ἐστι μετὰ ἡμῶν ὁ θεός habet **D'**, quae ipse del. (hab. **λ**, del. Mr.) **200** τέσσ. Mr., δ' **D'**(λ) **202** verbo μονογενής aenigma solvi posse auctor vid. credidisse, quod una e consonantibus bis ponitur (cf. Or. Sib. 6,326 sq.); neque tamen summa litterarum quadrat (vide diss. p. 49 n. 117) **203** ῑη̄ο̄ῡ Mr., ᾱη̄ο̄ῡ**D'**(λ) **204** ὅπερ] fort. correctius οὗπερ **204 sq.** ὀκτ. ἑκ. ἕνδ. Mr., ὀκτ. ἑκατὸν ῑᾱ **D'**(λ)

ἅπαξ η̄, τόσσας δεκάδας ⟨δ'⟩ ἐπὶ ταύταις ἀντὶ τοῦ ὀκτάκις δέκα, π̄, ἠδ' ἑκατοντάδας η̄ ἀντὶ τοῦ ὀκτάκις ρ̄, ω̄. – 'Κύριος' δὲ συνάγει ψήφους ω̄ ὡς γίνεσθαι πάλιν ἑτέρῳ τρόπῳ κατὰ τὸ εἰρημένον ὀκτάκις ἑκατὸν ἕνδεκα, τουτέστιν 'Ἰησοῦς Κύριος' ψήφῳ ω̄π̄η̄. ἀπὸ 210
τούτων τοίνυν νόησον τὸ ὄνομα καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ προφητευομένου καὶ εἰρηκότος (Matth. 5, 17)· 'οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι', ἀντὶ τοῦ παῦσαι· ᾧ καὶ προσεκομίσθη χρυσὸς μὲν ὡς βασιλεῖ βασιλέων, λίβανος δὲ ὡς θεῷ καὶ ἀμίσθῳ 215
οἰκονόμῳ, ὡς ἀποθανουμένῳ δὲ οὐκ ἄνευ τοῦ ζῆν σμύρνα. –

S. 8 Ἀλλ' ὁπότ' ἂν φωνή τις ἐρημαίης διὰ χώρης
ἥξῃ ἀπαγγέλλουσα βροτοῖς καὶ πᾶσι βοήσῃ,
εὐθείας ἀτραποὺς ποιησέμεν ἠδ' ἀπορῖψαι 220
ἐκ κραδίης κακίας καὶ ὕδασι φωτίζεσθαι
πᾶν δέμας ἀνθρώπων, ἵνα γεννηθέντες ἄνωθεν
μηκέτι μηθὲν ὅλως γε παρεκβαίνωσι δικαίων –
τὴν δ' αὖ βαρβαρόφρων, πεπιεσμένος ὀρχηθμοῖσιν,

κύριος (**208**) sq. cf. Mras 62 **S. 8** ἠδ' ἀπορῖψαι (**220**) – δικαίων (**223**) cf. Or. Sib. 8,315–317

206 δ' inserui ταύταις scripsi, τούτοις D'(λ) **208** κύριος iterat in mg. D'(λ) **209 sq.** ὀκτάκις ἑκ. ἕνδ. Mr., ὀκτωκαίδεκα εἰς ἑκατὸν ῑᾱ D'(λ) vox κύριος apta est, si summae litterarum (800) additur summa vocalium vocis ἰησοῦς (h,e, ῑη̄ō [pro ōῡ] = 88), cf. Mras 47,17 (ceterum haec ratio laqueos enodandi minus est probabilis) **210** ω̄π̄η̄ Mr., ω̄χ̄π̄η̄ D', λ̄ω̄χ̄ π̄η̄ λ

S. 8 **219** ἥξῃ Mr., ἥξη Ψ ἥξει D'(λ) **220** ἀπορῖψαι] ἀπορρίψαι D' ἀπορρίψῃ Ψ **221** κραδίης ΦΨ (itaque Mr.), καρδίης D'(λ) **223** γε Φ, om. D'Ψ **224** τὴν D' (ut vid.), ΦΨ, τῆς λ (itaque Mr.) πεπιεσμ. D'(λ), πεπεισμένος Ψ πεπεδημένος Φ, in mg. πεπ(ησ)μένος D'(= λ), cf. Ψ | ὀρχηθμοῖσιν ΦΨ, ὀρχηθμοῖο D'(λ), itaque Mr.

225 ἐκκόψας δώσει μισθόν –, τότε σῆμα βροτοῖσιν
ἔσσεται ἐξαίφνης, ὁπότ' ἂν πεφυλαγμένος ἥξῃ
ἐκ τῆς Αἰγύπτοιο καλὸς λίθος. ἐν δ' ἄρα τούτῳ
λαὸς προσκόψει Ἑβραίων, ἔθνη δ' ἐγεροῦνται
αὐτοῦ ὑφηγήσει· καὶ γὰρ θεὸν ὑψιμέδοντα
230 γνώσονται διὰ τοῦδε καὶ ἀτραπὸν ἐν φαϊ κοινῷ·
δείξει γὰρ ζωὴν αἰώνιον ἀνθρώποισιν
ἐκλεκτοῖς, ἀνόμοις δὲ τὸ πῦρ αἰῶσιν ἐποίσει.
καὶ τότε δὴ νοσεροὺς ἰήσεται ἠδ' ἐπιμώμους
πάντας, ὅσοι τούτῳ πίστιν ἐνιποιήσονται.
235 βλέψουσιν δέ τε τυφλοί, ἀτὰρ βαδίσουσί τε χωλοί,
κωφοὶ τ' εἰσαΐσουσι, λαλήσουσ' οὐ λαλέοντες·
δαίμονας ἐξελάσει, νεκρῶν δ' ἐπανάστασις ἔσται·
κύματα πεζεύσει καὶ ἐρημαίῃ ἐνὶ χώρῃ
ἐξ ἄρτων ⟨ἅμα⟩ πέντε καὶ ἰχθύος εἰναλίοιο
240 χιλιάδας κορέσει πέντε, τὰ δὲ λείψανα τούτων
δώδεκα πληρώσει κοφίνους εἰς †παρθένον ἁγνήν
(Or. Sib. I,336–359).

ἐξ ἄρτων (**239**) – κοφίνους (**241**) eadem fere Or. Sib. 8,275–278 (= Lact. Div. Inst. 4,15,18), cf. Matth. 14,19–20; Marc. 6,41–43; Luc. 9,16–17; Io. 6,11–13. Oraculum imitantur ω_{13} (p. 104) et y' (p. 122)

226 ὁπότ' ἂν **D'**, ὁπόταν **ΦΨ** **228** ἐγερ. **D'**(λ), ἀγεροῦνται **ΦΨ** **230** καὶ ἀτραπὸν **Ψ**, καὶ ἀταρπιτὸν **D'** (= λ, itaque Mr.), ἀταρπητόν τ' **Φ** **232** ἐποίσει **D'**(λ, coniecerat Cast.), ἀποίσει **ΦΨ** **234** πίστιν om. λ (hab. **D'**) **235** βλέψ. **D'**, **Φ** (cod. P), βλέψουσι λ**ΨΦ**, (cett.) τε **Φ** γε **Ψ**, om. **D'** βαδίσωσι **D'** **236** εἰσαΐσ. **Φ** εἰσακούσουσι **Ψ** εἰσακούσωσι **D'** λαλήσουσ' **Φ** (praeter A), λαλήσουσι δ' **D'**, **Ψ**, **Φ** (cod. A) **239** ἅμα ins. Cast. ex Or. Sib. 8,275 **241** παρθ. ἁγνήν **D'**(λ) ut **ΦΨ** (quod ex Or. Sib. 8,270 intrusum esse suo iure contendit Rz.), olim erat ἐλπίδα λαῶν, cf. 8,278 (Rz.) et Lact. 4,15,18

διὰ τούτων προεφῆκεν αὐτολεξεὶ σχεδὸν τὸ κήρυγμα τοῦ ὁσιωτάτου Ἰωάννου διαλαλοῦν (Matth. 3, 3, Marc. 1, 3, Luc. 3, 4 = Is. 40, 3)· 'φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου' καὶ τὰ ἑξῆς. 245

S. 9 Καὶ ἄλλη δὲ Σίβυλλα, ἥτις ποτέ ἐστιν, λόγους τοῦ ἀεὶ ὄντος θεοῦ καὶ πατρὸς πρὸς ἀνθρώπους διεκόμισεν ἔχοντας ὧδε (Or. Sib. 8, 377)·

μοῦνος γὰρ θεός εἰμι, καὶ οὐκ ἔστιν θεὸς ἄλλος.

ταῦτα μὲν περὶ τοῦ αὐτοπάτορος πατρός, τοῖς ὁμοίοις 250 δὲ καὶ ἴσοις καὶ περὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ· εὐθὺς γὰρ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ ὅμοιόν τι λέγουσα τῷ προφήτῃ Ἡσαΐᾳ (11, 1: 'ἐξελεύσεται ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαὶ καὶ ἄνθος ἐξ αὐτῆς ἀναβήσεται') ἡ Ἐρυθραία ἐπιθειαζομένη Σίβυλλα προεῖπεν 255 οὕτως (Or. Sib. 6, 8–11 + 8, 272–274)·

ἀνθήσει δ' ἄνθος καθαρόν, βρίθουσι δὲ πάντα.
δείξει δ' ἀνθρώποισιν ὁδούς, δείξει δὲ κελεύθους
οὐρανίας, πάντας δὲ σοφοὺς μύθοισι διδάξει.
ἄξει δ' ἔς τε δίκην καὶ δείξει πλοῦτον ἀπεχθῆ, 260

S. 9 καὶ ἄλλη δὲ (246) – ἄλλος (249) Lact. Div. inst. 1,6,16: *item alia Sibylla quaecumque est cum perferre se ad homines vocem dei diceret, sic ait:* μοῦνος γὰρ – ἄλλος. Auctorem Theosophiae ex hoc loco Lactantii apparet pendere εὐθὺς γὰρ (251) – καθαρόν (257) Lact. Div. Inst. 4,1,13

S. 9 **246** καὶ ἄλλη δὲ σίβ.] in mg. 'ἄλλη σίβυλλα' D' **249** εἰμι (= Lact.) **D'Ω**, ἐστι **ΦΨ** ἔστιν Lact., **Φ** (cod. P), cp. D', ἐστι cett. **253** ἐξελ.] καὶ ἐξελεύσεται LXX **254** ἐξ αὐτῆς] ἐκ τῆς ῥίζης LXX (cf. diss. p. 3 n. 7) **257** βρίθ. **D'** βρύσουσι **Ω** βρύουσι **ΦΨ**, fort. rectius βρίσουσι **259** σοφοὺς D' σοφοῖς **ΦΨΩ** **260** ἄξει δ' ἔς τε (scripsi, εἴς τε **D'**) – ἀπεχθῆ **D'**(λ), ἄξει (**ΦΨ**, ἥξει **Ω**) δ' ἔς τε δίκην καὶ πείσει (πιάσει **Ω**) λαὸν ἀπεχθῆ (ἀπειθῆ ci. Al.) **ΦΨΩ**

πάντα λόγῳ πράσσων πᾶσάν τε νόσον
θεραπεύων·
τοὺς ἀνέμους παύσειε λόγῳ, στρώσει δὲ
θάλασσαν
μαινομένην ποσὶν εἰρήνης πίστει τε πατήσας.

Καὶ περὶ τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ αὖθις (Or. Sib. **S. 10**
265 8, 265 sq.)·

οὐδὲ γὰρ ἐν δόξῃ, ἀλλ' ὡς βροτὸς εἰς κρίσιν ἥξει
οἰκτρὸς ἄμορφος ἄτιμος, ἵν' οἰκτροῖς ἐλπίδα δώσῃ.

ὡς ἀφελκύσασα τὴν Ἡσαΐου προφητείαν (sc.

πάντα λόγῳ (**261**) – θεραπεύων (**261**) cf. Lact. Div. inst. 4,15,9: *et haec omnia, non manibus aut aliqua medella, sed verbo ac iussione faciebat, ut etiam Sibylla praedixerat*: πάντα – θεραπεύων ἀνέμους (**262**) – πατήσας (**263**) Lact. Div. inst. 4,15,23 sq.: *mentiuntur fortasse litterae sanctae docentes fuisse in eo potestatem, ut imperio suo cogeret ventos obsequi, maria servire, morbos cedere, inferos oboedire. quid quod eaedem Sibyllae carminibus suis ante docuerunt? quarum una sic ait:* τοὺς ἀνέμους – πατήσας **S. 10** οἰκτρὸς (**267**) – δώσῃ (**267**) cf. Lact. Div. inst. 4,16,17 | δώσῃ (**267**) de forma coniunctivi vide Eus. Alex. Serm. 8 (P.G. 86) 361 B: εὐγρήγορος γενοῦ, μὴ δώσῃς ἑαυτὸν τῷ ὕπνῳ | ἀφελκύσασα (**268**) – νῶτον (**274**) Lact. Div. inst. 4,18,13: *haec autem sic futura esse et prophetarum vocibus et Sibyllinis carminibus*

261 τε (= Lact.) **D'** δὲ **Ω**, om. **ΦΨ** **262** παύσειε] exspectes παύσει γε, at opt. suo iure def. Mr. et Struvius
S. 10 **266** ἀλλ' ὡς **Ω** ἄλλως **ΦΨ** κάλλους **D'** βροτὸς **Ω** χριστὸς **D'**, om. **ΦΨ** κρίσιν **D'Ω**, om. **ΦΨ**, κτίσιν ci. Mdl., recte (cf. Or. Sib. 5,269) **267** οἰκτρὸς Lact., **ΦΨΩ**, ἀλλ' οἰκτρὸς **D'** ἄμ. ἄτιμος ἵν' Lact. (cod. B ἄμ. ἄτειμος), ἄμ. ἵν' ἀτίμοισιν **D'**, ἄτιμος ἄμορφος ἵν' **ΦΨΩ**, Lact. (cett.) δώσῃ (-σῃ) **D'**, δώσει Lact. **Ω**, om. **ΦΨ**, exspectaveris δῴη, at vide test. **268** ὡς ἀφ.] fort. rectius καὶ ὡς ἀφ. vel ὡς ἀφ. δὲ ἀφελκύσασα i. q. *sorbens, hauriens*

Is. 50, 6–7) οὕτως καὶ τούσδε προαπήγγειλε τοὺς στίχους (Or. Sib. 8, 287–290)· 270

εἰς ἀνόμους χεῖρας καὶ ἀπίστων ὕστερον ἥξει.
δώσουσιν δὲ θεῷ ῥαπίσματα χερσὶν ἀνάγνοις
καὶ στόμασιν μιαροῖς ἐμπτύσματα φαρμακόεντα.
δώσει δ' εἰς μάστῖγας ἁπλῶς ἁγνὸν τότε νῶτον.

εἶτα περὶ τοῦ ἐθελοντὴν ἅπαντα ὑπομένοντα τὸν Σωτῆρα σιγὴν ἀσκεῖν ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἑλκόμενον καὶ ὡς ἀμνὸν ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν 'ἄφωνος, λέγει, καὶ κολαφιζόμενος ἐσίγησεν, ἵνα μήτις ἐπιγνῷ, (Or. Sib. 8, 293–295)· 275

τίς λόγος, ὁπ⟨π⟩όθεν ἦλθεν, ἵνα φθιμένοισι λαλήσῃ· 280

denuntiatum est. aput Esaiam ita scriptum invenitur: "Non sum contumax neque contradico: dorsum meum posui ad flagella et maxillas meas ad palmas, faciem autem meam non averti a foeditate sputorum." (14) *similiter David in Psalmo 39...* (15) *Sibylla quoque eadem futura monstravit:* εἰς ἀνόμους – νῶτον. Auctor Theosophiae hic quoque e Lactantio pendet, unde et August. C. D. 18,23 (II p. 287 sq. Domb.-Kalb)

εἶτα περὶ τοῦ (275) – ἀκάνθινον (281) Lact. Div. inst. 4,18,16: *item de silentio eius, quod usque ad mortem pertinaciter tenuit, Esaias* (53,7) *iterum sic locutus est et Sibylla supra dicta* (Or. Sib. 8,292–294): καὶ κολαφιζόμενος σιγήσει, μή τις ἐπιγνῷ, / τίς λόγος – ἀκάνθινον ἄφωνος (277) – ἐπιγνῷ (278) cf. Or. Sib. 8,292

271 ἀνόμους **D'** (Lact), ἀνόμων **ΦΨΩ** 272 δώσ. Lact. (praeter cod. B), δώσουσι **D'**, **ΦΨΩ** 273 στόμασιν Lact. (cod. B), στόμασι **D'Ω**, Lact. (cett.), om. **ΦΨ** 274 ἁπλῶς Lact., ἁπλώσας **D'** (de **ΦΨΩ** vide diss. p. 44) 280 τίς λόγος ὁπόθεν **D'**(λ) suppl. Mr., τίς λόγος ἢ πόθεν Lact., τίς τίνος ὢν πόθεν **Φ** (sim. **ΨΩ**) λαλήσει Lact., Or. Sib. cod. L

καὶ στέφανον φορέσει τὸν ἀκάνθινον, ἐκ γὰρ ἀκανθῶν
τὸ στέφος ἐκλεκτῶν ἁγίων αἰώνιον ἕξει.'
πάλιν οὐκ ἀπᾴδοντα τοῦ ἑξηκοστοῦ ὀγδόου ψαλμοῦ χαριέντως διεξέρχεται (Or. Sib. 8, 303–304)·
285 εἰς δὲ τὸ βρῶμα χολὴν κεἰς δίψαν ὄξος ἔδωκαν·
τῆς ἀφιλοξενίης ταύτην δείξουσι τράπεζαν.
καὶ μετὰ βραχέα (Or. Sib. 6, 26)·
ὦ ξύλον, ὦ μακάριστον, ἐφ' ᾧ θεὸς ἐξετανύσθη.

πάλιν οὐκ ἀπᾴδοντα (283) – τράπεζαν (286) Lact. Div. inst. 4,18,18 (pone verba in adnotatione priori exscripta): *de cibo vero et potu, quem antequam figerent ei obtulerunt, David in Psalmo 68* (sc. v. 22) *sic ait ... idem hoc futurum etiam Sibylla contionata est:* εἰς δὲ τὸ βρῶμα – τράπεζαν ὦ ξύλον (**288**) – ἐξετανύσθη (**288**) e Theosophia fluxerunt A = Angel. Graec. 43 (s. XIV), fol 189[r], nr. 7 (vide diss. p. 54 n. 127 et p. 130 n. 265); O″ (An. Par. 1,334,23 = Io. Lyd. De mens. 104,21 W.). Cf. Sozom. Hist. eccl. 2,1,10: ... ὅπου γε καὶ πρὸς αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων συνωμολόγηται Σιβύλλης εἶναι τοῦτο· ὦ ξύλον – ἐτανύσθη, Petr. Diac. (C. Caspar, Petrus Diaconus, Berol. 1909,213): *o tu beatum lignum, in quo deus extensus est,* praeterea test. a Geffcken ad Or. Sib. l.c. collecta

l. **288** codd. **D′**(**λ**), **A** (n. 7), **O″** (vide test.)

282 ἕξει **D′** ἥξει **ΦΨ** (de **Ω** vide diss. p. 46 d) **283** ἀπᾴδ. (ἀπάιδοντα) **D′** (coniecerat Mr.), ἀπαείδοντα **λ** ἑξηκ. ὀγδ. scripsi, ξη̄ **D′** **285** κεἰς δίψαν Lact., καὶ εἰς δίψαν **D′**, καὶ πιεῖν **ΦΨΩ** **288** ὦ ξύλον – μακάρ.] ὦ μακάριστόν γ' ὦ ξύλον **Ψ** ὦ μακάρ. **D′** (et eadem verba in mg.), **ΦΩΑΟ″**, μακάριστον Soz. ἐφ' ᾧ **D′**, **ΦΑ**, ᾧ **Ψ**, ἐφ' οὗ **Ω**, Soz., ὑφ' οὗ **O″**

καὶ αὖθις (Or. Sib. 8, 312–314)·

καὶ θανάτου μοῖραν τελέσει τρίτον ἦμαρ ὑπνώσας· 290
⟨καὶ τότ' ἀπὸ φθιμένων ἀναλύσας εἰς φάος ἥξει,⟩
πρῶτος ἀναστάσεως κλητοῖς ἀρχὴν ὑποδείξας,

'ἵνα ᾖ ἐν πᾶσι πρωτεύων', ὡς ὁ ἱερώτατος Παῦλος (Coloss. 1, 18) ἐπιστέλλει. ὡς δὲ σύμφωνός τις οὖσα ἡ πρόμαντις τῶν ὁσίων προφητῶν καὶ τὴν ἔντρομον ἀγα- 295 νάκτησιν καὶ συμπάθειαν τῆς κτίσεως αὐτῆς τε τῆς τότε ἡμέρας τὸ ἀκαλλὲς ὁρατῶς οἷον καὶ ἀκουστῶς δηλοῖ (Or. Sib. 8, 305–306 + 299–300)·

ναοῦ δὲ σχισθῇ τὸ πέτασμα καὶ ἤματι μέσσῳ
νὺξ ἔσται σκοτόεσσα πελώριος ἐν τρισὶν ὥραις. 300
ἀλλ' ὅτε δὴ τάδε πάντα τελειωθῇ, ἅπερ εἶπον,
εἰς αὐτὸν τότε πᾶς λύεται νόμος, ὅσπερ ἀπ' ἀρχῆς.

αὖθις (**289**) – ὑποδείξας (**292**) Lact. Div. inst. 4,19,10: *et ideo Sibylla impositurum esse* (sc. Christum) *morti terminum dixit post tridui somnum:* καὶ θανάτου – ὑποδείξας δηλοῖ (**298**) – ὥραις (**300**) Lact. Div. inst. 4,19,5 (pone Ier. 19,5): *et Sibylla* ναοοῦ δὲ – ὥραις ἀλλ' ὅτε (**301**) – νόμος (**302**) Lact. Div. inst. 4,17,4: *quam* (sc. legem) *Sibylla fore ut a filio dei solveretur ostendit:* ἀλλ' ὅτε δὴ – νόμος

ll. **289–460** codd. D′(λ)

290 D′ in mg.: περὶ τῆς ἀναστάσεως ἦμαρ D′(λ), ἦμαρ Lact., **Ω** (vers. om. **ΦΨ**) **291** versum addidi cl. Lact., **ΦΨΩ**, om. D′, **Ψ** (cod. L) **292** κλητοῖς D′ Lact., **ΦΨ** (de **Ω** vide diss. p. 43), κλυτοῖς λ **293** ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων Paul. **296** τε om. λ **299** σχισθῇ coniunctivus pro futuro positus τὸ πέτ. καὶ Lact., τὸ καταπέτασμα καὶ D′**ΦΨ**, τὰ πετάσματα **Ω** (vide diss. p. 46 d) ἤματι D′ ἤματι cett. **301** δὴ τάδε πάντα D′, ταῦτα γε πάντα **Φ**, ταῦτα πάντα **ΨΩ**, δὴ ταῦτα πάντα Lact. (vide diss. p. 43) **302** ὅσπερ D′ (ut vid.), λ, ὅστις **ΦΨ** τίς **Ω** (verba ὅσπερ sq. om. Lact.), vide diss. p. 43

Καὶ ἄλλη Σίβυλλα θεοφορουμένη προανεφώνησε **S. 11**
περὶ τοῦ τὸν θεὸν πατέρα πέμπειν τὸν ἴδιον υἱόν, δι'
305 οὗ τὰ ἅπαντα καὶ ὑφίστησι καὶ κυβερνᾷ, ἐπὶ τὸ πᾶν
ἀποπαῦσαι κακόν (Or. Sib. 3, 652–653)·

καὶ τότ' ἀπ' Οὐλύμποιο θεὸς πέμψει βασιλῆα,
ὃς πᾶσαν γαῖαν παύσει πολέμοιο κακοῖο.

καὶ ἵνα μὴ τοῦ πέμψαντος κἂν πρὸς ὀλίγον ἐξαλλαγὴν
310 ἔχων νομισθῇ ὁ τὰ σύμπαντα ποιήσας τε καὶ διέπων,
ἀπήγγειλαν σαφῶς καὶ διαρρήδην αἱ Σίβυλλαι, τίς
ἐστιν οὗτος ἐκεῖνος (Or. Sib. 8, 329)·

αὐτόν σου γίνωσκε θεὸν θεοῦ υἱὸν ἐόντα,

ὃς δι' οἶκτον ἄνθρωπος γενόμενος καὶ ταπεινὸς φανεὶς
315 (Or. Sib. 6, 13–15)

κύματα πεζεύσει, νόσον ἀνθρώπων ἀπελάσ⟨σ⟩ει,

S. 11 καὶ ἄλλη (**303**) – κακοῖο (**308**) Lact. Div. Inst. 7,18,5: *Sibyllae quoque non aliter fore ostendunt quam ut dei filius a summo patre mittatur, qui et iustos liberet de manibus impiorum et iniustos cum tyrannis saevientibus deleat. e quibus una sic tradit* (sequuntur Or. Sib. versus 5,107–110, tum) *item alia:* καὶ τότ' ἀπ' – κακοῖο ἵνα μὴ (**309**) – ἐόντα (**313**) Lact. Div. inst. 4,6,5: *Sibylla Erythraea in carminibus suis principio, quod a summo deo exorsa est, filium dei ducem et imperatorem omnium his versibus praedicat* (laudat Or. Sib. fr. 1,5–6) *et rursus in fine* (laudat Or. Sib. 3,775), *et alia Sibylla praecipit hunc oportere cognosci:* αὐτόν σου – ἐόντα | τίς ἐστιν οὗτος (**311 sq.**) cf. Or. Sib. 8,336 (Mr.) κύματα (**316**) – ἀνδρῶν (**318**) cf. Lact. Div. inst. 4,15,25 (pone verba ad l. 262–3 exscripta): *et rursus alia, quae dicit:* κύματα – ἀνδρῶν

S. 11 **303** D′ in mg.: ἄλλη σίβυλλα **307** οὐλύμπ. Mr., ὀλύμποιο D′(λ), ἠελίοιο Lact., **ΦΨ** (om. **Ω**) **313** αὐτον σου D′ (ut vid.), Lact. (praeter cod. S), **Ω** (praeter cod. **M**), αὐτόν σοι Lact. (cod. S), αὐτὸν σὺ λ **316** ἀπελάσει D′(λ) emendavi, ἀπολύσει Lact., **ΦΨ**, ἀπολύει **Ω**

στήσει τεθνηῶτας, ἀπώσεται ἄλγεα πολλά,
ἐκ δὲ μιῆς πήρης ἄρτου κόρος ἔσσεται ἀνδρῶν.

S. 12 Ὅτι δ' ἐν ἡμέρᾳ σκότος ἡλίου τε καὶ ⟨ἔγερσις⟩ ἀνθρωπείων ψυχῶν διὰ τὸ σωτήριον πάθος τὸ πάσης 320 γέμον ἀθανασίας ἐγένετο, ἐν δὲ μεσονυκτίῳ φῶς ταῖς ψυχαῖς ἀνήφθη διὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τοῦ σωτῆρος τὴν ὑπόδειγμα καὶ αἰτίαν ἀναστάσεως οὖσαν τῷ ἡμετέρῳ γένει, συντόμως καταλέγει ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσι (Or. Sib. fr. 6 Ge.)· 325

πῦρ ἔσται σκοτόεντι μέσῃ ⟨τ'⟩ ἐνὶ νυκτὶ γαλήνῃ.

οὕτω γὰρ ηὐδόκησεν ἡ αἰώνιος ζωή, ἡ πηγὴ τῆς ἀθανασίας· ὁ ἔχων πλῆθος οἰκτιρμῶν τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν δι' οἰκείαν παρακοὴν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην καὶ ἐν ἁμαρτίαις καθεύδουσαν ἐξεγεῖραι, τὸν 330 δὲ εὑρετὴν τῆς ἀπάτης, τὸν σκελίσαντα τὴν Εὔαν, τὸν χειμάσαντα τὸ ἀνθρώπειον γένος, τὸν ἀμνη⟨***⟩ οὔ-

S. 12 ὅτι δ' ἐν ἡμέρᾳ (**319**) – γαλήνῃ (**326**) Lact. Div. inst. 7,19,2: ... (deus) *mittet protinus liberatorem. tum aperietur caelum intempesta et tenebrosa nocte, ut in orbe toto lumen descendentis dei tamquam fulgur appareat; quod Sibylla his versibus elocuta est:* πῦρ ἔσται – μελαίνῃ

317 τεθν. Lact., **Ω**, τεθνεῶτας **D'**(λ), **Ψ**, fere **Φ** ἄλγεα Lact., **ΦΨΩ**, δ' ἄλγεα **D'**(λ) Lact. πολλά **D'** Lact., **Ω**, λυγρά **ΦΨ** **318** πήρης **D'**, Lact., σπείρης **Ω**, ῥίζης **ΦΨ**

S. 12 **319** ἔγερσις inserui cl. Matth. 27,53, ἀνάστασις suppl. Mr. **326** σκότος ἔν τε **D'**(λ) corr. Mr., σκτόεν τι Lact. (cod. B), σκοτόεν τι Lact. (codd. **SP**), cf. diss. p. 43; de adi. masc. generis cum nomine νυκτί coniuncto vide Geffcken l.c. **τ'** add. Mr. γαλήνῃ **D'** μελαίνῃ Lact. **332** litteris ἀμνη fol. 292^v finitur in **D'**, fol. 293^r (quod haud aliter atque omnia quae usque ad fol. 294^v sequuntur a manu recentiore exaratum est) initium capit e verbis οὕτω ἔφη. Quot verba a scriba

τως ἔφη (Or. Sib. 5, 107–110)·

ἥξει καὶ μακάρων ἐθέλων πόλιν ἐξαλαπάξαι.
335 καὶ κέν τις θεόθεν βασιλεὺς πεμφθεὶς ἐπὶ τοῦτον
πάντας ὀλεῖ βασιλεῖς μεγάλους καὶ φῶτας
ἀρίστους.
εἶθ' οὕτως κρίσις ἔσται ὑπ' ἀφθίτου ἀνθρώποισιν.

ἐν φόβῳ οὖν, φησί, τόν τῆς παροικίας ἡμῶν χρόνον ἀναστραφῶμεν, πτερωθέντες τὴν αἴσθησιν καὶ εὐμενιζό-
340 μενοι τὸν μόνον νομοθέτην καὶ κριτὴν καὶ τῶν ἀνθρώπων κηδόμενον διὰ ἱεροπρεποῦς βίου.

Εἶτα καὶ ἄλλη Σίβυλλα τὴν ἔνδοξον καὶ φιλάν- S. 13
θρωπον δευτέραν ἐπιδημίαν τοῦ πλησίον ἀεὶ πάντων παρόντος καὶ πάντα ἐφορῶντος πολυσέπτου θεοῦ
345 προαναφωνοῦσά φησιν (Or. Sib. 8, 326–328)·

ἔφη (**333**) – ἀνθρώποισιν (**337**) Lact. Div. inst. 7,18,5: *Sibyllae quoque non aliter fore ostendunt, quam ut dei filius a summo patre mittatur, qui et iustos liberet de manibus impiorum et iniustos cum tyrannis saevientibus deleat, e quibus una sic tradit:* ἥξει – ἀνθρώποισιν. Quot verba Lactantii auctor Theosophiae praeter versus Sibyllinos receperit, propter lacunam latet **S. 13** εἶτα καὶ ἄλλη Σίβυλλα (**342**) – βιαίους (**348**) Lact. Div. inst. 7,18,8: ubi (§ 7) pone versus Or. Sib. 5,107–110 (vide notam praecedentem) una cum verbis *item alia* versus Or. Sib. 3,652–653 laudantur, tum (§ 8) sequuntur verba *et rursus alia*: ὅς ῥά κε πραῢς ἰδοὺ ἥξει, ἵνα – βιαίους

recentiore omissa sint, definiri nequit. In λ post ἀμνη[reliqua linea vacat, tum sequitur lacuna septem versuum, cuius amplitudo a scriba arbitrio computata esse videatur (in mg. λείπει); ἀμνή[μονα vel ἀμνη[μόνευτον ... ἐβούλετο] supplendum esse ci. Mr., possis ἀμνη[μόνευτον ... βουλήσεται (vel βούλεται) διαφθεῖραι (vel φυγαδεῦσαι). καὶ ἡ σίβυλλα δὲ]. At omnia incerta **332 sq.** οὕτως ἔφη] in mg. ἄλλη D′ **334** ἐθέλων Lact., **ΦΨ** (om. **Ω**), ἐθνῶν D′(λ) **335** τοῦτον Lact., **ΦΨ** (om. **Ω**), τοῦτο D′(λ, vide diss. p. 43 n. 106)

ἵνα τὸν ζυγὸν ἡμῶν
δοῦλον δυσβάστακτον ἐπ' αὐχένι κείμενον ἄρῃ
καὶ θεσμοὺς ἀθέους λύσῃ δεσμούς τε βιαίους.

καὶ μετὰ βραχέα πάλιν περὶ τῶν αὐτῶν (Or. Sib. 8, 241–243)· 350

Ταρτάρεον δὲ χάος δείξει τότε γαῖα χανοῦσα,
ἥξουσιν δ' ἐπὶ βῆμα θεοῦ βασιλῆος ἁπάντων.
ῥεύσει δ' οὐρανόθεν ποταμὸς πυρὸς ἠδὲ θ⟨ε⟩ίου.

καὶ ἐν ἄλλῳ τόπῳ ἡ αὐτὴ οὐχ ἁμαρτάνουσα τοῦ σαφοῦς καὶ ἀληθοῦς τάσδε ἀφίησι φωνάς (Or. 355 Sib. 8, 413–416)·

οὐρανὸν εἱλίξω, γαίης κευθμῶνας ἀνοίξω,
καὶ τότ' ἀναστήσω νεκροὺς μοῖραν ἀναλύσας
καὶ θανάτου κέντρον, καὶ ὕστερον εἰς κρίσιν ἄξω
κρίνων εὐσεβέων καὶ δυσσεβέων βίον ἀνδρῶν. 360

μετὰ βραχέα (**349**) – ἀνδρῶν (**360**) Lact. Div. inst. 7,20,1: *post haec aperientur inferi et surgentur mortui, de quibus iudicium magnum idem ipse rex ac deus faciet, cui summus pater et iudicandi et regnandi dabit maximam potestatem. de quo iudicio et regno aput Erythraeam Sibyllam sic invenitur* (§ 2: laudat versus Or. Sib. 3,741–743, tum pergit [§ 3]): *deinde aput aliam:* ταρτάροεν δὲ – ἅπαντες (omisso v. 243), *et alio loco aput eandem:* οὐρανὸν – ἀνδρῶν

S. 13 **346** ἵνα τὸν sq.] in mg.: ἄλλη **D′** τὸν **D′Ω**, τὸ Lact., τοι **ΦΨ** **347** δυσβ. ἐπ' αὐχένι Lact., **ΦΨΩ**, δυσβάσταυρον ἐπαυχένιον **D′** **348** λύσῃ **D′ΦΨΩ**, λύσει Lact. **351** ταρτάρεον] ταρτάροεν Lact. **352** ἥξουσιν Lact. **Φ**, ἥξουσι **D′**, **ΨΩ** ἁπάντων **D′**, ἅπαντες Lact., **ΦΨΩ** **353** θείου **D′**(λ) suppl. Al. (Mr.), versum om. Lact. (de v. l. Or. Sib. vide diss. p. 46)

ὀρθῶς οὖν ὁ Ἡσαΐας προεκήρυξεν (34, 4)· ʻὁ οὐρανὸς ἑλιγήσεται ὡς βιβλίον', ὀρθῶς δὲ ὁ Δανιὴλ προεφήτευσε τὸ αὐτοφυὲς τῆς ἀληθείας (7, 9–10)· ʻἐθεώρουν, φησίν, ἕως οὗ θρόνοι ἐτέθησαν καὶ βίβλοι ἀνεῴχθησαν
365 καὶ παλαιὸς ἡμερῶν ἐκάθητο' ἐν ἐκείνῳ τῷ μεγίστῳ φόβῳ, οὗ μείζων οὐκ ἔστιν αὐτοῖς.

Ὡς πέφυκας, ἀναλλοίωτε δέσποτα, καὶ ὡς ἐποίησας ἡμῖν ἀεί, μνήσθητι τῆς σῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς φωνῆς σου ἧς ἀφῆκας ἡμῖν, ὅτι τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα
370 δυνατά σοι τῷ θεῷ ἐστι, καὶ ἱλάσθητι ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, ὁ μόνος ἀναμάρτητος καὶ μόνος πολυέλεος· καὶ σὺ δέ, ἁγία θεοτόκε παρθένε Μαρία, ἧς ἐγγύτερον ἐν ἀγάπῃ μετὰ τὸν σύναρχον αὐτοῦ πατέρα καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα οὐκ ἔχει ⟨ὁ υἱός⟩, μία ἐξ ἡμῶν
375 κατὰ τὴν φύσιν, οὐ κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ὑπάρχουσα, συμπάθησον καὶ τὸν πρὸ αἰώνων ἐκ τοῦ θεοῦ, ἐπ' ἐσχάτων δὲ ἐκ σοῦ γεννηθέντα ἱκέτευσον ὑπὲρ πάντων προβαλλομένη τὸν τόκον σου καὶ τὰς καθαρὰς καὶ πανάγνους ἀγκάλας σου, αἳ αὐτὸν ἐβάστα-
380 σαν, ὅπως τὰς ἡμετέρας πρόσ⟨σ⟩χῃ δεήσεις, φθάσῃ δὲ

τῷ μεγίστῳ φόβῳ (**365 sq.**) cf. Dan. 10,7; Dan. 7,15 conferri vult Mras πρόσσχῃ δεήσεις (**380**) de προσέχειν (sc. τὸν νοῦν) c. acc. vide Is. 1,10 (προσέχετε νόμον θεοῦ), ibid. 1,23 (κρίσιν χηρῶν οὐ προσέχοντες)

361 sq. ὁ οὐρ. ἑλιγ. (ἑλ. Mr., εἰληγήσεται ss. ι **D'**, ἑλιγήσεται λ) **D'**(λ), καὶ ἑλιγήσεται ὁ οὐρανός LXX **363–365** verba Danielis decurtata, ordo partim mutatus **364** οὗ **D'** ὅτε LXX ἠνεῴχθησαν LXX **372** παρθένε (cp. **D'**), om. λ **373** σύναρχον λ (Mr.), συνάναρχ(ον) **D'** αὐτοῦ **D'**(λ) emendavi **374** ὁ υἱός inserui, δεσπότης vel χριστός addi vult Mr. **380** τὰς] fort. εἰς τὰς πρόσχῃ **D'**(λ) supplevi, πρόσχῃς propos. Mr.

πάντη καὶ πάντως ἐφ' ἡμᾶς τὸ ἄφατον αὐτοῦ ἔλεος καὶ ῥυσθῶμεν ἐκ τῆς ἐπερχομένης τοῖς ἁμαρτωλοῖς δικαίας ὀργῆς ἐν τῇ φρικτῇ καὶ φοβερᾷ ἐλεύσει αὐτοῦ.

S. 14 Καὶ ἄλλη δὲ Σίβυλλα ὥσπερ μαινομένη ἐκβοᾷ (Or. Sib. fr. 4 Ge.)· 385

κλῦτε δέ μου, μέροπες, βασιλεὺς αἰώνιος ἄρχει.

δεδιότες, φησί, τὸν κριτὴν πυκτεύσατε εὐσεβῶς τῷ βίῳ πολλὰς ἔχοντες ἀφορμάς, ἵνα τὸν ἀκήρατον δέξησθε στέφανον, πρὶν ⟨ἂν⟩ ἡ ἀνυπέρβατος ἔλθῃ συντέλεια καὶ ἡ εὐκταία ἀνάστασις, καταδράξασθε τοῦ θεοῦ καὶ 390 τοῖς δάκρυσι κατασβέσατε τὸ πῦρ τῆς γεέννης, δυσὶν ὀβολοῖς τὸν παμβασιλέα καὶ χορηγὸν τῆς ἀθανασίας ὀφειλέτην κτήσασθε καὶ ἀναδήσασθε τὴν ἐγκράτειαν, περιπτύξασθε τὴν πίστιν, τοῦ θεοῦ λόγου τὰς ἐντολὰς πληρώσατε, καί οὐ μὴ γεύσησθε θανάτου· δι' ἐγκρά- 395 τειαν γὰρ Ἠλίας ἀνελήφθη καὶ διὰ πίστεως Ἐνὼχ μετετέθη εἰς τὸν ἀειθαλῆ παράδεισον καὶ διὰ τοῦ ἀγαπῆσαι τὸν {λόγον} τοῦ θεοῦ λόγον Ἰω-

S. 14 καὶ ἄλλη δὲ (**384**) – ἄρχει (**386**) Lact. Div. inst. 7,24,2: *ille* (i. e. filius dei) ... *mille annos inter homines versabitur eosque iustissimo imperio reget. quod alia Sibylla vaticinans furensque proclamat:* κλῦτε – ἄρχει   χορηγὸν (**392**) cf. Or. Sib. 7,90: ἄμφω δὸς σύ, πάτερ σύ, χορηγητήρ, ἐπάκουσον (Mras)   περιπτύξασθε τὴν πίστιν (**394**) cf. Ep. ad Ephes. 5,10 sq., impr. 6,16: ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως   διὰ πίστεως (**396**) – παράδεισον (**397**) cf. Gen. 5,23 sq.: καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι Ενωχ τριακόσια ἑξήκοντα πέντε ἔτη. (24) καὶ εὐηρέστησεν Ενωχ τῷ θεῷ καὶ οὐχ ηὑρίσκετο, ὅτι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ θεός   καὶ διὰ τοῦ ἀγαπῆσαι (**398**) – ἄμοιρος (**401 sq.**) cf. Io. 21,22 sq.

S. 14 **384** in mg. ἄλλη **D′**(**λ**)   **389** ἂν ins. Mr.   **394** post πίστιν interpunxi (cf. l. 396 sq.), post λόγου **D′**(**λ**) et Mr. **398** λόγον[1] delevi   λόγον[2] scripsi, λό ss. γ**D′** λόγου **λ** (Mr.)

άννης ὁ εὐαγγελιστὴς μένει ὡς οἱ προλεχθέντες ἕως
400 τῆς δευτέρας τοῦ Κυρίου παρουσίας θανάτου
ἄμοιρος.

Ἄλλη δὲ πάλιν προφῆτις καταθέλγεσθαι τοὺς θεο- S. 15
φιλεῖς καὶ τῆς ἄκρας ἀπολαύειν ζωῆς τῇ ὑπερβολῇ
τοῦ περὶ αὐτοὺς θείου φίλτρου τοῦτον προαγορεύει
405 τὸν τρόπον (Or. Sib. 5, 281–283)·

εὐσεβέων δὲ μόνων ἁγία ⟨χθὼν⟩ πάντα τάδ' οἴσει,
νᾶμα μελισταγέης ἀπὸ πέτρης ἠδ' ἀπὸ πηγῆς
καὶ γλάγος ἀμβροσίης ῥεύσει πάντεσσι δικαίοις.

Ἡ δὲ Ἐρυθραία προορῶσα τῶν Ἑλληνικῶν ψυχῶν S. 16
410 τὸ τυφλὸν καὶ ἄλαλον καὶ πολλὴν καταγινώσκουσα

S. 15 ἄλλη δὲ πάλιν (**402**) – δικαίοις (**408**) Lact. Div. inst. 7,24,14 sq.: *et alia eodem modo*: εὐσεβέων – δικαίοις. *vivent itaque homines tranquilissimam et copiosissimam vitam et regnabunt cum deo pariter* etc. **S. 16** ἡ δὲ Ἐρυθραία (**409**) – τροπῆς (**426**) Lact. Div. inst. 1,8,3: *unde mihi de tanta maiestate saepius cogitanti qui deos colunt interdum videri solent tam caeci, tam incogitabiles, tam excordes, tam non multum a mutis animalibus differentes, qui credant eos qui geniti sint maris et feminae coitu aliquid maiestatis divinaeque virtutis habere potuisse, cum Sibylla Erythraea dicat:* οὐ δύνατ' ἀνδρὸς – εἶναι, cf. Theoph. ad Autol. 2,34,29: καὶ πρὸς τοὺς γενητοὺς λεγομένους ἔφη (sc. ἡ Σίβυλλα, vide 36,1): εἰ δὲ γενητὸν – εἶναι, Hippol. Refut. 5,16,1 (p. 111,6 Wendl.)

S. 15 **402** λ in mg. ἄλλη καταθ. **D'**, καταλέγεσθαι λ (itaque Mr.: „auserwählt werden", quod displicet) **404** προαγ. **D'** (itaque Mr.), προσαγορεύει λ **406** εὐσεβέων] de lectione **ΦΨ** vide diss. p. 45 χθών (= Or. Sib., Lact.) om. **D'**(λ) ins. Mr. **407** νᾶμα Lact., **ΦΨ**, ἅμα **D'** μελιστ. (= Lact.) **D'**, μελισταγέος **ΦΨ** ἠδ' ἀπὸ πηγῆς] de lectione **ΦΨ** vide diss. p. 45 **408** γλάγος Lact., γάλακτος D', γάλα **τ'Φ** μάλα **τ'Ψ** ἀμβροσίης **D'** Lact., ἀμβρόσιον **ΦΨ**

μανίαν αὐτῶν οὕτως πρὸς αὐτοὺς διαλέγεται (Or. Sib. fr. 3, 1–2 Ge.)·

εἰ δ' ἄρα γεννητὸν καὶ φθείρεται, οὐ δύνατ' ἀνδρὸς
ἐκ μηρῶν μήτρας τε θεὸς τετυπωμένος εἶναι.

ὡς ἀληθῶς γὰρ μόνος ὕψιστος ἀγέννητος, τἆλλα δὲ 415
πάντα γεννητά· ἀγεννήτῳ δὲ πρὸς γεννητὸν ποῖα μί-
ξις; εἰ δὲ μίγνυται, οὐ θεὸς οὐδ' ἀνώλεθρος φύσις· εἰ
δὲ καὶ ἀθάνατος ὁ θεὸς καὶ ἄυλος, οὐκ ἀναγκαία
ὑπεισέλευσις γονῆς θεοῦ εἰς ἀεὶ διαμένοντος καὶ
ὡσαύτως ἔχοντος. μετὰ τοῦτο ⟨ἄρα ἀνάγκη τὸν⟩ 420
ἄυλον καὶ ἀνείδεον ἄρ⟨ρ⟩ευστον εἶναι, τῷ δὲ ἀρ⟨ρ⟩εύ-
στῳ καὶ ἀνειδέῳ μηδὲν κοινὸν μετὰ τῶν ἐκ μίξεως καὶ
εἰδοποιῶν. κατὰ φύσιν μὲν οὖν οὕτως, κατὰ χάριν δὲ
καὶ φιλανθρωπίαν ἡνώθη ὁ θεοῦ λόγος ἀνθρώπῳ σὰρξ
γενόμενος δίχα ῥεύσεως ἀνδρὸς καὶ συγχύσεως καὶ 425
τροπῆς· ἐν τούτῳ γάρ ἐστι τὸ μυστήριον ἐν τῷ νενικῆ-
σθαι τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν καὶ γενέσθαι τὸν μὲν θεοῦ
λόγον ἑκουσίως καὶ ἀτρέπτως ἄνθρωπον καὶ μεῖναι
ἕνα καὶ τὸν αὐτόν, τὸν δὲ ἄνθρωπον κατὰ χάριν τῇ
ἑνώσει θεόν. εἰ δὲ καὶ ποιητὴς παντοδύναμος ὁ θεός, 430

ὡς ἀληθῶς (**415**) – μίξις (**416 sq.**) Eus. Or. ad sanct. coetum c. 4 (= Gr. Chr. Schriftst., Eus. I [Berol. 1902] p. 157,18 Heikel) confert Mras 70 μετὰ τοῦτο (**420**) – εἰδοποιῶν (**423**) cf. Lact. Div. inst. 1,8,5 (Mras) εἰ δὲ καὶ (**430**) – τριάς (**439**) vide Lact. Div. inst. 1,8,2 παντοδύναμος (**430**) cf. Sap. Sal. 7,23

S. 16 **413** εἰ δ' ἄρα γ. καὶ φθείρ. **D'** εἰ δὲ γενητὸν ὅλως καὶ φθείρ. Theoph., sim. Hippol. (verba om. Lact., vide test.) **419** εἰς Mr., ἐς **D'**(λ) **420** μετὰ τούτω **D'**(λ) em. Mr., malim κατὰ τοῦτο ἀνάγκη τὸν *suppl.* Mr., ἄρα addidi **421** ἄρευστον et ἀρεύστω **D'**(λ) em. Mr. **424** θεοῦ Mr. (cf. l. 398), θεὸς (cp.) **D'**(λ)

λόγῳ ἢ θελήσει μόνῃ, ὅσα καὶ οἷα βούλεται, παράγει. καὶ ὡς τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς ἀλόγοις ζῴοις ἢ φύλλοις καὶ πόαις, οὐ χρεία διαδοχῆς γένους· ἔχει μὲν γὰρ καὶ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τὸν μονογενῆ υἱὸν καὶ λόγον, δι'
435 οὗ πάντα, καὶ τὸ ἓν ἁγιαστικὸν καὶ ζωοποιὸν πνεῦμα ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει, ἀλλ' ἔχει ἐξ αὐτοῦ μόνως καὶ συνυφεστώτως καὶ διὰ παντὸς ἀχωρίστως καὶ ἀρρήτως. καὶ ἐν τούτῳ εἷς θεὸς καὶ μία οὐσία ἡ ἁγία καὶ ἁγιαστικὴ τριάς, καθὰ εὐθὺς ἀπὸ πρώτου βιβλίου καὶ ἐφε-
440 ξῆς μέχρι ὑστάτου σὺν θεῷ φάναι ἀβιάστῳ λόγῳ ἀπὸ Γραφῶν ἐταξάμεθα.

Αἰνιττομένη δὲ ἡ αὐτὴ τῶν δαιμόνων τὴν πρὸς ἀν- S. 17
θρώπους ἔχθραν καὶ ὡς ἀπ' αὐτῶν μαγείαις, ἀστρολογίαις, οἰωνοσκοπίαις, μαντείαις τε καὶ νεκυο-
445 μαντείαις καὶ εἴ τινα ἄλλα κακὰ ἐνεργεῖται, διὰ συντόμων ἐδήλωσεν οὕτως (Or. Sib. 3, 228–229)·

ἔρρει, πλάνα πάντα τάδ' ἐστιν,
ὅσσαπερ ἄφρονες ἄνδρες ἐρευνῶσι καθ' ἦμαρ.

S. 17 αἰνιττομένη δὲ (**442**) – ἦμαρ (**448**) Lact. Div. inst. 2,16,1: *eorum* (sc. daemoniorum) *inventa sunt astrologia et haruspicina et auguratio et ipsa quae dicuntur oracula et necromantia et ars magica et quidquid praeterea malorum exercent homines vel palam vel occulte: quae omnia per se falsa sunt, ut Sibylla Erythraea testatur:* ἐπεὶ πλάνα – ἦμαρ

434 καὶ (ante ὁ θεὸς) aut deleverim aut ante τὸν μονογενῆ transposuerim **436** ἐξ αὐτοῦ **D'**(λ) corr. Mr.
S. 17 **447** ἔρρει **D'** ἐπεὶ Lact., τὰ γὰρ **Φ** καὶ γὰρ **Ψ** (deest **Ω**; vide diss. p. 45) πλάνα πάντα Lact., πλάνη πάμπαν **D'**(λ) τάδ' ἐστιν D', Lact., πέφυκεν **ΦΨ** (deest **Ω**) **448** ἐρ. καθ' ἦμαρ scripsi consuetudinem auctoris secutus, ἐρ. κατ' ἦμαρ Lact. (cod. R itaque Rz., Ge., Mr., cf. diss. p. 46 n. 111), ἐρευνῶσι(ν) κατὰ ἦμαρ **D'**, Lact. (cett.), **ΦΨ**

Καὶ ἄλλη Σίβυλλα ἀπεχθανομένη τῷ Ἑλλήνων ἔθ⟨ν⟩ει διὰ τὴν καταφρόνησιν καὶ ἀμέλειαν τῆς ἀλη- 450
θείας καὶ τὸν ἐντεῦθεν ὄλεθρον, τὰ τασσόμενα σκώπτουσα αὐτῷ βοᾷ (Or. Sib. 3, 545, 547–549)·

Ἑλλὰς δή, τί πέποιθας ἐπ' ἀνδράσιν ἡγεμόνεσσιν;
πρὸς τί δὲ δῶρα μάταια καταφθιμένοισι πορίζεις,
θύεις δ' εἰδώλοις; τίς σοι πλάνον ἐν φρεσὶ θῆκεν, 455
ταῦτα ποιεῖν προλιπόντα θεοῦ μεγάλοιο πρόσωπον;
ἀλλὰ τί δὴ θνητοῖσιν ὀνείδεα ταῦτ' ἐπιβάλλω;

καὶ μεθ' ἕτερα[

καὶ ἄλλη Σίβυλλα (**449**) – πρόσωπον (**456**) Lact. Div. inst. 1,15,13: *sicut faciunt, qui apud reges etiam malos panegyricis mendacibus adulantur.* (14) *quod malum a Graecis ortum est, quorum levitas instructa dicendi facultate et copia incredibile est, quantas mendaciorum nebulas excitaverit. itaque admirati eos et susceperunt primi sacra eorum et universis gentibus tradiderunt. ob hanc vanitatem Sibylla sic eos increpat:* Ἑλλὰς – ἡγεμόνεσσιν; / πρὸς τί τε – πρόσωπον; ἀλλὰ τί δὴ (**457**) κτλ. versus aliunde ignotus

449 in mg. ἄλλη λ **450** ἔθει D′(λ) suppl. Mr. **451 sq.** σκόπτουσα D′(λ) em. Mr. **452** αὐτῷ **D′** i. q. πρὸς αὐτὸν, nisi mavis αὐτῷ cum v. τὰ τασσόμενα (451) coniungere **453** ἡγεμ.] ἡγεμόσιν D′(λ) **454** τί δὲ D′, Lact. (cod. S), τί τε Lact. (cett.), **ΦΨ** (om. **Ω**) **455** θύεις δ' **D′**, θύεις vel θύεις τ' Lact., θύεις **τ'ΦΨ** (om. **Ω**) τίς σοι Lact., τίς τοι **ΦΨ** (om. **Ω**), τί **D′** (vide diss. p. 44) **456** ποιεῖν (= ποεῖν) **D′**, τελεῖν Lact. **ΦΨ** (om. **Ω**) **457** τί δὴ **D′**, fort. rectius τίη | ὀνείδεα scripsi, ἀνειδέα **D′** **458** post v. ἕτερα (in **D′** finis lineae) abrumpuntur **D′** et λ

TEXTVS THESAVRORVM MINORVM

ω

Συμφωνία

ἐκ τῶν παλαιῶν φιλοσόφων τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν ἁγίαν καὶ θεόπνευστον νέαν γραφὴν ἤγουν ἀπόδειξις καὶ ἔλεγχος παρ' αὐτῶν περὶ τῆς ἁγίας ὁμοουσίας καὶ
5 ὑπερουσίας, ἀδιαιρέτου δημιουργοῦ, ζωαρχικῆς τε καὶ προσκυνητῆς τριάδος, πατρὸς λέγω καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, καὶ ⟨περὶ⟩ τῆς ὑπεραγάθου καὶ φιλανθρώπου ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ ἑνὸς τῆς αὐτῆς πανσέπτου καὶ πανυμνήτου μακαρίας τριάδος, θεοῦ
10 λόγου.

codd. l. 1–13: Σ

2 ἐκ abesse vult Scott-Ferguson **4** παρ' scripsi (cf. diss. p. 144 n. 290), κατ' Σ **5** δημιουργοῦ = adi. **7** περὶ e.g. inserui **10** post λόγου fort. excidit tit. partis tertiae (περὶ τῆς τιμίου καὶ σωτηριώδους αὐτοῦ σταυρώσεως)

I. Περὶ τῆς ἁγίας καὶ πανσέπτου τριάδος.

1. Ἑρμοῦ ⟨ἐν λόγῳ τρίτῳ τῶν⟩ πρὸς Ἀσκληπιὸν περὶ θεοῦ.

(a) εἰ μὴ πρόνοιά τις ἦν τοῦ πάντων κυρίου ὥστε με
τὸν λόγον τοῦτον ἀποκαλύψαι, οὐδὲ ὑμᾶς τοιοῦτος 15
((b) Σ_1) ἔρως κατεῖχεν, ἵνα περὶ τούτου ζητήσητε· οὐ γὰρ ἐφι-
κτόν ἐστιν εἰς ἀμυήτους τοιαῦτα μυστήρια παρέχε-

1 1.) testes textus sunt: Σ_{1-3}; Chron. = Chronicon Paschale ed. L. Dindorf (P. G. 92,1832), col 169 B–172 A; Ox. (cod. Barocc. 182, s. XII) = Malalas, ed. Dindorf, Bonnae 1831, p. 26,14–27,11 (= P. G. 97, col. 93 A/B); Cedr. = Cedrenus, Hist. comp. (P. G. 121, col. 64 C/D); **M″** = cod. Par. Graec. 1630 (s. XIV), in F. H. G. IV 543 nr. 11 (Mueller); Su. = Suidas ε 3038 (II p. 413,34–414,10 Adl.); **S′** = fr. Salm. (Ἀρχαιολογία Ἰωάννου Ἀντιοχέως) in cod. Par. Reg. 1763 (s. XII) ed. Cramer, An. Par. 2,387,9–21; **Z′** = Par. Graec. 3026 (s. XVI), ed. Vitelli, Stud. Ital. 3, 1895, 383 sq.; **Y′** = Par. Graec. 1336 (s. XI) ed. Cramer, An. Par. 2,268,4–20; χ_{2-3}, π_2, sim. μ_3. – **2.**) ipse auctor corporis (ω_1) e Cyrillo, Contra Iul. I (P. G. 76, col. 552 C–556 B = Scott-Ferguson. IV 202,7–209.3) pendet. – **3.**) Cyrillus usus est Coh. = Ps. Iust. Coh. ad Graecos 15,2 (p. 45,30 Marc.), qui so-

codd.: $\omega_{1\,a-c}$: Σ (vide infra); Chron., Ox., Cedr., **M″**, Su., **S′**-**Y′Z′**, χ_2, π_2 (μ_3)
u = **M″** Su. **S′Z′**χ
v = Cedr. + u w = Ox. + v t = Chron. + w

12 titulum amplificavi Cyrilli verbis (sc. 556 A) usus, possis et ἐν τῷ λ. τρίτῳ **14–16** εἰ μὴ – ζητήσητε om. Σ, **v**, vide diss. p. 119 et 107,5 a; praef. XLI **14** με Cyr. (556 B), μοι Chron., Ox., incertum an Did. (vide diss. p. 111) **15 sq.** τοιοῦτος ἔρ. **t** νῦν ἔρως τοιοῦτος Cyr. (556 B), τοσοῦτος ἔρως Scott-Ferguson **16** κατεῖχεν ἄν Scott-Ferguson (haud urguet) **16–18** οὐ – ἀκούσατε om. **v** **17** ἐστιν om. Σ

σθαι, ἀλλὰ τῷ νοῒ ἀκούσατε· ἓν μόνον ἦν φῶς νοερὸν πρὸ φωτὸς νοεροῦ καὶ ἔστιν ἀεὶ νοῦς νοὸς φωτεινὸς
20 καὶ οὐδὲν ἕτερον ἦν ἢ ἡ τούτου ἑνότης. ἀεὶ ἐν ἑαυτῷ ὤν, ἀεὶ τῷ ἑαυτοῦ νοῒ καὶ φωτὶ καὶ πνεύματι πάντα περιέχει.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. (Σ_2)

(c) ἐκτὸς τούτου οὐ θεός, οὐκ ἄγγελος, οὐ δαίμων, οὐκ
25 οὐσία τις ἄλλη· πάντων γάρ ἐστι κύριος καὶ πατὴρ καὶ θεὸς καὶ πηγὴ καὶ ζωὴ καὶ δύναμις καὶ φῶς καὶ νοῦς καὶ πνεῦμα καὶ πάντα ἐν αὐτῷ καὶ ὑπ' αὐτόν ἐστιν.

lum habet $\omega_{1\,f}$, et Did. = Didymus, De trin. II (P. G. 39, col. 757 B–760 A = Scott-Ferguson IV 173,5–174,1. De ratione, quae inter testes et testimonia intercedit, et de ordine oraculorum codicis **Σ** (h. e. corporis **ω**) proprio vid. diss. p. 104–111; de Malala exemplo Chronici Pasch. vide Ed. Schwartz, R. E. 3,2 (1899), 2474,61–2475,6 s.v. Chronicon Pasch.

19 ἔστιν **Σ** (ut Cyr., Did.), ἦν **t** νοῦς νοὸς φωτεινὸς sic iam Did., cf. Scott-Ferguson IV 173 n. 6) **20** ἢ om. Ox. ἡ om. Cyr. **20 sq.** ἑαυτῷ ὤν Cyr., Chron., αὐτῷ ὤν Did., Ox., Cedr., αὐτῷ ὤν **M''**, αυτωι (sic) ὄν **Σ**, om. Su., **S'Z'**, **χ** **23** τοῦ αὐτοῦ – λόγου Σ, om. **t** (καὶ μεθ' ἕτερά φησιν Cyr. [556 A]) **25** ἐστι om. **t** **26–27** καὶ πηγὴ – πνεῦμα om. **t** **27** ἐν αὐτῷ καὶ ὑπ' (ἐπ' Cyr.) αὐτὸν Cyr., **Σ**, Chron., ὑπ' αὐτὸν καὶ ἐν αὐτῷ **w**

(Σ_3) Τοῦ αὐτοῦ ⟨ἐκ τοῦ τῶν⟩ πρὸς Τὰτ διεξοδικῶν πρώτου λόγου περὶ θεοῦ. 30

(d) ἀΐδιος, αὐτοκίνητος, ἀναυξής, ἀσώματος, ἀμετάβλητος, ἄφθαρτος μόνος ἀεὶ αὐτῷ ὅμοιός ἐστιν, ⟨ἴσος δὲ καὶ ὁμαλός, εὐσταθὴς εὔτακτος⟩, εἷς ὢν μετὰ τὸν προεγνωσμένον θεόν.

⟨Τοῦ αὐτοῦ περὶ θεοῦ⟩ 35

(e) ὁ γὰρ λόγος αὐτοῦ προελθών, παντέλειος ὢν καὶ γόνιμος καὶ δημιουργός, ἐν γονίμῳ φύσει πεσὼν ἐν γονίμῳ ὕδατι, ἔγκυον τὸ ὕδωρ ἐποίησεν.

(f) καὶ ταῦτα εἰρηκὼς ηὔξατο λέγων· Οὐρανὸν ὁρκίζω σε, θεοῦ μεγάλου σοφὸν ἔργον, ἵλεως ἔσο· ὁρκίζω σε, φωνὴν πατρός, ἣν ἐφθέγξατο πρώτην, ἡνίκα κόσμον 40

cod.; ω_{1d}: Σ
codd. $\omega_{1\,e\,et\,f}$: Chron., Ox., Cedr., Su., **M″**, **Y′S′Z′**, χ_{2-3}, $\pi_2(\mu_3)$
Oracula e et f corpori ω attribuenda esse diss. p. 108 n. 213 probare conatus sum (vide praef. p. XLI)

29 ἐκ τοῦ τῶν inserui τὰτ scripsi (cl. Cyr.), τὰ Σ **32** αὐτῷ Σ, ἑαυτῷ Cyr. **32 sq.** ἴσος – εὔτακτος inserui e Cyr. (553 B 1) **33 sq.** μετὰ (ὁ μετὰ Cyr.) – θεόν Cyr., Σ mihi susp., fort. μετὰ τοῦ προεγνωσμένου (sc. a filio) θεοῦ (cf. Cyr. l.c.: σημαίνει δέ, οἶμαι, διά γε τουτουῒ τὸν πατέρα) **35** tit. (a t omissum) e. g. supplevi, cf. Cyr. 552 **D**: ὁ δὲ τρισμέγιστος ἑρμῆς οὕτω φθέγγεται περὶ θεοῦ) **37** γονίμῳ **t**, γονίμῃ Cyr. ἐν[2] **t** ἐπὶ Cyr. (cf. π_2, sim. **Y′**) **39** οὐρανὸν ὁρκίζω σε (= initium hexametri) Cyr., ὁρκ. σέ, οὐρ. **t** **40** ἵλεως ἔσο Chron., Ox., **Y′** (cf. χ_3), **om. v** (cf. Cyr. [552 C]) **40 sq.** ὁρκίζω – πατρός **t**, αὐδὴν ὁκίζω σε πατρός Coh., Cyr. **41** ἐφθ. **t**, φθέγξατο Coh., Cyr.

ἅπαντα ἐστηρίξατο βουλῇ· φωνὴν πατρός, ἣν ἐφθέγξατο πρώτην, τὸν μονογενῆ λόγον αὐτοῦ.

2. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ ὕμνου πρὸς τὸν παντοκράτορα.

45 ἀκοιμήτου πυρὸς ὄμματι ἐγρήγορε, δρόμον αἰθέρος (Σ_4)
ζωογονῶν, ἡλίου θέρμην κρατύνων, λαίλαπι μεθιστῶν
νέφη, τοὔνομα μὴ χωρῶν ἐν κόσμῳ· ἄφθιτον ἀέναον
πανεπίσκοπον ἐπίφοβον ὄμμα, πατέρα τῶν ὅλων, θεὸν
ὄντα μόνον, ἀπ' οὐδενὸς ἔχοντα ἀρχήν, ἔγνωκα. – ἕνα
50 μετὰ σὲ ὄντα μόνον ἐκ σοῦ γεραίρω υἱόν, ὃν ῥώμη

2 Σ_4; M'_3 = cod. Par. Graec. 2665 (s. XIV/XV), fol. 172[b] pone π (or. 2: Ἑρμοῦ); V'_5 = Vind. phil. Graec. 110, vol. I (s. XVI), fol. 246[r] (Ἑρμοῦ τρισμεγίστου); χ_1 (Ἑρμοῦ μεγίστου περὶ παντοκράτορος). – **M′** et **V′** pendent ex **x**, **Σ** et **x** ex **y**, **y** et **χ** originem acceperunt ab **ω**; vide diss. p. 136–138

codd. ω_2: Σ, χ_1, M'_2, V'_5

42 ἐστήρ. βουλῇ t, ἑαῖς στηρίξατο βουλαῖς Coh., Cyr. **42 sq.** φωνὴν – πρώτην Σ et Malal. (brevius Su. [ex Io. Antioch.]), αὐδὴν δὲ πατρὸς ἣν ἐφθ. πρ. Cyr., αὐδὴν ὁρκίζω σε πατρός, τὴν φθέγξατο πρ. Coh.; verba a Coh. et Cyr. interpretationis loco repetita ab auctore ω in ipsas preces praepostere recepta sunt; cave tradita tangas! **43** τὸν] πρὸς τὸν Υ′ (cf. diss. 117) **44** tit. ἑρμοῦ μεγίστου περὶ παντοκράτορος χ **45–49** ἀκοιμήτου – ἔγνωκα haec verba decurtavit et in tituli formam convertit Σ, quem parti secundae oraculi praeposuit (τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ ὕμνου τοῦ πρὸς τὸν παντοκράτορα πατέρα τῶν ὅλων καὶ θεὸν ὄντα μόνον ἀπ' οὐδενὸς ἔχοντα τοῦτο ὅπερ ἔχει, vide diss. p. 137,2 b) **47** τοὔνομα] fort. rectius ὄνομα **48** θεὸν χ, καὶ θεὸν ΣM′V′ **49** ὄντα μόνον χ, ὥστε τὸν ΣM′, ὡς αἴτιον V′

ἀπορρήτῳ καὶ ὀξυτέρᾳ νοῦ καὶ φωνῆς ἴδιον εὐθὺς ἀφθόνως καὶ ἀπαθῶς ἀγένητον λόγον ἐγέννησας, θεὸν ὄντα τὴν οὐσίαν ἐκ τῆς οὐσίας, ὃς σοῦ τοῦ πατρὸς τὴν εἰκόνα τὴν ἄφθαρτον καὶ πᾶν ὁμοίαν φέρει, ὥστε εἶναι ἐκεῖνον ἐν σοί, σὲ δὲ ἐν ἐκείνῳ, κάλλους 55 ἔσοπτρον, ἀλληλεύφραντον πρόσωπον.

(Σ_5) **3.** Πορφυρίου ἐκτιθεμένου Πλάτωνος δόξαν.

ἄχρι γὰρ τριῶν ὑποστάσεων, ἔφη Πλάτων, τὴν τοῦ θείου προελθεῖν οὐσίαν. εἶναι δὲ τὸν μὲν ἀνωτάτω θεὸν τἀγαθόν, μετ' αὐτὸν δὲ καὶ δεύτερον τὸν δημι- 60 ουργόν, τρίτην δὲ καὶ τὴν τοῦ κόσμου ψυχήν· ἄχρι γὰρ ψυχῆς τὴν θειότητα προελθεῖν.

3 Did. = Didymus De trin. II (P. G. 39, col. 760 B): Πορφύριος ... Πλάτωνος ἐκτιθέμενος δόξαν, $Cyr._1$ = Cyrill. C. Iulian. I (P. G. 76, 553 B): Πορφύριος ... Πλάτωνος ἐκτιθέμενος δόξαν, $Cyr._2$ = ibid. VIII (P. G. 76,916 B): γράφει τοίνυν Πορφύριος ἐν βιβλίῳ τετάρτῳ Φιλοσόφου ἱστορίας. – Auctor corporis ω potius e Cyr. quam e Did. vid. pendere, cf. diss. p. 139 sq.

cod. ω_3: Σ_5

51 νοῦ καὶ φωνῆς ΣV′, φωνῇ χ, om. M′ **52** ἀγένητον scripsi, ἀγεννήτως χ ἀγεννοῦς Σ, V′ (om. M′) **54** τὴν (ante εἰκόνα) om. ΣM′V′ τὴν ἄφθαρτον om. χ **55** εἶναι om. χ, M′ κάλλους ΣM′ κάλλος χ, καλὸν V′ **56** an ἀλληλευφραντὸν vel ἀλληλευφραντικὸν? **57** πλάτωνος ἐκτιθ. hoc ordine Did., $Cyr._1$ **59** θείου] θεοῦ $Cyr._2$ **61** τρίτου $Cyr._1$ | δὲ καὶ] δὲ $Cyr._2$ **62** θειότ. Did., $Cyr._1$, θεότητα $Cyr._2$, Σ, fort. melius (cf. August. C.D. 7,1)

4. Τοῦ αὐτοῦ Πλάτωνος. (Σ_6)

γεννητὸς οὐδεὶς ἱκανὸς γνώμης ἀφανοῦς ἰδεῖν αἰσθη-
65 τήριον· φύσις γὰρ μόνου θεοῦ, ὡς αἰτίου τοῦ παντός,
γυμνὴν ψυχὴν δυναμένου ἰδεῖν. εἷς γὰρ αἴτιος τοῦ
παντός, εἷς καὶ ἐξ αὐτοῦ, ἄλλος ὁ εἷς καί ποτε οὗτος
ὁ εἷς οὐκ ἐν χρόνῳ· ἀΐδιος γὰρ ὁ εἷς καὶ συναΐδιος.

5. Ἀριστοτέλους. (Σ_7)

70 ἀκάματος φύσις θεοῦ γεννήσεως οὐκ ἔχουσα ἀρχήν·
ἐξ αὐτῆς δὲ ὁ πανσθενὴς οὐσίωται λόγος.

4 de testium genealogia vide ad ω_2. **5** de testibus et de ratione, quae inter eos intercedit, vide ad ω_2; diss. p. 123 et 138.

codd. ω_4: **Σ**, **M'**$_3$, **V'**$_3$, χ_{11}
codd. ω_5: **Σ**, **M'V'**, χ_4, π_5

63 tit. scripsi, τοῦ αὐτοῦ Σ, πλάτωνος **V'** πλάτωνος φιλοσόφου χ, om. M' **64** γενν. **ΣV'**, γενητὸς **M'**, γενετὸς χ **64** et **66** κατιδεῖν utroque loco **x** (= **M'V'**) **65** φύσις γὰρ μ. θεοῦ sc. ἱκανή ἐστιν, nisi mavis δυναμένη (66) ὡς] fort. erat τοῦ ὡς **67** ἐξ αὐτοῦ ἄλλος ὁ εἷς] fort. erat ἐξ αὐτοῦ ἄλλος εἷς (at vide χ_{11}) ἄλλος **ΣM'V'**, ἀλλοῖος (ἀλλ' οἷος) χ **68** ἀΐδιος γὰρ ὁ εἷς καὶ συν. χ, V', ἀΐδιος γ. ὁ εἷς καὶ ἀναΐδιος ὁ εἷς καὶ οὐδὲν τούτοις συναΐδιον **Σ**, om. **M'**; ἀΐδιος γ. ὁ εἷς καὶ συναΐδιος ὁ υἱὸς καὶ οὐδὲν τούτοις συναΐδιον Scott-Ferguson (IV 226,9), malim ἀΐδιος γὰρ ⟨ἐκεῖνος⟩ ὁ εἷς καὶ ⟨οὗτος αὐτῷ⟩ συναΐδιος, quae tamen omnia incerta sunt; iam **ω** habuisse vid. textum in angustum contractum **70** γενν. **Σ**, **π**, **M'V'**, γενέσεως χ

(Σ_8) **6.** Πλουτάρχου.

τοῦ ὑπερτάτου, τῶν ὅλων αἰτίου, προεπινοεῖται οὐδέν· ὅλος δὲ ἐξ ὅλου, ἄλλος δὲ ἐξ αὐτοῦ ὡς αὐτός, ἀλλ' οὐκ ἀλλοῖος καὶ μέσον οὐδέν. 75

(Σ_9) **7.** Ἀντιόχου ἱερέως Ἡλιουπό⟨λεως⟩, ὃ ηὑρέθη ἐν ταῖς σύριγξι ταῖς Αἰγυπτίαις.

ἦν νοῦς εἷς πάντων νοερώτερος, ⁝ τοῦδ' ἄπο παγγενέτης νοερὸς λόγος, ἄφθιτος ⁝ υἱός, ἀπαύγασμα νοεροῦ πατρός, ⟨εἷς ἅμα πατρί⟩· ⁝ ἐν μὲν ἐπωνυμίῃ διεστηκὼς 80

6 **V** = cod. Vind. Theol. Graec. 689 (s. XIV), fol. 270 nr. 4; de ceteris vide ad ω_2; diss. p. 138 sq. **7** Theos. § 49, cf. diss. p. 134 sq. – Pone ω_7 (= Σ_9), ω_8 (= Σ_{10}), ω_{10} (= Σ_{12}), ω_{13} (= Σ_{15}) e N.T. et e Cyrilli libro citato laudantur in Σ, quae ab auctore archetypi (ω) in oraculis intellegendis scholiorum loco inserta sunt; omnes hos locos enumeravi diss. p. 144 sq., omisi in hac editione.

codd. ω_6: Σ, χ_7, μ_4, V_4, V'_2 (εὐνομίου)
codd. ω_7: Σ, χ_9

72–75 de mutatis oraculi formis in χ, μ, VV' vide diss. p. 138 sq. **75** ἀλλοῖος V' ἀλλοίως Σ (ceteri digrediuntur) **76** ἱερέως ἡλιουπ Σ, suppl. Picc. (Scott-Ferguson), κολοφῶνος χ (cf. diss. p. 135 n. 272) **77** σύριγξι Σ (cf. Aelian. N. an. 16,15 [I p. 394,23 Herch.]), aliter Theos. l.c. **78** νοερώτ. Σ, νοερώτερος, ἄφθιτος ἀρχή Thes. (T), νοερώτερος εἰ δέ γε ἔστιν χ **79** νοερός Σ (ut T), νοερώτερος χ ἀπαυγ. Σ, χ, ἀπαυγὴ τοῦ T **80** εἷς ἅμα π. (= T), om. Σ, cf. χ διεστ. Σ, γε διεστ. T, εἰ δέ γέ ἐστιν ὡς χ

ἀπὸ πατρός. ⁝ εἷς δὲ πέλων σὺν πατρὶ καὶ ἐξ ἑνὸς εἷς,
μία τάξις, ⁝ πατρὸς ἐὼν αἴγλης, ὁμοούσιος, ἄφθιτος
ἀεὶ ⁝ πνεύματι σὺν πρώτῳ ἁγίῳ καὶ σπέρματος ἀρχή.

8. Ἑρμοῦ ἐκ τοῦ πρὸς Ἀσκληπιὸν λόγου τρίτου. (Σ_{10})

85 τούτου τοῦ πνεύματος, οὗ πολλάκις προεῖπον,
πάντα χρῄζει· πάντα γὰρ βαστάζον κατ' ἀξίαν τὰ
πάντα ζωοποιεῖ καὶ τρέφει· καὶ ἀπὸ τῆς ἁγίας πηγῆς
ἐξήρτηται. ἐπίκουρον πνεῦμα ἦν καὶ ζωῆς ἅπασιν ἀεὶ
ὑπάρχον γόνιμον, ἓν ὄν.

90 **II.** Περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας Χριστοῦ
τοῦ θεοῦ ἡμῶν.

9. Ἐπίγραμμα εὑρεθὲν ἐν λίθῳ κεκολαμμένον εἰς τὸν (Σ_{11})
λεγόμενον ναὸν τῶν θεῶν Ἀθηναίων, νυνὶ δὲ τῆς ἁγίας

8 Did. = Didym. De trin. II (P. G. 39), col. 757 A; Cyr. = Cyrill. C. Iulian. I (P. G. 76), col. 556 B/C; uterque orac. hab. post $\omega_{1\alpha}$ (ζητήσητε), pone quod verba addit: νῦν δὲ τὰ λοιπὰ τοῦ λόγου ἀκούετε (τούτου τοῦ πνεύματος κτλ.); de ordine ab auctore **ω** praelato vide diss. p. 110 cum nota 218. – Vide ad ω_1 et praef. XLI **9** **ω** pendet e Theosoph. § 53 (vide ibid. locos similes). – Ox. = Malal. ed. Dind., Bonnae 1831, p. 77 D. (= P. G. 97, col. 157 C–160 A); O″ = Par. Graec. 854 ed. Cramer, An.

codd. ω_8: Σ_{10} (vide test.)
codd. ω_9: Σ_{11}, Ox., Cedr., M″, O″, χ_{10}, π_1 (μ_1)

82 τάξις Σ, χ, δόξα T verba π. ἐὼν – ἄφθιτος υἱός pone νοεροῦ πατρὸς (78) hab. Σ, transposui (vide diss. p. 135) **83** ἀεὶ χ (cf. T), υἱός Σ πνεύματι post ἁγίῳ trps. Σ, versum non hab. T **86** πάντα Σ, τὰ πάντα Did., Cyr. βαστάζον Did., Cyr., βαστάζων Σ **88** πνεῦμα ἦν Σ, πνεύμασι Did., πνεύματι Cyr., fort. rectius solum πνεῦμα **92** κεκολλαμένον Σ emendavi

θεοτόκου· ⟨τὸ δὲ αὐτὸ ηὑρέθη καὶ ἐν τῇ τῶν Κυζικηνῶν πόλει ἐν λίθῳ μεγάλῳ τοῦ νεώ, ὃς ἐν τοῖς χρόνοις 95 τοῦ βασιλέως Λέοντος ἔμελλε παρὰ τῶν πολιτῶν εἰς εὐκτήριον μετασκευασθῆναι οἶκον τῆς ὑπερενδόξου δεσποίνης ἡμῶν⟩·

προφήτευσον ἡμῖν προφῆτα, Τιτὰν Φοῖβε Ἄπολλον, τί ἔσται ⟨ἢ⟩ τίνος ἔσται δόμος οὗτος; 100
ἀπόκρισις Φοίβου διὰ τοῦ μαντ⟨ε⟩ίου· ὅσα μὲν πρὸς ἀρετὴν καὶ κόσμον ὄρωρεν, ποιεῖτε· ἐγὼ δὲ ἐφετμεύω τρισένα μοῦνον ὑψιμέδοντα θεόν, οὗ λόγος ἄφθιτος ἐν ἀδαεῖ ἔγκυμος ἔσται· ὅστις ὥσπερ τόξον πυρφόρον μέσον διαδραμὼν κόσμον ἅπαντα ζωγρήσας πατρὶ 105 προσάξει δῶρον· αὐτῆς ἔσται δόμος οὗτος, Μυρία δὲ τοὔνομα αὐτῆς.

Par. 2,194 sq. (cf. diss. p. 118); Cedr. = Cedren. Hist. comp. (P. G. 121,241 sq.); **M″** = Par. Graec. 1630 ed. Mueller (F. H. G. IV 548 nr. 15); **A** = Angel. Graec. 43 (s. XIV), nr. 8. – Genealogia: Cedr. et **M″**, quasi cognatione ut fratres coniuncti, ex eodem exemplo (s) pendent atque **O″**; **s** et Ox. pendent e **w** (h. e. e Malala); Malal. et **χ** hauriunt ex **o**; **o** et **Σ** faciunt archetypum **ω**; A_8 corporibus **χ** et **π** usus est, cf. diss. p. 117–120.

94–98 τὸ δὲ αὐτὸ – ἡμῶν haec verba vel similia e Theos. § 53 addenda esse suspicatus sum, cf. diss. p. 120 **100** ἢ (om. **Σ**) τί δ' ἔσται sic post οὗτος Ox., **M″**, **χ**, om. Theos., Cedr. **103** τρισένα Cedr., **π** τρεῖς ἕνα **Σ** μόνον **χ**, om. **π** **103 sq.** ἐν ἀδαεῖ κόρῃ Ox., Cedr., **M″**, **χ** ἐγκ. Theos., Ox., **χ**, **π**, ἔγκυος Cedr., M″, **μ**, ἐγκύμων **Σ** (fort. bene) πυρφ. Theos., **Σ**, πυριφόρον Ox., Cedr., **O″**, **M″**, **χ** **104 sq.** post μέσον add. κόσμον **χ** **106** οὗτος om. **Σ**, Ox. μυρία Theos., **Σ**, μαρία Ox., Cedr., **M″**

10. Ἐκ τῶν Σκαμάνδρου. (Σ_{12})

εἷς θεὸς πρὸ αὐγῶν γεννηθείς, ὁ πρὸ οὐρανῶν καὶ
110 γῆς καὶ πάσης κτίσεως καὶ κατασκευῆς κόσμου ὤν, ὡς
τρισεὶς θεός, λόγος ἐκ Μαρίας {τινος}, ⟨ἐκ⟩ παρθένου
τινὸς Ἑβραΐδος, τίκτεται {ἐκ παρθένου}.

III. Περὶ τῆς τιμίας καὶ σωτηριώδους αὐτοῦ
σταυρώσεως.

115 **11.** Σόλωνος Ἀθηναίου τοῦ νομοθέτου περὶ λόγου (Σ_{13})
ἐγκωμίου ἀπόφθεγμα.

ὀψέ ποτέ τις ἐπὶ τὴν πολυσχιδῆ ταύτην ἐλάσει γῆν

10 testimonia non exstant (diss. 140). Vide ad ω_7.
11 Pers.$_1$ = Persica ed. Pitra (J. B. P., Analecta Sacra etc. V 2, 1888,302); Pers.$_1$ = codices Vaticani a Pitra usurpati, vide

codd. ω_{10}: Σ_{12}
codd. tit. part. III: Σ
codd. ω_{11}: Σ_{13}, Pers.$_1$, χ_{12}, π_4, κ_2, β

108 σκαμάνδρου Σ, vide Pitra 308 n. 1; diss. p. 140 n. 284 **109** πρὸ αὐγῶν θεὸς Σ, transposui **111** τρισεὶς (vel τρὶς εἷς) scripsi, τρεῖς ἕνα Σ ἐκ[1] scripsi, ἀπὸ Σ (cl. l. 112) | ἐκ alt. addidi **111 sq.** verba τινος[1] et ἐκ παρθένου eieci (illo corruptela τιτος (111) emendatur, ex hoc concludi potest pro παρθένου[1] scribendum esse ἐκ παρθένου) τιτος εραιδος Σ correxi **115** σωλονος Σ emendavi (de ceteris vide diss. p. 122 sq. [2 b et 3]) **115 sq.** περὶ – ἀπόφθεγμα Σ, fort. elegantius περὶ λόγου ἐγκώμιον {ἀπόφθεγμα} **117** τις τις Σ | πολυσχιδῆ κ, β (fort. e coniectura), πολυσχεδῆ Σ, Pers.$_1$, χ, π | ταύτην om. Σ ἐλάσει Σ, ἐλάσειε cett.

καὶ δίχα σφάλματος σὰρξ γενήσεται· ἀκαμάτοις δὲ θεότητος ὅροις ἀνιάτων παθῶν λύσει φθοράν· καὶ τούτῳ φθόνος γενήσεται ἐξ ἀπίστου λαοῦ καὶ πρὸς 120 ὕψος κρεμασθήσεται ὡς θανάτου κατάδικος καὶ πάντα πραέως πείσεται.

(Σ_{14}) **12.** Ἐκ τῶν Σκαμάνδρου.

φῶς ἐκ φωτὸς ὁ ὕψιστος, ὁ αἰώνιος, ὁ ἄφθαρτος φρικτὸς καὶ ⟨ἐν⟩ ξύλῳ τρισμακαρίστῳ τανυσθείς, νύ- 125 κτωρ τριήμερος φανείς, εἰς Ὄλυμπον ἑπτάζωνον ἀν-

diss. p. 121 n. 237; χρησμός **α'**; **β** = Bratke. R. G. p. 6,10; **κ** = Passio S. Catharinae ap. Viteau (Passions des Saints etc.) p. 51 = P. G. 116, col. 288 B. – De ratione, quae inter testes intercedit, vide diss. p. 121–123: Textus a Bratke editus et verba S. Catharinae ex eodem exemplo (**y**) pendent, cuius oraculum e fonte (**z**) fluxit cum corpore **χ** communi: Σ et Pers.$_1$ cognatione coniuncti e fonte **x** manaverunt; **x** et **z** faciunt archetypum **ω** (diss. p. 123). **12** cf. diss. p. 140; de ἄφθαρτος coniuncto cum φρικτός (**124 sq.**) cf. Orph. fr. 248 b 3 Ke. ἐν ξύλῳ τρισμακαρίστῳ (**125**) cf. Thesoph. § 80, vide Or. Sib. 6,26 τριήμερος φανείς (**126**) intellege τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθείς, cf. Hippol. In Psalm. fr. (P. G. 10,609 A), eund. Adv. Iudaeos 1 (P. G. 10,789 a) ἀνδρόδμητος (**126 sq.**) de forma vide He. α 4746 L. (ἀνδροδμής), vel Λ 371 (ἀνδροκμήτῳ).

codd. ω_{12}: Σ_{14}

118 δίχα σφαλμ. **χ**, **π**, **κ**, **β**, διὰ πετάσματος Σ, Pers.$_1$ δὲ] τε Σ, om. **χ**, **π** **121** κρεμ. **χ**, **κ**, **β**, κρεμασθεὶς Σ, Pers.$_1$, **π**, fort. correctius **121 sq.** καὶ πάντα om. Σ, Pers.$_1$, fort. bene **122** post πείσεται add. παρ' αὐτῶν Σ, Pers.$_1$ (nescio an genuinius), φέρειν add. **κ**, **β** **123** de titulo vide ad ω_{10} σκαμάντρου Σ corr. Pitra **125** ἐν addidi **126 sq.** ἀνδρόδμ. scripsi, ἀνδρίδμητος Σ (vide test.)

δρόδμητος ἀνεξιχνίαστος ⟨ἔχων τε⟩ αὐτεξούσιον ἀρχ-
αγγελικὸν ἐφ' ἅρματος τέτρασι ζῴοις πολυομμάτοις
ἑξαπτερύγοις ⟨ἐπαρθεὶς τῷ⟩ προγεννήτορι πατρὶ καὶ
130 ὁμοουσίῳ πνεύματι συγκάθηται ⟨ἐν τῷ⟩ θρόνῳ, ὁ πρὸ
ὢν καὶ ⟨νῦν⟩ ὢν καὶ ἀεὶ διαμένων θεὸς εἰς τοὺς αἰῶ-
νας· ἀμήν.

13. Χρησμὸς ἐν Δελφοῖς ἐν τῷ ἱερῷ. (Σ_{15})

οἴμοι τρίποδες στοναχήσατε· ἐμπεπύρισμαι καὶ τοῦδ'
135 οὐκ ἐθέλων ἐλήλαμαι δόμου· οἴχετ' Ἀπόλλων, οἴχετ'
ἐπεὶ βροτὸς εἷς με βιάζεται οὐράνιος φώς, καὶ ὁ πα-
θὼν θεός ἐστι καὶ οὐ θεότης πάθεν αὐτή· ἄμφω γὰρ
βροτὸς ὁμῶς καὶ ἄμβροτος, ἀνδρομέη σάρξ· οὐ μετα-

ἀνεξιχνίαστος (**127**) cf. Su. α 2280 (ἀνεξεύρητον, οὗ μηδὲ ἴχνος ἔστιν εὑρεῖν), fort. metaphorice intellegendum, vide e.g. Basil. Hom. in Hexam. (P.G. 29 col. 32 A): τῇ ἀνεξιχνιάστῳ τοῦ Θεοῦ δυνάμει, al. ἑξαπτερύγοις (**129**) cf. Clem. Al. Strom. 5,35,6 (p. 350,2 Stae.) c.test. **13** de testimoniis vide infra ad **y'** (= π_8 [p. 120]) et diss. p. 131–133

codd. ω_{13}: Σ_{15}, χ_{13}, κ_3

127 ἔχων τε addidi **128** ἐφ' scripsi, ἐπὶ Σ ζῴοις Σ, exspectaveris ὑποζυγίοις **129, 130** supplementa e.g. addidi **130** συγκάθεται Σ emendavi **134 sq.** τοῦδ' ... δόμου scripsi, τόνδ' ... δόμον Σ; ceterum verba ἐμπεπύρισμαι – δόμον in Σ solo leguntur, vide diss. p. 131 sq. (nescio an rectius omittenda sint) **135 sq.** οἴχεται ἐπι ερωτος (sic) Σ **136** φώς om. Σ ὁ] ὃς Σ **137** ἐστιν ἀλλ' οὐ θ. Σ **138** βροτὸς ὁμῶς] ἐρωτος αμα Σ ἄμβροτος] ἀέρωτος Σ

μειβομένων οὔτ' εἰς χύσιν ἰόντων ἄμφω οὔθ' ἑκὰς ἀλ-
λήλων· αὐτὸς θεὸς ἤδη καὶ ἀνήρ, πάντα φέρων παρὰ 140
πατρός, ἔχων δέ τε καὶ μητρὸς ἅπαντα· παρὰ πατρὸς
μὲν ἔχων φυσίζωον ἀλκήν· μητρὸς δ' ἐκ θνητῆς
σταυρὸν τάφον ὕβριν ἀνίην. τοῦ καὶ ἀπὸ βλεφάρων
ποτ' ἐχεύατο δάκρυα θερμά· †ηνικα αγγελλε φιλοιο
θλιψιν μετ εκ δημιαν εσεσθαι σφας αυτους† πέντε καὶ 145
χιλιάδας πυρῶν ἐκ πέντε κόρεσσεν οὔρεσιν ἐν ταναοῖ-
σιν· τὸ γὰρ θέλεν ἄμβροτος ἀλκή. Χριστὸς ἐμὸς θεός
ἐστιν, ὃς ἐν ξύλῳ ἐξετανύσθη, ὃς θάνεν, ὃς τάφη, ὃς
ἐκ ταφῆς εἰς πόλον ὦρτο.

138 sq. οὐ μεταμ. Σ, οὔτε ἀμειβομένων **y'** (= **π**$_8$) **139** εἰς Σ ἐς **y'** (= **π**$_8$) ἰόντων ἄ. scripsi, ἰώντων ἄμφω Σ, ἄμφω ἰόν-των **y'** (= **π**$_8$) οὔθ' ἑκὰς] τουτι καδδ' Σ **141** ἔχων om. Σ **142** φυσίζοον **y'** (= **π**$_8$) μητρὸς – θνητῆς **y'** (= **π**$_8$), ἔχων τέ γε μὴν καὶ μητρὸς Σ **143** σταυρὸν – ἀνίην y' (= **π**$_8$), ὕβριν πόνον ἀνίην Σ καὶ om. Σ **144–145** ηνικα – αὐ-τούς verba corrupta om. **χ**, **κ**, vide **y'** (= **π**$_8$), **v. 9–12; ludere possis** ἡνίκα ἤγγελλε ἐκ φίλου πατρὸς θλίψιν ἐπιδημίαν ἔσε-σθαι κατὰ σφᾶς αὐτούς, quae tamen incerta sunt; fort. verba oraculi genuini cum scholio interpolato confusa sunt **145** πέντε καὶ scripsi, προσαν καὶ Σ, πέντε τε **y'** (= **π**$_8$), ὃς πέντε **κ**, **χ** **146** οὔρεσιν om. Σ ἐν ταν.] ἐναναλωσεν Σ **147** ἄμβροτος] ἄμφωτος Σ **147 sq.** χριστὸς – ἐστιν om. Σ **148** ἐξετανύσθη **y'**(**κ**), τανύσθη Σ, **χ** ὃς τάφη Σ, ὃς τάφον ἦλθεν **y'**, om. **χ**, **κ** **149** ὦρτο] ἄλτο Σ

150 Fragmenta addubitata:

14. Σόλωνος Ἀθηναίου.

ἔσται κατ' οὐρανοῖο μεγάλοιο βεβηκώς, φλογὸς
ὑπερβάλλων αἰθέριον ἀέναον ἀθάνατον πῦρ, ὃν τρέμει
πᾶν, οὐρανὸς γαῖά τε καὶ θάλασσα καὶ Τάρταροι, βύ-
155 θιοι δαίμονες· αὐτοπάτωρ, ἀπάτωρ, τρισόλβιος.

14 Ox. = Malal. ed. Dind. p. 65,12 sq. (= P. G. 97 col. 144 B): ὁ δὲ Πετισσώνιος Φαραὼ βασιλεὺς εὐθέως ἀπῆλθεν ἐν τῇ Μέμφι εἰς τὸ μαντεῖον τὸ περιβόητον· καὶ ποιήσας θυσίαν ἐπηρώτα τὴν Πυθίαν λέγων· 'Σαφήνισόν μοι, τίς ἐστι πρῶτος ὑμῶν καὶ μέγιστος θεὸς τοῦ Ἰσραήλ;' – καὶ ἐδόθη αὐτῷ χρησμὸς οὗτος· "Ἔστι κατ' οὐρανοῖο – δαίμονες. οὗτος ὁ θεὸς αὐτοπάτωρ ἀπάτωρ πατὴρ υἱὸς αὐτὸς ἑαυτοῦ τρισόλβιος. εἰς μικρὸν δὲ μέρος ἀγγέλων ἡμεῖς, μαθὼν ἄπιθι σιγῶν, sim. Cedr. = Cedrenus, Hist. comp. (P. G. 121, col. 104 A); Y' = Par. Graec. 1336 (s. XI), ed. Cramer, An. Par. 2,241,18–27; praeterea χ_5 et π_3. – De ratione, quae inter hos testes intercedit, vide diss. p. 114: Cedr. et χ pendent e Malalae redactione v, v et Ox. faciunt redactionem w. De Y' (qui et ipse textum Malalae continet) vide diss. p. 115–117. Etiam π_3 partim quidem e Malala hausit, vide diss. p. 124–126. Si oraculum corpori ω recte addiximus, hinc Malalam hausisse verisimile est. Ceterum conferas praef. p. XLIII sq.

codd. ω_{14}: Ox., Cedr., Y'χ_5, π_3, μ_7

151 tit. e.g. scripsi (= χ), sim. π, oraculum regi Perissonio editum esse contendit Malal. (vide test.), Chiloni attr. μ 153 αἰθέριον Y', αἴθριον Ox., Cedr., om. π, χ ὃν] ὃ Ox. 154 πᾶν Ox., Cedr., πᾶς Y', om. π, χ τάρταροι π, ταρτάριοι (coniunctum cum sequentibus verbis) Ox., Cedr. (fort. melius), om. χ 155 post δαίμονες hab. ἐρίγησαν Ox., ἐρρίγησαν Cedr., ἐρράγησαν Y' pone τρισόλβιος hab. εἰς μικρὸν δὲ μέρος ἀγγέλων ἡμεῖς. μαθὼν ἄπιθι (ἄπειθι Ox., Y') σιγῶν Ox., Cedr., Y'

15. Πλάτωνος.

ὁ παλαιὸς νέος καὶ ὁ νέος ἀρχαῖος· ὁ πατὴρ γόνος καὶ ὁ γόνος πατήρ· τὸ ἓν τρία καὶ τὰ τρία ἕν, ἄσαρκον σαρκικόν· γῆ τέτοκε τὸν οὐρανοῦ γεννήτορα.

16. oraculum Thuli regi Aegyptiorum editum. 160

φράσον μοι, πυρισθενές, ἀψευδές, μάκαρ, ὁ τὸν αἰθέριον μετεγκλίνων δρόμον, τίς πρὸ τῆς ἐμῆς βασιλείας ἠδυνήθη ὑποτάξαι τὰ πάντα ἢ τίς μετ' ἐμέ;
καὶ ἐδόθη αὐτῷ χρησμὸς οὗτος·

15 oraculi forma genuina asservatur in **π**; auctor corporis χ textum divisit: χ_8 (Πλουτάρχου) = pars prima, χ_6 (Θουκυδίδου) = pars secunda. – U′ = Par. Graec. 2315 (s. XV) fol. 342^{r-v}. et W′ = Vind. Graec. 178 (a. D. 1429), fol. 1^r textum corporis **π** praebent, qui haud longe a Ps.-Athanasio abest (U′ ~ Quaest. et **v**, W′ ~ v), vide diss. p. 66 n. 142 (ubi verba codicis U′ exscripta sunt). – Ad rem cf. Hippol. Refut. 9,1–2 (p. 241,15–21 Wendl. = Heracl. [Vors.[6] 22] fr. 50–51 D.-K. = fr. 26–27 Marc.)
16 Chron. = Chronicon Paschale ed. L. Dindorf (P. G. 92,1865, col. 168 B/C): Θοῦλις ... ἐν τῷ ὑποστρέφειν ἦλθεν ἐπὶ τὴν

codd. ω_{15}: π_7, χ_{6+8}, U'_2, W'_2, vide μ_6
codd. ω_{16}: Chron. Ox. Cedr., Su., M″Y′, χ_{15}, D″
x + Su. = z (Io. Antioch.) M″ + z = u Cedr. + u = v Ox. + v = w Chron. + w = t
t, w, v, u = Malal.

156 πλάτωνος **π**, U′, oraculi partem secundam Thucydidi attr. χ, Plutarcho primam **157** ὁ παλ. – ἀρχ. om. W′ **157 sq.** ὁ γόν. πατὴρ καὶ ὁ πατὴρ γόνος W′ **158** τὰ τρία ἕν, ἓν τρία W′ **159** σαρκικὸν] προσωπικόν χ (vide diss. p. 124 n. 246) **160** de titulo vide test. **163** τὰ om. Chron. | ἢ τίς μετ' ἐμέ om. χ μετ' ἐμέ] mente suppleas δυνήσεται

165 πρῶτα θεός, μετέπειτα λόγος καὶ πνεῦμα σὺν αὐτοῖς· ⁝
ταῦτα δὲ σύμφυτα πάντα καὶ ἕν τε καὶ εἰς ἓν ἰόντα, ⁝
οὗ κράτος αἰώνιον. ὠκέσι ποσὶ βάδιζε, θνητέ, ἄδηλον
διανύων βίον.

17. Σοφοκλέους (T. G. F. I 2, fr. 618 Sn.).

170 εἷς ταῖς ἀληθείαισιν, εἷς ἐστι θεός, ὃς οὐρανὸν
ἔτευξε καὶ γαῖαν μακρὰν πόντου τε χαροπὸν οἶδμα
καὶ ἀνέμων βίας. θνητοὶ δὲ πολλὰ καρδίᾳ πλανώμενοι

Ἀφρικὴν χώραν εἰς τὸ μαντεῖον ἐν ὑπερηφανίᾳ, καὶ θυσιάσας ἐπυνθάνετο λέγων· 'Φράσον μοι – βίον', Ox. = Malal. ed. Dind. p. 24,22 sq. (= P. G. 97, col. 89 B / 92 A) cum eadem praefatione, sim. Cedr. = Cedren. Hist. comp. (P. G. 121) col. 64 B; **M″** = Par. Graec. 1630 (s. XIV) in F. H. G. IV 543 nr. 9 (e Malala, vide diss. p. 115 et praef. p. XLI; cf. infra ad ω_{17}); Su. ϑ 415 (II p. 721,27 Adl.); χ_{15}; D″ = cod. Athous 4627 (s. XIV), fol. 30^{α}–34^{β} nr. 9 (Lambros, Catal. 115; diss. 64 n. 138 et p. 111); **Y′** = Par. Graec. 1336 (s. XI), ed. Cramer, An. Par. 2,237,12. – De ratione, quae inter hos testes intercedit, vide diss. p. 111–117; stemma p. 113 (praef. XLII). Vide praeterea Anth. P. III 6 p. 188 καὶ εἰς ἓν ἰόντα (**166**) cf. Theos. (**ϑ**) § 38 v. 7 (καὶ ἐξ ἑνὸς εἰς ἓν ἰόντα)
17 Ox. = Malal. Chron. II, p. 40,15 Dind. (= P. G. 97, col. 112 C); Cedr. = Cedren. Hist. comp. (P. G. 121, col. 112 B/C);

codd. ω_{17}: Ox., Cedr., **Y′**, **BM″**, κ_1 (vide test.)

166 ταῦτα δὲ σύμφ. π. Chron., σύμφυτα δὲ πάντα Ox., Cedr., M″, Su., χ, D″, σύμφυτα δὲ ταῦτα πάντα **Y′** ἕν τε καὶ dubitanter scripsi, ἓν καὶ **Y′**, ἔντομον Chron., om. cett. **167** ὠκέσι] ὀρθοῖς Chron. **170** εἷς ταῖς om. **κ**, Ox., ὡς ἕνα τῆς **Y′** ἀληθείαισιν] ἀληθείας εἶναι Ox., **Y′** **172** πολλὰ **M″**, πολὺ **κ**, Ox., πολλοὶ (e coniectura ut vid.), **Y′**, πολλὸν Cyr.

ἱδρυσάμεθα πημάτων παραψυχάς, θεῶν ἀγάλματα ἐκ λίθων τε καὶ ξύλων ἢ χρυσοτεύκτων ἢ ἐλεφαντίνων τύπους. θυσίας τε τούτοις καὶ κενὰς πανηγύρεις 175 τεύχοντες οὕτως εὐσεβεῖν νομίζομεν.

Y′ = Par. Graec. 1336 ed. Cramer, An. Par. 2,239,6; **B** = cod. Neapol. II F 9 (s. XIV), fol. 140^{v} (vide Nauck, T. G. F. p. 358); **M″** = Par. Graec. 1630 (s. XIV), fol. 101^{r-v}; κ_1 = Sym. Metaphr. Mart. S. Catharin. 10 (P. G. 116, 285 **D** = Viteau p. 51 sq.) al., vide ad **y′** (= π_8). – Ox. et **Y′**, ut fratres coniuncti, cum **κ** pendent e **z**, qui eadem ratione qua **M″** ex archetypo communi (Malala) hauserunt; quem locum stemmatis cod. **B** ceperit, definiri nequit. Malalas ex **ω** pendere potest, ubi versus oraculi oratione pedestri redditi fuisse videantur. Ceterum Cedr. praeter Malalam etiam redactione Coh. (vide paulo inferius) usus est. – Versus oraculi leguntur in Protr. = Clem. Alex. Protr. 7,74,2 (p. 56,4 Stae.); Strom. = id., Strom. 5,14,113,2 (p. 402,20 Stae.), unde Eus. = Eus., Praep. ev. 13,13,40 (2,114,21 Mr.); Theod. = Theodoret. Graec. affect. cur. 7,46 (p. 193,8–17 Raed.); Coh. = [Iust.] Cohor. ad Gr. 18,2 (p. 48,3 Marc.); Mon. = [Iust.] De monarchia 2,2 (p. 88,1 Marc.); Cyr. = Cyrill. C. Iulian. I (P. G. 76 col. 549 D). Quem horum librorum auctor corporis **ω** ad manum habuerit, nescio. Vide et praef. XLIV

174 τε (post λίθων) om. κ, Ox., **Y′** **175** κενὰς] καινὰς Ox. (itaque Coh.), κοινὰς **Y′** **176** οὕτως om. Ox., **Y′**

χ

Χρησμοὶ καὶ θεολογίαι Ἑλλήνων φιλοσόφων.

1. Ἑρμοῦ μεγίστου περὶ παντοκράτορος.

ἀκοιμήτου πυρὸς ὄμματι γρήγορε, δρόμον αἰθέρος
180 ζωογονῶν, ἡλίου θέρμην κρατύνων, λαίλαπι μεθιστῶν
νέφη, τοὔνομα μὴ χωρῶν ἐν κόσμῳ, ἄφθιτον ἀέναον
πανεπίσκοπον ἐπίφοβον ὄμμα· πατέρα τῶν ὅλων, θεὸν
ὄντα μόνον, ἀπ' οὐδενὸς ἔχοντα ἀρχήν, ἔγνωκα. ἕνα
μετὰ σὲ ὄντα μόνον ἐκ σοῦ γεραίρω υἱόν, ὃν ῥώμῃ
185 ἀπορρήτῳ καὶ ὀξυτέρᾳ φωνῇ ἴδιον εὐθὺς ἀφθόνως καὶ
ἀπαθῶς ἀγεννήτως λόγον ἐγέννησας, θεὸν ὄντα τὴν
οὐσίαν ἐκ τῆς οὐσίας, ὃς σοῦ τοῦ πατρὸς τὴν εἰκόνα
καὶ πᾶν ὁμοίαν φέρει, ὥστε ἐκεῖνον ἐν σοί, σὲ δὲ ἐν
ἐκείνῳ, †κάλλος† ἔσοπτρον, ἀλληλεύφραντον πρόσ-
190 ωπον.

1 Ἑρμοῦ μεγίστου (178) – πρόσωπον (189) cf. ω_2

codd. χ_{1-3}: **B'L'PQ'SZ** (vide diss. p. 53 sq. et praef. XXV)
x = **P** + **Q'** **u** = **B'** + **Z** **y** = **u** + **S**

178 μεγίστου om. **x** παντοκρατορίας **x** tit. om. **S**
179 ὄμμα **SP** **181** τοὔνομα vide ω_2 (= Σ_4) **182** ἀνεπί-σκοπον **y** **186** ἀγεννήτως **xSL'** (coniecerat Btl. e codice **B'**), ἀπογεννήτως **B'**, αὐτογεννήτως **Z** (vide ω_2) ἐγέννησεν **u** γεν-νήσας **x** **187 sq.** εἰκόνα καὶ et ὥστε ἐκεῖνον cf. ω_2
189 κάλλους ω_2 ἀλληλέφραστον **x**, **S**

2. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τριάδος.

ἦν φῶς νοερὸν ἐκ φωτὸς νοεροῦ καὶ ἦν ἀεὶ νοῦς νοὸς φωτεινότερος καὶ πνεῦμα πάντα περιέχον καὶ οὐδὲν ἕτερον εἴη τούτου· ἐκτὸς τούτου οὐ θεός, οὐκ ἄγγελος, οὐκ οὐσία τις· πάντων γὰρ κύριος καὶ πατὴρ 195 καὶ θεὸς καὶ πάντα ὑπ' αὐτὸν καὶ ἐν αὐτῷ ἐστιν· ὁ γὰρ λόγος αὐτοῦ παντέλειος ὢν καὶ δημιουργικὸς ἐν γονίμῳ φύσει καὶ γονίμῳ ὕδατι ἔγκυον τὸ ὕδωρ ἐποίησεν.

3. Τοῦ αὐτοῦ προσευχή. 200

ὁρκίζω σε, οὐρανέ, θεοῦ μεγάλου σοφὸν ἔργον· ὁρκίζω σε φωνὴν πατρός, ἣν ἐφθέγξατο πρώτην, ἡνίκα τὸν πάντα κόσμον ἐστηρίξατο· ὁρκίζω σε κατὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ λόγου καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ πάντα περιέχοντος, ἵλεως ἵλεως ἵλεως ἔσο μοι. 205

χ

4. Ἀριστοτέλους φιλοσόφου.

ἀκάματος φύσις θεοῦ, γενέσεως οὐκ ἔχουσα ἀρχήν· ἐξ αὐτῆς δὲ ὁ πανσθενὴς οὐσίωται λόγος.

2 ἦν φῶς (192) – ἐστιν (196) vide $\omega_{1b/c}$ 3 vide $\omega_{1e/f}$ 4 vide ω_5

codd. χ_{4-5}: **AB'L'PQ'SZ**
x = **P** + **Q'** **u** = **B'** + **Z** **z** = **A** + **S** (**L'**) **y** = **u** + **z**

191 tit. om. **S** **192 sq.** ἀεί, νοῦς ἐκ νοὸς **x** **193** φωτεινότερον **x** **196** ὑπ' αὐτοῦ **u** (vide ω_{1c}) **197** λόγος αὐτὸς **x** **198** ἔγκυον **PSZ** ἔγγυον **Q'** ἔγηνον **B'** (vide ω_{1e}) **200–205** capitulum om. **S**(**L'**) **205** κατέχοντος **x** ἵλεως bis **B'** ἔσο μοι] ἔσομαι **x**, μοι om. **B'** **207** γεννήσεως **ω**, **π**

5. Σόλωνος Ἀθηναίου.

210 οὐκ ἐφικτόν μοί ἐστι ταῦτα πρὸς ἀμυήτους εἰπεῖν, οὔτε δὲ φανερῶς παραθέσθαι, πλὴν τῷ νοΐ ἀκούσατε· ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ κατ' οὐρανοῦ βεβηκὼς μεγάλου, φλογὸς ὑπερβάλλων, ὃν τρέμουσιν οὐρανοὶ γαῖά τε καὶ θάλαττα, αὐτοπάτωρ, ἀπάτωρ, τρισόλβιος.

215 6. Θουκυδίδου ῥήτορος.

τὸ ἓν τρία καὶ τὰ τρία ἕν, ἄσαρκον προσωπικόν· γῆ τέτοκε τὸν οὐρανοῦ γεννήτορα.

7. Χίλωνος.

γόνος ἐκ γόνου κατελθὼν γόνιμον ὕδωρ ἐποίησεν. τὸ 220 ὑπέρτατον τῶν ὅλων αἴτιον ἐπινοεῖται οὐ φωτὶ καὶ πνεύματι, ἀλλ' ὡς πάντων θεὸς καὶ κύριος καὶ πατήρ.

5 vide ω_{14} **6 et 8** vide ω_{15} **6** προσωπικόν (**216**) cf. e.g. Anastas. (Sinait.) Hodeg. 8 (P. G. 89, col. 132 C): ἀλλὰ πάντες οἱ ὀπτασίαν Θεοῦ τοῦ ἀνοράτου τυπικῶς καὶ σκιώδως θεωρήσαντες προσωπικὴν θέαν, ἀλλ' οὐ φυσικὴν οὐσίαν Θεοῦ ἑωράκασιν **7** τὸ ὑπέρτατον (**220**) sq. vide ω_6

codd. χ_6: **AB'EL'PQ'SZ**
codd. χ_7: **EB'L'PQ'SZ**

211 πλὴν τοῦ νοεῖν ἀκούετε **y** **212** ἐστιν om. **x** οὐρανὸν codd. emendavi βεβηκὼς om. **y** **212–213** debuit ὁ κατ' οὐρανοῦ μεγάλου βεβηκώς, φλογὸς ἀθάνατον πῦρ ὑπερβάλλων, cf. ω_{14} **214** θάλασσα **x**, Z (vide ω_{14}) αὐτοπάτωρ **y** αὐτὸς πάντων **x** **215** ῥήτορος om. **y**, fort. recte **217** οὐρανῶν **AES** οὐράνιον **x** γένν.] δομήτορα **E** **219** cave conicias γόνος ἐξ ἀγόνου (vide τ_2) **220** ἐπιν. αἴτιον **x** **220 sq.** οὐ – πνεύματι] exspectaveris οὐχ ὡς φῶς ἢ πνεῦμα οὐ] ἐν **E** **221** πάντων **θ.**] θεὸς πάντων **E** κύριος καὶ θεὸς **x**

8. Πλουτάρχου.

ὁ παλαιὸς νέος καὶ ὁ νέος ἀρχαῖος· ὁ πατὴρ γόνος καὶ ὁ γόνος πατήρ.

9. Ἀντιμάχου Κολοφωνίου περὶ τριάδος. 225

ἦν νοῦς εἷς πάντων νοερώτερος· εἰ δέ γε ἔστιν, ⋮ τοῦ ἄπο πανγενέτης νοερώτερος λόγος, ἄφθιτος ⋮ υἱός, ἀπαύγασμα νοεροῦ πατρός, εἷς ἅμα πατρί, ⋮ ἐν μὲν ἐπωνυμίῃ †εἰ δέ γε ἔστιν ὡς† ἀπὸ πατρός, ⋮ εἷς δὲ πέλων σὺν πατρὶ καὶ ἐξ ἑνὸς εἷς, μία τάξις ⋮ πατρός, 230 ὁμοούσιος ἄφθιτος ἀεὶ ⋮ πνεύματι σὺν πρώτῳ ἁγίῳ καὶ σπέρματος ἀρχή.

8 vide ω_{15} **9** vide ω_7. Utrumque dictum versibus heroicis compositum erat; ad tit. cf. Bentley 251

codd. χ_{8-9}: B′L′PQ′SZ

222 πλούταρχος **S** **224** ὁ γόνος] ὁ νέος **S** **225** ἀντιμ. **Btl.**, ἀντιόχου codd., vide notam ad tit. ω_7 κολοφῶνος codd. em. Btl. (qui et ἐκ κολοφῶνος [rectius τοῦ ἐκ κολ.] propos.) π. τριάδος om. **x** **229** εἰ] εἷς **P** εἰ δέ γε ἔστιν ὡς] fort. erat (γε?) διεστηκὼς (cf. ω_7) **230** (ἐξ ἑνὸς) εἷς] υἱὸς **x** **231** ἀεὶ om. **x**, fort. erat αἰεὶ

10. Ἐρώτησις Ἰάσωνος βασιλέως τῶν Ἀργοναυτῶν, ὅτε ἐκτίζετο ὁ ναός, εἰς τὸ Πύθιον τοῦ Ἀπόλλωνος.

235 ‘προφήτευσον ἡμῖν προφῆτα, Τιτὰν Φοῖβ’ Ἄπολλον·
τίνος ἔσται δόμος οὗτος ἢ τί δ’ ἔσται;’
καὶ ἐδόθη χρησμὸς ἐκ τοῦ μαντείου οὕτως· ‘ὅσα μὲν
πρὸς ἀρετὴν καὶ κόσμον ὅρωρεν, ποιεῖτε· ἐγὼ δὲ ἐφε-
τμεύω τρὶς ἕνα μόνον ὑψιμέδοντα θεόν, οὗ λόγος
240 ἄφθιτος ἐν ἀδαεῖ κόρῃ ἔγκυμος ἔσται· ὃς ὥσπερ τόξον
πυριφόρον μέσον κόσμον διαδραμὼν κόσμον ἅπαντα
ζωγρήσας πατρὶ προσάξει δῶρον· αὐτῆς ἔσται δόμος
οὗτος· Μυρία δὲ τοὔνομα αὐτῆς.’

10 vide ω_9. Apollinis responsum invenitur, fort. e corpore χ repetitum, in cod. Par Graec. 2598 (s. XV), qui codex recensionis Ienensis librorum Sophocleorum est, fol. 268[v] (vide A. Turyn, Studies in the Manuscript Tradition of the Tragedies of Sophocles, in urbe Urbana 1952),88: προφητεία Σοφοκλέους περὶ τοῦ Χριστοῦ. Σοφοκλῆς ἔφη· ‘ὅσα μὲν πρὸς ἀρετὴν καὶ κόσμον ὅρωρε, ποιεῖτε. ἐγὼ δ’ ἐφετμέω τρεῖς ἕνα ὑψιμέδοντα θεόν, οὗ λόγος ἄφθιτος ἐν ἀδαεῖ κόρῃ ἔγγυος (sic) ἔσται. οὗτος ὥσπερ τόξον πυροφόρον (sic) μέσον διαδραμὼν ἅπαντα κόσμον ζωγρήσας πατρὶ προσάγει δῶρον. οὗτος ἔσται δόμος. Μαρία δὲ τοὔνομα αὐτῆς

codd. χ_{10-13}: **B′L′PQ′SZ**
x = **P** + **Q′**   u = **B′** + Z   y = u + **S**

233 τῶν ἀργοναυτῶν om. **x**   **233 sq.** ὅτε ἐκτίζ. ὁ ναός om. **y**   **234** πυθεῖον **y**   post ἀπόλλ. verba εἰς τὸ ἄργος add. **x**   **235** τιτὰν om. **xS**   ἄπολλον **x** ἀπόλλων **y**   **236** ὁ δόμος **x** (at cf. Theos. § 53 et ω_9)   δ’ secluderem, nisi in ω exstaret   **238** ποιεῖτε **u** ποιεῖν ποιεῖτε **x** ποιεῖν **S**   δὲ (= ω_9)**x**, γὰρ (= Theos. § 54) **y**   **239** τρεῖς ἕνα **P**, τρισένα **L′**   οὗ λόγος **x** (itaque Theos. § 54 et ω_9), οὗ ὁ λόγος **y**   **240** ἀδαῆ **xS**   κόρῃ om. **y**   ἔσται **u**, γενόμενος **xS**   ὃς ὥσπερ **u** ὡς **xS**   **241** κόσμον[1] **u**, κόσμου **xS**   κόσμον ἅπαντα **u** πάντα **xS**   **242** αὐτῆς] αὐτοῦ **x**   **243** μυρία (cf. Theos. et ω_9)] μηρία **Q′**

11. Πλάτωνος φιλοσόφου.

†γενετὸς† οὐδεὶς ἱκανὸς γνώμης ἀφανοῦς ἰδεῖν αἰ- 245
σθητήριον· φύσις γὰρ μόνου θεοῦ, ὡς αἰτίου τοῦ
παντός, γυμνὴν ψυχὴν δυναμένου ἰδεῖν· εἷς γὰρ αἴτιος
τοῦ παντός, εἷς καὶ ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' οἷος ὁ εἷς· καί
ποτε οὗτος ὁ εἷς οὐκ ἐν χρόνῳ· ἀΐδιος γὰρ ὁ εἷς καὶ
συναΐδιος. 250

12. Τοῦ αὐτοῦ περὶ Χριστοῦ.

ὀψέ ποτέ τις ἐπὶ τὴν πολυσχεδῆ ταύτην ἐλάσειε γῆν
καὶ δίχα σφάλματος σὰρξ γενήσεται· ἀκαμάτοις θεό-
τητος ὅροις ἀνιάτων παθῶν λύσει φθοράν· καὶ τούτῳ
φθόνος γενήσεται ἐξ ἀπίστου λαοῦ καὶ πρὸς ὕψος κρε- 255
μασθήσεται ὡς θανάτου κατάδικος καὶ πάντα πραέως
πείσεται.

13. Χρησμὸς τοῦ Ἀπόλλωνος δοθεὶς ἐν Δελφοῖς
περὶ Χριστοῦ.

εἷς με βιάζεται οὐράνιος φώς, καὶ ὁ παθὼν θεός ἐστι 260
καὶ οὐ θεότης ἔπαθεν αὐτή· ἄμφω γὰρ βροτὸς ὁμῶς

11 vide ω_4 12 vide ω_{11} 13 vide ω_{13}

244 φιλοσόφου om. y, fort. correctius 245 γενετὸς vide ω_4 247 γυμνὴν ψυχὴν y γνώμην ψυχῆς x 248 sq. εἷς καὶ ἐξ αὐτοῦ sq. textus incertus, vide ad ω_4 ἐξ αὐτοῦ] ὁ ἐξ αὐτοῦ x ἀλλ' οἷος ὁ y ἀλλ' υἱὸς x, ἀλλοῖος ὁ olim temptavi, an ἀλλ' οἷος? 251 π. χριστοῦ om. x, π. τοῦ χριστοῦ S 254 τούτῳ S τοῦτο uQ' τούτου P 256 πραέως x (= ω_{11}), πράως S πράσας u 258 χρησμὸς – δελφοῖς] ἕτερος χρησμὸς ἀπόλλωνος ἐν δελφοῖς x 259 π. χριστοῦ] περὶ τοῦ χριστοῦ καὶ τοῦ πάθους αὐτοῦ S 260 εἷς PS εἵς cett. | φῶς codd. emendavi 261 πάθεν S(L'), vide ω_{13} αὐτή om. x βροτὸς ὅμως (βροτόσωμος u) codd. emendavi

καὶ ἄβροτος· αὐτὸς θεὸς ἤδη καὶ ἀνήρ, πάντα φέρων
παρὰ πατρός, ἔχων δέ τε τῆς μητρὸς ἅπαντα, πατρὸς
μὲν ἔχων ζώων ἀλκήν, μητρὸς δὲ θνητῆς σταυρόν,
265 τάφον, ὕβριν, ἀνίην· τοῦ καὶ ἀπὸ βλεφάρων ποτὲ χεύ-
ατο δάκρυα θερμά· ὃς πέντε χιλιάδας ἐκ πέντε πυρῶν
κορέσατο· τὸ γὰρ θέλεν ἄμβροτος ἀλκή· Χριστὸς ἐμὸς
θεός ἐστιν· ἐν ξύλῳ τανύσθη, ὃς θάνεν, ὃς ἐκ ταφῆς
εἰς †πολλῶν ὄλβον†.

270 **14.** Ὀστάνου φιλοσόφου περὶ τῆς θεοτόκου.

τιμήσομεν τὴν Μαρίαν ὡς καλῶς κρύψασαν τὸ μυ-
στήριον.

14 Ὀστάνου (**270**) magi celeberrimi incerti temporis, vide e.g. Eus. Praep. ev. 1,10,52; 5,14,1; Preisendanz, R. E. 8,2 (1942), 1612,56 s.v. Ostanes nr. 6 τιμήσομεν (**271**) sq. oraculum nusquam alibi traditur

codd. χ_{14}: **B′Q′** (de **Z** non constat, vide diss. p. 53 n. 124; 58)

262 αὐτὸς (= ω_{13}) **y S**, ὁ αὐτὸς **x** **263** δέ τε scripsi, δὲ **x** τε **y S** **264** θνητῆς] χθονίης **x** **265** ἀνίην τοῦ] ἀνιήτου **y** (= **u S**) **265 sq.** χεύατο **x** χυᾶ τὰ **y** (= **u S**) **266** ὃς πέντε[1] **x** ὁ πέντε **B′** πέντε δὲ **S** (de **Z** non constat) **267** κορέσατο **x** κορέσαι **y** (= **u S**) ἀλκή (= ω_{13}) scripsi, ἀλκήν **x**, ἄλκει **B′** ἕλκει **S** (de **Z** non constat) ἐμὸς **S** ὁ ἐμὸς **u**, ὅμως **x** **268** ἐκ ταφῆς **y** ἐνταφεὶς **Q′** ἐτάφη **P** **269** πολλῶν ὄλβον] lectio genuina (πόλον ὦρτο) in **P** superscripta, unde [εἰς] πόλον descripsit **S** ὄλβον **x** ὅλκων **B′** ἕλκων **S** (de **Z** non constat) **270** ὀστ. **Q′** ἀστάνου **B′** περὶ τ. θεοτ. om. **Q′** **271** fort. τιμήσωμεν μαριάμ **B′**

15. Θοῦλις ὁ Αἰγυπτίων βασιλεὺς ἐπαρθεὶς τοῖς κατορθώμασιν ἠρώτησεν εἰς τὸ μαντεῖον τοῦ Σαράπιδος
περὶ ἑαυτοῦ οὕτως· 275

φράσον μοι, † πυρισθενῆ ἀψευδῆ † μάκαρ, ὁ τὸν αἰθέριον μετεγκλίνων δρόμον· τίς πρὸ τῆς ἐμῆς βασιλείας ἐδυνήθη τοσαῦτα;
καὶ ἐδόθη αὐτῷ χρησμὸς ἔχων οὕτως·
πρῶτα θεός, ἔπειτα λόγος καὶ πνεῦμα σὺν αὐτοῖς· 280
σύμφυτα δὲ πάντα καὶ εἰς ἓν ἰόντα, οὗ κράτος αἰώνιον· ὠκέσι ποσὶ βάδιζε, θνητέ, ἄδηλον διανύων δρόμον.

15 vide ω_{16}

codd. χ_{15}: **B′S**(**L′**), de **Z** non constat (vide ad χ_{14})

274 σαραπ. **Btl.**, εὐριπίδου **B′**, εὐριπία **S** **275** περὶ αὐτοῦ **B′** **276** πρᾶσόν μοι **S** πυρισθ. ἀψ. **Q′** (vide diss. p. 111), πυρισθενὲς ἀψευδὲς **B′** (e coniectura ut vid.) **278** ἠδυνήθη **S** τὸ ταῦτα **B′** **279** ἔχων οὕτως **Q′**, οὗτος **B′** (ut ω_{15}), vide diss. p. 111 **282** ὠκύσι … βαδίζειν (βαδίζει **B′**) **B′S** emendavi θνητέ om. **S** διανοιῶν **S**

π

π

Προφητεῖαι τῶν ἑπτὰ σοφῶν.

1. Οἱ ἑπτὰ σοφοὶ ἠρώτησαν τὸν Ἀπόλλωνα περὶ ναοῦ Ἀθηνῶν τάδε· προφήτευσον ἡμῖν προφῆτα, Τιτὰν
5 Φοῖβ' Ἄπολλον· τίς ἐστι τίνος τε εἴη μετὰ σὲ δόμος οὗτος; Ἀπόλλων εἶπεν·
ὅσα μὲν πρὸς ἀρετὴν καὶ κόσμον ὄρωρε ποιεῖν, ποιεῖτε· ἐγὼ δ' ἐφετμεύω τρεῖς ἕνα ὑψιμέδοντα θεόν, οὗ λόγος ἄφθιτος ἐν ἀδαεῖ κόρῃ ἔσται ἔγκυμος· ὥσπερ
10 γὰρ πυρφόρον τόξον ἅπαντα κόσμον ζωγρήσας πατρὶ προσάξει δῶρον· Μυρία δὲ τοὔνομα αὐτῆς. – ψεύδῃ, Ἄπολλον. – ἀπεκρίθη· οὔ μα τὸν ἐν στέρνοισιν ἐμοῖς σείοντα χαλινά.

1–44 Totum corpus (praeter π_8) edidit et in linguam Germanicam vertit Snell 164–166
1 vide ω_9 et χ_{10}

codd. π_{1-5}: **CFGI L″ M′ N′ OP UV, μ, ν** (π_1 deest in U)
x = **v** + **O** **y** = **L″** + **U** **z** = **L″OUν** **v** = **F** + **C** **w** = **FCI** **t** = **CIFP**

2 post tit. indicem sapientium inseruerunt **zG**, **μ** (vide diss. p. 69. 84) **3** οἱ ἑ. σοφοὶ] οὗτοι οἱ ἑπτὰ σοφοὶ **L″**, οἱ επτὰ σοφοὶ οὗτοι **O** **5** τίς] τί **GL″O** **7** ὄρωρε] ὀρρωδεῖτε **ν** **8** δ'] γὰρ **zG** τρεῖς ἕνα] τρὶς ἕνα (rectius) **GM′** (uterque e coniectura), τρισένη **ν** θεόν om. **x** (= **Oν**) **11** μυρία **L″P**, μηρία **ν**, μαρία cett. τὸ ὄνομα **N′μ, ν** **12** ἐμοῖσι **GO**, om. **ν**

2. Βίας εἶπεν.

οὐκ ἐφικτὸν μὲν εἰς ἀμυήτους εἰπεῖν τοιαῦτα ἢ φα- 15
νερῶς ἀποθέσθαι· πλὴν τῷ νοῒ ἀκούσατε· οὗτός ἐστι
φῶς νεορὸν ἐκ φωτὸς νοεροῦ, καὶ ἦν αὐτῷ ἕνωσις ἐκ
τοῦ αὐτοῦ νοῦ φωτὶ καὶ πνεύματι· πάντα ἐξ αὐτοῦ,
ὑπ' αὐτοῦ· γόνιμος ἐκ γονίμου φύσει κατελθὼν ἐπὶ
γονίμῳ ὕδατι γόνιμον ὕδωρ ἐποίησεν. 20

3. Σόλων εἶπεν.

οὗτός ἐστιν ἀπ' οὐρανῶν μεγάλων βεβηκώς, φλογὸς
ὑπερβάλλων ἀθάνατον ἀένναον πῦρ, ὃν τρέμει οὐ-
ρανὸς γαῖά τε καὶ θάλασσα καὶ Τάρταροι, βύθιοι
δαίμονες· αὐτοπάτωρ τρισόλβιος. 25

4. Χίλων εἶπεν.

ὀψέ ποτέ τις ἐπὶ τὴν πολυσχεδῆ ταύτην ἐλάσειε
γαῖαν καὶ δίχα σφάλματος σὰρξ γενήσεται· ἀκαμάτοις
θεότητος †ἀνιάτοις† παθῶν λύσει φθοράν. καὶ τούτῳ
γενήσεται φθόνος λαοῦ· καὶ πρὸς ὕψος κρεμασθεὶς ὡς 30
θανάτου κατάδικος πάντα πραέως πείσεται.

2 vide $\omega_{1\,b\,et\,e}$, χ_5, μ_3 3 vide ω_{14} et χ_5 4 vide ω_{11} et χ_{12}

18 αὑτοῦ Sn., αὐτοῦ codd. 19 αὐτοῦ] αὐτόν **y** (= L″U) | ἐκ]ἐν Sn. 22 μεγάλων **y** μεγάλως **t**, om. **x** 24 γαῖά] γῆ **v** καὶ τάρτ. βύθιοι] τάρταροι (τάρταρος G) καὶ βύθιοι **x**G 27 τις om. **z** πολυσχιδῆ Sn. (cf. test.) θεὸς post ἐλάσειε add. **v** 28 γαῖαν] γῆν OV, **μ** 29 ἀνιάτοις] ὅροις ἀνιάτων ω_{11}, πόνοις ἀνιάτων mavult Sn.

5. Θουκυδίδης εἶπεν·

ἀκάματος φύσις θεοῦ γεννήσεως· ἐξ αὐτοῦ δὲ ὁ αὐτοῦ οὐσιοῦται λόγος.

35 6. Μένανδρος εἶπεν·

θεὸν σέβου καὶ μάνθανε, μὴ ζήτει δὲ τίς ἐστιν ἢ πῶς ἐστιν· εἴτε γὰρ ἔστιν εἴτε οὐκ ἔστιν, ὡς ὄντα τοῦτον καὶ σέβου καὶ μάνθανε· ἀσεβὴς γὰρ τὸν νοῦν ὁ θέλων μανθάνειν θεόν.

40 7. Πλάτων εἶπεν·

ὁ παλαιὸς νέος καὶ ὁ νέος ἀρχαῖος· ὁ πατὴρ γόνος καὶ ὁ γόνος πατήρ· τὸ ἓν τρία καὶ τὰ τρία ἕν, ἄσαρκον σαρκικόν· γῆ τέτοκε τὸν οὐρανοῦ γεννήτορα.

5 vide ω_5 **6** cf. Stob. Ecl. 2,1,5a–b (II p. 4,7–11 Wachsm.) = Ps.-Philem. fr. 118 a.b Kock = Compar. Menandri et Philistionis 2,72–79 (Menandri sententiae ed. Jaekel p. 106); de ratione, quae intercedit inter π_6 et singulas redactiones Comparationis vide diss. p. 126–128. Ceterum Stobaeum non Philemonem laudasse apparet, cf. diss. p. 129 n. 258 **7** π = ω_{15}, quod videas

codd. π_6: **CFGIL″M′N′OPUv**
codd. π_7: **CFGL″M′N′OPUVμ, v**

33 ἀκάμ.] ἀκατάστατος O γεννήσεως dicere vid. deum assidue operari, at vide ω_5 (γενέσεως οὐκ ἔχουσα ἀρχήν) **33 sq.** ὁ αὐτοῦ **zGM′N′** (vide ad μ_5) **34** οὐσιοῦται] οὐσίωται **ω, μ** **36** ἢ] καὶ **GO**[v] **39** θεόν] fort. melius θεοῦ **41** ὁ νέος παλαιός O **43** οὐρ. γενν.] οὐρανῶν γενν. **Gy** (= L″U)$_2$ οὐράνιον βασιλέα **v**

y′ (= π_8)

Ὅτι ὁ ψευδώνυμος τῶν Ἑλλήνων θεὸς Ἀπόλλων ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος τῶν αὐτοῦ ἱερέων περὶ τοῦ Χριστοῦ χρησμὸν ἔφησε τόνδε· 45

Μή μ' ὄφελες πύματόν τε καὶ ὕστατον ἐξερέεσθαι,
δύσμορ' ἐμῶν προπόλων, περὶ θεσπεσίοιο θεοῖο
καὶ πνοιῆς τῆς πάντα πέριξ βοτρυδὸν ἐχούσης, 50
τείρεα φῶς ποταμοὺς καὶ Τάρταρον, ἠέρα καὶ πῦρ,
5 ἥ με καὶ οὐκ ἐθέλοντα δόμων ἀπὸ τῶνδε διώκει·
ἡ δέ ⟨τ'⟩ ἐμὴ τριπόδων ἐπιλείπεται ἠριγένεια.
αἲ αἵ με, τρίποδες, στοναχήσατε· οἴχετ' Ἀπόλλων,

y′ (= π_8) – οὐράνιος φώς (55) cf. Theos. § 16, praeterea Art. (= Artemii passio, in: Philostorg. H. E. ed. J. Bidez, Lipsiae 1913, 164), Sym. (= Symeon Metaphrastes in P. G. 115, col. 1193 B), codd. A, E″, G″, H″, T″; accedunt deteriores E′, F′, G′, O′, Q″, T′, quos diss. p. 153–155 e familia ε fluxisse suspicatus sum. Codd. A, E″, G″, H″ et familia ε ut T″ ex Art. pendent; auctor Passionis textu Theosophiae usus est (cf. diss. p. 129 et stemma p. 133; praef. p. XLIV ἡ δέ (53) – ἠριγένεια v. deest in Theos. (vide ibid. § 18) αἵ με τρίποδες (54) – ἐς πόλον ὦρτο (73) cf. ω_{13} = Σ_{15}

codd. y′ (= π_8): **PF** (totum oraculum); inde a versu 7 (l. 55) accedunt excerpta Σ_{15} (vide ω_{13}), χ_{13}, κ_3; vide test. et diss. p. 134

45 ὁ om. **P** **46** ἐρωτ. ὑπὸ **F**, πυνθανομένου αὐτοῦ **P** | αὐτοῦ **F**, αὐτοῦ **P** ἱερείων **F** **47** ἔφ. τόνδε **F** ἔφησεν· ἔχει δὲ ὧδε **P** **48** μή – τε **FP**, μὲ ὄφ. πύματόν με Theos. (θ), Art. **50** πνοῆς **P** **53** τ' addidi ἐπιλείπ. scripsi, ἔτι λείπετο codd. **54** οἴ μοι τρίποδες **Σ**, versum spreverunt **χ**, **κ**

55 οἴχετ’, ἐπεί ⟨γε⟩ βροτός με βιάζεται, οὐράνιος φώς.
καὶ ὁ παθὼν θεός ἐστι καὶ οὐ θεότης πάθεν αὐτή.
10 ἄμφω γὰρ βροτὸς ἦεν ὁμῶς καὶ ἄμβροτος αὐτός,
ἀθάνατος θνητός τε θεοῦ λόγος, ἀνδρομέη σάρξ,
οὐ μεταμειβομένων οὔτ’ ἐς χύσιν ἄμφω ἰόντων
60 οὔθ’ ἑκὰς ἀλλήλων· αὐτὸς θεὸς ἠδὲ καὶ ἀνήρ,
πάντα φέρων παρὰ πατρός, ἔχων δέ τε μητρὸς ἅπαντα,
15 ἀθάνατος, παρὰ πατρὸς ἔχων φυσίζοον ἀλκήν,
μητρὸς δ’ ἐκ θνητῆς σταυρὸν τάφον ὕβριν ἀνίην,
πάνθ’ ἅμ’ εἰσορόων τε καὶ ἀμφιθέων καὶ ἀκούων.
65 τοῦ καὶ ἀπὸ βλεφάρων ποτ’ ἐχεύατο δάκρυα θερμά,
εὖτέ μιν ἀγγελίη λυγρὴ μόλεν οἷο φίλοιο.
20 αὐτὸς καὶ θρήνων πρόφασιν λῦσ’ ἐξ Ἀΐδαο
ἀνέρα τὸν θρήνησε παλίσσυτον ἐς φάος ἕλκων·

οἴχετ’ (55) – ἐς πόλον ὦρτο (73) cf. χ_{13} et κ_3. Corpus κ his testimoniis continetur: Vit. = Passio Catharinae ap. J. Viteau, 51 sq.; Met. = eadem passio ap. Sym. Metaphrastem (P. G. 116, col. 285 D–288 C); **A** nr. 3–5; **M** fol. 103ᵛ; **G′** fol. 224ᵛ; **Q″** fol. 462; **O′** fol. 229ʳ; **H″** fol. 83; **P′** fol. 33ᵛ. Vide diss. p. 147, ubi de ratione agitur, quae inter hos testes intercedit. (stemma p. 151). – De tempore, quo versus Theosophiae (§ 16) amplificati sunt, vide Harnack, D. G. II 402 n. 1; 404, praeterea diss. p. 134; praef. p. XLV

55 ἐπεὶ βροτός με Art, supplevi, ἐπεί με βροτός **FP** **57** v. om. **F** ἦεν om. **ω** (Σ, χ, **κ**) **57 sq.** verba αὐτός, ἀθάνατος – λόγος om. **ω** (Σ, χ, **κ**) **58** ἀνδρομένη **P** **59** οὔτε ἀμειβομένων **PF** emendavi (cl. ω_{13}) **60** ἠὲ καὶ **P**, ἤδη καὶ **ω** (Σ, χ, **κ**) **62** ἀθάνατος om. **ω** (Σ, χ, **κ**) παρὰ π. μὲν ἔχει Σ (sim. χ, κ) **63–73** versus om. **P** **63** δ’ ἐκ (δὲ ἐκ) Σ, **κ**, δὲ **F**, χ **64** versum neglexerunt Σ, χ, **κ** πάνθ’ ἅμ’] an πάντα θ’ ἅμ’? **65** τοῦ] ὃς **κ** **67–69** versus (om. in P) olim delevi, vix recte **67** λῦσ’ ἐξ ἀΐδαο et **68** ἕλκων scripsi, λῦσεν ἐκ τοῦ ἅδου et ἕλκει **F**

ὡς βροτὸς ἐθρήνησε καὶ ὡς θεὸς ἐξεσάωσε.
πέντε τε χιλιάδας πυρῶν ἐκ πέντ' ἐκόρεσσεν 70
οὔρεσιν ἐν ταναοῖσι· τὸ γὰρ θέλεν ἄμβροτος ἀλκή.
25 Χριστὸς ἐμὸς θεός ἐστιν, ὃς ἐν ξύλῳ ἐξετανύσθη,
ὃς θάνεν, ὃς τάφον ἦλθεν, ὃς ἐκ τάφου ἐς πόλον ὦρτο.

εὕρηται δὲ ἐν Δελφοῖς τῆς Ἰταλίας εἰκαστὸν πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας Ἀναστασίου γενομένης ἐπομβρίας 75 μεγάλης κατακλυσμοῦ δύναμιν ἐχούσης ἐγγεγραμμένος ἐν πλακὶ καὶ ἀποκείμενος εἰς τὰ θειμέλια τοῦ αὐτοῦ εἰδωλείου.

πέντε τε χιλιάδας (**70**) – ταναοῖσι (**71**) vide **ω**13 (c. test.) et Theosoph. S. 8

72 ἐμὸς θεὸς Σ, χ, θεὸς ἐμός F, **κ** ἐς ξύλον F **73** ὃς τάφον ἦλθεν om. **κ**, χ, ὃς τάφη Σ ἐκ ταφῆς Σ, χ, **κ** **74** εὕρ. δὲ P ὃς καὶ εὕρηται F **77** ἐν πλακὶ καὶ ἀποκείμενος om. F τὰ θεμέλια (debuit θεμείλια) P, τὸ θεμέλιον F **78** εἰδώλου F, qui addit ἔχει δὲ ὁ χρησμὸς οὕτως, verbis ὃς καὶ εὕρηται – χρησμὸς οὕτως inter verba χρησμὸν ἔφησε τόνδε (47) et initium oraculi positis; post εἰδώλου add. **P:** εἶς τούτου πειρώμενος· καὶ γὰρ καὶ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς ἐξ οὐρανοῦ μαρτυρίαν καὶ τῶν γραφικῶν κεφαλαίων τὴν πίστιν καὶ τὰ στοιχεῖα. καὶ αὐτοὶ οἱ δαίμονες εὑρίσκονται ἀνακηρύττοντες τὴν δύναμιν τοῦ μονογενοῦς θεοῦ λόγου

μ

Προφητεῖαι ἑπτὰ Ἑλλήνων σοφῶν περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἑπτὰ τῶν Ἑλλήνων σοφοὶ ἐν δόμῳ τινὶ τῶν Ἀθη-
85 ναίων πρὸς ἀλλήλους συνεδριάσαντες λόγον σοφώτατον καὶ ἀπόρρητον κεκινήκασιν· καὶ ἦν ὁ λόγος οὗτος ἐκφαντορία καὶ πρόρρησις περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ὧν τὰ ὀνόματα εἰσὶ ταῦτα· Ἀπολλώνιος, Σόλων, Θουκυδίδης,
90 Πλούταρχος, Ἀριστοτέλης, Πλάτων, Χίλων ὁ φιλόλογος.

1. Καὶ οἱ μὲν ἓξ φιλόσοφοι πρὸς τὸν Ἀπολλώνιον εἶπον· 'προφήτευσον ἡμῖν, ὦ Φοῖβε προφῆτα· τίνος ἄρα ἔσται ὁ δόμος οὗτος;'
95 πρὸς οὓς Ἀπολλώνιος ἔφη· 'ὅσα μέν, ὦ ἄνδρες, πρὸς ἀρετὴν καὶ κόσμον ὄρωρε, καὶ ὑμεῖς ἔγνωτε· πλὴν ἐγὼ ἐφετμεύω ἐν τρισὶν ἕνα μόνον ὑψιμέδοντα θεόν· οὗ

1 cf. ω_9 et π_1, vide χ_{10}

codd.: **DHKRS″T′YW** (vide diss. p. 71–80; praef. p. XXX–XXXII)
b = **K** + **S″** + **Y**   **o** = **D** + **R**   **n** = **D** + **K** + **R** + **S″** + **Y**
r = **H** + **T′** + **W**

84 ἑπτὰ τ. ἑλλ. σοφοὶ] ἑπτὰ φιλόσοφοι **RS″Y**, ἑπτὰ φιλόσοφοι ἕλληνες **K**   **85 sq.** σοφώτατον καὶ om. **r** (= **HT′W**)   **87 sq.** περὶ – χριστοῦ om. **b** (= **KS″Y**)   **88 sq.** ὧν – ταῦτα om. **n** (= **DKRS″Y**)   **90 sq.** χίλων ὁ φιλ.] φίλωνι τῷ φιλολόγῳ **b** (= **KS″Y**), fort. erat χίλων ὁ φιλόσοφος (vide or. nr. 7)   **92–94** καὶ et ἄρα om. **n**   **95** οὓς] οὓς ὁ **KR**, fort. correctius

λόγος ἄφθιτος ἐν ἀδαεῖ κόρῃ ἔγκυος ἔσται· οὗτος γὰρ
ὡς τόξον πυρφόρον ἴσως διαδραμεῖται καὶ κόσμον
ἅπαντα ζωγρήσει καὶ τῷ πατρὶ προσάξει δῶρον· 100
ἔσται δ' οὗτος ὁ δόμος Μαρίας, οὕτω γὰρ καλεῖται τὸ
ὄνομα αὐτή.'

πρὸς ὅν τις τῶν θυηπόλων ἀποκριθεὶς ἔφη· 'ψεύδῃ,
ὦ Ἀπολλώνιε.' ὁ δὲ ἀπηνέστερον πρὸς αὐτὸν ἀπιδὼν
ἔφη· 'οὐ μὰ τὸν ἐν στέρνοις ἐμοῖς σείοντα χαλινά μου, 105
οὐ ψεύδομαι.'

2. Ἀπεκρίθη δὲ Σόλων καὶ ἔφη· 'κἀγὼ ὑμῖν, ὦ φιλό-
σοφοι, λέγω· ὅτι ὀψέ ποτέ τις ἐπὶ τὴν πολυσχεδῆ ταύ-
την ἐλάσειε γῆν καὶ δίχα σφάλματος γενήσεται σάρξ·
ἀκαμάτοις δὲ θεότητος ὅροις ἀνιάτων παθῶν λύσει 110
φθοράν. καὶ τούτῳ φθόνος γενήσεται ἐξ ἀπίστου
λαοῦ· καὶ πρὸς ὕψος κρεμασθήσεται ὡς θανάτου κα-
τάδικος καὶ πάντα πράως πείσεται ἑκὼν φέρειν.'

2 vide ω_{11}

98 ἔγγυμος **r**, ἔγγυος Y **99** διαδραμ. ἴσως **r** (= **HT′W**) **100** δῶρον προσάξει **r** (= **HT′W**) **101** δ'] δὲ **n** μαριῆ **r** (= **HT′W**) **101 sq.** οὕτω – αὐτῆς om. **r** (= **HT′W**) **102** αὐτή] αὐτῆς codd., post καλεῖται debuit αὕτη vel αὐτή **104** ἄχην. et ἀπιδὼν om. **r** (= **HT′W**), vide diss. p. 78, 6 a | ἀπην. **R**, ἀτενέστερον **S″Y**, ἀντενέστερον **K** αὐτὸν] αὐτοὺς **T′** **107** σόλων **DR**, σῶλον **b** (= **KS″Y**), σόλλων **r** (= **HT′W**) **108** πολυσχεδῆ (ut χ_{12}, π_4) codd., πολυσχιδῆ ω_{11} **110** δὲ om. **b** (= **KS″Y**), **W** **111** τούτου **r** (= **HT′W**) **112** ὡς θανάτου κατ. om. **n** (= **DKRS″Y**) **113** ἑκὼν φέ-ρειν ut ἑκὼν εἶναι, malim ἑκὼν φέρων

3. Πρὸς οὓς καὶ Θουκυδίδης ἔφη· ‘οὐκ ἐφικτὸν ἡμῖν
115 ἐστιν, ὦ φιλόσοφοι, ἀμυήτοις τὰ θεῖα μυστήρια λέγειν
ἢ φανερῶς παραθέσθαι, πλὴν τῷ νοΐ ἀκούσατέ μου·
ἦν μὲν θεὸς φῶς νοερὸν ἐκ φωτὸς νοεροῦ καὶ τούτῳ
αἴνεσις καὶ δόξα ἐν τῷ νοΐ· πάντα γὰρ περιέχει ἐκ
τούτου εἰς ἕν· οὐ θεὸς ἕτερος, οὐκ ἄγγελος, οὐ δαί-
120 μων, οὐ σοφία, οὐκ οὐσία, ἀλλ’ ἢ μόνος κύριός ἐστι
καὶ δημιουργὸς τῶν ἁπάντων, παντέλειος λόγος,
γόνιμος ἐκ γονίμου, αὐτὸς ἐπὶ φύσιν γόνιμον κατελθὼν
γόνιμον ὕδωρ ἐποίησεν.’

4. Ἔφη δὲ πρὸς αὐτοὺς Πλούταρχος· ‘τοῦ τῶν ὅλων
125 ὑπερτάτου οὐδὲν αἴτιον προσεπινοεῖται· ὁ λόγος ἐξ
αὐτοῦ καὶ οὐκ ἐξ ἄλλου ἐστὶν ὁ λόγος· δέδεικται δὲ
σαφῶς, ὅτι θεοῦ σοφία καὶ λόγος τὸ τέρμα περιέχει
τῆς γῆς.’

3 vide $\omega_{1b\ et\ e}$, χ_2, π_2 4 vide ω_6, χ_7

114 καὶ om. **r** (= **HT′W**) ἔφη] ὁ φιλόσοφος ἔφη **b** (= **KS″Y**) ἡμῖν] ὑμῖν **HRYW** **116** περιθέσθαι **r** (= **HT′W**), ἐπιθέσθαι **Y** **117** τούτου **r** (= **HT′W**) **118** αἴνεσις καὶ δόξα susp., debuit ἕνωσις (cf. test.) **120** ἐστι] εἷς ἐστιν **b** (= **KS″Y**) **124** ἀπεκρίθη πλ. καί φησι **b** (= **KS″Y**), ἀποκριθεὶς καὶ πλ. εἶπεν **R**, πλ. ἔφη **T′** **124 sq.** τοῦ ... ὑπερτάτου scripsi (cf. ω_6), τῷ ... ὑπερτάτῳ **o** (= **RD**), τὸν ... ὑπέρτατον cett. **125** fort. correctius προεπινοεῖται **126** αὐτοῦ] ἑαυτοῦ **HW** ὁ (ante λόγος) om. **r** (= **HT′W**)

5. Πρὸς οὓς καὶ Ἀριστοτέλης ἔφη· ‘ἀκάματος φύσις θεοῦ γέννησις· ἐξ αὐτοῦ γὰρ οὐσίωται ὁ αὐτοῦ λόγος.’ 130

6. Λέγει δὲ καὶ ὁ Πλάτων· ‘ὁ παλαιὸς νέος καὶ ὁ νέος 131 ἀρχαῖος· ὁ πατὴρ ἐν τῷ γόνῳ καὶ ὁ γόνος ἐν τῷ πατρί· τὸ ἓν διαιρεῖται εἰς τρία καὶ τὰ τρία εἰς ἕν, ἄσαρκον σαρκικὸν καὶ κινητικόν· γῆ τέτοκε τὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητήν.’ 135

7. Ἀνοίξας δὲ καὶ ὁ Χίλων τὰ χείλη ἔφη· ‘οὗτός ἐστι καθύπερθεν οὐρανῶν μεγάλων βεβηκώς, φλογὸς ὑπερβάλλων ἀένναον καὶ πῦρ ἀθάνατον, ὃν τρέμουσιν οὐρανοὶ γαῖά τε καὶ θάλαττα, βυθὸς Τάρταρος, δαίμονες· ἦν δὲ αὐτὸς αὐτοπάτωρ ἀπάτωρ τρισόλβιος.’ 140

5 vide ω_5; χ_4; π_5 6 vide ω_{15}; χ_{6+8}; π_7 7 vide ω_{14}; π_3

129 ἔφη πρὸς αὐτοὺς καὶ ἀριστ. **b** (= **KS″Y**) **130** ἐξ αὐτοῦ] debuit ἐξ αὐτῆς, cf. ω_5 οὐσίωται – λόγος] ὁ αὐτὸς οὐσιοῦται λόγος DR οὐσιοῦται S″ αὐτοῦ[2]] αὐτὸς **n** (= **DK RS″Y**) post λόγος verba τριοτήτως καὶ συμφυῶς add. **r** (= **HT′W**) **133** τὰ τρία sc. ἑνοῦται sim. **134** καὶ κινητ. **r** (= **HT′W**), καὶ γεννητικὸν **R**, καὶ γεννητόν KY, καὶ γενητόν S″, om. D τέτοκε] μέλλει τέξειν **r** (= **HT′W**) **136** χίλων] φίλων **b** (= **KS″Y**), D **138 sq.** οἱ οὐρανοὶ **KRS″** (οὐρανὸς ω) **139** θάλασσα] (= ω) **n**, vide diss. p. 78 βυθὸς τ. δαίμ.] debuit τάρταροι, βύθιοι δαίμονες (ita π_3), nisi voluit βαθὺς τάρτ., δ. **140** τρισόλβιος ἐν φωτί **r** (= **HT′W**)

τ

1. Θούλεως τοῦ Αἰγυπτίων βασιλέως.

ὁ παλαιὸς νέος καὶ ὁ νέος ἀρχαῖος· ὁ πατὴρ γόνος καὶ ὁ γόνος πατήρ.

2. Δῶν τοῦ τρισμεγίστου.

145 γόνος ἐκ γόνου κατελθὼν γόνιμον ὕδωρ ἐποίησεν.

3. Ἀπόλλωνος τοῦ Φοίβου.

ε[ἷς με βιάζεται οὐράνιος φώς· ὁ δὲ παθὼν θεός ἐστι καὶ οὐ θεότης πάθεν αὐτή].

1 eadem praebet π_7 (pars prima) **2** eadem χ_7 (pars prima); de nomine Δῶν cf. A. Delatte, Musée Belge, 27,1923,99 n. 4 et 101 n. 2; diss. p. 95 n. 181 **3** vide app. crit. et diss. p. 95

codd. τ_1: **C′E** + **k** (= **ΔΓΛ**) τ_2: **C′E** τ_3: **C′(P′)** τ_{4a}: **P′**, **h** (= **I′K′**); τ_{4b}: **C′E**, **i** (= **ΔΓΛ**, Cet.) τ_5: **C′P′** + **g** (= **ΔΓΛ**, Cet.; **I′K′**) τ_6: **C′EP′** + **g** (= **ΔΓΛ** Cet.; **I′K′**) τ_7: **C′Γ** Cet. τ_8: **C′EI′K′Γ** Cet. τ_9: **C′Γ** τ_{10}: **C′EP′I′K′**, Cet. τ_{11}: **C′EP′** + **g** (= **ΔΓΛ**, Cet.; **I′K′**) τ_{12}: **C′P′** + **g** (= **Γ** Cet.; **I′K′**)

141 θούλεως – βασ. scripsi, θούλης ὁ αἰγ. βασιλεύς **E**, θούλης **C′**, **k** (= ΔΓΛ) **143** post πατήρ verba ἄσαρκος σαρκικὸς γέγονε θεὸς ὑπάρχων **D**, fort. e corpore **π** **144** ἰδὼν ὁ τρισμέγιστος **E** **145** ἐκ γόνου **C′** ἀγόνου **E** | καθελὼν **E** post ἐποίησεν duos versus addendos esse suspicatus est Del.; fort. supplenda sunt, quae in χ_7 sequuntur (τὸ ὑπέρτατον sq.) **147–148** post ε[lacunam duorum versuum exstare in **C′** rettulit Del.; quam supplevi ex **A**$_9$, ubi huius oraculi forma brevissima invenitur

4. Σιβύλλης.

a) ὀψέ ποτε ἥξει πρὸς ἡμᾶς ἄναξ γῆς ⟨καὶ⟩ πόλου, 150
καὶ σὰρξ φανεῖται δίχα τινὸς σφάλματος.
b) ἥξει οὐρανόθεν βασιλεὺς αἰώνων ὁ μέλλων κρῖναι
πᾶσαν σάρκα καὶ κόσμον ἅπαντα.

5. Πλάτωνος.

ἐκ μητρονύμφου παναμώμου παρθένου μέλλει παρεῖ- 155
ναι τοῦ θεοῦ μόνος λόγος.

6. Πλουτάρχου.

ἄναρχος ἀπρόσιτος εἷς θεοῦ λόγος, ὃν οὐρανοὶ
τρέμουσιν ἄνθρωποι νόες.

7. Σόλωνος. 160

οὐκ ἐφικτόν μοί ἐστι, ταῦτα πρὸς ἀμυήτους εἰπεῖν,
οὔτε δὲ φανερῶς παραθέσθαι, πλὴν τῷ νοΐ ἀκούσατε·
ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ κατ' οὐρανοῦ βεβηκὼς μεγάλου,
φλογὸς ὑπερβάλλων, ὃν τρέμουσιν οὐρανοὶ γαῖά τε καὶ
θάλαττα, αὐτοπάτωρ, ἀπάτωρ, τρισόλβιος. 165

4 de duplici oraculi forma cf. diss. p. 87 n. 165 **4a** cf. χ_{12} et π_4; diss. p. 95 **4b** pendet ex Or. Sib. 8,218–219, cf. diss. p. 95 **5** et **6** fons ignotus **7** = χ_5, vide diss. p. 88

149 σιβύλλας **C′P′**, τῆς βασιλίσσης add. **C′** **150** ὀψέ ποτε – ἡμᾶς] ἥξει πρὸς ἡμᾶς ὀψὲ **h** (= **I′K′**) γῆς ἄναξ πόλου **h** (= **I′K′**) καὶ ins. Prem. (II 368 n. 3) **152–153** vide test. **153** καὶ κόσμον ἅπ. om. E **155 sq.** παρεῖναι] τεχθῆναι **h** (= **I′K′**) **156** τοῦ] fort. melius ὁ τοῦ λόγος] γόνος **g** (= **ΔΓΛ**, Cet.; **I′K′**) **158** εἷς om. P′ | θεοῦ] θεὸς **g** (= **ΔΓΛ** Cet.; **I′K′**) **159** ἄνθρ. νόες susp., fort. καὶ ἀνθρώπων νόες vel καὶ ἄνθρωποι νόεσσι

8. Ἰωσήπου τοῦ Ἰουδαίου.

τέθηκεν ἐγκαρσίους πόλους τις ἄυλος ξένος γλιχόμενος παχυνθῆναι, θέλων ὑψοῦν τὸ τάχος.

9. Ὀζίου βασιλέως.

170 σ[ ]. ⟨'*wird kommen dereinst, welcher den nicht zusammengefügten Pol des Sonnenzirkels befestigt hat*'⟩.

10. Ἀριστοτέλους.

ἀκάματος θεοῦ γέννησις· ἐξ αὐτοῦ γὰρ ὁ αὐτὸς οὐσιοῦται λόγος.

175 11. Σοφοκλέους.

ἔστι θεὸς ἄναρχος, ἁπλοῦς τῇ φύσει, ὃς οὐρανὸν ἔτευξε καὶ γαῖαν μακράν.

8 vide diss. p. 95 ὑψοῦν (**168**) vide e.g. Ammon. Alex., In S. Joann. 4 (P. G. 85, col. 1409 D): τὸ ὑψωθῆναι δηλοῖ τὸ ἐμφανῆναι καὶ ἐπίσημον γενέσθαι (τὸν Χριστόν) τάχος (**168**) i. e. celeritatem circuitionis mundi **9** cf. diss., p. 95 . *wird kommen dereinst* (**170**) vide Grécu p. 56 n. 8 **10** e π_5 pendet, cf. μ_5; vide diss. p. 95 **11** fluxit e κ_1, vide J. Viteau 51, cf. P. G. 116, col. 288 A; diss. p. 95 et 147

167 ἐγκ. scripsi, ἐγκάρσιος **EΓ'K'**, ἐγκαρσίως Cet., *einerseits* **Γ** **168** τάχος scripsi, πάχος codd. **169** fort. ὁσίου, cf. **Γ** *(Osia der Kaiser hat gesagt)* **170** σ[**C'** solus **170–171** verbis Graecis, quae nusquam inveniuntur, supposui oraculum in manuscriptis Rumaniis (**Γ**) servatum, a v. d. Grécu in linguam Germanicam versum, vide test. **172** ἕλληνος ἀριστ. **C'** (vide Cet.) **175** ἕλληνος σοφοκλ. **C'** (vide Cet.) **177** ἔτευξεν ἅμα καὶ χθόνα **DΓΛ**; Cet.

12. Θουκυδίδου.

ἦν μὲν θεὸς φῶς νοερὸν καὶ τούτῳ αἴνεσις καὶ δόξα
ἐν τῷ νοΐ. 180

Δ.

Διήγησίς τινος φιλοσόφου περὶ τῶν ἑπτὰ Ἑλλήνων τῶν φιλοσόφων διὰ τὴν ἄνω πρόνοιαν.

Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις Διογένους τοῦ φιλοσόφου
ἐν ταῖς χρυσαῖς Ἀθήναις παρέβαλον ⟨εἰς⟩ αὐτὸν ἑπτὰ
σοφοὶ τοῦ ἰδεῖν αὐτὸν ἐπί τινος δώματος καθεζόμενον. 185
καὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν ἐκάθισαν καὶ αὐτοί· ὧν
εἰσι τὰ ὀνόματα {τῶν ἑπτὰ φιλοσόφων}· Πλούταρχος,
Ἄρης, ὁ Δῶν ὁ τρισμέγιστος, Κλεομήδης, Πλάτων, Ἀρι-
στοτέλης καὶ Ὅμηρος. καὶ πολλὰ διαλεχθέντες μετ'

12 exemplum μ_3
Δ: In universum cf. praef. XXXVII et diss. p. 102 sq. De circuitu, quo singula oracula in **R′** patent, et de ordine in **R′ LA** vide diss. p. 98. Totum corpus edidit et in linguam Germanicam vertit Snell 166–173

182–201 A′B″
Δ_{1-7}: A′B″L‴; R′(LA)
e = **R′** + (**LA**) d = **A′** + **B″** c = d + **L‴**

179 ἦν] ἢ **C′I′K′** τούτῳ (= **μ**)] τούτου **P′** **180** ἐν (= **μ**) scripsi, μὲν codd. **183** διογένει τῷ φιλοσόφῳ coni. Sn., voce αὐτὸν (184) deleta **184** εἰς inserui **185** καθεζομένου **d** em. Del. **187** τῶν ἑ. φ. **d**, del. Sn. **188** ὁ δῶν scripsi (cl. τ nr. 2), ὁδὼν **d** βλεομήδης **B″** βλεομίδης **A′** emendavi (vide infra Δ_4) **189** διαλ.] διελέχθησαν olim conieci, frustra

190 αὐτοῦ περὶ γεωμετρίας καὶ ἀστρονομίας, σὺν τούτοις καὶ ἀποτελεσματικῆς καὶ φυσικῆς ἀκροάσεως καὶ ἑτέρους λόγους οὐκ ὀλίγους, καὶ ἀναστὰς Διογένης ὁ θαυμαστὸς εἶπεν· ‘ὦ ἄνδρες θαυμάσιοι καὶ φιλόσοφοι καὶ τῶν Ἑλλήνων προῦχοι καὶ διδάσκαλοι, ἐρωτῶ
195 ὑμᾶς· ἐν ἐσχάτοις καιροῖς καὶ χρόνοις τί μέλλει ποιήσειν ἡ ἄνω πρόνοια εἰς τὰ γένη τῶν Ἑλλήνων; οἶδα γάρ, ὅτι ἐματαιώθησαν οἱ τῶν Ἑλλήνων παῖδες· ἀναξίως πολιτεύονται ἐν εἰδώλοις καὶ ἐν πάσῃ ἀκαθαρσίᾳ, τὸν δὲ πάντων ποιητὴν ἐγκατέλιπον. εἴπατε ἡμῖν
200 σημεῖον ὡς μέγιστοι καὶ μεγάλοι ἀστρονόμοι καὶ φιλόσοφοι· παρακαλῶ ὑμᾶς, φράσατε ἡμῖν.’

1. Καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα εὐθὺς ὁ Πλούταρχος εἶπεν· ‘ὀψέ ποτε ὁ ἄναρχος ἀνάρχου γόνος λόγος ἐπὶ τὴν πολυσχιδῆ ταύτην ἐλάσειε γῆν καὶ κατοικήσει ἐν
205 ἀδαεῖ κόρῃ, ἧς τὸ ὄνομα Μαρία. καὶ παραδοθήσεται εἰς φθόνον ἐξ ἀπίστου λαοῦ καὶ σταυρωθήσεται· καὶ τέλος ἀναστήσεται καὶ σώσει πάντα κόσμον. ἔστι δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, ὃ λέγεται ἰατρός.’

1 cf. χ_{12} (sim. ω_{11}) ἐν ἀδαεῖ κόρῃ (**204 sq.**) – Μαρία (**205**) cf. χ_{10} (π_1)

191 ἀποτελ. (h. e. [disputationis] ad astrologiam pertinentis) Del., ἀποτελεσματικοῖς **d** **192** ἑτέροις λόγοις οὐκ ὀλίγοις **A'**, ἐν ἑτέροις λ. οὐκ ὀλίγοις Sn. **195** ἐν del. Sn. **195 sq.** ποιήσοι **d** emendavi **198** πᾶσι **A'** πᾶσοι **B''** emendavi **202–205** καὶ ἀνοίξας – μαρία deest **L'''** **203** ποτε] ποτε ἥξει **e** (at vide ω_{11}, χ_{12}) λόγος om. **e** ἐπὶ Sn., καὶ **c**, **e** **204** πολυσχεδήν **B''** πολυσχιδόν **A'** **208** ἰατρός] ἰατρὸς ψυχῶν καὶ σωμάτων **A'**

2. Ἄρης εἶπεν· 'γόνος ἐκ γόνου κατελθὼν γόνος γόνου ἐπὶ μήτρας οἰκῆσαι θέλων καὶ γεννηθεὶς ἄνθρωπος, 210 τέλειος θεός, πάντα τὰ γένη σώσει ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως αὐτοῦ καὶ τῷ γεννήτορι προ⟨σ⟩άξει δῶρον {τὸν ἀπολλύμενον Ἀδάμ}.'

3. Ὁ Δῶν ὁ τρισμέγιστος εἶπεν· 'ὁ θεός ἐστι νοῦς καὶ λόγος καὶ πνεῦμα. καὶ ὁ λόγος σαρκωθεὶς ἐκ τοῦ πα- 215 τρὸς πάντα ἄνθρωπον ῥύσεται τῆς ἀλογίας τῆς πικρᾶς καὶ τὸν διάβολον καταργήσει καὶ δώσει βάπτισμα μετανοίας τῷ λαῷ αὐτοῦ· καὶ μακάριος, ὅστις ἀκούσῃ αὐτοῦ.'

4. Κλεομήδης εἶπεν· 'ὁ τόν τε οὐρανὸν τανύσας καὶ 220 τὴν γῆν ἐπὶ ὑδάτων ἑδράσας ἐσύστερον γεννᾶται ἐξ ἀχράντου Μαρίας τῆς παρθένου· καὶ λαμβάνει σάρκα ἐξ αὐτῆς καὶ γίνεται ἄνθρωπος τέλειος, ὁ τοῦ παντὸς ποιητής· καὶ τὸν θάνατον πατήσας καὶ τὸν διάβολον καταργήσας ζωὴν δωρήσει τῷ κόσμῳ.' 225

2 γόνος ἐκ γόνου κατελθὼν (**209**) eadem **τ**$_2$ et χ_7

209 γόνος ἐκ γόνου] ἔκγονος ἐκ γόνου **d**, ἄγονος ἀγόνου Del., quod arridet **210** μήτρας **R′**, μήτρα **L** μίτρα **A**, μήτραν **c** **212** προάξει codd. supplevi δῶρον] δέ **A′**, om. **B″** **212 sq.** τὸν – ἀδάμ om. **B″**, ut glossam expunxi **214** ὁ δῶν scripsi (vide ad **τ**$_2$), ὁδών **A′** ὁδόν **B″L‴** (πιθαγώρας **R′**, **LA**, vide diss. p. 98) καὶ om. **d** **217** καταργῆσαι **d** **218** μετανοίας om. **A′** **220** κλεομ.] βλεομίδης **A′** βλεμίδης **B″** | τόν τε οὐρ. scripsi, τὸν οὐρανὸν **A′** τὸν οὐρανόν τε cett. **221** ὕδατος **A′** ὕστερον **R′** **221 sq.** exspectaveris ἐκ μ. τῆς ἀχράντου παρθένου **223** τέλειος om. **d** **225** καὶ ζωὴν **c** (καὶ del. **A′**) δωρήσεται **d**

5. Πλάτων ὁ μεγαλώνυμος εἶπεν· ‘θεὸς ἦν μὲν ἀεὶ καὶ ἔστιν καὶ ἔσται, οὔτε ἀρξάμενος οὔτε παυσάμενος. ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ ὁ Χριστὸς μέλλει γεννηθῆναι ἐκ παρθένου Μαρίας καὶ πιστεύω εἰς αὐτόν. ἐπὶ δὲ εὐσεβοῦς
230 βασιλέως πάλιν ὄψει με, ἥλιε. τὸν δὲ ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καταργήσει, καὶ κληθήσεται εἰς τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας.’

6. Ἀριστοτέλης εἶπεν· ‘ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ⟨τὸ⟩ φῶς τῆς ἁγίας τριάδος λάμψει ἐπὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν καὶ
235 τὰ χειροποίητα εἴδωλα καὶ κωφὰ καὶ ἀναίσθητα, ἃ προσκυνοῦσι τῶν Ἑλλήνων τὸ γένος ὡς θεούς, ἀφανίσει αὐτὰ εἰς τέλος. τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ αὐξυνθήσεται καὶ τιμηθήσεται παρὰ βασιλέων καὶ μεγιστάνων ἐφ’ ὅλην τὴν οἰκουμένην. καὶ δώδεκα καὶ ἑβδομήκοντα
240 στήσει κριτὰς καὶ διδασκάλους ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· αὐτὸς μετὰ τὸ παθεῖν καὶ ἀναστῆναι ἀναληφθήσεται καὶ ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς καθεσθεὶς πάλιν ἔρχεται

5 cf. τ_5; vide et diss. p. 94 n. 180 6 cf. ω_{17} πάλιν ἔρχεται (242) – αὐτοῦ (244) cf. Art. 162,4–7, vide et diss. p. 103 n. 196

227 ἀρξάμενον et παυσάμενον **R′** **227–232** ὁ δὲ υἱὸς sq. om. **e** **228 sq.** γεννηθῆναι post μαρίας (229) trps. **d** **229** πιστεύσω **R′** **230** ὄψει με] ὄψιμε **B″** ὄψιμεν **A′** **231** καταργήσας (cui patrocinatur Sn.) **c** emendavi **232** μαρίας om. **B″L‴** **233** τὸ suppl. Sn. **234** κτίσιν] γῆν καὶ κτίσιν **B″** γῆν **A′** **235** ἀνέσθητα **c** em. **A′** **236** προσκυν. **L‴** προσκυνοῦντες **A′** προσκυνοῦντα **B″** τῶν ἑλλ. τὸ γένος **d** τὸ τῶν ἑλλ. γένος **L‴** (τὰ τῶν ἑλλ. γένη olim scripsi) θεός **L‴** et (LA), om. **R′** (qui post κτίσιν finitur) **237** τὸ δὲ **c**, καὶ LA **238** παρὰ βασ. καὶ μεγ. **c** ὑπὸ πάντων **e** (h. e. LA) **240** στήσοι **d**

κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· καὶ ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.'

7. Τέλος δὲ πάντων Ὅμηρος εἶπεν· 'ἥξει πρὸς ἡμᾶς 245
ὀψὲ γῆς ἄναξ πόλου καὶ σὰρξ φανεῖται δίχα τινὸς σφάλματος· καὶ λαμβάνει σάρκα ἀπὸ Ἑβραΐδος παρθένου· καὶ καλέσουσιν αὐτὸν ἄφεσιν καὶ ἀγαλλίασιν· καὶ σταυρωθήσεται ἀπὸ ἀπίστου γένους τῶν Ἑβραίων. καὶ μακάριοι οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ. οὐαὶ δέ, οἱ μὴ 250
ἀκούοντες.'

Ἀκούσας ὁ Διογένης ὁ θαυμαστὸς ταῦτα ἐθαύμασε λίαν ἐπὶ τὰς προφητείας τῶν ἑπτὰ φιλοσόφων. ἔγραψε δὲ εἰς τὴν Φυσικὴν Ἀκρόασιν καὶ ἔθετο αὐτὰς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. ἀφ' οὗ δὲ ἡ σωτήριος οἰκονομία 255
ἐγένετο εἰς ἡμᾶς καὶ τὸ ἔλεος, ἐβασίλευσε πρῶτος βασιλεὺς ἐν Χριστιανοῖς ὁ μέγας Κωνσταντῖνος· ὁ βασιλεὺς ἐλθὼν εἰς τὰς Ἀθήνας ἠβουλήθη χαλάσαι τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἀνεγεῖραι ναὸν ἕτερον τῇ

7 ἥξει (**245**) – σφάλματος (**247**) cf. **$\tau_{4\alpha}$**, vide **χ_{12}** (**ω_{11}**)

252–265 codd. **A'B''L'''**

245 ὁ ante ὅμηρος add. **d** **246** πόλου (vide **τ_{4a}**)] πῶλος **A'** πόλις **B''** σάρξ **d** (e coniectura ut vid.), σάρκα **L'''e** (**R'** et **LA**) **247** ἑβραΐδα παρθένον codd. emendavi (cf. **Δ_4** et infra l. 249), tradita tuetur Sn., fort. recte **248** ἔφεσιν **d** **249** ἀπὸ – ἑβρ. **c** ὑπὸ ἑβραίων ἀπίστων **e** **250** οἱ ἀκ.] οἳ ἀκούσωσιν **A'** **252** θαυμάσιος **L'''** **256** ἡμᾶς] ἡμᾶς τοὺς εὐσεβεῖς **A'** **256 sq.** ὁ βασ.] elegantius ὃς βασιλεὺς vel solum ὃς **259 sq.** τῆς θεομήτερος **d**

260 θεομήτορι. εὗρε δὲ τὸν χάρτην, ἐν ᾧ ἦσαν αἱ προφη-
τεῖαι αὗται τῶν ἑπτὰ φιλοσόφων γεγραμμέναι. καὶ
ἀναγνοὺς αὐτὰς ἐθαύμασε λίαν ὁ εὐσεβὴς βασιλεὺς,
μετεκόμισε δὲ αὐτὰς εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων τὴν
αὐτοῦ εἰς σύστασιν τῆς ἡμετέρας πίστεως καὶ εἰς ἀνα-
265 τροπὴν τῶν κακοφρόνων.

260 τὸν] τὴν **d** **261** αὗται om. **B″L‴** **262** ἐθ. λίαν **d** καὶ θαυμάσας **L‴** **263** δὲ om. **L‴** **263 sq.** εἰς – αὐτοῦ h. e. Constantinopolim **265** κακοφρ. **d** αἱρετῶν **L‴**

INDEX NOMINVM

Numeris maioribus paginae indicantur, lineae minoribus

INDEX LOCORVM IN TEXTV LAUDATORVM

SVPPLEMENTVM

Hoc opusculo paene absoluto editionem novam assecutus sum omnia fragmenta Porphyriana continentem; cuius libri utilissimi titulum addas quaeso p. LII:

Porph. Fr. = Porphyrii Philosophi Fragmenta ed. A. Smith, Lipsiae 1993.

Praeterea adde testimoniis huius editionis:

Theos. Tub. § 27: vide Porph. Or. p. 144 Wolff;
§ 65: vide Porph. fr. 425 (p. 497) Sm.;
§ 66: vide Porph. fr. 33 c (p. 28) Sm.;
§ 85: vide Porph. fr. 10 (p. 15) Sm.

BIBLIOTHECA TEVBNERIANA

Euripides, Hippolytos

Edidit Walter Stockert. 1994

Der „Hippolytos" des Euripides (uraufgeführt 428 v. Chr.) zählt zu den bekanntesten Tragödien des Autors mit vielfältiger Rezeption in der antiken wie in der modernen Literatur.
Durch den monumentalen Kommentar von W. S. BARRETT und die editio Oxoniensis J. DIGGLEs war dieses Drama kritisch und sprachlich bereits gut erschlossen. Damit war der Editor der vorliegenden Edition mit einer besonderen Herausforderung konfrontiert: mit der Notwendigkeit, durch neue Erkenntnisse das Erscheinen einer weiteren Ausgabe dieses Dramas zu rechtfertigen.
Walter Stockert, Schüler der beiden bedeutenden Wiener Gräzisten Walther Kraus und Albin Lesky, hatte sich bereits mit seinem 2bändigen Kommentar zur „Aulischen Iphigenie" (der in den „Beiheften der Wiener Studien" erschien) auf dem Gebiet der griechischen Tragödie profiliert.
Bei der Vorbereitung der vorliegenden Ausgabe wurde auch die handschriftliche Überlieferung sorgfältig studiert. Ihre Eigenständigkeit gewinnt die Edition angesichts der Kompetenz der genannten Vorgänger jedoch nicht auf dem Gebiet der „recensio"; das Neue liegt vielmehr in den nicht unbeträchtlichen Beiträgen zur Textgestaltung, einer Neugestaltung des textkritischen Apparates (mit möglichst genauer Präzisierung der Erstvorlage einer jeden Konjektur) sowie in einem reichen, völlig neu erarbeiteten Testimonienapparat, wie er für B. G. Teubners Euripides-Ausgaben charakteristisch ist.

B. G. TEUBNER STUTTGART UND LEIPZIG

BIBLIOTHECA TEVBNERIANA

Euripides, Electra

Edidit Giuseppina Basta Donzelli. 1995

Dieser Text bildet einen wichtigen Bestandteil und zugleich den Abschluß der Euripideseditionen von B.G.Teubner. Gegenüber der Textausgabe innerhalb des 2. Bandes der Euripides-Fabulae in den Oxford Classical Texts von 1981 stellt diese Ausgabe einen Fortschritt allein schon dadurch dar, daß wesentliche, erst kürzlich erschienene Literatur in ihr mit verarbeitet ist. Darüberhinaus bietet sie als Einzelausgabe durch ein vollständiges Verzeichnis früherer Editionen und ein umfangreiches, nach Verfassernamen alphabetisch geordnetes Literaturverzeichnis und einen Conspectus metrorum wesentlich mehr als jene Sammelausgabe. Hervorzuheben ist auch, daß zusätzlich zu der direkten Überlieferung über dem textkritischen Apparat Zitate aus dieser Tragödie bei späteren Schriftstellern angeführt sind, die für die Textkonstituierung Bedeutung haben. Der textkritische Apparat ist übersichtlich und zum Teil ausführlicher als in besagter Oxford-Ausgabe. Die lateinische Praefatio ist klar, straff und präzise und legt den Forschungsstand deutlich dar. Daß der Text selbst, der sich im Wesentlichen nur auf einen mittelalterlichen Kodex stützen kann, in weiten Teilen seit langem unverändert bleiben muß, versteht sich von selbst. Hervorzuheben ist jedoch die Behutsamkeit gegenüber modernen Tilgungs- und Versumstellungs-Vorschlägen. Neuere textkritische Aufsätze sind im Text oder im textkritischen Apparat gebührend berücksichtigt.

B. G. TEUBNER STUTTGART UND LEIPZIG